

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ШОРСЬКИЙ ПАВЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.9

ДИСЕРТАЦІЯ

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СФЕРИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

П. О. Шорський

Науковий консультант –

Солнцева Христина Володимирівна

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права

та адміністративної діяльності

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Кропивницький – 2026

АНОТАЦІЯ

Шорський П. О. Інформаційно-правове забезпечення сфери агропромислового комплексу України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2026.

Дисертаційне дослідження присвячено комплексному теоретико-правовому, адміністративно-правовому та інформаційно-правовому аналізу механізмів, принципів і засобів правового регулювання суспільних відносин у сфері агропромислового комплексу України, а також визначенню напрямів удосконалення державної політики у цій сфері в умовах цифрової трансформації та європейської інтеграції. У роботі розкрито концептуальні підходи до формування теоретичних засад інформаційно-правового регулювання агропромислової сфери, визначено структуру, функції та чинники інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, проаналізовано дію нормативно-правового механізму регулювання агропромислових правовідносин і систему суб'єктів публічного управління, досліджено особливості адміністративної відповідальності за порушення агропромислового законодавства, а також обґрунтовано шляхи модернізації інформаційно-правового середовища України з урахуванням стандартів Європейського Союзу, принципів сталого розвитку, інноваційних інформаційно-правових технологій і потреб забезпечення продовольчої та інформаційної безпеки держави.

Перший розділ дисертаційного дослідження присвячено розкриттю фундаментальних засад інформаційно-правового регулювання у сфері агропромислового комплексу (АПК) України як особливого напрямку адміністративно-правового впливу держави на суспільні відносини у сфері

виробництва, обігу та використання агропромислової інформації. У розділі сформовано авторську концепцію правової природи, структури та змісту інформаційно-правового регулювання у сфері АПК, визначено його мету, завдання, принципи, методологічні підходи, а також виокремлено ключові інституційні й технологічні чинники, що формують сучасну систему управління агропромисловою інформацією.

На початку дослідження обґрунтовано, що агропромисловий комплекс є системою, в якій інформаційні процеси виступають не допоміжним, а визначальним чинником розвитку. Автор підкреслює, що інформація у сфері АПК - це не лише економічна чи технологічна категорія, а й правовий ресурс, який підлягає спеціальному адміністративно-правовому регулюванню та захисту.

Проведено етимологічний аналіз ключових термінів: «інформація», «право», «агропромисловий комплекс», «інформаційно-правове регулювання». Встановлено, що термін «інформаційно-правове регулювання» поєднує два виміри: інформаційний - пов'язаний з обігом, обробкою, захистом і збереженням даних; і правовий - що встановлює правила, гарантії, процедури та відповідальність за дотримання цих правил. У цьому контексті запропоновано авторське визначення інформаційно-правового регулювання суспільних відносин у сфері АПК, як системної діяльності держави, спрямованої на створення правових, організаційних і технологічних умов для збирання, обробки, обміну, збереження, захисту та використання агропромислової інформації в інтересах продовольчої безпеки, сталого розвитку і публічної підзвітності.

Здійснено історико-правовий аналіз становлення інформаційно-правових відносин у сфері сільського господарства. Виявлено, що їхні корені сягають епохи ранніх цивілізацій, коли формувалися перші кадастри, земельні переписи та облікові реєстри. Методологічна основа дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, системного, історико-правового, формально-юридичного, порівняльного та структурно-

функціонального. Це дозволило охопити інформаційно-правові процеси як складну адміністративну систему, у межах якої функціонують державні органи, приватні суб'єкти, інформаційні технології та правові норми.

Розкрито основні завдання інформаційно-правового регулювання: забезпечення відкритості агропромислової інформації та публічного доступу до неї; упорядкування адміністративних процедур у сфері управління інформаційними ресурсами; формування єдиних вимог до створення, зберігання і передачі даних; захист інформації та кібербезпека цифрової інфраструктури агропромислової сфери; гармонізація національного законодавства з європейськими нормами права.

Визначено предмет інформаційно-правового забезпечення як систему суспільних відносин, що виникають у процесі створення, збирання, обробки, поширення і використання агропромислової інформації. До основних складових інформаційно-правового регулювання віднесено нормативну (законодавчі акти, регламенти), організаційну (діяльність державних і місцевих органів), технологічну (електронні платформи, реєстри, бази даних) та освітньо-просвітницьку (підвищення рівня правової культури учасників агропромислових відносин).

Доведено, що правова природа інформаційно-правового регулювання в агропромисловому секторі є публічно-правовою, оскільки пов'язана з реалізацією владних повноважень, контролем, координацією та відповідальністю. Водночас вона має міжгалузевий характер, що інтегрує норми адміністративного, аграрного, інформаційного, екологічного й господарського права.

У контексті цифровізації суспільства досліджено інформаційно-правові інструменти реалізації державної агропромислової політики, серед яких: електронне урядування, цифрові реєстри, системи моніторингу, публічні портали відкритих даних, а також інформаційно-аналітичні системи управління ресурсами. Автор наголошує, що ці інструменти мають забезпечувати

прозорість управлінських рішень, ефективність контролю, підзвітність і участь громадян у процесі вироблення державної політики.

Показано, що структура агропромислового комплексу охоплює чотири ключові компоненти: виробничу, переробну, постачальницько-збутову та фінансово-обслуговувальну. Розглянуто також етапи розвитку інформаційно-правового регулювання АПК, вплив процесів децентралізації (з 2014 року) на перерозподіл повноважень між державними і місцевими органами, створення нових інформаційних ресурсів та підвищення автономності громад у питаннях агропромислового управління.

Досліджено зміст і функціональну спрямованість інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в АПК. Автор визначає, що воно має міжгалузевий характер і базується на багаторівневій системі правових норм, які координують дії органів державної влади, підприємств і громадян у сфері обігу інформації.

Визначено основні об'єкти управлінської діяльності: земельні ресурси, сільськогосподарські підприємства, агропромислову продукцію, трудові ресурси, технологічні процеси, фінансові потоки та інформаційні системи. Для кожного об'єкта розкрито специфіку правового режиму інформації: наприклад, для земельних ресурсів - кадастрові дані, для підприємств - електронна звітність, для агропромислової продукції - сертифікація якості та екологічний моніторинг.

Окрему увагу приділено адміністративним процедурам контролю та нагляду у сфері АПК. Вказується, що ефективність таких процедур прямо залежить від наявності єдиних баз даних і правового регулювання процесів доступу, збору та використання агропромислової інформації. Проаналізовано нормативну базу інформаційно-правового забезпечення: закони України, а також низку постанов Кабінету Міністрів і підзаконних актів, що регламентують ведення електронних кадастрів, аграрних реєстрів, систем сертифікації й звітності.

Визначено мету, завдання та принципи інформаційно-правового регулювання як ключові теоретичні опори дослідження. Метою інформаційно-правового регулювання визначено створення прозорого, ефективного та безпечного інформаційного середовища у сфері АПК, що забезпечує стабільний розвиток агропромислової сфери, доступ громадян до агропромислової інформації, дотримання стандартів європейського права та продовольчу безпеку держави.

До основних завдань віднесено: формування системи правових гарантій інформаційної відкритості; забезпечення достовірності та цілісності даних; цифровізацію державного управління у сфері АПК; створення єдиних державних електронних реєстрів і систем обліку; гармонізацію національного законодавства із законодавством ЄС; захист персональних і комерційних даних.

Сформульовано систему принципів інформаційно-правового регулювання, серед яких: верховенство права, відкритість, законність, достовірність інформації, пріоритет державного інтересу, безпечність і технологічна нейтральність.

Особливе місце посідає система інформаційно-правових інструментів, що забезпечують управління агропромисловою сферою. Розглянуто роль земель державного резерву як ключового елемента сталого розвитку АПК і джерела стратегічної інформації для державного управління. Проаналізовано державні програми цифровізації агропромислової сфери, зокрема впровадження геоінформаційних систем, електронного обліку земель, моніторингу врожайності та цифрових карт ґрунтів.

Сформульовано авторські першочергові завдання для ефективного впровадження цифрових технологій: створення національної системи управління агропромисловими даними, кодифікація законодавства, розроблення спеціального закону «Про інформаційне забезпечення агропромислового комплексу», запровадження адміністративного контролю за дотриманням вимог до обігу агропромислової інформації, підготовка кадрів нової генерації.

Другий розділ дисертаційного дослідження присвячений визначенню та науковому аналізу системи базових чинників, що формують структурно-функціональний механізм інформаційно-правового забезпечення у сфері агропромислового комплексу України. Його метою є поглиблене з'ясування інституційних засад, форм, методів і функцій діяльності суб'єктів публічної адміністрації у процесі правового регулювання інформаційних відносин, а також обґрунтування інформаційно-правових запобіжників для протидії загрозам рейдерства та недоброчесного використання цифрових технологій у агропромисловій сфері.

Сформовано розгорнуту характеристику інституційної структури суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють інформаційно-правове забезпечення у сфері агропромислового комплексу. До них віднесено центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні підприємства інформаційного профілю, а також уповноважені структури у сфері кіберзахисту та цифрової трансформації.

Проведено порівняльно-правовий аналіз інституційної моделі України з аналогічними моделями в державах Європейського Союзу, зокрема в Польщі. Автор підкреслює, що запровадження подібних інструментів в Україні має потенціал підвищити ефективність державного управління і довіру до адміністративних процедур.

Розглянуто принципи ведення Державного аграрного реєстру, який є ключовим інформаційним ресурсом сфери. У роботі зазначено, що ведення цього реєстру має здійснюватися за принципами цілісності, безперервності, інтегрованості з іншими державними базами даних і відповідності вимогам кібербезпеки.

Окремий акцент зроблено на інформаційно-аналітичному забезпеченні експорту української агропромислової продукції, просуванні національного бренду на зовнішніх ринках і формуванні позитивного іміджу держави як надійного партнера у сфері продовольства.

Автором визначено базові чинники інформаційно-правового забезпечення АПК, серед яких: ефективність адміністративної координації, якість нормативної бази, цифрова інфраструктура, кадрова компетентність, безпекові механізми, а також рівень взаємодії держави з бізнесом і наукою. Підкреслено, що правовий режим воєнного стану створив нові ризики для інформаційної безпеки агропромислового сектору, зокрема щодо стабільності баз даних і захисту критичної агропромислової інформації, що вимагає активного залучення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері кіберзахисту.

Розкрито структуру форм і методів інформаційно-правового забезпечення як ключових механізмів практичної реалізації адміністративного впливу держави на інформаційні процеси у сфері АПК.

Запропоновано авторське визначення поняття «методи інформаційно-правового забезпечення». Методи поділено на примусові (контроль, санкції, приписи, ліцензування, державний нагляд) та стимулюючі (заохочення, спрощення процедур, пільги для підприємств, що впроваджують цифрові технології). Особливо підкреслено важливість методу заохочення, як ефективного інструменту державної політики, спрямованого на добровільний перехід суб'єктів АПК до використання інноваційних систем управління даними.

Автор аргументує, що сучасна методологія інформаційно-правового забезпечення передбачає не тільки застосування традиційних методів публічного адміністрування (регулятивного, охоронного, контрольного), а й активне використання інтелектуальних цифрових систем, автоматизованих модулів прийняття рішень, аналітики великих даних та штучного інтелекту.

Досліджено функціональний зміст інформаційно-правового забезпечення, що відображає практичний прояв державного управління у цій сфері. Функції розглядаються як основні напрями впливу держави на агропромислові інформаційні процеси. Зазначено, що функціональне спрямування діяльності суб'єктів владних повноважень у сфері АПК визначається нормами

адміністративного права і відображає сучасну тенденцію до автоматизації управлінських процесів.

Автор наголошує, що інформаційно-правова протидія рейдерству базується на запровадженні прозорих процедур і створенні електронних систем контролю, що мінімізують людський фактор і зловживання владними повноваженнями. Серед таких запобіжників виокремлено: впровадження електронних загальних зборів і дистанційного голосування; створення єдиного електронного реєстру скарг у межах спільного проєкту Міністерства юстиції України та Офісу протидії рейдерству; автоматизацію процедур реєстрації прав на землю та корпоративного управління; цифрові платформи моніторингу агропромислових активів і судових спорів.

Обґрунтовано, що цифровізація процедур реєстрації, автоматизація контролю й обов'язкове оприлюднення рішень у сфері АПК виступають дієвими інструментами попередження рейдерських посягань, підвищують рівень правової захищеності та сприяють довірі до державних інституцій.

Третій розділ дисертаційного дослідження присвячено комплексному аналізу сутності, структури й практичного функціонування механізму нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері агропромислового комплексу України (далі – АПК). Автор досліджує його як системний інструмент адміністративно-правового впливу держави, що поєднує законодавчі, інституційні, фінансові та правозахисні компоненти, спрямовані на забезпечення ефективного, безпечного та сталого розвитку агропромислового сектору.

Здійснено розкриття сутності поняття «механізм нормативно-правового регулювання агропромисловим комплексом», який визначається автором як сукупність правових засобів, процедур, інституцій і нормотворчих процесів, за допомогою яких держава впливає на функціонування агропромислових відносин, забезпечуючи правову визначеність, передбачуваність і стабільність розвитку сфери.

Автор виокремлює специфічні властивості сфери суспільних відносин в АПК, що впливають на формування механізму регулювання: багаторівневність управління (державний, регіональний, місцевий рівні), міжгалузевий характер правового регулювання (поєднання адміністративного, фінансового, земельного та інформаційного права), а також висока залежність від цифрових технологій, які формують інформаційну основу агропромислового виробництва.

Визначено, що структура механізму нормативно-правового регулювання складається з двох груп елементів - обов'язкових (норми права, правові принципи, юридичні факти, суб'єкти правозастосування) і факультативних (методи правового стимулювання, адміністративні процедури, інформаційні технології, правова культура).

Окрему увагу приділено державним цільовим програмам у сфері АПК як важливим засобам реалізації механізму правового регулювання. Автор розкриває їх юридичну природу, принципи формування, умови затвердження та виконання, а також обґрунтовує необхідність включення до них окремих блоків щодо інформаційно-правового забезпечення цифрової трансформації агропромислової сфери.

Значну роль у механізмі нормативно-правового регулювання відведено системі правозастосування, що охоплює діяльність уповноважених органів у сфері інформаційного моніторингу, ліцензування, контролю та нагляду. Автор наголошує, що така діяльність повинна спиратися на стандартизовані адміністративні процедури, прозорі алгоритми прийняття рішень і обов'язковість оприлюднення результатів.

Автор надає власне визначення поняття «суб'єкти інформаційно-правового забезпечення АПК». Проаналізовано правовий статус цих суб'єктів, їх компетенцію, підзвітність і взаємодію в межах адміністративно-правових процедур. Підкреслено важливість чіткої координації між органами влади та приватними структурами, зокрема аграрними асоціаціями, у питаннях обміну даними, проведення аудиту та забезпечення інформаційної безпеки.

Автор визначає фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу як особливу форму виконавчо-розпорядчої діяльності держави, спрямовану на формування, розподіл і використання фінансових ресурсів з метою реалізації агропромислової політики, підтримки інновацій, стимулювання енергоефективності та розвитку сільських територій.

Здійснено класифікацію фінансів у системі АПК, на публічні (державні) та приватні, кожна з яких має власні механізми правового регулювання. Держава виступає гарантом фінансової стабільності сфери через механізми бюджетного фінансування, податкового стимулювання, кредитно-гарантійної підтримки, страхування врожаїв, компенсаційних програм і грантових проєктів.

Окремо розглянуто напрями модернізації фінансово-правового забезпечення. Автор доводить, що фінансово-правове забезпечення має інтегруватися з інформаційними механізмами, утворюючи єдину систему публічного адміністрування, яка базується на цифрових технологіях і відкритих фінансових даних.

Окремо розмежовано компетенцію адміністративних і господарських судів у справах, що виникають із земельних правовідносин за участю суб'єктів владних повноважень, наголошено на важливості формування єдиної судової практики, що унеможливило колізії у правозастосуванні.

Четвертий розділ дисертаційного дослідження присвячено комплексному аналізу правової природи, підстав, складу та особливостей адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері АПК. У ньому розкрито адміністративно-правові засади притягнення до відповідальності суб'єктів агропромислових правовідносин, досліджено систему норм, що регламентують відповідальність у цій сфері, і визначено місце адміністративної відповідальності у механізмі забезпечення законності та належного публічного управління у сфері АПК.

Окреслено нормативно-правову базу та концептуальні засади інституту адміністративної відповідальності у сфері АПК. Автор підкреслює, що на відміну від кримінальної відповідальності, адміністративна виступає

інструментом превентивного та виховного характеру, який спрямований на підтримання дисципліни, добросовісності та правомірності поведінки учасників агропромислового виробництва.

Проаналізовано чинне законодавство України, а також низку спеціальних законів, які визначають підстави та процедури адміністративної відповідальності в агропромисловій сфері. Обґрунтовано, що правові засади адміністративної відповідальності у сфері АПК ґрунтуються на принципах законності, системності, пропорційності, правової визначеності та індивідуалізації відповідальності. Автор наголошує, що у сучасних умовах розвитку аграрного права важливо забезпечити баланс між державними інтересами у сфері продовольчої безпеки та правами суб'єктів господарювання.

Здійснено порівняльний аналіз із практикою Європейського суду з прав людини, який у низці рішень наголошує, що адміністративні санкції у сферах довкілля та сільського господарства мають відповідати вимогам справедливості та пропорційності, не перевищуючи меж, необхідних для досягнення законних цілей держави.

У роботі акцентовано увагу на наявності розриву між декларативними положеннями законодавства і практикою їх застосування, що потребує удосконалення механізмів адміністративного реагування та контролю. Показано, що ефективність адміністративної відповідальності значною мірою залежить від якості законодавчої системи, послідовності її реалізації та практики правозастосування органами публічної адміністрації.

Сформульовано авторське визначення підстав адміністративної відповідальності у сфері АПК. Автор наголошує, що правопорушення у сфері АПК мають свою специфіку, обумовлену особливостями агропромислових відносин, вони часто пов'язані з природними процесами (земельне використання, зберігання продукції, застосування хімічних засобів, поводження з тваринами), мають сезонний характер, високий рівень технологічної залежності та значну соціальну вагу.

Науково обґрунтовано поділ підстав адміністративної відповідальності на три групи: юридичні підстави; фактичні підстави; процесуальні підстави. Окрему увагу приділено ролі інформаційно-правового забезпечення державного контролю, адже ефективність встановлення підстав відповідальності безпосередньо залежить від наявності електронних систем обліку, баз даних, засобів фото- та відеофіксації, що дозволяють мінімізувати людський фактор і забезпечити доказовість адміністративних проваджень.

Визначено, що ефективність адміністративного провадження безпосередньо залежить від точності встановлення юридичного складу правопорушення та належної оцінки доказів компетентним органом. Водночас у сфері АПК провадження має низку специфічних ознак, обумовлених технологічною мінливістю об'єктів контролю, сезонністю робіт і залежністю від природних факторів. Автор виділяє чотири стадії адміністративного провадження: порушення справи (ініціювання); розгляд справи та винесення постанови; оскарження рішення; виконання постанови.

Звертається увага на важливість забезпечення рівності сторін у провадженні та гарантій захисту прав учасників агропромислових відносин. Важливе місце займає право на оскарження рішень адміністративних органів, що реалізує принцип пропорційності та запобігає зловживанням владними повноваженнями.

П'ятий розділ дисертаційного дослідження присвячено обґрунтуванню концептуальних і практичних напрямів удосконалення інформаційно-правового забезпечення у сфері АПК України. На основі узагальнення міжнародного досвіду, аналізу національного законодавства та результатів власних досліджень автором розроблено систему науково обґрунтованих пропозицій щодо оновлення правових, адміністративних, організаційних і технологічних механізмів інформаційно-правового регулювання агропромислової сфери.

Здійснено порівняльно-правовий аналіз європейської моделі інформаційно-правового регулювання агропромислової сфери, який став підґрунтям для формування рекомендацій щодо її адаптації в Україні. Автор

доводить, що ефективність європейського підходу зумовлена інтегрованістю правових, організаційних і технологічних інструментів, від стратегічного планування до електронного моніторингу агропромислових процесів.

У роботі детально проаналізовано Систему спільної агропромислової політики (САП) ЄС, її принципи програмування, субсидіарності, сталого розвитку та цифрової прозорості. Вказується, що ключову роль у формуванні європейського аграрного права відіграють принципи сталого розвитку, закріплені у Декларації Ріо-де-Жанейро (1992), які стали основою для побудови сучасної агроекологічної політики ЄС.

Особливу увагу приділено аналізу механізмів «озеленення» (greening), які спрямовані на збалансоване використання природних ресурсів та екологізацію агропромислового виробництва, а також соціальній орієнтованості агропромислової політики ЄС, що виражається у підтримці малих фермерських господарств і програм молодіжного фермерства. Особливо позитивним для України є досвід Іспанії, Франції та Польщі у сфері використання цифрових технологій управління агропромисловими політиками.

Визначено, що при адаптації європейського досвіду до українських умов необхідно враховувати вплив правового режиму воєнного стану, який ускладнює реалізацію інформаційних проектів, потребує посилення захисту даних і кібербезпеки, а також розбудови стійких комунікаційних інфраструктур.

Сформульовано конкретні рекомендації для України: гармонізація правових норм із регламентами ЄС, створення міжвідомчих аналітичних центрів агропромислової інформації, впровадження публічних агропромислових реєстрів, формування електронної системи прозорості звітності та посилення публічного контролю за дотриманням європейських екологічних і соціальних стандартів.

Автор подає власне визначення оптимізації адміністративно-правового забезпечення. У роботі обґрунтовано, що оптимізація адміністративно-правового забезпечення має здійснюватися за трьома взаємопов'язаними

напрямами: нормативним - шляхом оновлення і систематизації законодавства; організаційним - через створення єдиних центрів управління агропромисловою інформацією; технологічним - завдяки цифровізації процедур контролю, нагляду і звітності.

Визначено ключові напрями розвитку інформаційно-правових технологій у діяльності державних органів, що здійснюють управління в агропромисловому комплексі. Автор обґрунтовує, що сучасне публічне управління неможливе без цифрових інструментів, які забезпечують збір, збереження та аналітичну обробку агропромислових даних. До базових складових таких технологій належать електронні бази даних, кадастри, реєстри, інтегровані системи підтримки прийняття рішень, аналітичні панелі та системи прогнозування.

Автор пропонує комплекс пропозицій для підвищення ефективності впровадження інформаційно-правових технологій: закріплення на законодавчому рівні єдиних стандартів управління агропромисловими даними; створення Національного центру аграрної інформації як координаційного органу; впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) для моніторингу врожайності, прогнозування кліматичних ризиків та моделювання економічних показників; посилення вимог до кібербезпеки та розроблення галузевого стандарту інформаційної безпеки у сфері АПК.

Заключний підрозділ дисертації присвячено системному оновленню нормативно-правової бази, що регламентує інформаційно-правове забезпечення сфери агропромислового комплексу України. Автором визначено ключові завдання такого оновлення, зокрема: гармонізацію національного законодавства з правом Європейського Союзу; формування комплексного спеціального законодавчого регулювання у сфері агропромислової інформації; розвиток національних електронних систем, відкритих реєстрів та міжвідомчої інтеграції даних; посилення адміністративної та фінансової відповідальності за порушення у сфері інформаційних відносин в агропромисловому комплексі.

Обґрунтовано, що модернізація законодавчої бази має здійснюватися на основі нової Концепції інформаційного забезпечення агропромислового

комплексу України до 2030 року, розробленої автором, яка визначає стратегічні пріоритети державної агропромислової політики у цифровому вимірі, стандарти інформаційної безпеки, принципи формування та використання інформаційних ресурсів, а також механізми координації та взаємодії суб'єктів публічної влади.

У межах дисертаційного дослідження підготовлено проєкти законів, які спрямовані на практичну імплементацію запропонованих наукових положень, а саме: проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про сільськогосподарський перепис” щодо інформаційного розвитку та електронного перепису в агропромисловому комплексі України», спрямований на формування безперервної електронної системи збирання, оброблення та аналізу агропромислових даних на основі інтеграції державних реєстрів і сучасних цифрових технологій; а також проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про Державний земельний кадастр” щодо стратегічних земель агропромислового комплексу України», яким запроваджується спеціальний інформаційно-правовий режим обліку, моніторингу та використання стратегічно важливих земель аграрного призначення.

Доведено, що реалізація запропонованих концептуальних і законодавчих рішень сприятиме створенню єдиного інформаційного простору агропромислового комплексу України, підвищенню ефективності державного управління у сфері сільського господарства, забезпеченню продовольчої безпеки та інтеграції національної агропромислової інформаційної інфраструктури до загальноєвропейського цифрового простору публічних даних та адміністративної взаємодії, сформованого на засадах Європейського простору даних (англ. European Data Space — Європейський простір даних), зокрема у сфері сільського господарства, землекористування та продовольчих ланцюгів, із дотриманням вимог інтероперабельності, захисту даних, відкритості та правової сумісності інформаційних систем.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, інформаційно-правове регулювання, адміністративне право, публічне управління, інформаційне забезпечення, інформаційно-правові відносини, цифровізація агропромислової сфери, інформаційно-правові інструменти, державне управління, нормативно-правовий механізм, суб'єкти інформаційно-правового забезпечення, адміністративна відповідальність, публічно-правові відносини, правова система, кібербезпека, правове забезпечення продовольчої безпеки, європейська інтеграція, гармонізація законодавства, Концепція інформаційного забезпечення АПК, інформаційно-аналітичні системи.

SUMMARY

Shorsky P. O. Information and legal support for the agro-industrial complex of Ukraine. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Doctor of Law in the specialty 12.00.07 – «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Kropyvnytskyi, 2026.

The dissertation research is devoted to a comprehensive theoretical and legal, administrative and legal and informational analysis of the mechanisms, principles and means of legal regulation of social relations in the agro-industrial complex of Ukraine, as well as to the identification of directions for improving state policy in this area in the context of digital transformation and European integration. The work reveals conceptual approaches to the formation of theoretical foundations of informational and legal regulation of the agrarian sphere, identifies the structure, functions and factors of informational and legal support of the agro-industrial complex, analyzes the operation of the regulatory and legal mechanism for regulating agrarian legal relations and the system of public administration entities, examines the features of administrative liability for violations of agrarian legislation, and also substantiates ways to modernize the informational and legal environment of Ukraine taking into account the standards of the European Union, the principles of sustainable

development, innovative informational and legal technologies and the needs of ensuring food and information security of the state.

The first section of the dissertation research is devoted to the disclosure of the fundamental principles of information and legal regulation in the agro-industrial complex (AIC) of Ukraine as a special direction of the state's administrative and legal influence on social relations in the sphere of production, circulation and use of agrarian information. The section forms the author's concept of the legal nature, structure and content of information and legal regulation in the agri-industrial complex, defines its purpose, objectives, principles, methodological approaches, and also identifies key institutional and technological factors that form the modern system of agrarian information management.

At the beginning of the study, it is substantiated that the agro-industrial complex is a system in which information processes are not an auxiliary, but a determining factor of development. The author emphasizes that information in the agri-industrial complex is not only an economic or technological category, but also a legal resource that is subject to special administrative and legal regulation and protection.

An etymological analysis of the key terms: “information”, “law”, “agro-industrial complex”, “informational and legal regulation” was conducted. It was established that the term “informational and legal regulation” combines two dimensions: informational - related to the circulation, processing, protection and storage of data; and legal - establishing rules, guarantees, procedures and responsibility for compliance with these rules. In this context, the author's definition of informational and legal regulation of social relations in the agro-industrial complex is proposed, as a systemic activity of the state aimed at creating legal, organizational and technological conditions for the collection, processing, exchange, preservation, protection and use of agricultural information in the interests of food security, sustainable development and public accountability.

A historical and legal analysis of the formation of informational and legal relations in the agricultural sector was carried out. It was found that their roots go back to the era of early civilizations, when the first cadastres, land censuses and

registration registers were formed. The methodological basis of the study is based on a combination of general scientific and special legal methods, systemic, historical-legal, formal-legal, comparative and structural-functional. This allowed us to cover informational and legal processes as a complex administrative system within which state bodies, private entities, information technologies and legal norms operate.

The main tasks of information and legal regulation are revealed: ensuring the openness of agricultural information and public access to it; streamlining administrative procedures in the field of information resource management; forming uniform requirements for the creation, storage and transmission of data; information protection and cybersecurity of the digital infrastructure of the agricultural sector; harmonization of national legislation with European legal norms.

The subject of information and legal support is defined as a system of social relations that arise in the process of creating, collecting, processing, distributing and using agricultural information. The main components of information and legal regulation include regulatory (legislative acts, regulations), organizational (activities of state and local authorities), technological (electronic platforms, registers, databases) and educational (increasing the level of legal culture of participants in agricultural relations).

It is proven that the legal nature of information and legal regulation in the agricultural sector is public and legal, as it is associated with the exercise of power, control, coordination and responsibility. At the same time, it has an interdisciplinary nature, integrating the norms of administrative, agrarian, information, environmental and economic law.

In the context of the digitalization of society, information and legal tools for implementing state agrarian policy are studied, including: e-government, digital registers, monitoring systems, public open data portals, as well as information and analytical systems for resource management. The author emphasizes that these tools should ensure the transparency of management decisions, the effectiveness of control, accountability and participation of citizens in the process of developing state policy.

It is shown that the structure of the agro-industrial complex includes four key components: production, processing, supply and marketing, and financial and service. The stages of development of information and legal regulation of the agro-industrial complex, the impact of decentralization processes (since 2014) on the redistribution of powers between state and local authorities, the creation of new information resources and increasing the autonomy of communities in matters of agrarian management are also considered.

The content and functional orientation of information and legal regulation of managerial activity in the agro-industrial complex are studied. The author determines that it has an inter-sectoral nature and is based on a multi-level system of legal norms that coordinate the actions of state authorities, enterprises and citizens in the sphere of information circulation.

The main objects of managerial activity are determined: land resources, agricultural enterprises, agricultural products, labor resources, technological processes, financial flows and information systems. For each object, the specifics of the legal regime of information are revealed: for example, for land resources - cadastral data, for enterprises - electronic reporting, for agricultural products - quality certification and environmental monitoring.

Special attention is paid to administrative procedures for control and supervision in the agro-industrial complex. It is indicated that the effectiveness of such procedures directly depends on the availability of unified databases and legal regulation of the processes of access, collection and use of agricultural information. The regulatory framework for information and legal support has been analyzed: the laws of Ukraine, as well as a number of resolutions of the Cabinet of Ministers and by-laws regulating the maintenance of electronic cadastres, agricultural registers, certification and reporting systems.

The goal, objectives and principles of information and legal regulation have been determined as the key theoretical pillars of the study. The goal of information and legal regulation is to create a transparent, effective and secure information environment in the agro-industrial complex, which ensures the stable development of

the agricultural industry, citizens' access to agricultural information, compliance with European law standards and food security of the state.

The main tasks include: forming a system of legal guarantees of information openness; ensuring the reliability and integrity of data; digitalization of public administration in the agri-industrial complex; creation of unified state electronic registers and accounting systems; harmonization of national legislation with EU legislation; protection of personal and commercial data.

A system of principles of information and legal regulation has been formulated, including: the rule of law, openness, legality, reliability of information, priority of public interest, security and technological neutrality.

A special place is occupied by the system of information and legal instruments that ensure the management of the agrarian sphere. The role of state reserve lands as a key element of sustainable development of the agri-industrial complex and a source of strategic information for public administration has been considered. State programs for the digitalization of the agrarian sector have been analyzed, in particular the implementation of geographic information systems, electronic land accounting, yield monitoring and digital soil maps.

The author's priority tasks for the effective implementation of digital technologies are formulated: the creation of a national agricultural data management system, codification of legislation, development of a special law "On information support of the agro-industrial complex", the introduction of administrative control over compliance with the requirements for the circulation of agricultural information, training of new generation personnel.

The second section of the dissertation research is devoted to the definition and scientific analysis of the system of basic factors that form the structural and functional mechanism of information and legal support in the agro-industrial complex of Ukraine. Its purpose is an in-depth clarification of the institutional principles, forms, methods and functions of the activities of public administration entities in the process of legal regulation of information relations, as well as the justification of

information and legal safeguards to counteract the threats of raiding and unfair use of digital technologies in the agricultural sector.

A detailed description of the institutional structure of public administration entities that provide information and legal support in the agro-industrial complex has been formed. These include central executive bodies, local governments, agrarian chambers, state enterprises of an information profile, as well as authorized structures in the field of cyber defense and digital transformation.

A comparative legal analysis of the institutional model of Ukraine with similar models in the countries of the European Union, in particular in Poland, has been conducted. The author emphasizes that the introduction of such tools in Ukraine has the potential to increase the efficiency of public administration and trust in administrative procedures.

The principles of maintaining the State Agrarian Register, which is a key information resource of the industry, are considered. The work states that the maintenance of this register should be carried out according to the principles of integrity, continuity, interoperability with other state databases and compliance with cybersecurity requirements.

A special emphasis is placed on information and analytical support for the export of Ukrainian agricultural products, promotion of the national brand in foreign markets and the formation of a positive image of the state as a reliable partner in the food sector.

The author identifies the basic factors of information and legal support of the agri-industrial complex, including: the effectiveness of administrative coordination, the quality of the regulatory framework, digital infrastructure, personnel competence, security mechanisms, as well as the level of interaction of the state with business and science. It is emphasized that the legal regime of martial law has created new risks for the information security of the agrarian sector, in particular regarding the stability of databases and the protection of critical agrarian information, which requires the active involvement of specially authorized entities in the field of cyber protection. The structure of forms and methods of information and legal support as key

mechanisms for the practical implementation of the state's administrative influence on information processes in the agri-industrial complex is revealed.

The author's definition of the concept of "methods of information and legal support" is proposed. The methods are divided into coercive (control, sanctions, regulations, licensing, state supervision) and stimulating (incentives, simplification of procedures, benefits for enterprises implementing digital technologies). The importance of the incentive method as an effective tool of state policy aimed at the voluntary transition of agribusiness entities to the use of innovative data management systems is especially emphasized.

The author argues that the modern methodology of information and legal support involves not only the use of traditional methods of public administration (regulatory, security, control), but also the active use of intelligent digital systems, automated decision-making modules, big data analytics and artificial intelligence.

The functional content of information and legal support is studied, which reflects the practical manifestation of public administration in this area. Functions are considered as the main areas of state influence on agricultural information processes. It is noted that the functional direction of the activities of subjects of power in the agro-industrial complex is determined by the norms of administrative law and reflects the modern trend towards automation of management processes.

The author emphasizes that information and legal counteraction to raiding is based on the introduction of transparent procedures and the creation of electronic control systems that minimize the human factor and abuse of power. Among such safeguards are: the introduction of electronic general meetings and remote voting; the creation of a single electronic register of complaints within the framework of a joint project of the Ministry of Justice of Ukraine and the Office for Counteracting Raids; automation of procedures for registering land rights and corporate governance; digital platforms for monitoring agricultural assets and litigation.

It is substantiated that the digitalization of registration procedures, automation of control and mandatory publication of decisions in the agro-industrial complex are

effective tools for preventing raider attacks, increase the level of legal protection and promote trust in state institutions.

The third section of the dissertation research is devoted to a comprehensive analysis of the essence, structure and practical functioning of the mechanism of regulatory and legal regulation of social relations in the agro-industrial complex of Ukraine (hereinafter referred to as the agro-industrial complex). The author examines it as a systemic instrument of administrative and legal influence of the state, combining legislative, institutional, financial and human rights components aimed at ensuring effective, safe and sustainable development of the agrarian sector.

The essence of the concept of "mechanism of regulatory and legal regulation by the agro-industrial complex" is revealed, which is defined by the author as a set of legal means, procedures, institutions and rule-making processes through which the state influences the functioning of agrarian relations, ensuring legal certainty, predictability and stability of the development of the industry.

The author identifies specific properties of the sphere of social relations in the agri-industrial complex that affect the formation of the regulatory mechanism: multi-level governance (state, regional, local levels), the inter-sectoral nature of legal regulation (a combination of administrative, financial, land and information law), as well as high dependence on digital technologies that form the information basis of agricultural production.

It is determined that the structure of the regulatory and legal regulation mechanism consists of two groups of elements - mandatory (rules of law, legal principles, legal facts, subjects of law enforcement) and optional (methods of legal stimulation, administrative procedures, information technologies, legal culture).

Special attention is paid to state target programs in the agri-industrial complex as important means of implementing the legal regulation mechanism. The author reveals their legal nature, principles of formation, conditions of approval and implementation, and also justifies the need to include in them separate blocks regarding information and legal support for the digital transformation of the agricultural industry.

A significant role in the mechanism of regulatory and legal regulation is assigned to the law enforcement system, which covers the activities of authorized bodies in the field of information monitoring, licensing, control and supervision. The author emphasizes that such activities should be based on standardized administrative procedures, transparent decision-making algorithms and the obligation to publish results.

The author provides his own definition of the concept of "subjects of information and legal support of the agro-industrial complex". The legal status of these subjects, their competence, accountability and interaction within the framework of administrative and legal procedures is analyzed. The importance of clear coordination between government bodies and private structures, in particular agricultural associations, in matters of data exchange, auditing and ensuring information security is emphasized.

The author defines the financial and legal support of the agro-industrial complex as a special form of executive and administrative activity of the state, aimed at the formation, distribution and use of financial resources for the purpose of implementing agricultural policy, supporting innovations, stimulating energy efficiency and developing rural areas.

Finances in the agro-industrial complex system are classified into public (state) and private, each of which has its own mechanisms of legal regulation. The state acts as a guarantor of the financial stability of the industry through mechanisms of budget financing, tax incentives, credit and guarantee support, crop insurance, compensation programs and grant projects.

The directions of modernization of financial and legal support are separately considered. The author proves that financial and legal support should be integrated with information mechanisms, forming a single system of public administration, which is based on digital technologies and open financial data.

The competence of administrative and commercial courts in cases arising from land legal relations with the participation of subjects of power is separately delimited,

the importance of forming a single judicial practice, which makes it impossible to have conflicts in law enforcement, is emphasized.

The fourth section of the dissertation research is devoted to a comprehensive analysis of the legal nature, grounds, composition and features of administrative liability for violations of legislation in the agri-industrial complex. It reveals the administrative-legal principles of holding subjects of agrarian legal relations accountable, examines the system of norms regulating liability in this area, and determines the place of administrative liability in the mechanism of ensuring legality and proper public administration in the agri-industrial complex.

The normative-legal basis and conceptual principles of the institute of administrative liability in the agri-industrial complex are outlined. The author emphasizes that, unlike criminal liability, administrative liability is a preventive and educational tool aimed at maintaining discipline, good faith and legality of the behavior of participants in agricultural production.

The current legislation of Ukraine is analyzed, as well as a number of special laws that determine the grounds and procedures for administrative liability in the agri-industrial complex. It is substantiated that the legal foundations of administrative liability in the agro-industrial complex are based on the principles of legality, consistency, proportionality, legal certainty and individualization of responsibility. The author emphasizes that in modern conditions of development of agrarian law it is important to ensure a balance between state interests in the field of food security and the rights of business entities.

A comparative analysis is carried out with the practice of the European Court of Human Rights, which in a number of decisions emphasizes that administrative sanctions in the fields of environment and agriculture must meet the requirements of fairness and proportionality, without exceeding the limits necessary to achieve the legitimate goals of the state.

The work focuses on the existence of a gap between the declarative provisions of the legislation and the practice of their application, which requires improvement of administrative response and control mechanisms. It is shown that the effectiveness of

administrative liability largely depends on the quality of the legislative system, the consistency of its implementation and the practice of law enforcement by public administration bodies.

The author's definition of the grounds for administrative liability in the agro-industrial complex is formulated. The author emphasizes that offenses in the agro-industrial complex have their own specifics, due to the peculiarities of agrarian relations: they are often associated with natural processes (land use, storage of products, use of chemicals, handling of animals), are seasonal in nature, have a high level of technological dependence and significant social weight.

The division of the grounds for administrative liability into three groups is scientifically substantiated: legal grounds; factual grounds; procedural grounds. Special attention is paid to the role of information and legal support for state control, because the effectiveness of establishing the grounds for liability directly depends on the availability of electronic accounting systems, databases, photo and video recording tools, which allow minimizing the human factor and ensuring the evidentiary value of administrative proceedings.

It is determined that the effectiveness of administrative proceedings directly depends on the accuracy of establishing the legal composition of the offense and the proper assessment of evidence by the competent authority. At the same time, in the agribusiness sector, the proceedings have a number of specific features due to the technological variability of the objects of control, the seasonality of work and dependence on natural factors. The author distinguishes four stages of administrative proceedings: initiation of the case (initiation); consideration of the case and issuance of a resolution; appeal of the decision; execution of the resolution.

Attention is drawn to the importance of ensuring equality of parties in the proceedings and guarantees for the protection of the rights of participants in agrarian relations. An important place is occupied by the right to appeal decisions of administrative bodies, which implements the principle of proportionality and prevents abuse of power.

The fifth section of the dissertation research is devoted to the justification of conceptual and practical directions for improving information and legal support in the agribusiness sector of Ukraine. Based on the generalization of international experience, analysis of national legislation and the results of his own research, the author has developed a system of scientifically based proposals for updating the legal, administrative, organizational and technological mechanisms of information and legal regulation of the agricultural industry.

A comparative legal analysis of the European model of information and legal regulation of the agricultural sector has been carried out, which has become the basis for the formation of recommendations for its adaptation in Ukraine. The author proves that the effectiveness of the European approach is due to the integration of legal, organizational and technological tools, from strategic planning to electronic monitoring of agricultural processes.

The work analyzes in detail the Common Agricultural Policy (CAP) System of the EU, its principles of programming, subsidiarity, sustainable development and digital transparency. It is indicated that the key role in the formation of European agricultural law is played by the principles of sustainable development enshrined in the Rio de Janeiro Declaration (1992), which became the basis for building a modern agro-ecological policy of the EU.

Particular attention is paid to the analysis of the mechanisms of "greening", which are aimed at the balanced use of natural resources and the greening of agricultural production, as well as the social orientation of the EU agricultural policy, which is expressed in the support of small farms and youth farming programs. The experience of Spain, France and Poland in the use of digital technologies in the management of agricultural policies is particularly positive for Ukraine. It was determined that when adapting European experience to Ukrainian conditions, it is necessary to take into account the impact of the legal regime of martial law, which complicates the implementation of information projects, requires strengthening data protection and cybersecurity, as well as the development of sustainable communication infrastructures.

Specific recommendations for Ukraine are formulated: harmonization of legal norms with EU regulations, creation of interdepartmental analytical centers of agricultural information, introduction of public agricultural registers, formation of an electronic system of transparent reporting and strengthening of public control over compliance with European environmental and social standards.

The author provides his own definition of optimization of administrative and legal support. The work substantiates that optimization of administrative and legal support should be carried out in three interrelated directions: normative - by updating and systematizing legislation; organizational - through the creation of unified centers of agricultural information management; technological - through the digitalization of control, supervision and reporting procedures.

Key directions of development of information and legal technologies in the activities of state bodies managing the agro-industrial complex are identified. The author substantiates that modern public administration is impossible without digital tools that ensure the collection, storage and analytical processing of agricultural data. The basic components of such technologies include electronic databases, cadastres, registers, integrated decision support systems, analytical panels and forecasting systems.

The author offers a set of proposals to increase the efficiency of the implementation of information and legal technologies: enshrining at the legislative level uniform standards for agricultural data management; creating the National Center for Agricultural Information as a coordinating body; introducing artificial intelligence (AI) technologies for monitoring yields, forecasting climate risks and modeling economic indicators; strengthening cybersecurity requirements and developing an industry standard for information security in the agribusiness sector.

The final section of the dissertation is devoted to the systematic updating of the regulatory and legal framework that regulates the information and legal support of the agro-industrial complex of Ukraine. The author identifies the key tasks of such an update, in particular: harmonization of national legislation with European Union law; formation of a comprehensive special legislative regulation in the field of agrarian

information; development of national electronic systems, open registers and interdepartmental data integration; strengthening of administrative and financial responsibility for violations in the field of information relations in the agro-industrial complex.

It is substantiated that the modernization of the legislative framework should be carried out on the basis of the new Concept of Information Support of the Agro-industrial Complex of Ukraine until 2030, developed by the author, which defines the strategic priorities of the state agrarian policy in the digital dimension, information security standards, principles of formation and use of information resources, as well as mechanisms for coordination and interaction of public authorities.

Within the framework of the dissertation research, draft laws were prepared, which are aimed at the practical implementation of the proposed scientific provisions, namely: the draft Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine “On Agricultural Census” regarding information development and electronic census in the agro-industrial complex of Ukraine”, aimed at forming a continuous electronic system for collecting, processing and analyzing agricultural data based on the integration of state registers and modern digital technologies; as well as the draft Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine “On the State Land Cadastre” regarding strategic lands of the agro-industrial complex of Ukraine”, which introduces a special information and legal regime for accounting, monitoring and use of strategically important agricultural lands.

It is proven that the implementation of the proposed conceptual and legislative solutions will contribute to the creation of a single information space of the agro-industrial complex of Ukraine, increasing the efficiency of public administration in the field of agriculture, ensuring food security and integrating the national agro-industrial information infrastructure into the pan-European digital space of public data and administrative interaction, formed on the basis of the European Data Space, in particular in the field of agriculture, land use and food chains, while complying with the requirements of interoperability, data protection, openness and legal compatibility of information systems.

Key words: agro-industrial complex, information and legal regulation, administrative law, public administration, information support, information and legal relations, digitalization of the agricultural sector, information and legal instruments, public administration, regulatory and legal mechanism, subjects of information and legal support, administrative responsibility, public legal relations, legal system, cybersecurity, legal support for food security, European integration, harmonization of legislation, Concept of Information Support for the Agricultural Industry, information and analytical systems.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Шорський П. О. Правова етимологія теоретичних засад інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 2. С. 265–272. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2025/64.pdf
2. Шорський П. О. Деякі питання функціонування сфери агропромислового комплексу як предмета інформаційно-правового забезпечення. Науковий фаховий журнал «Право і суспільство». 2025. № 2. С. 297-315. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2025/2_2025/42.pdf
3. Шорський П. О. Сучасні правові складові інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі України. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2025. Т. 3, № 88. С. 99-111. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/04/88-part-3.pdf>
4. Шорський П. О. Нормативна база як інструмент інформаційно-правового забезпечення сфери агропромислового комплексу. The scientific heritage. 2025. № 157. С. 26–40. URL: <https://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2025/03/The-scientific-heritage-No-157-157-2025.pdf>
5. Шорський П. О. Сучасний погляд на інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу України. Електронне наукове

видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. № 2. С. 767–780. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/117.pdf>

6. Шорський П. О. Юридична характеристика базових чинників інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 4 (44). С. 1867-1875. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/22398/22370>

7. Шорський П. О. Деякі питання інституційного виміру інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наукові перспективи. 2025. № 4 (58). С. 1470-1478. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/23248/23214>

8. Шорський П. О. Інформаційно-правове забезпечення в агропромисловому комплексі: сучасні форми та методи. Věda a perspektivy. 2025. №5. С. 274-282. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/24266/24238>

9. Шорський П. О. Агропромисловий комплекс України: основні функції інформаційно-правового забезпечення. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 5 (45). С. 1822-1829. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/23655/23625>

10. Шорський П. О. Запобіжники інформаційно-правової протидії загрози рейдерству в агропромисловому комплексі. Національні інтереси України. 2025. № 5 (10). С. 816-823. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/23752/23725>

11. Шорський П.О. Сучасний погляд на механізм нормативно-правового регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. №3. Ч.3 С.478-482. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/335215>

12. Шорський П. О. Правова характеристика суб'єктів інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наука і техніка сьогодні. 2025. №6. С. 208-216. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/25762>

13. Шорський П. О. Модернізація системи фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу. Наукові перспективи. 2025. № 6 (60). С.1074-1081. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/25963/25937>
14. Шорський П. О. Адміністративно-процесуальний механізм захисту земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 7 (47). С. 1025-1032. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/26470/26438>
15. Шорський П. О. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". 2025. Вип. № 8. С. 34–43. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17590800423970.pdf>
16. Шорський П. О. Підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Věda a perspektivy. 2025. Вип. 9 (52). С. 95-106. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/29048/29006>
17. Шорський П. О. Сучасний стан інформаційно-правового забезпечення державного контролю в агропромисловому комплексі. Національні інтереси України. 2025. Вип. 9 (14). С. 727-738. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/28710/28668>
18. Шорський П. О. Юридичний склад адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу України. Наукові перспективи. 2025. Вип. № 8. С. 1118-1128. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/28220/28183>
19. Шорський П. О. Особливості адміністративного провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія "Право". 2025. Вип. № 90. Ч. 3. С. 445-451. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/67.pdf>

20. Шорський П. О. Європейські підходи до формування моделі інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. Вип. № 8. С. 197-201. URL: http://lsej.org.ua/8_2025/43.pdf

21. Шорський П. О. Використання досвіду країн ЄС у сфері інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу України. 2025. Наукові перспективи. Вип. №6 (60). С. 1060-1073. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/25962/25936>

22. Шорський П. Оптимізація адміністративно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. Вип. № 8 (38). С. 623-641. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/27726/27688>

23. Шорський П. О. Напрями вдосконалення законодавчої системи засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія "Право". 2025. Вип. № 91. Ч. 3. С. 288-292. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/45-1.pdf>

24. Шорський П. О. Формування сучасних інформаційно-правових технологій та баз даних в АПК у діяльності органів публічної влади. 2025. Юридичний науковий електронний журнал. Вип. № 5. С. 189-192. URL: http://lsej.org.ua/5_2025/43.pdf

25. Шорський П. О. Аналіз чинної законодавчої бази у сфері інформаційного забезпечення агропромислового комплексу. Проблема сучасних трансформації. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2025. Вип. № 17. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-17-01-05/2025-17-01-05>

26. Hadzalo A., Palenychak O., Shorskyi P. Sustainable development of the agricultural sector in the carpathian region: european experience and ukrainian realities. Baltic Journal of Economic Studies. 2025. Vol. 11, no. 5. P. 214–222. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-5-214-222>

27. Marko S., Shorskyi P., Oliinyk S., Stratiuk A. Innovations in legal regulation of environmental protection: international experience in combating environmental crimes. European Journal of Sustainable Development. 2026. Vol. 15, No. 1. P. 968-984. URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/1956/1885>

28. Shorskyi, P., Kucherenko I., Andrushchenko I. Information and legal regulation as a factor of economic growth of the agro-industrial complex of Ukraine: applying the experience of the EU. Baltic Journal of Economic Studies. 2026. Vol. 12. № 1. P. 432-439. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/3346/3302>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Шорський П. О. Правові виклики та напрями вдосконалення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу України. Правові засади діяльності правоохоронних органів: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 листопада 2024 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Частина 1. Серія «Сектор безпеки України». Вип. 51. Упорядник Ю. В. Мех. Харків: Друкарня Мадрид, 2024. С. 238-244.

2. Шорський П. О. Етапи розвитку державних інформаційних систем, що забезпечують управління агропромисловим комплексом України. Юридична відповідальність військовослужбовців та працівників правоохоронних органів в умовах воєнного стану: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (24 січня 2025 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Серія «Сектор безпеки України». Вип. 53. Редкол.: О. М. Ярошенко, Ю. В. Мех та ін. Харків: Друкарня Мадрид, 2025. С. 188-198.

3. Шорський П. О. Деякі питання інформаційно-правового регулювання у сфері агропромислового комплексу. Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical

Internet Conference, March 6-7, 2025. FOP Marenichenko V. V., Dnipro, Ukraine. С. 209-211.

4. Шорський П. О. Кіберзагрози в агропромисловому комплексі: перелік, характеристика та наслідки. Актуальні проблеми національного законодавства: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 17 квітня 2025 року. Частина 1. Кропивницький, 2025. С. 92-95.

5. Шорський П. О. Деякі питання функціонування системи інформаційно-правових інструментів агропромислового комплексу України. Актуальні питання адміністративного права та адміністративного судочинства: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2025 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Серія «Сектор безпеки України». Вип. 55. Упорядник Мех Ю. В. Харків: Друкарня Мадрид, 2025. С. 99-107.

6. Шорський П. О. Засоби забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу та напрями їх удосконалення. Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму (м. Чернівці, 30 травня 2025 року). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С.547-549.

7. Шорський П. О. Інформаційно-правове забезпечення функціонування агропромислового комплексу України в умовах цифровізації та трансформації публічного управління (сучасний погляд). Functioning of Legal Science in the Modern Context (September 18–19. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. P. 140-142.

8. Шорський П. О. Адміністративна відповідальність у сфері агропромислового комплексу України: підстави та особливості реалізації. Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (10 жовтня 2025

року). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 163-166.

9. Шорський П. О. Сутність та значення інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу в сучасних умовах. Правові засади діяльності правоохоронних органів: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XII Міжнародної науково-практичної конференції (6 листопада 2025 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Частина 1. Серія «Сектор безпеки України». Вип. 56. Упорядник Ю.В.Мех. Харків: Друкарня Мадрид, 2025. С. 216-219.

10. Шорський П. О. Щодо інституційного виміру інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу. Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Кременчук, 5 грудня 2025 року) Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 91-93.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	41
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ.	54
1.1. Агропромисловий комплекс як предмет інформаційно-правового регулювання.....	54
1.2. Зміст інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі.....	86
1.3. Мета, завдання і принципи інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі.....	107
Висновки до розділу 1.....	135
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАЗОВИХ ЧИННИКІВ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ.....	139
2.1. Інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі.....	139
2.2. Форми й методи інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі.....	159
2.3. Функції інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі.....	169
2.4. Інформаційно-правові запобіжники протидії рейдерству в агропромисловому комплексі.....	181
Висновки до розділу 2.....	193
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ.....	199

3.1. Законодавча система засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі.....	199
3.2. Суб'єкти інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі.....	219
3.3. Система фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу.....	230
3.4. Адміністративно-правовий захист земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі.....	242
Висновки до розділу 3.....	254

РОЗДІЛ 4. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....260

4.1. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу.....	260
4.2. Визначення підстав адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу.....	282
4.3. Юридичний склад адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу.....	295
4.4. Особливості адміністративного провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу.....	310
Висновки до розділу 4.....	327

РОЗДІЛ 5. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ.....331

5.1. Використання досвіду країн ЄС у сфері інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу.....	331
5.2. Оптимізація адміністративно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі.....	356

5.3. Перспективи формування інформаційно-правових технологій у діяльності органів публічної влади, які опікуються агропромисловим комплексом.....	377
5.4. Напрями удосконалення законодавчої бази інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі.....	391
Висновки до розділу 5.....	404
ВИСНОВКИ.....	409
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	428
ДОДАТКИ.....	464

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена низкою глибоких соціально-економічних, нормативно-правових і безпекових трансформацій, що відбуваються у сучасному агропромисловому секторі України. АПК виступає не лише системоутворювальним сегментом економіки, а й критично важливим об'єктом публічного управління та стратегічної безпеки. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у створенні цілісної, системної, науково обґрунтованої моделі інформаційно-правового регулювання, яка відповідала б вимогам цифрової доби, інтеграційного курсу України до Європейського Союзу, а також викликам воєнного часу. Зростаюча роль інформації як ресурсу, засобу впливу та предмета правового регулювання в агропромисловій політиці вимагає глибокого наукового осмислення, особливо з точки зору адміністративного права.

Вибір теми дослідження обумовлений необхідністю переосмислення існуючих підходів до правового забезпечення інформаційних процесів в агропромисловому секторі з урахуванням сучасних викликів, серед яких: фрагментарність правового регулювання, недостатня цифровізація адміністративних процедур, обмежена публічність і прозорість агропромислових даних, недосконалість інструментів адміністративного контролю та відповідальності. З огляду на це, важливо не лише класифікувати та систематизувати чинні механізми інформаційно-правового впливу, а й визначити ефективні адміністративно-правові шляхи удосконалення, виходячи з принципів верховенства права, публічності, належного врядування та цифрової еволюції публічної влади.

Крім того, дослідження інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі дозволяє поєднати методологію адміністративного права з інформаційним правом та елементами фінансового і податкового права, що відкриває широкі можливості для міждисциплінарного

аналізу. Такий підхід дає змогу сформулювати нові наукові підходи до адміністративної відповідальності в сфері АПК, розвитку електронних сервісів, формування агропромислової цифрової екосистеми та удосконалення процедур доступу до публічної інформації.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. У контексті наукового забезпечення теми слід відзначити, що вітчизняні вчені, такі як: Т.Б. Аріфходжаєва, В.І. Базалицький, О.В. Белікова, Ю.П. Битяк, Д.М. Бондаренко, Н.С. Васильєва, В.В. Галуцько, А.П. Гетьман, О.С. Головачова, О.О. Горішній, С.В. Дегтярьова, О.Ю. Дрозд, Я.В. Журавель, Г.М. Зайкіна, І.Є. Іванов, Г.С. Іванова, П.Г. Іжевський, О.Ю. Калугін, С.С. Кіпоренко, М.В. Ковалів, В.К. Колпаков, Л.І. Коршак, О. В. Крисальний, В. І. Курило, Н. Ю. Мельничук, В.І. Олефір, Б.В. Оніщенко, О.М. Петрова, С.В. Петков, В.С. Політанський, А.А. Самойлович, С.В. Сівков, М.О. Собко, Є.Ю. Соболев, А.П. Стадник, А.М. Статівка, Т.В. Сьомкіна, В.І. Теремецький, В.В. Терещук, В.О. Торічний, Д.В. Халізов, Н.Є. Хлібороб, М.М. Чекаєв, Р.В. Шаповал, Н.П. Юрчук та інші, у своїх працях приділяли увагу загальним питанням адміністративно-правового регулювання агропромислової сфери, інформаційного законодавства, цифрового врядування та функціонування системи публічного управління. Проте цілісний, міждисциплінарний і водночас спеціалізований аналіз саме інформаційно-правового забезпечення у сфері агропромислового комплексу, як самостійного інституту сучасного адміністративного права ще не знайшов належного місця в науковій літературі.

Саме тому, обрана тема є обґрунтовано актуальною, юридично значущою та науково перспективною. Вона відповідає сучасним пріоритетам адміністративної політики держави в агропромисловому секторі, враховує вимоги цифрової трансформації, європейської інтеграції, реформування публічного управління та має суттєве значення для підвищення ефективності правового регулювання у сфері продовольчої безпеки, сільського розвитку та агропромислової конкурентоспроможності України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у межах комплексної наукової теми «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (державний реєстраційний номер 0111u000966).

Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями та стратегічними орієнтирами державної політики у сфері цифрового врядування, розвитку агропромислового комплексу України, інформаційної безпеки та інформаційно-правового регулювання зазначеної сфери. Зокрема, тема відповідає завданням, визначеним у Національній економічній стратегії на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 179; Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженій Указом Президента України від 11 березня 2021 року № 347/2021; Стратегії кібербезпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021; Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2025 роки, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р, а також з положеннями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є формування науково обґрунтованої теоретико-методологічної моделі концепції інформаційно-правового забезпечення у сфері агропромислового комплексу України як об'єкта адміністративного права, що передбачає комплексне дослідження концептуальних засад, інституційної структури, нормативно-правових механізмів, процедур відповідальності за правопорушення у сфері АПК, а також розробку практичних пропозицій щодо удосконалення правового

забезпечення сталого функціонування агропромислової сфери в умовах цифровізації, євроінтеграції та національної безпеки.

Відповідно до цієї мети були поставлено такі *завдання*:

- розкрити сутність агропромислового комплексу як предмета інформаційно-правового регулювання;
- визначити зміст інформаційно-правового регулювання у сфері агропромислового комплексу України;
- сформулювати мету, завдання і принципи інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі;
- окреслити інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу України;
- обґрунтувати систему методів інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу України та розкрити їх форми реалізації;
- схарактеризувати функції інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі;
- визначити сутність, правову природу та систему інформаційно-правових запобіжників протидії рейдерству в агропромисловому комплексі України;
- дослідити законодавчу систему засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі;
- розкрити адміністративно-правову характеристику та правовий статус суб'єктів інформаційно-правового забезпечення у сфері агропромислового комплексу України;
- визначити поняття та структуру системи фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу;
- здійснити аналіз адміністративно-правового захисту земельних і майнових відносин в агропромисловому комплексі;
- визначити правові засади адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу України;
- дослідити підстави адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу;

- визначити юридичний склад адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу України;
- проаналізувати адміністративне провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу на всіх етапах;
- дослідити європейський підхід до інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу цілісну систему і обґрунтувати напрями його адаптації в Україні;
- розкрити сутність оптимізації адміністративно-правового забезпечення агропромислового комплексу України;
- окреслити перспективи формування інформаційно-правових технологій у діяльності органів публічної влади, які опікуються агропромисловим комплексом;
- запропонувати напрями вдосконалення інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу України.

Об'єктом дослідження є система суспільних відносин, що виникають у процесі інформаційного забезпечення сфери агропромислового комплексу України.

Предметом дослідження є інформаційно-правове забезпечення сфери агропромислового комплексу України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить система взаємопов'язаних загальнонаукових, спеціально-правових та міждисциплінарних методів, застосованих для забезпечення повноти, об'єктивності та наукової достовірності отриманих результатів. Зокрема, *діалектичний метод* використано для з'ясування закономірностей розвитку інформаційно-правових відносин у сфері агропромислового комплексу та їх трансформації під впливом цифровізації (розділ 1). *Історико-правовий метод* - для дослідження еволюції нормативного регулювання інформаційних процесів у сільському господарстві від державного обліку до сучасних електронних систем управління (розділ 1). *Системно-структурний метод* - для визначення внутрішньої побудови та взаємозв'язку елементів механізму інформаційно-

правового регулювання (розділ 2). *Порівняльно-правовий метод* - для аналізу законодавчого досвіду Європейського Союзу у сфері відкритих агропромислових даних, цифрового адміністрування та публічного контролю (розділ 3). *Формально-юридичний метод* - для інтерпретації чинних нормативно-правових актів України, що регулюють інформаційні відносини в агропромисловому секторі (розділ 3). *Логіко-юридичний метод* - для виявлення суперечностей і прогалин у законодавстві та формування пропозицій щодо його вдосконалення (розділ 3). *Метод моделювання та прогнозування* - для розроблення авторської концепції цифрового адміністративного хабу агропромислового комплексу, моделювання перспективної системи інформаційно-правового забезпечення АПК та обґрунтування й оцінки ефективності запропонованих нормативно-правових рішень, реалізованих у підготовлених проєктах концепції та законів (розділ 5). *Соціологічний та статистичний методи* - для узагальнення емпіричних даних про стан реалізації державної агропромислової політики, правозастосовну практику та інституційну взаємодію суб'єктів у сфері АПК (розділ 2). Комплексне поєднання зазначених методів забезпечило можливість наукового обґрунтування теоретичних засад, визначення особливостей адміністративно-правового механізму та розроблення пропозицій щодо вдосконалення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу України.

Нормативно-правове підґрунтя дослідження становлять Конституція України, яка закріплює засади публічного управління, верховенства права та відкритості інформації; закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про електронні комунікації», «Про захист персональних даних», «Про адміністративні послуги», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про державний земельний кадастр», «Про електронні довірчі послуги», «Про Національну інфраструктуру геопросторових даних» та інші акти, що формують правове середовище інформаційної діяльності у сфері агропромислового комплексу.

Значну роль відіграють підзаконні нормативні акти Кабінету Міністрів України, Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерства цифрової трансформації України, Держпродспоживслужби. Важливим складником нормативного підґрунтя є міжнародні та європейські документи.

Емпіричну основу дослідження становлять чинні нормативно-правові акти України, офіційні документи органів державної влади та місцевого самоврядування, матеріали діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерства цифрової трансформації України, Держпродспоживслужби, Державної служби статистики та Рахункової палати. Використано дані державних реєстрів і кадастрів, аналітичні звіти Світового банку, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), Європейської комісії, а також наукові дослідження з питань цифровізації, інформаційної безпеки й управління агропромисловими ресурсами. Важливе значення мають узагальнені матеріали судової та адміністративної практики у сфері земельних, екологічних і контрольних правовідносин, що виникають у діяльності суб'єктів агропромислового сектору. Емпіричну базу доповнюють результати моніторингу державних програм підтримки сільського господарства та цифрових проєктів у сфері АПК, що забезпечили практичну орієнтацію та достовірність висновків дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному вирішенні наукового завдання, що полягає у теоретико-правовому обґрунтуванні, систематизації та розробленні науково обґрунтованої теоретико-методологічної моделі концепції інформаційно-правового регулювання у сфері агропромислового комплексу України з позицій інформаційного та адміністративного права, з урахуванням цифрової трансформації публічного управління, забезпечення продовольчої безпеки та формування відкритої,

захищеної й ефективної інформаційної екосистеми, яка доведена до рівня практичної реалізації шляхом підготовки авторської Концепції інформаційного забезпечення агропромислового комплексу України до 2030 року та розроблення проєктів нормативно-правових актів.

Основні результати дисертаційної роботи, які мають наукову новизну і виносяться на захист, конкретизуються в таких положеннях.

вперше:

- сутність змістовного розуміння понять «інформаційно-правове регулювання», «інформаційно-правове забезпечення» та «інформаційна безпека агропромислового комплексу», які отримали чітке адміністративно-правове тлумачення;

- визначено систему інформаційно-правових запобіжників протидії рейдерству в агропромисловому комплексі, яка охоплює нормативне закріплення процедур захисту прав власності та корпоративного управління;

- запропоновано та обґрунтовано теоретико-методологічну модель інформаційно-правового забезпечення сфери агропромислового комплексу України як цілісної системи відносин у процесі створення, обробки, поширення, зберігання та захисту агропромислової інформації, доведену до рівня нормативно-правового впровадження, шляхом розроблення авторської Концепції інформаційного забезпечення агропромислового комплексу України до 2030 року та підготовки проєктів законів щодо запровадження електронного безперервного сільськогосподарського перепису та стратегічних земель агропромислового комплексу;

удосконалено:

- визначення змісту інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі, що полягає у гарантуванні відкритого доступу до аграрної інформації, охороні персональних і комерційних даних, нормативному впорядкуванні використання геопросторової інформації, формуванні електронних реєстрів, сприянні цифровій

трансформації агропромислового комплексу України та забезпеченні кіберзахисту аграрної інфраструктури;

- мету, завдання та принципи інформаційно-правового регулювання АПК, що спрямовані на забезпечення ефективного обігу аграрної інформації, функціонування цифрових платформ, захисту даних і підвищення прозорості, підзвітності та конкурентоспроможності державного управління в аграрній сфері;

- інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення АПК, який представляє собою неієрархічну, систему суб'єктів публічної адміністрації, діяльність яких носить виконавчо-розпорядчий характер;

- методологію дослідження інформаційно-правових відносин у сфері АПК шляхом поєднання загальнонаукових і спеціальних юридичних методів, що дозволило розкрити визначення методів інформаційно-правового забезпечення, обґрунтувати їх адміністративно-правову природу та взаємозв'язок із формами публічного адміністрування у сфері агропромислової політики;

- адміністративно-правова характеристика основних функцій інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, до яких віднесено регулятивну, контрольну, охоронну, інтегративну та просвітницьку;

- характеристики законодавчої системи забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі в частині розуміння сутності та ролі державних цільових програм, конкретизовано їх структурні ознаки та поглиблено підхід до визначення їх функціонального значення;

- розуміння адміністративно-правового захисту земельних та майнових відносин в агропромисловому комплекс з акцентуванням уваги на процесуальних питаннях оскарження нормативно-правових актів та індивідуальних актів, визначивши їх ознаки, включно з можливістю конклюдентної форми через юридично значущі дії;

- обґрунтування особливості адміністративного провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу, стадійність

якого полягає у: ініціюванні справи, її розгляді, ухвалення постанови, оскарження та виконання рішення;

- доктринальні позиції щодо запозичення практики країн ЄС у сфері інформаційно-правового забезпечення агропромислового з визначенням чітких кроків адаптації та узгодження національних правових норм із правом Європейського Союзу;

- шляхи оптимізації адміністративно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності АПК України;

дістали подальшого розвитку:

- наукове обґрунтування агропромислового комплексу як предмету інформаційно-правового регулювання, що базується на уточненні змісту базових понять сучасних цифрових трансформацій і міжнародних стандартів, та спрямоване на модернізацію нормативної бази, підвищення прозорості публічного управління й забезпечення продовольчої безпеки держави;

- характеристика суб'єктного складу правозастосування у сфері агропромислового виробництва, що включає як органи публічної адміністрації, так і суб'єктів господарювання, наділених інформаційними обов'язками;

- визначення фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу як діяльності держави з формування, розподілу та використання публічних фінансів для підтримки агропромислового виробництва;

- наукова думка щодо адміністративної відповідальності як ключового інструменту оперативного та превентивного впливу, спрямованого на забезпечення дисципліни аграрної діяльності, охорону публічних інтересів і підтримання належного рівня державного контролю у сфері використання земель, довкілля та безпечності аграрної продукції;

- виділення підстав адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового, з виявленням чинників, що знижують ефективність адміністративно-деліктного реагування держави;

- практичні підходи у виділенні юридичного складу адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу, що є обов'язковою передумовою належного здійснення адміністративного контролю, забезпечення єдності правозастосування та фактичної ефективності інституту адміністративної відповідальності у сфері аграрних відносин;

- перспективи формування інформаційно-правових технологій у діяльності органів публічної влади, які опікуються агропромисловим комплексом.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх безпосереднього використання в різних сферах діяльності, пов'язаних з удосконаленням адміністративно-правового та інформаційно-правового забезпечення сфери агропромислового комплексу України, зокрема у:

- *науково-дослідній сфері* - напрацьовані у дисертації положення формують основу для подальших досліджень проблематики адміністративного та інформаційного права в контексті аграрних, екологічних і фінансово-правових відносин; матеріали можуть бути використані при теоретико-методологічному осмисленні регуляторної природи інформаційних відносин у сільському господарстві, упорядкуванні категоріального апарату, встановленні системи суб'єктів та їхніх повноважень у сфері створення, збирання, обміну, обробки. Зберігання та захисту даних, а також у процесі доктринального обґрунтування і практичної розбудови адміністративно-правових, фінансово-правових та інформаційно-правових механізмів і цифрової трансформації агропромислового комплексу (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

- *правотворчій сфері* - запропоновані у дисертації положення щодо механізму інформаційно-правового регулювання суспільних відносин у сфері агропромислового комплексу та розроблена Концепція інформаційного забезпечення агропромислового комплексу України до 2030 року можуть бути використані при формуванні та реалізації державної політики у сфері цифровізації агропромислового сектору, інформаційного забезпечення, державної підтримки, моніторингу якості продукції та захисту прав суб'єктів АПК; підготовлені проекти законів України щодо внесення змін до Закону

України «Про сільськогосподарський перепис» у частині запровадження електронного безперервного перепису, а також до Закону України «Про Державний земельний кадастр» у частині правового режиму стратегічних земель агропромислового комплексу, можуть бути використані безпосередньо у законопроектній діяльності Верховної Ради України та в процесі підготовки й оновлення підзаконних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, спрямованих на забезпечення відкритості, інтегрованості та достовірності інформаційних даних; обґрунтовані в дослідженні підходи до інституційного виміру інформаційно-правового регулювання створюють правові передумови для розроблення положень про міжвідомчу взаємодію у сфері інформаційної політики Мінагрополітики, Держгеокадастру та НААН;

- *освітньому процесі* - положення дисертації можуть бути використані під час підготовки навчальних курсів, лекційних матеріалів і практичних занять з навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Адміністративно-процесуальна діяльність правоохоронних органів», «Інформаційне право».

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження, висновки й рекомендації, які отримані в ході аналізу визначених проблем, оприлюднені на десяти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Правові засади діяльності правоохоронних органів» (м. Харків, 5–6 листопада 2024 р.); «Юридична відповідальність військовослужбовців та працівників правоохоронних органів в умовах воєнного стану» (м. Харків, 24 січня 2025 р.); «Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success» (м. Дніпро, 6–7 березня 2025 р.); «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 17 квітня 2025 р.); «Актуальні питання адміністративного права та адміністративного судочинства» (м. Харків, 15 травня 2025 р.); «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 30 травня 2025 р.); «Functioning of Legal Science in the Modern Context» (м. Рига, Латвійська Республіка, 18–19 вересня 2025 р.); «Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період» (10 жовтня 2025 р.); «Правові засади діяльності правоохоронних органів» (м. Харків, 6 листопада 2025 р.);

«Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 5 грудня 2025 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, 5 розділів, що містять 19 підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (303 найменування). Загальний обсяг дисертації становить 501 сторінка.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

1.1. Агропромисловий комплекс як предмет інформаційно-правового регулювання

Агропромисловий комплекс України є однією з базових систем національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку держави, стабільність сільських територій та значний експортний потенціал. З огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій і зростаючу роль інформаційних ресурсів, ефективне функціонування АПК дедалі більше залежить від належного правового регулювання інформаційних відносин. Саме тому визначення агропромислового комплексу як предмета інформаційно-правового регулювання набуває особливої актуальності у сучасних умовах.

Загалом, етимологія у правовій науці є інструментом розкриття глибинного змісту правових понять через аналіз їх походження, первинного значення та еволюції в науковому й практичному обігу. Розкриття етимології дозволяє уникати правових колізій, забезпечує точність термінології, що є особливо актуальним у сферах з динамічним розвитком, як-от інформаційне право.

У зарубіжній практиці етимологічний підхід до розробки правових дефініцій активно використовується, наприклад, у німецькій правовій доктрині, де існує поняття "Begriffsgeschichte" - історія понять, що є основою для створення нормативних актів [1, с. 34]. В Україні етимологічні дослідження у праві залишаються епізодичними, хоча їх значення зростає у контексті реформи правової системи та гармонізації законодавства із правом Європейського Союзу.

Етимологія термінів у сфері інформаційно-правового регулювання інформаційної сфери агропромислового комплексу (АПК) має ключове значення для формування ефективних інформаційних-правових механізмів

регулювання цієї сфери. В умовах стрімкої цифровізації економіки, особливо агропромислового сектору, виникає необхідність точного й однозначного тлумачення ключових понять, які використовуються в нормативно-правових актах.

Термін «інформація» походить від латинського «informatio», що означає повідомлення, пояснення, роз'яснення. В українському законодавстві термін «інформація» визначений як будь-які відомості, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронній формі [2]. З огляду на адміністративно-правове регулювання, інформація виступає об'єктом правовідносин, що потребує спеціальних механізмів захисту та контролю з боку державних органів.

Етимологія терміна «право» означає сукупність норм, які уможливають існування суспільства шляхом визначення меж свободи, відображених у правах та юридичних обов'язках суб'єктів суспільних відносин, реалізація яких підтримується державою [3, с. 441]. У контексті адміністративного права «право» виступає як система встановлених державою загальнообов'язкових норм, які регулюють суспільні відносини, зокрема в агропромисловому комплексі.

Поняття «агропромисловий комплекс» утворене поєднанням слів «агро» (грецьк. «agros» – поле) та «промисловість». Це поняття охоплює всю сукупність галузей, пов'язаних із виробництвом, переробкою та реалізацією сільськогосподарської продукції [4]. В адміністративному законодавстві України термін АПК визначений як об'єкт спеціалізованого правового регулювання, зокрема у питаннях інформаційних відносин.

Також варто відзначити таке поняття, як «аграрна інформація», яке хоча не має чіткого визначення у чинному законодавстві України. Однак у науковій літературі та навчальних посібниках з аграрного права воно розглядається як складова агропромислових правовідносин. Зокрема, у навчальному посібнику «Аграрне право України» зазначається, що аграрне право регулює суспільні відносини, які виникають у процесі виробництва, переробки та реалізації

сільськогосподарської продукції, а також відносини з їх виробничо-технічного та соціального забезпечення [5, с. 9]. Таким чином, хоча термін «аграрна інформація» не закріплений на законодавчому рівні, він використовується в наукових дослідженнях та навчальних матеріалах для позначення інформації, що стосується агропромислової сфери, включаючи дані про виробництво, переробку, реалізацію сільськогосподарської продукції та інші пов'язані аспекти.

Правове регулювання інформаційно-правових відносин в інформаційній сфері агропромислового комплексу має глибокі історичні корені, що сягають епохи ранніх цивілізацій. Вже у Давньому Єгипті, Месопотамії та Римській імперії існували системи обліку врожаїв, земельних угідь і податкових зобов'язань землевласників. Хоча ці механізми ще не мали ознак сучасного юридичного оформлення, фактично вони виконували функцію правового регулювання інформаційних процесів у сфері аграрного виробництва.

У середньовіччі аграрна інформація перебувала під контролем феодалів та церкви. Саме тоді з'явилися перші кадастрові реєстри, що фіксували землеволодіння та продуктивність. З XVIII–XIX століть, на тлі економічних змін, формуються державні кадастри та правові акти, що регулюють землю, оподаткування і стандарти діяльності в АПК.

У XX столітті розвиток технологій привів до автоматизації інформаційних процесів. Від 1980-х років почалося створення електронних баз даних для управління ресурсами та прогнозування врожаїв, що актуалізувало потребу в оновленні правового регулювання. У XXI столітті цифровізація вивела аграрну інформацію на рівень стратегічного ресурсу. Впровадження технологій штучного інтелекту, Big Data та IoT потребує нових юридичних механізмів захисту аграрних даних та приватності [6, с. 132].

Таким чином, розвиток правового регулювання інформаційної сфери АПК пройшов шлях від примітивного обліку до цифрових систем, що потребують постійної модернізації відповідно до технологічних змін і міжнародних стандартів.

Також, правова етимологія інформаційно-правових відносин в інформаційній сфері агропромислового комплексу є комплексним явищем, що охоплює низку взаємопов'язаних аспектів, які можна виокремити наступним чином:

1. Історичний аспект - досліджує формування та зміну правового регулювання аграрної інформації від стародавніх аграрних практик до сучасної цифровізації. Вивчення цього аспекту дозволяє прослідкувати еволюцію законодавчих підходів і зрозуміти, як історичний досвід впливає на сьогоденні рішення у інформаційній сфері АПК.

2. Нормативно-правовий аспект - передбачає аналіз чинного законодавства України щодо інформаційних відносин у агропромисловому комплексі. Цей аналіз важливий для ефективного правового забезпечення, контролю та координації діяльності суб'єктів АПК.

3. Технологічний аспект - спрямований на оцінку впливу цифрових технологій (штучний інтелект, Big Data, супутниковий моніторинг, автоматизовані системи управління та Інтернет речей) на інформаційно-правове регулювання АПК. Використання цих технологій потребує відповідних законодавчих змін, що забезпечують актуальність та дієвість правових норм в умовах цифровізації економіки.

4. Порівняльно-правовий аспект - включає аналіз зарубіжного досвіду у правовому регулюванні інформаційних відносин в агропромисловій сфері. Особлива увага приділяється питанням ведення електронних реєстрів аграрних ресурсів, захисту конфіденційної інформації та забезпечення прозорості даних. Цей підхід дозволяє адаптувати кращі міжнародні практики до українських реалій, враховуючи баланс між глобальними стандартами та національною специфікою [7, с. 53].

У свою чергу методологія дослідження правовідносин у інформаційній сфері АПК базується на комплексному використанні загальнонаукових і спеціальних юридичних методів. Основним загальнонауковим методом у даному контексті є:

1. Системний аналіз - дозволяє розглядати інформаційні відносини в АПК як складну багаторівневу систему, що охоплює правові, організаційні, економічні та технологічні елементи. Застосування цього методу дає змогу виявити взаємозв'язки між різними суб'єктами інформаційних відносин, визначити роль адміністративних органів у їх регулюванні.

2. Метод історико-правового аналізу - дозволяє простежити еволюцію правового регулювання інформаційних відносин у агропромисловій сфері, виявити тенденції розвитку та закономірності змін у законодавстві. Використання цього методу є особливо важливим для розуміння сучасних проблем і перспектив реформування адміністративно-правових механізмів в агропромисловій галузі.

3. Формально-юридичний метод - дає можливість аналізувати нормативно-правові акти, що регулюють інформаційні відносини у сфері АПК, з позицій їхньої структури, логіки побудови, термінологічної точності й відповідності принципам інформаційного права.

4. Метод порівняльно-правового аналізу - широко використовується для дослідження міжнародного досвіду регулювання інформаційних відносин у сільському господарстві, зокрема практик країн Європейського Союзу. Завдяки цьому методу можливо адаптувати найкращі зарубіжні моделі до національної правової системи України.

5. Соціологічний метод - дозволяє досліджувати реальний стан інформаційних відносин в АПК через проведення опитувань, інтерв'ю та анкетування представників агропромислового бізнесу, державних службовців і громадськості. Це сприяє виявленню фактичних проблем у сфері доступу до аграрної інформації та ефективності адміністративного регулювання.

Отже, методологія дослідження правовідносин у інформаційній сфері АПК має комплексний характер і передбачає використання різноманітних методів. Це дозволяє забезпечити об'єктивність дослідження та виробити ефективні рекомендації для вдосконалення інформаційного забезпечення АПК України.

У свою чергу ватро відзначити, що термін «інформаційно-правове регулювання» є багатогранним і поєднує два ключові аспекти: «інформаційне» та «правове регулювання». Інформаційний аспект охоплює всі процеси, пов'язані зі збором, аналізом, систематизацією, зберіганням, обробкою та передачею даних у сфері агропромислового комплексу. Це передбачає використання сучасних цифрових технологій, таких як автоматизовані системи моніторингу врожайності, електронні системи управління фермерськими господарствами, онлайн-платформи для закупівлі та реалізації аграрної продукції. Вивчення зарубіжного досвіду свідчить про важливість комплексного підходу до цифровізації, що дозволяє ефективно оптимізувати управлінські процеси в агропромисловому секторі, підвищувати продуктивність праці та забезпечувати прозорість економічних відносин.

Правовий аспект передбачає розробку та впровадження відповідних нормативно-правових актів, які визначають порядок створення, використання, поширення, зберігання та захисту інформації в агропромисловому секторі. Зарубіжний досвід показує, що чітке правове регулювання у цій сфері забезпечує захист інформаційних ресурсів, створює умови для їх ефективного використання, а також гарантує юридичні права і свободи учасників інформаційних відносин. Зокрема, ефективність такого регулювання забезпечується через впровадження чітких норм щодо електронного документообігу, захисту персональних і комерційних даних, а також стандартизацію процедур використання цифрових технологій [8, с. 151].

Таким чином, інформаційно-правове регулювання визначається як комплексний процес формування та впровадження юридичних норм, що встановлюють порядок і умови створення, обробки, зберігання, поширення та захисту інформації у сфері агропромислового комплексу. Впровадження зарубіжного досвіду щодо цифровізації та правового забезпечення інформаційних відносин може сприяти суттєвому вдосконаленню вітчизняної нормативно-правової бази, ефективнішій реалізації державної політики у сфері АПК, а також активному розвитку цифрових технологій в українському

аграрному виробництві, включаючи використання штучного інтелекту, великих даних та електронних реєстрів [9, с. 266].

На нашу думку, інформаційно-правове регулювання суспільних відносин агропромислового комплексу являє собою цілісну систему правових норм, принципів і спеціалізованих механізмів, спрямованих на забезпечення правового режиму збору, обробки, зберігання, поширення та використання інформації у сфері агропромислового виробництва, управління його процесами та обігу продукції. Це регулювання не обмежується лише базовими положеннями, а охоплює широку сукупність законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, що встановлюють порядок організації та координації дій органів державної влади, суб'єктами господарювання агропромислової сфери та кінцевими споживачами агропромислової продукції в єдиному інформаційному просторі України.

Крім того, важливо зазначити, що інформаційно-правове регулювання агропромислового комплексу визначає вимоги до забезпечення інформаційної безпеки, розвитку процесів цифровізації агропромислового сектору, відкриття публічних даних, дотримання режиму інтелектуальної власності, функціонування автоматизованих систем управління виробничими процесами, а також ефективної організації електронного документообігу в агропромисловій сфері. У цьому контексті інформація виступає не лише об'єктом правового захисту, але й важливим ресурсом для модернізації та підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу в умовах глобальної цифрової економіки.

Аналіз сучасних наукових джерел свідчить про посилення наукового інтересу до проблематики інформаційно-правового регулювання правовідносин в інформаційній сфері АПК. У багатьох дослідженнях акцентується увага на широкому спектрі питань, пов'язаних із правовим забезпеченням цифрових процесів у сільському господарстві, зокрема таких, як стандартизація функціонування інформаційних систем, забезпечення кібербезпеки

агropідприємств, впровадження електронного урядування в аграрній політиці та організації правового захисту аграрних даних [7, с. 99].

Особливу увагу слід звернути на дослідження Іваної Г. С., яка у своїй монографії «Сучасний стан і перспективи розвитку адміністративно-правового регулювання в агропромисловому комплексі України» комплексно досліджує теоретико-методологічні підходи до визначення агропромислового комплексу як об'єкта інформаційно-правового регулювання. Авторка наголошує на важливості системної адаптації чинної нормативно-правової бази до реалій цифрової трансформації агросектору та акцентує увагу на необхідності удосконалення правових механізмів електронного документообігу, розвитку засобів захисту інформаційних прав суб'єктів аграрної діяльності, а також запровадження сучасних інструментів інформаційного управління в аграрній сфері [10, с. 99].

Отже, інформаційно-правове регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі слід розглядати як міждисциплінарний правовий інститут, який поєднує елементи адміністративного, інформаційного, аграрного та господарського права, і покликаний забезпечити сталий розвиток агросектору через ефективне управління інформаційними ресурсами. Його подальший розвиток вимагає як удосконалення правового регулювання цифрових технологій у сільському господарстві, так і створення нових нормативних підходів, що відповідатимуть викликам інформаційної глобалізації, інтеграції України у міжнародні економічні об'єднання та необхідності гарантування інформаційної безпеки національної аграрної економіки.

Виходячи із того, що інформаційно-правове регулювання суспільних відносин у сфері агропромислового комплексу є складним багаторівневим процесом, що забезпечує упорядкування суспільних відносин, пов'язаних із створенням, обробкою, поширенням та захистом інформації, то визначення головної мети цього процесу має ключове значення для вдосконалення механізмів державного управління, підвищення ефективності аграрної політики

та забезпечення продовольчої безпеки держави. А тому, головною метою інформаційно-правового регулювання у сфері АПК є створення правових умов для формування, обігу, доступності, достовірності та захисту аграрної інформації задля сталого розвитку аграрного сектору, захисту прав та законних інтересів громадян, суб'єктів господарювання та держави [10, с. 78].

Відповідно до Закону України «Про інформацію» держава гарантує право на інформацію кожному, встановлюючи обов'язок органів державної влади забезпечувати відкритість і доступність інформації, зокрема в аграрній сфері [2]. Таке регулювання спрямоване на досягнення таких ключових завдань:

1. Забезпечення доступу до аграрної інформації - громадяни, аграрні підприємства та інші суб'єкти повинні мати можливість оперативного доступу до відомостей про земельні ресурси, стан навколишнього середовища, врожайність тощо. Це передбачено, зокрема, Законом України «Про доступ до публічної інформації» [11].

2. Підвищення прозорості діяльності державних органів у сфері АПК - шляхом обов'язкового оприлюднення інформації, що стосується державного регулювання аграрного ринку, розподілу земельних ресурсів та екологічного моніторингу.

3. Забезпечення інформаційної безпеки - захист аграрної інформації від несанкціонованого доступу, фальсифікації або знищення шляхом використання електронних довірчих послуг відповідно до положень Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [12].

4. Сприяння цифровізації аграрного сектору - упровадження електронного документообігу, електронних реєстрів та аграрних інформаційних систем для підвищення ефективності управління (Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг») [13].

5. Гармонізація із міжнародними стандартами - врахування європейських підходів до цифрового розвитку агропромислового сектору, зокрема положень Digital Agriculture Strategy Європейської Комісії [14].

Вважається, що правовідносини в інформаційній сфері агропромислового комплексу формуються як особливий різновид суспільних зв'язків, що виникають у процесі створення, збирання, аналізу, зберігання, використання, поширення та захисту аграрної інформації. Ці відносини є результатом перетину норм інформаційного, аграрного, адміністративного, цивільного та навіть екологічного права, оскільки аграрна інформація має не лише господарське, а й суспільно значуще призначення, особливо в контексті продовольчої безпеки та сталого розвитку сільських територій.

Особливість таких правовідносин полягає у багатшаровості їх об'єктної складової. У якості об'єкта правового регулювання виступають дані, знання, цифрові моделі, просторові карти, технологічні рішення, цифрові платформи, бази даних тощо, які використовуються в аграрному виробництві. Вони можуть бути як відкритими (наприклад, дані державного земельного кадастру), так і з обмеженим доступом (інформація про бізнес-моделі аграрних підприємств, персональні дані фермерів, конфіденційні технології вирощування) [7, с. 117-118].

У науковій літературі підкреслюється, що інформаційно-правове регулювання сприяє підвищенню конкурентоспроможності аграрної продукції, розвитку інновацій в аграрній сфері та залученню інвестицій. Таким чином, головна мета інформаційно-правового регулювання у сфері АПК полягає в побудові ефективної, прозорої та безпечної інформаційної екосистеми, що забезпечує доступ до актуальної аграрної інформації та сприяє сталому розвитку сільського господарства в Україні.

У свою чергу варто відзначити, що основні завдання інформаційно-правового регулювання правовідносин в інформаційній сфері агропромислового комплексу формуються з урахуванням стратегічного значення інформації як ресурсу розвитку сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки та підтримки національної економіки. Інформаційно-правове регулювання в аграрній сфері має на меті створити правові механізми,

які дозволяють забезпечити відкритість, точність, своєчасність, безпеку та ефективність обігу аграрної інформації.

Одним із базових завдань інформаційно-правового регулювання правовідносин в інформаційній сфері АПК є встановлення чітких правил доступу до інформації. Згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації», держава гарантує кожному право на доступ до інформації, що має суспільний інтерес, зокрема даних про стан земель, екологічну ситуацію, врожайність сільськогосподарських культур [11].

Другим ключовим завданням є забезпечення захисту персональних даних суб'єктів аграрної діяльності. Закон України «Про захист персональних даних» встановлює режим обробки інформації, що стосується фізичних осіб - фермерів, орендарів, власників земельних паїв, учасників аграрних кооперативів [15].

Третім важливим завданням є організація обігу геопросторової інформації, що пов'язана із земельними ресурсами. Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» закладає правові основи функціонування інформаційних систем обліку земель, водних ресурсів і природних об'єктів, що використовуються в аграрному виробництві [16].

Четвертим завданням інформаційно-правового регулювання є створення умов для розвитку цифрового сільського господарства. Як зазначено у Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки» від 17 січня 2018 р. № 67-р, цифровізація АПК є одним із пріоритетів державної політики [17].

П'ятим завданням виступає нормативне забезпечення створення і функціонування електронних реєстрів та баз аграрної інформації. Зокрема, Державний аграрний реєстр дозволяє акумулювати дані про сільськогосподарських виробників, обсяги земель, види сільськогосподарської діяльності, що унеможливорює подвійний облік та забезпечує прозорість процесів державної підтримки [18].

Важливим завданням є також забезпечення інформаційної безпеки в аграрному секторі, що передбачає захист аграрної інформації від несанкціонованого доступу, кіберзагроз та інформаційного саботажу. Це питання особливо акцентується у Стратегії кібербезпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021 [19]. Варто також зазначити, що у європейській практиці завдання інформаційно-правового регулювання АПК фокусуються на відкритому доступі до даних про використання субсидій, стан ґрунтів та виконання екологічних норм, що закріплено, наприклад, у Регламенті (ЄС) № 1306/2013 [20].

Таким чином, на нашу думку основні завдання інформаційно-правового регулювання інформаційних відносин у сфері АПК включають: а) встановлення відкритості аграрної інформації; б) захист персональних даних у аграрній діяльності; в) організацію електронного обігу земельної та виробничої інформації; г) підтримку цифровізації аграрного сектору; ґ) гарантування кібербезпеки аграрної інфраструктури; д) сприяння розвитку аграрної науки та інновацій на базі відкритих даних.

Що стосується предмет інформаційно-правового забезпечення інформаційної сфери АПК то його розуміння є базовим для формування ефективної інформаційної політики в аграрному секторі.

Предмет інформаційно-правового забезпечення у сфері АПК охоплює сукупність суспільних відносин, що виникають у процесі створення, обробки, передачі, використання та захисту інформації, яка стосується сільськогосподарської діяльності, земельних ресурсів, продовольчої безпеки, екологічного стану аграрних територій тощо [10, с. 65].

У сучасній юридичній науці предмет інформаційно-правового забезпечення розглядається як категорія, що об'єднує об'єкти інформаційних відносин (інформаційні ресурси, документи, бази даних) та правові механізми їх регулювання. При цьому в аграрній сфері інформація набуває стратегічного значення, що обумовлено необхідністю забезпечення продовольчої безпеки, охорони земельних ресурсів і підтримки сталого розвитку сільських територій.

У межах адміністративного права предмет інформаційно-правового забезпечення розкривається через організацію та координацію дій органів державної влади у інформаційній сфері АПК, наприклад: Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державного аграрного реєстру [21].

На нашу думку, правові засади організації та координації діяльності органів державної влади у сфері інформаційного забезпечення агропромислового комплексу являють собою систему законодавчих, нормативних та адміністративних заходів, спрямованих на створення та ефективне використання інформаційних ресурсів, які мають важливе значення для розвитку аграрного сектору економіки України. Ця діяльність охоплює питання формування, обробки, поширення та захисту аграрної інформації, яка слугує основою для прийняття управлінських рішень та здійснення контролю з боку державних органів

До основних категорій інформації, що становлять предмет інформаційно-правового регулювання в інформаційній сфері АПК, належать: 1) Інформація про земельні ресурси – це відомості про структуру землекористування, якість ґрунтів, кадастрові дані, що є основою для прийняття управлінських рішень у галузі земельних відносин. Закон України «Про державний земельний кадастр» встановлює вимогу до систематизації даних про земельні ділянки та їх публічну доступність через відповідні інформаційні системи [22]; 2) Інформація про сільськогосподарське виробництво – це дані про врожайність, обсяги виробництва та посівів, структуру посівних площ, агротехнічні заходи, показники експорту та імпорту продукції, рівень державної підтримки аграріїв; 3) Екологічна інформація – це відомості про стан навколишнього середовища аграрних територій, рівень забруднення земель, води, повітря, що мають важливе значення для забезпечення сталого розвитку сільського господарства; 4) Інформація про аграрні ринки – це дані про ціни на сільськогосподарську

продукцію, обсяги експорту та імпорту, тенденції ринку; 5) Інформація про державну підтримку аграрного сектору - відомості про програми субсидій, грантів, державного фінансування сільськогосподарських виробників; 6) Наукова та технічна інформація - дані про новітні технології у сфері сільського господарства, результати наукових досліджень, інноваційні розробки; 7) Інформація щодо безпеки агропродукції - санітарні та фітосанітарні вимоги, результати перевірок якості продукції, сертифікація аграрної продукції.

Отже, ми вважаємо, що предмет інформаційно-правового регулювання інформаційної сфери АПК включає широкий спектр інформаційних відносин, що охоплюють всі етапи виробництва, обігу та споживання сільськогосподарської продукції, і потребує комплексного нормативного регулювання для забезпечення прозорості, доступності, надійності та захисту аграрної інформації. Його вивчення має важливе значення для розробки ефективної державної політики у сфері сільського господарства, захисту прав суб'єктів аграрної діяльності та реалізації принципів цифровізації в аграрному секторі.

У свою чергу для ефективного управління інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу необхідно чітко визначити його основні складові, що забезпечують належне функціонування інформаційної інфраструктури аграрного сектору. На основі аналізу законодавства, наукових джерел та міжнародних стандартів, до основних складових цього процесу належать: 1) Нормативно-правова база, яка включає закони, підзаконні акти та міжнародні угоди, що регулюють інформаційні відносини в агросекторі; 2) Суб'єкти правовідносин – органи влади, фермери, підприємства, наукові установи, громадські організації та фізичні особи, які мають права й обов'язки у сфері аграрної інформації; 3) Об'єкти регулювання – аграрні інформаційні ресурси: дані про землю, врожаї, агротехніку, екологічний стан, ринки, результати досліджень тощо. 4) Процедури доступу до аграрної інформації - регламентуються Законом «Про доступ до публічної інформації» і включають подання запитів, строки розгляду та підстави для відмови [11]; 5) Захист

інформації – адміністративно-правові інструменти з охорони конфіденційних та службових відомостей; 6) Електронний документообіг – сприяє спрощенню інформаційного обміну, підвищує прозорість і ефективність управління; 7) Контроль і нагляд за дотриманням інформаційного законодавства - здійснюють профільні органи, зокрема Мінагрополітики, Держгеокадастр та НАЗК [23]; 8. Інформаційна освіта – підвищення правової та цифрової обізнаності учасників аграрних правовідносин через просвітницькі та навчальні програми.

Що стосується питання правової природи інформаційно-правового регулювання в АПК, то вона визначається як сукупність об'єктивно зумовлених властивостей, що відображають специфіку інформаційних відносин у аграрній сфері та характеризують правові механізми упорядкування таких відносин. Державні органи виступають як регулятори інформаційних потоків, встановлюючи обов'язкові правила поведінки для суб'єктів аграрного сектору. При цьому інформаційно-правове регулювання має комплексну правову природу, оскільки поєднує в собі елементи адміністративного, земельного, екологічного, інформаційного та господарського права.

Правова природа інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі (АПК) визначається низкою ключових рис, що відповідають сучасним концептуальним підходам адміністративного та інформаційного права. По-перше, така система регулювання має виразно публічно-правовий характер, оскільки правовідносини у сфері аграрної інформації регламентуються нормами публічного права, що забезпечує пріоритет інтересів суспільства й держави над приватними інтересами окремих суб'єктів господарювання. По-друге, регулятивна функція інформаційно-правового впливу полягає у встановленні чітких правових норм поведінки щодо створення, обробки, зберігання та використання аграрної інформації. Це сприяє реалізації принципів законності, відкритості та прозорості у сфері аграрної діяльності. По-третє, інформаційно-правове регулювання виконує охоронну функцію, адже одним із його ключових завдань є забезпечення належного правового захисту аграрної інформації, зокрема конфіденційної, службової та

комерційної. Цей захист реалізується через адміністративні та судові процедури згідно з національним законодавством. Четвертою рисою є комплексний характер правового регулювання, яке охоплює різні аспекти аграрної сфери: від земельного обліку, екологічного моніторингу та аграрної статистики - до регулювання технологічних інновацій і функціонування ринку аграрної продукції [24, с. 77]. Нарешті, суттєвою характеристикою є цифрова орієнтація, що виражається у використанні сучасних цифрових технологій, інформаційних платформ, систем електронного документообігу та елементів «цифрового землеробства». Такий підхід узгоджується з положеннями Digital Agriculture Strategy Європейської Комісії, а також із загальними напрямками цифрової трансформації державного управління.

Отже, правова природа інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі проявляється через поєднання публічно-правових засад, функціональної багатовимірності, комплексного характеру та орієнтації на цифрові інструменти. Це забезпечує ефективну організацію інформаційних процесів в аграрній сфері відповідно до принципів законності, прозорості, відкритості та інформаційної безпеки.

У свою чергу варто відзначити, що інформаційні процеси в агропромисловому комплексі України регулюються нормами різних галузей права, що зумовлено міждисциплінарним характером аграрної діяльності та специфікою інформаційного середовища. Таке регулювання охоплює як загальні, так і спеціалізовані правові інструменти, які забезпечують належний обіг, збереження та захист аграрної інформації.

Ключову роль у цьому комплексі відіграє адміністративне право, яке визначає повноваження органів влади у сфері аграрного управління, порядок доступу до інформації, а також механізми контролю та захисту даних. Інформаційне право, у свою чергу, формує основу для регулювання процесів створення, зберігання, обробки та поширення аграрної інформації.

Аграрне право охоплює інформаційне забезпечення виробничих процесів, включаючи облік посівів, продуктивності, технологічних операцій і ведення

аграрних реєстрів. Пов'язано з ним земельне право, яке регулює ведення кадастру, використання земель і зобов'язує суб'єктів подавати актуальні дані щодо земельних ресурсів до державних реєстрів [25, с. 9].

Екологічне право забезпечує правові засади збирання та оприлюднення даних про стан довкілля, які безпосередньо впливають на аграрну продукцію, зокрема про якість ґрунтів, води та повітря. Господарське право регулює інформаційні аспекти комерційної діяльності агропідприємств, включаючи фінансову звітність, реєстрацію та інвестиційні процеси.

Не менш важливим є цивільне право, яке охоплює правові аспекти охорони інтелектуальної власності у сфері аграрних інновацій, включаючи авторські права на технології, бази даних і наукові розробки. Кримінальне право встановлює відповідальність за правопорушення у сфері обігу аграрної інформації – наприклад, за її неправомірне використання, викрадення або знищення.

Отже, ефективне функціонування інформаційного середовища в агропромисловому секторі забезпечується системною взаємодією різних галузей права, що створює нормативну базу для захисту, доступності й раціонального використання аграрної інформації в умовах сталого розвитку.

У свою чергу в сучасних умовах цифровізації суспільства, вирішальну роль у реалізації державної аграрної політики відіграють інформаційно-правові інструменти. Забезпечення ефективного функціонування агропромислового комплексу України неможливе без належного інформаційного супроводу, який здійснюється на основі правових норм, процедур та механізмів.

Інформаційно-правові інструменти реалізації державної аграрної політики можна визначити, як сукупність адміністративно-правових заходів, спрямованих на організацію збору, обробки, використання, поширення та захисту інформації в аграрній сфері [26, с. 93]. Вони базуються на принципах законності, відкритості, доступності, достовірності та безпеки аграрної інформації.

До ключових інформаційно-правових інструментів реалізації аграрної політики можна віднести: 1) Нормативно-правове регулювання, яке встановлює правові засади обігу аграрної інформації, забезпечує доступ, захист і цифрову взаємодію між суб'єктами АПК; 2) Державні інформаційні системи та реєстри, що охоплюють електронні бази даних про землю, аграрну продукцію та врожайність, є важливою складовою інформаційної підтримки галузі; 3) Електронне урядування, зокрема впровадження цифрових сервісів (реєстрація земель, субсидії, статистика), сприяє прозорості й доступності державних послуг у сільському господарстві; 4) Відкриті дані – публічний доступ до аграрної інформації відповідає міжнародним стандартам та стимулює інновації в галузі; 5) Інформаційна безпека, яка включає захист даних від несанкціонованого доступу чи фальсифікації за допомогою електронних підписів, автентифікації та шифрування (відповідно до Закону «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги») [12]; 6) Інформаційно-аналітичне забезпечення – функціонування аналітичних центрів, аграрного моніторингу та прогнозних моделей сприяє обґрунтованому прийняттю рішень у галузі; 7) Правова просвіта, яка підвищує рівень обізнаності аграрних суб'єктів щодо цифрових сервісів, захисту інформації та принципів інформаційного права.

Значення інформаційно-правових інструментів для реалізації аграрної політики направлено на: а) забезпечення прозорості ринку сільськогосподарської продукції; б) підвищення ефективності державного управління аграрною сферою; в) сприяння інноваційному розвитку агропромислового комплексу; г) гарантування прав громадян на доступ до інформації про стан аграрної галузі; ґ) забезпечення екологічної безпеки через контроль за станом природних ресурсів. Таким чином, інформаційно-правові інструменти є необхідною умовою реалізації ефективної, відкритої та інноваційної державної аграрної політики в Україні.

Крім того варто відзначити, що АПК України є багатогалузевою системою, що об'єднує галузі сільського господарства, переробної промисловості та

обслуговуючої інфраструктури. Основними структурними компонентами АПК є: сільськогосподарське виробництво, переробні галузі, сфера матеріально-технічного постачання, збуту та фінансового обслуговування [27, с. 47].

Сільськогосподарське виробництво включає рослинництво і тваринництво. Відповідно до законодавства України, основними організаційно-правовими формами виробництва є фермерські господарства, приватні аграрні підприємства, виробничі кооперативи, державні агропідприємства та особисті селянські господарства [28, с. 88].

Переробна промисловість АПК охоплює підприємства харчової та легкої промисловості, які здійснюють переробку сільськогосподарської сировини у продукти харчування, текстильні та інші товари споживання. Її розвиток регулюється, зокрема, законами України «Про основні принципи державної аграрної політики» та «Про розвиток сільського господарства» [29, с. 75].

Інфраструктурний сегмент АПК складається з організацій, що забезпечують матеріально-технічне постачання, агрологістику, страхування аграрних ризиків, банківське обслуговування, інформаційне забезпечення, наукові дослідження та підготовку кадрів [30, с. 152].

У структурі агропромислового комплексу в адміністративно-правовому аспекті чітко простежується багаторівнева система управління. На національному рівні керівництво здійснювало Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, на регіональному – обласні департаменти агропромислового розвитку, а на місцевому – структурні підрозділи громад [30, с. 311].

Також, агропромисловий комплекс України виконує низку функцій, які забезпечують продовольчу безпеку, економічну стабільність та соціальний розвиток держави. З інформаційно-правової точки зору, ці функції визначаються та регулюються відповідними нормативно-правовими актами, що встановлюють механізми їх реалізації та контролю. До таких функцій можна віднести:

1. Продовольча функція полягає у забезпеченні населення якісною та безпечною продукцією [31, с. 180]. Законодавча підтримка охоплює стимулювання виробництва, розвиток інфраструктури та контроль за якістю харчових продуктів на всіх етапах виробничого процесу [32].

2. Економічна функція відображає значну роль АПК у формуванні ВВП, експортних надходжень і створенні ланцюгів доданої вартості. Держава впроваджує податкові пільги, субсидії, механізми кредитування та інші інструменти підтримки сільськогосподарського виробництва.

3. Соціальна функція забезпечує зайнятість у сільській місцевості та сприяє розвитку територій через покращення умов життя, інфраструктури й доступу до соціальних послуг.

4. Екологічна функція АПК реалізується шляхом впровадження стандартів охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів і підтримки органічного виробництва. Законодавство закріплює право громадян на безпечне довкілля та регулює екологічні вимоги до аграрного виробництва.

5. Інноваційно-наукова функція спрямована на впровадження новітніх технологій, підтримку досліджень і модернізацію виробничих процесів. Координацію в цій сфері здійснює Національна академія аграрних наук України відповідно до чинного законодавства [33].

6. Експортна функція підкреслює роль України як провідного експортера агропродукції на світовому ринку. Розвиток зовнішньої торгівлі сприяє зміцненню економіки, поповненню валютних резервів і міжнародному позиціонуванню держави [34].

7. Екологічна функція АПК реалізується шляхом впровадження стандартів охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів і підтримки органічного виробництва. Законодавство закріплює право громадян на безпечне довкілля та регулює екологічні вимоги до аграрного виробництва. Відповідно до статті 50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля [35]. Реалізація екологічної функції АПК є складовою забезпечення права громадян на екологічну безпеку. Велика увага приділяється

розвитку органічного виробництва, що передбачено Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [36].

8. Стратегічна функція полягає у забезпеченні продовольчої незалежності, стійкості економіки у кризових умовах і стабільності внутрішнього ринку. У Стратегії національної безпеки України АПК визначено як галузь, критично важливу для національної безпеки [37].

Ефективна реалізація цих функцій забезпечує стійкий розвиток аграрного сектору, зміцнення економіки держави, підвищення якості життя громадян і збереження екологічного балансу. В умовах цифрової трансформації та євроінтеграції функціонування АПК вимагає постійного оновлення управлінських і технологічних підходів.

У свою чергу варто звернути увагу на особливості діяльності учасників – суб'єктів інформаційно-правових відносин в інформаційній сфері, які наділені відповідними правами та обов'язками. Згідно зі статтею 4 Закону України «Про інформацію» суб'єктами інформаційних відносин є: фізичні особи; юридичні особи; об'єднання громадян; суб'єкти владних повноважень [2].

Суб'єкти правовідносин в інформаційній сфері, що беруть участь у реалізації інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі, охоплюють державні органи, приватні структури та громадські інституції. Їх діяльність спрямована на створення, обробку, зберігання та поширення аграрної інформації.

Центральне місце серед суб'єктів належить органам державної влади та місцевого самоврядування, зокрема Міністерству аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерству економіки, довкілля та сільського господарства України, Державній службі статистики, геокадастру, а також службі з безпеки харчових продуктів. Вони здійснюють нормативне, аналітичне й контрольне забезпечення інформаційних процесів у сфері АПК.

Другу групу становлять аграрні підприємства та фермерські господарства, які є безпосередніми виробниками і розпорядниками даних, пов'язаних з вирощуванням, переробкою і реалізацією сільськогосподарської продукції.

Важливу роль відіграють також науково-дослідні установи та заклади освіти, які здійснюють аграрні дослідження та поширюють відповідну наукову інформацію. Згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», вони мають право на доступ до відкритих аграрних даних та несуть відповідальність за достовірність отриманих результатів [33],

До суб'єктів інформаційних відносин належать і громадські організації та професійні об'єднання, які представляють інтереси учасників аграрного ринку та сприяють поширенню інформації, професійній комунікації та формуванню політик [38, с. 46-47].

Кожен із вказаних суб'єктів наділений інформаційною правосуб'єктністю, що охоплює як правоздатність – здатність мати права й обов'язки у сфері інформаційних відносин, так і дієздатність – здатність самостійно їх реалізовувати та нести відповідальність за свої дії [39, с. 100].

Крім того, суб'єкти АПК можна класифікувати за кількома ключовими критеріями, зокрема:

1. За організаційно-правовою формою: а) юридичні особи приватного права – це фермерські господарства, сільськогосподарські кооперативи, аграрні підприємства різних форм власності; б) юридичні особи публічного права - це державні підприємства, створені розпорядчими актами органів державної влади [40]. Цей поділ визначається відповідно до статті 81 Цивільного кодексу України, яка регламентує порядок створення юридичних осіб [41].

2. За функціональним призначенням: а) виробники сільськогосподарської продукції - це фермерські господарства, аграрні підприємства; б) переробними - це підприємства харчової промисловості, які здійснюють переробку сільськогосподарської сировини; в) постачальники ресурсів та послуг - це організації, що забезпечують аграрний сектор технікою, насінням, добривами, а також надають фінансові, страхові та інші послуги; г) органи управління та

контролю - це державні органи, які здійснюють регулювання та контроль у сфері АПК. Такий функціональний поділ дозволяє чітко визначити роль кожного суб'єкта в агропромисловому комплексі та забезпечити ефективне управління [28, с. 88].

3. За формою власності: а) державні - це підприємства, що перебувають у державній власності; б) комунальні - це підприємства, що належать територіальним громадам; в) приватні – це підприємства, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб. Ця класифікація є важливою для визначення правового режиму майна та особливостей управління підприємствами [29, с. 75].

4. За масштабом діяльності: а) малі - це особисті селянські господарства, дрібні фермерські господарства; б) середні – це середні аграрні підприємства, кооперативи; в) великі - це агрохолдинги, великі аграрні корпорації. Цей поділ дозволяє враховувати специфіку діяльності суб'єктів різного масштабу та розробляти відповідні механізми державної підтримки [30, с. 311].

5. За рівнем участі у міжнародних аграрних ринках: а) експортоорієнтовані підприємства – це виробники продукції, що експортується, наприклад, зернові трейдери, олійні компанії; б) внутрішні виробники – це орієнтовані на забезпечення внутрішнього споживання; в) учасники міжнародних аграрних проектів - це компанії, що працюють за стандартами ЄС, брали участь у програмах USAID, FAO тощо) [34].

З огляду на інформаційно-правову природу державного управління в аграрній сфері, взаємодія цих суб'єктів вимагає чіткої правової регламентації, яка забезпечує координацію діяльності, узгодженість інтересів та ефективне функціонування всієї системи АПК. Адміністративно-правові засади взаємодії визначають правові межі діяльності суб'єктів, встановлюють правила їх комунікації, відповідальність за порушення законодавства, а також механізми вирішення конфліктних ситуацій.

Відповідно до положень Конституції України (ст. 13 та 41) [35], земля та інші природні ресурси є об'єктами права власності українського народу, а

використання аграрних ресурсів має здійснюватися в інтересах суспільства з додержанням вимог законодавства. На цій основі будуються адміністративно-правові моделі взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання в аграрній сфері, науковими установами, громадськими організаціями та іншими учасниками аграрних відносин.

Одним із базових напрямів інформаційно-правового регулювання взаємодії суб'єктів в агропромисловому комплексі є визначення компетенції державних органів інформаційної сфери АПК. Основними суб'єктами адміністративного регулювання є Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр), Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, а також обласні та районні державні адміністрації, органи місцевого самоврядування. Їх компетенція визначається низкою нормативно-правових актів, серед яких особливе місце займають Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» [42] та «Про центральні органи виконавчої влади» [43].

Важливою засадою взаємодії є інформаційна організація, субординація та координація дій між суб'єктами державного управління. Зокрема, Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України координує діяльність територіальних органів влади через делегування повноважень, видання нормативно-правових актів методичного характеру, проведення моніторингу стану реалізації державних програм підтримки аграріїв. Координація взаємодії дозволяє забезпечити єдність реалізації аграрної політики на загальнодержавному та місцевому рівнях, уникати дублювання повноважень та конфліктів інтересів.

Не менш важливою є інформаційно-правова регламентація взаємодії між органами державної влади та суб'єктами господарювання в інформаційній сфері

АПК. Питання, що стосуються надання адміністративних послуг у сфері земельних відносин, реєстрації сільськогосподарських підприємств, сертифікації продукції, надання дозволів на користування природними ресурсами, регулюються нормами Закону України «Про адміністративні послуги» [44].

Суттєву роль відіграє також взаємодія між суб'єктами інноваційної діяльності в АПК - науковими установами, вищими навчальними закладами, державними органами та аграрними підприємствами. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [33] встановлює засади реалізації спільних науково-дослідних проектів, трансферу аграрних інновацій, впровадження результатів досліджень у виробничі процеси.

Отже, інформаційно-правові засади взаємодії суб'єктів в агропромисловому комплексі України охоплюють комплекс правових норм і механізмів, спрямованих на забезпечення належного порядку, координації, відкритості, ефективності та законності функціонування системи аграрних відносин. Їх розвиток і вдосконалення є необхідною умовою для сталого розвитку аграрного сектору, підвищення конкурентоспроможності українського АПК на світовому ринку та гарантування продовольчої безпеки держави.

З інформаційно-правової точки зору, функціонування АПК включає кілька основних видів, кожен з яких має специфічні особливості та регулюється відповідними нормативно-правовими актами, наприклад:

1. Виробничо-аграрна діяльність - цей вид функціонування охоплює безпосереднє виробництво сільськогосподарської продукції, включаючи рослинництво та тваринництво. Основними суб'єктами є фермерські господарства, аграрні підприємства, кооперативи та інші форми господарювання. Діяльність на цьому рівні регулюється, зокрема, Законом України «Про фермерське господарство» [45].

2. Переробна діяльність - на цьому рівні здійснюється переробка сільськогосподарської сировини у готову продукцію. До суб'єктів належать підприємства харчової, легкої та інших галузей промисловості.

3. Інфраструктурна діяльність - цей вид функціонування включає логістику, зберігання, транспортування, фінансове та інформаційне забезпечення. Суб'єктами є транспортні компанії, банки, страхові компанії, науково-дослідні установи. Регулювання здійснюється через відповідні нормативно-правові акти, зокрема, Закон України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» [46].

4. Управлінська діяльність - цей вид функціонування охоплює органи державного управління та місцевого самоврядування, які здійснюють координацію та контроль у сфері АПК. До них належать Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, обласні та районні державні адміністрації, органи місцевого самоврядування. Їх діяльність регулюється, зокрема, Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Кожен з наведених напрямів потребує належного інформаційно-правового регулювання, що має враховувати специфіку функціонування та взаємодії між суб'єктами в межах агропромислової системи.

Що стосується об'єктів інформаційно-правових відносин то ними є конкретні види аграрної інформації, інформаційні ресурси, дані та системи, що мають правову охорону та є предметом права власності, права доступу, використання чи поширення в межах аграрного виробництва.

Відповідно до положень Закону України «Про інформацію» [2], об'єктом інформаційних відносин є інформація, а також на нашу думку можуть бути інформаційні ресурси (бази даних, реєстри) та технології та засоби обробки інформації. У контексті АПК до об'єктів додаються специфічні категорії даних, пов'язані з виробництвом, земельними ресурсами, агроєкологією та інноваційними технологіями.

До основних об'єктів інформаційно-правових відносин у інформаційній сфері агропромислового комплексу можна віднести:

1. Дані про земельні ресурси, зокрема: правовий статус земель (державна, приватна, комунальна власність), кадастрові характеристики, нормативно-грошова оцінка. Ця інформація є основою для ведення земельного обліку, реалізації прав власників і планування аграрного розвитку.

2. Інформація про агровиробництво, яка включає обсяги вирощеної продукції, види культур, поголів'я худоби, показники врожайності. Такі дані, зібрані через Державний аграрний реєстр і статистичну службу, слугують базою для формування продовольчої політики та ринкових прогнозів.

3. Відомості про інфраструктуру АПК, зокрема реєстри елеваторів, складів, логістичних центрів, портів і транспортних маршрутів, що забезпечують обіг аграрної продукції.

4. Екологічна інформація та дані про безпечність продукції – включають стан ґрунтів, рівень забруднень, результати лабораторних аналізів. Згідно із законодавством, виробники зобов'язані надавати достовірну інформацію про якість продукції.

5. Аграрні інновації та наукові дослідження, що охоплюють нові технології у рослинництві, тваринництві, агроєкології. Такі відомості мають правову охорону відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та міжнародних угод [47].

6. Інформація про державну підтримку, яка містить реєстри отримувачів субсидій, обсяг виплат і програми допомоги. Її відкритість регламентується урядовими постановами, що забезпечують прозорість розподілу бюджетних коштів [48].

У свою чергу інформаційно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу України пройшло кілька етапів розвитку, кожен з яких відображає зміни в державному управлінні, технологічному прогресі та правовому забезпеченні аграрного сектору.

1. Початковий етап (до 1991 року) – на цьому етапі правовідносини в інформаційній сфері АПК були централізованими: доступ до аграрної

інформації контролювався державою, право на інформацію як окрема правова категорія не визнавалось, а статистичні дані залишалися закритими.

2. Етап формування основ права на інформацію (1991–2000 роки) - відбувалося становлення правового регулювання, а саме ухвалення Закону України «Про інформацію» стало основою формування права на доступ до відомостей, а аграрна інформація набула суспільного значення [2], У цей період також було започатковано інституційну роботу з обробки статистики в агросекторі.

3. Етап розвитку спеціалізованих аграрних інформаційних систем (2000–2010 роки) - ознаменувався створенням перших електронних реєстрів, зокрема Державного земельного кадастру, облікових баз агропідприємств, а також платформ для торгівлі сільськогосподарською продукцією. Нормативна база почала адаптуватися до потреб автоматизації та достовірного обліку.

4. Етап інтеграції європейських стандартів (2010–2020 роки) - стартувала євроінтеграція аграрного законодавства. Під впливом Угоди про асоціацію з ЄС було імplementовано європейські стандарти прозорості, відкриті дані стали доступними, а також було вдосконалено регулювання у сфері безпеки аграрної продукції.

5. Етап цифрової трансформації АПК (2020 - дотепер) - охоплює впровадження електронних сервісів і новітніх технологій: функціонування Державного аграрного реєстру [49], використання супутникового моніторингу, Big Data, блокчейну та ШІ. Цей процес регулюється стратегічними документами державної цифровізації, наприклад Стратегія цифрової трансформації агропромислового комплексу до 2030 року [50].

Загалом, у розвитку інформаційно-правового регулювання АПК простежуються такі сталі тенденції: посилення адміністративного контролю за інформаційними потоками, інституціоналізація відповідальних органів, а також поступове розширення цифрових адміністративних сервісів у сфері агровиробництва.

Варто відзначити, що після здобуття незалежності Україна зіткнулася з необхідністю комплексного реформування аграрного сектору з метою переходу до ринкових відносин та інтеграції в європейську економічну спільноту. Трансформаційні процеси, розпочаті у 1990-х роках, мали на меті зміну системи управління земельними ресурсами, створення умов для розвитку фермерства, забезпечення продовольчої безпеки та підвищення ефективності аграрного виробництва.

Основними напрямками аграрних реформ стали приватизація земель, створення ринку землі та державна підтримка фермерства. Перший напрям полягав у проведенні процесу розпаювання колективних сільськогосподарських підприємств та передачі земель у приватну власність громадян. Цей крок сприяв формуванню нового класу власників земельних ділянок та стимулював розвиток ринкових механізмів у сільському господарстві. Другим важливим етапом стало створення ринку землі - розробка законодавчої бази, яка регулює купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення. До 2021 року дія мораторію на продаж таких земель істотно гальмувала розвиток аграрного сектору, обмежуючи можливості залучення фінансування та інвестицій. Третій напрям передбачав підтримку фермерства через запровадження державних програм фінансування, податкові пільги, полегшення доступу до кредитних ресурсів та створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього агробізнесу.

Важливим кроком у реформуванні аграрного сектору стало ухвалення у 2020 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення», яким було скасовано багаторічний мораторій на продаж сільськогосподарських земель. Відповідно до цього закону, з 1 липня 2021 року в Україні офіційно відкрився ринок землі, що надало фізичним особам можливість купувати земельні ділянки сільськогосподарського призначення [51]. Це рішення стало визначальним для розвитку аграрної галузі та її інтеграції у світову економіку.

Водночас варто наголосити, що попри масштабність аграрних реформ, питання інформаційного забезпечення, зокрема розвиток та правове регулювання баз даних у сфері АПК, залишилось поза фокусом державної політики. Брак системного підходу до створення, доступу та інтеграції аграрних інформаційних ресурсів суттєво обмежує ефективність управлінських рішень, стримує цифровізацію агросектору та знижує інвестиційну привабливість галузі в умовах глобальної конкуренції.

Крім того, заслуговує на увагу процес децентралізації, який розпочатий в Україні у 2014 році, що суттєво вплинув на всі сфери державного управління, включаючи агропромисловий комплекс (АПК). Передача повноважень та ресурсів на місцевий рівень зумовила необхідність адаптації інформаційно-правового регулювання до нових умов функціонування аграрного сектору.

Децентралізація надала об'єднаним територіальним громадам (ОТГ) нові повноваження у сфері управління земельними ресурсами, планування територій та розвитку інфраструктури. Це потребувало вдосконалення інформаційного забезпечення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [52, с. 107].

Адаптація законодавства до умов децентралізації передбачала внесення змін до низки нормативно-правових актів, зокрема щодо розмежування повноважень між центральними та місцевими органами влади у сфері управління аграрним сектором. Це забезпечило правові підстави для ефективного функціонування інформаційно-правового регулювання на місцевому рівні [53, с. 69].

Загалом, децентралізація сприяла підвищенню рівня відкритості та доступності інформації про діяльність органів місцевого самоврядування у сфері АПК. Це дозволило громадянам та суб'єктам господарювання отримувати необхідну інформацію для прийняття рішень та участі у процесах управління.

У свою чергу ефективне функціонування АПК значною мірою залежить від належного інформаційно-правового забезпечення процесу його функціонування, яке охоплює систему правових норм, інституцій та інструментів, що забезпечують управління інформаційними відносинами у

галузі. На нашу думку механізми забезпечення інформаційної сфери АПК включають:

1. Нормативно-правове забезпечення формують ключові акти, що регулюють доступ до аграрної інформації, управління ресурсами, контроль якості продукції та цифрову трансформацію. Зокрема, це Земельний кодекс України (2001) [54], Закон України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» [46] та «Про систему інженерно-технічного забезпечення АПК» (2006) [55].

2. Інституційне забезпечення реалізується через діяльність державних органів (Мінагрополітики, Держгеокадастр), об'єднаних громад та профільних установ, які відповідають за розвиток цифрових механізмів та управління ресурсами на місцевому рівні.

3. Механізми державного регулювання включають фінансову підтримку (субсидії, кредити), ринкові інтервенції (регулювання цін) та контроль за дотриманням стандартів якості, що сприяють стабільності аграрного ринку.

4. Інформаційно-аналітичне забезпечення охоплює електронні реєстри (кадастри, аграрні розписки), статистичну аналітику та цифрові сервіси, які підвищують прозорість і ефективність управлінських рішень.

5. Децентралізація надала громадам розширені повноваження в управлінні аграрною політикою, зокрема в сфері землекористування, локального розвитку, залучення інвестицій та підтримки фермерства, що дозволяє враховувати регіональні особливості [56, с. 303].

Також варто відзначити, що важливим чинником повноцінного функціонування інформаційної сфери агропромислового комплексу є наявність та якісне використання інформаційних ресурсів, які забезпечують підтримку та ефективне управління виробничими процесами. Інформаційні ресурси у сфері АПК включають сукупність даних, знань, технологій та інформаційних продуктів, що використовуються для оптимізації діяльності суб'єктів господарювання, планування аграрного виробництва, прогнозування ринкових процесів та ухвалення управлінських рішень. На нашу думку, до основних

категорій інформаційних ресурсів у сфері агропромислового комплексу належать три ключові групи.

По-перше, це державні інформаційні ресурси, які охоплюють офіційні дані, сформовані державними органами та фінансовані за рахунок державного бюджету. До них належать правова інформація, фінансово-економічні показники, біржові котирування, статистичні дані щодо виробництва та реалізації аграрної продукції, інформація про земельні ресурси, моніторинг аграрних ринків та прогнози розвитку сільського господарства. Такі ресурси є базовим інструментом забезпечення прозорості ринку, планування державної аграрної політики та моніторингу продовольчої безпеки.

По-друге, корпоративні інформаційні ресурси, що створюються підприємствами, агрохолдингами, кооперативами та іншими суб'єктами господарювання в процесі їхньої діяльності. Вони включають бази даних щодо господарських операцій, технологічних процесів, виробничих показників, логістичних ланцюгів та аналітики ринкових тенденцій. Ефективне використання корпоративних інформаційних ресурсів дозволяє оптимізувати виробництво, підвищити конкурентоспроможність підприємств і швидко реагувати на зміни кон'юнктури аграрного ринку.

По-третє, персональні інформаційні ресурси, які формуються окремими фахівцями аграрної сфери. Вони охоплюють професійні знання, наукові дослідження, практичні розробки, особисті напрацювання, що стосуються певних аспектів агровиробництва, агрономії, маркетингу чи технологічних інновацій. Персональні ресурси мають важливе значення для впровадження індивідуальних інноваційних рішень, підвищення кваліфікації працівників та забезпечення науково-технічного прогресу в галузі.

Таким чином, ефективне управління всіма видами інформаційних ресурсів сприяє ухваленню обґрунтованих стратегічних та оперативних рішень, підвищенню продуктивності агропромислового виробництва, розвитку інноваційних технологій та зміцненню конкурентних позицій українського АПК як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Узагальнюючи, слід зазначити, що агропромисловий комплекс України являє собою складну систему, яка охоплює виробництво, переробку, логістику та реалізацію сільськогосподарської продукції, а також пов'язані з цим інфраструктурні процеси. Ефективне функціонування цієї сфери неможливе без належного інформаційно-правового забезпечення, яке є ключовим механізмом регулювання аграрних відносин.

Інформаційно-правове регулювання охоплює всі етапи роботи з аграрною інформацією - від збору й обробки до захисту та використання і сприяє підвищенню керованості галузі, реалізації державної аграрної політики та гарантуванню продовольчої безпеки. В умовах цифровізації та децентралізації зростає потреба в оновленні підходів до правового регулювання інформаційної сфери АПК. Адаптація до європейських стандартів, розвиток електронних ресурсів, запровадження інновацій та відкритість доступу до аграрних даних є необхідними передумовами для підвищення конкурентоспроможності галузі, ефективного управління ресурсами та сталого розвитку сільських територій.

1.2. Зміст інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі

У сучасних умовах цифрової трансформації та інтеграції України до європейського правового простору правовідносини в інформаційній сфері АПК виступають не лише ключовим сектором національної економіки, а й осередком інтенсивного впровадження інформаційних технологій в систему публічного управління. Управлінська діяльність у цій сфері дедалі більше залежить від якісного, системного та правово-врегульованого інформаційного забезпечення, що вимагає належного наукового осмислення структури, елементів і функціонального наповнення інформаційно-правового регулювання.

Зміст інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі охоплює не лише нормативно-правові акти, що

визначають правила функціонування інформаційних систем і технологій, а й механізми реалізації публічної політики у сфері АПК, забезпечення доступу до публічної інформації, захисту персональних та комерційних даних, а також процедурні аспекти взаємодії суб'єктів аграрного управління. Вивчення цього питання дозволяє визначити роль інформаційно-правових засад у системі адміністративно-правового впливу на аграрну сферу, виявити актуальні виклики та окреслити напрями удосконалення державного регулювання з урахуванням цифрової доби.

До ключових аспектів інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі належать напрями правового впорядкування інформаційних відносин, що забезпечують розвиток цифрового аграрного управління. Вони охоплюють міжгалузеві правові елементи, спрямовані на забезпечення прозорості, захисту даних, прав суб'єктів господарювання та реалізацію аграрної політики, зокрема: 1) Законодавче регулювання аграрної інформації - включає правові норми щодо збору, зберігання й аналізу даних про землю, агростатистику, господарську діяльність як у державному, так і в приватному секторі; 2) Інформаційна безпека охоплює захист персональних і конфіденційних даних, безпеку державних інформаційних систем і кіберзахист цифрових платформ агросектору; 3) Доступ до публічної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, реалізується через законодавчі механізми доступу до реєстрів, баз даних, статистики та відкритих джерел; 4) Умови для цифровізації управління включають впровадження електронного документообігу, цифрових реєстрів, інтегрованих систем, дистанційного моніторингу, Big Data, блокчейну та штучного інтелекту, які змінюють традиційні моделі управління в АПК.

Таким чином, інформаційно-правове регулювання управлінської діяльності в АПК слід розглядати як комплексну міждисциплінарну правову категорію, що охоплює питання збору, захисту, обробки, зберігання та використання аграрної інформації. Воно формує нормативні рамки функціонування сучасної аграрної інформаційної інфраструктури, сприяє

налагодженню ефективної комунікації між державними органами, бізнесом і громадськістю, а також забезпечує інституційну основу для цифрової трансформації галузі.

У свою чергу, основні аспекти інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі визначаються його міжгалузевим характером та багаторівневістю правових норм. Його структура охоплює правове забезпечення процесів збору, обробки, зберігання, захисту та використання аграрної інформації, що відбувається в умовах цифровізації та глобалізації. Це зумовлює взаємодію норм з різних галузей права.

Адміністративне право - визначає повноваження органів державної влади у сфері інформаційного забезпечення АПК, регулює порядок ведення державних реєстрів, реєстрації суб'єктів аграрної діяльності, цифрового обліку землі й продукції, а також встановлює процедури доступу до публічної інформації.

Інформаційне право - забезпечує захист аграрної інформації, доступ до неї для суб'єктів господарювання, регламентує обробку персональних даних у сільському господарстві та закладає основи застосування технологій Big Data у прийнятті управлінських рішень.

Цифрове право - охоплює правове регулювання електронного документообігу, функціонування аграрних електронних реєстрів, впровадження цифрових платформ, з урахуванням вимог кібербезпеки та сумісності даних.

Міжнародне право - інтегрує норми угод і директив ЄС, стандартів СОТ та інших міжнародних актів, що регламентують доступ до світових аграрних інформаційних ресурсів та інформаційну безпеку в агросфері.

У зв'язку з цифровізацією аграрної економіки до цього переліку варто додати:

1. Податкове право, яке регулює електронне адміністрування податків, цифрову звітність та особливості оподаткування в АПК із використанням автоматизованих систем.

2. Фінансове право, що визначає порядок електронних розрахунків, державної підтримки аграріїв, систем грантів і субсидій із контролем за використанням коштів через цифрові платформи.

3. Адміністративний процес, який передбачає судовий захист у спорах щодо доступу до інформації, функціонування реєстрів, цифрових сервісів та електронного адміністрування.

Таким чином, інформаційно-правове регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі є багатогалузевою системою, що об'єднує норми різних правових інститутів. Його ефективність визначається рівнем інтеграції цифрових технологій, захистом інформаційних прав суб'єктів господарювання та забезпеченням стабільного правового середовища для розвитку інновацій в аграрному секторі [57, с. 102]

У свою чергу основними об'єктами управлінської діяльності в агропромисловому комплексі є земельні ресурси, аграрні підприємства, сільськогосподарська продукція, трудові ресурси, технологічні процеси, фінансові потоки та інформаційні ресурси. Кожен із них має власну функціональну специфіку, визначену чинним законодавством. Так наприклад:

- 1) Земельні ресурси - це базовий об'єкт аграрного управління, адже земля є основним засобом виробництва. Законодавче регулювання здійснюється відповідно до Земельного кодексу України [54] та Закону «Про державний земельний кадастр» [22], що визначають порядок обліку, використання та реєстрації прав на земельні ділянки;
- 2) Аграрні підприємства (фермерські господарства, кооперативи, агрохолдинги) - є виробниками та переробниками продукції. Їх діяльність регулюється, зокрема, Законами України «Про фермерське господарство» [45] та «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку», які передбачають ліцензування, сертифікацію та фінансову підтримку [46];
- 3) Сільськогосподарська продукція розглядається як товар, що задовольняє внутрішні потреби та формує експортний потенціал. Контроль за якістю та безпечністю продукції здійснюється відповідно до Закону «Про основні принципи та вимоги до

безпеки та якості харчових продуктів» [32]; 4) Трудові ресурси - відіграють ключову роль у забезпеченні продуктивності. Управління цією сферою охоплює кадрову політику, навчання, охорону праці та регулюється Кодексом законів про працю України й галузевими актами [58]; 5) Технологічні процеси - від обробки ґрунту до зберігання врожаю, є об'єктами управління з точки зору впровадження інновацій, контролю за дотриманням технологічних стандартів та екологічних вимог; 6) Фінансові потоки - включають державну підтримку, інвестиції, кредитування й страхування. Їх регулювання здійснюється через Бюджетний кодекс та програми розвитку АПК, що забезпечують фінансову стабільність і модернізацію виробництва [59]; 7) Інформаційні ресурси - охоплюють збір, обробку й поширення аграрної інформації. Управління цією сферою регламентується Законами України «Про інформацію» [2] та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [12], які визначають порядок ведення електронних реєстрів, захист даних та надання цифрових послуг.

Отже, ефективне управління об'єктами АПК потребує чіткої правової регламентації, доступу до інформації, якісних стандартів, фінансової підтримки й кадрового забезпечення. Лише через інтеграцію правових механізмів із цифровими технологіями можливий сталий розвиток агропромислового комплексу в умовах сучасних глобальних викликів.

У свою чергу цифрові платформи та інформаційні ресурси є важливим елементом змісту інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі. У контексті цифровізації та євроінтеграції ефективне управління АПК неможливе без впровадження сучасних ІТ-рішень, що забезпечуються відповідними адміністративно-правовими механізмами.

Цифрові платформи функціонують як інтегровані екосистеми, що поєднують виробників, переробників, споживачів та державу через обмін даними й автоматизацію процесів. Основними типами таких платформ є : а) електронні торговельні майданчики (наприклад, Prozorro.Продажі); б)

кадастрові системи (як-от Державний земельний кадастр); в) аналітичні платформи для моніторингу врожайності; г) електронний документообіг (е-ТТН, цифрові підписи); г) фермерські інформаційні системи (Farm Management Systems). Ці інструменти сприяють зниженню витрат, підвищенню ефективності управління та відкритості аграрного ринку.

Адміністративно-правове забезпечення цифровізації АПК охоплює: нормативну базу щодо використання ІТ у сільському господарстві; ліцензування та сертифікацію ПЗ та обладнання; захист персональних даних; кібербезпеку аграрних систем; інституційну підтримку, зокрема створення органів, відповідальних за цифровізацію.

Державний аграрний реєстр (ДАР) є прикладом функціональної платформи, що об'єднує дані про виробників, земельні ділянки, об'єкти інфраструктури. Через ДАР аграрії можуть подавати заявки на держпідтримку, а державні органи — моніторити динаміку розвитку [60].

Електронний документообіг, зокрема використання е-підписів і електронних товарно-транспортних накладних, оптимізує обіг документів, зменшує витрати та підвищує прозорість. Правовими основами є закони «Про електронні довірчі послуги» [12] та «Про електронні документи» [13].

Цифрові платформи також автоматизують розгляд заявок на компенсації, гранти, субсидії, сприяють об'єктивному розподілу коштів і зменшують корупційні ризики. Використання блокчейн-технологій у реєстрації прав на землю та аграрних контрактах підвищує довіру до системи обліку та мінімізує фальсифікації [61].

Попри значний прогрес, цифровізація стикається з проблемами: низьким рівнем цифрової грамотності, слабкою технічною базою фермерів, фрагментарністю ІТ-систем та ризиками безпеки даних. Для подолання цих викликів передбачено створення єдиного національного аграрного порталу, агродата-центрів, нових стандартів обміну даними та освітніх програм для аграріїв.

У підсумку, впровадження цифрових платформ у інформаційні сфери АПК - це ключовий чинник модернізації, підвищення прозорості, ефективності державного управління та інтеграції України в цифрову економіку. З погляду адміністративного права, цифровізація сприяє реалізації принципів відкритості, доступності та підзвітності в аграрному секторі.

Крім того, у сучасних умовах цифровізації та інтеграції до європейського правового простору ефективне управління діяльності АПК неможливе без впровадження систем моніторингу та обліку, які забезпечують своєчасне отримання достовірної інформації для прийняття управлінських рішень. Інформаційно-правове регулювання цих процесів є ключовим фактором для забезпечення прозорості, ефективності та інноваційності в аграрному секторі.

Системи інформаційного моніторингу та обліку в агропромисловому комплексі - це сукупність організаційно-технічних заходів та інформаційних технологій, спрямованих на збір, обробку, аналіз та зберігання даних про стан аграрного виробництва, використання ресурсів, екологічні показники та інші аспекти діяльності суб'єктів АПК. Ці системи дозволяють: а) забезпечити оперативний контроль за дотриманням аграрного законодавства; б) підвищити ефективність управлінських рішень; в) забезпечити прозорість та підзвітність діяльності суб'єктів господарювання; г) створити умови для прогнозування та планування розвитку аграрного сектору.

Зокрема, впровадження геоінформаційних систем (ГІС) дозволяє здійснювати моніторинг земельних ресурсів, стану посівів, використання добрив та засобів захисту рослин. Системи обліку тваринництва забезпечують контроль за поголів'ям, продуктивністю та здоров'ям тварин. Електронний документообіг сприяє автоматизації адміністративних процедур та зменшенню бюрократичного навантаження.

Що стосується адміністративних процедур контролю та нагляду в інформаційно-правовому регулюванні АПК, то вони забезпечують відповідність діяльності суб'єктів господарювання встановленим правовим

нормам, сприяють реалізації державної політики в аграрній сфері та гарантують дотримання публічних інтересів.

Адміністративний контроль - це діяльність уповноважених державних органів, спрямована на перевірку відповідності діяльності підконтрольних об'єктів чинному законодавству, виявлення порушень та застосування передбачених заходів реагування.

Адміністративний нагляд має більш широку природу і стосується спостереження за дотриманням загальнообов'язкових правил усіма учасниками правовідносин, без прямої підлеглості підконтрольного суб'єкта. Таким чином, контроль завжди передбачає владне підпорядкування, тоді як нагляд може здійснюватися і поза межами владних відносин.

Основними ознаками адміністративних процедур контролю та нагляду є: а) наявність спеціально уповноважених органів державної влади або їх посадових осіб; б) превентивний характер заходів контролю та нагляду; в) встановлення фактів правопорушення або ризиків їх виникнення; г) застосування заходів впливу (адміністративного примусу або профілактичних заходів).

Серед принципів, які лежать в основі здійснення адміністративного контролю та нагляду в АПК, особливого значення набувають: 1) Принцип законності, що передбачає сувору відповідність процедур вимогам нормативно-правових актів; 2) Принцип прозорості, що зобов'язує суб'єктів контролю відкрито інформувати про процедури перевірок та їх результати; 3) Принцип змагальності, який забезпечує право суб'єктів господарювання на захист своїх інтересів під час проведення контролюючих заходів.

У свою чергу інформаційні процедури контролю та нагляду у сфері агропромислового комплексу теж є важливою складовою інформаційно-правового регулювання, спрямованою на забезпечення достовірності, повноти та своєчасності інформації, яка циркулює між суб'єктами господарювання та державними органами. Ці процедури мають на меті встановлення відповідності інформаційної діяльності в аграрному секторі вимогам чинного законодавства,

що є запорукою ефективності управлінських рішень та гарантією дотримання суспільних інтересів.

Інформаційний контроль у сфері АПК являє собою спеціалізовану діяльність компетентних органів державної влади, спрямовану на перевірку та аналіз процесів збирання, обробки, зберігання, передачі та використання інформації суб'єктами аграрної діяльності. Такий контроль передбачає як регулярні, так і позапланові перевірки, спрямовані на виявлення порушень інформаційного законодавства, насамперед щодо захисту персональних даних, дотримання комерційної таємниці та правил використання публічної інформації.

Інформаційний нагляд, на відміну від контролю, полягає у спостереженні за загальним дотриманням правил і стандартів інформаційного обігу всіма суб'єктами в АПК, незалежно від наявності адміністративної підпорядкованості. Нагляд має профілактичний характер і здійснюється через моніторинг відкритих даних, аналіз інформаційних ризиків, та періодичне інформування суб'єктів щодо можливих порушень і способів їх уникнення.

Основними ознаками інформаційних процедур контролю та нагляду є такі:

- а) здійснення контролю спеціально уповноваженими органами;
- б) профілактичний та інформаційно-аналітичний характер, що орієнтований на запобігання інформаційним правопорушенням;
- в) фіксація фактів недотримання інформаційного законодавства та потенційних ризиків;
- г) вжиття інформаційних, організаційних та адміністративних заходів реагування.

До принципів, на яких ґрунтуються інформаційні процедури контролю та нагляду в АПК, слід віднести: 1) Принцип достовірності та об'єктивності, що полягає у точності та безсторонності під час збору й аналізу інформації; 2) Принцип оперативності, який передбачає своєчасне виявлення та усунення інформаційних ризиків; 3) Принцип відкритості інформації, що вимагає прозорого звітування щодо результатів перевірок, а також можливості доступу громадськості до відповідних даних; 4) Принцип захисту прав суб'єктів

господарювання, який гарантує можливість оскарження результатів інформаційних перевірок та реалізацію права на захист.

Таким чином, інформаційні процедури контролю та нагляду є невід'ємними складовими механізму інформаційно-правового регулювання АПК. Вони забезпечують належний рівень правового регулювання інформаційних потоків в аграрній сфері, сприяють підвищенню довіри до інформації, що використовується державними органами та суб'єктами господарювання, і дозволяють створити оптимальний баланс між інформаційною відкритістю та захистом законних прав учасників правовідносин у сфері АПК.

В сучасних умовах глобалізації, цифровізації суспільства та розвитку інформаційної економіки агропромисловий комплекс України потребує якісно нового підходу до організації управлінської діяльності, що спирається на інформаційно-правові засади. Інформаційно-правове регулювання управлінських процесів у цій сфері виступає як системна сукупність норм, механізмів і інструментів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування аграрного сектору в умовах відкритості, прозорості, безпеки та інноваційності.

З огляду на це зміст інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі охоплює організаційно-правові відносини з обміну, обробки, зберігання та використання інформації, спрямовані на реалізацію державної аграрної політики, захист прав суб'єктів аграрного виробництва та забезпечення сталого розвитку сільських територій. Центральне місце в цій системі займає нормативно-правове забезпечення, яке створює фундаментальні умови для узгодженої інформаційної взаємодії між державними органами, суб'єктами господарювання, науковими установами, громадськими організаціями та іншими учасниками аграрних відносин.

На нашу думку, нормативна база інформаційно-правового забезпечення у сфері агропромислового комплексу - є цілісною системою правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері створення, збирання, обробки,

зберігання, використання та захисту інформації в агропромисловому виробництві. Вона є ключовим елементом інституційного механізму правового регулювання аграрної діяльності в умовах цифровізації та глобалізації економіки [62, с. 30].

Нормативна база інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі виконує низку ключових функцій, що визначають ефективність регулювання інформаційних відносин у цій сфері, наприклад:

1. Регулятивна функція - полягає у встановленні правил, стандартів і процедур для всіх учасників аграрного інформаційного середовища. Це створює правову передбачуваність, сприяє прозорості та розвитку цифрових рішень у галузі.

2. Охоронна функція - забезпечує захист прав суб'єктів аграрного ринку, зокрема персональних даних, комерційної таємниці, об'єктів інтелектуальної власності, а також попередження неправомірного використання інформації, що має стратегічне значення.

3. Інформаційна функція - сприяє вільному доступу до достовірних даних, необхідних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Відкритість інформації є запорукою прозорості, ефективності та підзвітності у сфері АПК.

4. Контрольна функція - охоплює правові механізми моніторингу та нагляду за дотриманням норм інформаційної діяльності. Це включає аудит інформаційних систем, контроль за обробкою даних і застосування юридичної відповідальності за порушення законодавства.

Нормативна база інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі охоплює широкий спектр джерел права, від Конституції до локальних актів аграрних підприємств. Ці інструменти забезпечують регулювання збору, обробки, зберігання та використання аграрної інформації. Так наприклад:

1. Конституція України закріплює базові права, що мають значення для інформаційної сфери АПК: а) ст. 34 - гарантує свободу отримання і поширення

інформації; б) ст. 14 - право власності на землю; в) ст. 50 - доступ до екологічної інформації [35].

2. Закони України у сфері інформаційно-правового забезпечення АПК. До ключових законодавчих актів належать: 1) Закон України "Про інформацію" – встановлює основи інформаційних відносин, розмежовує види інформації, визначає принципи відкритості, достовірності та законності [2]; 2) Закон України "Про доступ до публічної інформації" - регулює доступ до державних баз даних, у тому числі до аграрної статистики та кадастрових реєстрів [11]; 3) Закон України "Про електронні документи та електронний документообіг" - визначає правові засади електронного документообігу, що значно підвищує ефективність управління в аграрному секторі [13]; 4) Закон України "Про державний земельний кадастр" – регулює питання обліку земельних ділянок, їхнього призначення та власності [22]; 5) Закон України "Про Державний аграрний реєстр" - запроваджує функціонування ДАР для спрощення взаємодії аграріїв з державними структурами [63]; 6) Закон України "Про особисте селянське господарство" - регулює правові та організаційні основи ведення особистих селянських господарств, визначає їх права та обов'язки, а також механізми державної підтримки [64]; 7) Закон України "Про фермерське господарство" - встановлює правові засади створення та діяльності фермерських господарств, їх державну підтримку та особливості оподаткування [45]; 8) Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» - визначає правові основи створення та діяльності сільськогосподарських кооперативів, їх організаційно-правові форми та державну підтримку [65]; 9) Закон України "Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України" - регулює інформаційне забезпечення технічного обслуговування аграрного виробництва [55]; 10) Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» - спрямований на створення єдиного національного інформаційного простору, включаючи АПК [66].

3. Підзаконні нормативно-правові акти. До важливих підзаконних актів належать:

1) Постанови Кабінету Міністрів України, наприклад: а) Постанова № 1158 від 19 вересня 2007 року - щодо розвитку інформаційної інфраструктури українського села [67]; б) Постанова № 106 від 7 лютого 2018 року - щодо використання коштів на підтримку фермерських господарств [68]; в) Постанова № 911 від 24 жовтня 2018 року - щодо розвитку інформаційно-консультаційної підтримки фермерів [69]; г) Постанова № 851 від 11 серпня 2023 року - щодо страхування озимих зернових [70]; г) Постанова № 458 від 9 травня 2023 року - щодо порядку роботи з пестицидами [71].

2) Розпорядження Кабінету Міністрів України, наприклад: Розпорядження № 1163-р від 15 листопада 2024 року про затвердження Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року [50].

4. Міжнародні договори та угоди - міжнародні зобов'язання України у сфері інформаційного забезпечення АПК включають: 1) Угода про асоціацію між Україною та ЄС - зобов'язує Україну гармонізувати національне законодавство з європейськими стандартами у сфері електронного урядування та обміну аграрною інформацією (зокрема Регламент ЄС № 1307/2013) [72]; 2) Документи ФАО та СОТ, що встановлюють міжнародні стандарти щодо інформаційного супроводу аграрної продукції (Кодекс Аліментаріус) [73] та угоди про прозорість у торгівлі сільськогосподарською продукцією [74].

5. Накази Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України - вони спрямовані на конкретизацію процедур інформаційного забезпечення в АПК, наприклад: Наказ від 21 червня 2005 року щодо визначення трудових внесків у сільському господарстві [75].

6. Локальні нормативні акти аграрних підприємств - є інструментом внутрішнього регулювання інформаційної діяльності підприємств, серед яких: 1) Положення про інформаційну безпеку підприємства – визначає заходи щодо захисту комерційної та конфіденційної інформації, що циркулює в межах підприємства; 2) Регламенти електронного документообігу – встановлюють

правила створення, зберігання, обробки та використання цифрових документів у господарській діяльності підприємства; 3) Кодекси корпоративної етики - регулюють питання обміну інформацією між працівниками, партнерами та державними органами; 4) Інструкції з обробки персональних даних - це встановлюють порядок зберігання та обробки персональних даних працівників і клієнтів відповідно до законодавчих вимог, зокрема Закону України "Про захист персональних даних".

На регіональному рівні ухвалюються стратегії цифрового розвитку (наприклад, у Івано-Франківській області), що враховують особливості місцевого агровиробництва [76]. Таким чином, національна, міжнародна й внутрішня нормативна база формує комплексну правову інфраструктуру, що регламентує цифрові процеси, державну підтримку та інформаційний обіг у сфері АПК.

Виходячи з викладеного, варто наголосити, що нормативна база є ключовим інструментом у забезпеченні ефективного інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу. Вона формує правові механізми управління інформаційними процесами, захисту аграрних даних, цифрової трансформації та забезпечення прозорості ринку. Основні напрями її дії охоплюють:

1. Забезпечення доступу до аграрної інформації - відкритість та доступність інформації є важливою умовою для сталого розвитку агропромислового комплексу. Суб'єкти аграрного ринку - це фермери, агрохолдинги, постачальники, наукові установи та споживачі, які потребують оперативного доступу до інформації щодо: а) стану земельних ресурсів, прав на землю, кадастрових даних; б) аграрної статистики, моніторингу врожайності та виробничих показників; в) цін на аграрну продукцію, динаміки ринків, експортно-імпортних можливостей; г) нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері АПК; г) державних програм підтримки аграрного сектору.

2. Регулювання електронного документообігу в АПК - розвиток цифрової економіки передбачає активне впровадження електронного документообігу у сфері агропромислового виробництва. Нормативна база України забезпечує правове врегулювання обігу електронних документів, зокрема через: а) Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» - закладає основи юридичної сили електронних документів; б) Закон України «Про електронні довірчі послуги» - регулює використання електронного підпису, печаток та електронної аутентифікації; в) Накази Мінагрополітики, які деталізують електронну подачу звітності, заявки на державні субсидії тощо. Електронний документообіг сприяє зниженню адміністративних витрат, прискоренню обміну інформацією та підвищенню прозорості управлінських процедур в аграрному секторі.

3. Захист персональних, комерційних та аграрних даних - інформаційна безпека аграрного сектору набуває особливої ваги в умовах цифровізації. Основними правовими актами, що забезпечують захист аграрної інформації, є: а) Закон України «Про захист персональних даних» - регулює порядок обробки персональних даних аграріїв; б) Закон України «Про інформаційну безпеку» – визначає засади захисту інформаційних систем і баз даних; в) Регламент GDPR Європейського Союзу - слугує орієнтиром для українських аграрних компаній, які працюють на міжнародних ринках. Захист даних має критичне значення для запобігання економічним втратам, витоку комерційної інформації та протидії кіберзагрозам.

4. Забезпечення прозорості та відкритості аграрного ринку - досягається завдяки: а) Обов'язковій сертифікації та маркуванню продукції; б) Державному регулюванню експортно-імпортних операцій через ліцензування та контроль митних процедур; в) Антимонопольному контролю за ціноутворенням на сільськогосподарську продукцію. Ці заходи сприяють зміцненню довіри до аграрного сектору, запобігають корупційним схемам і забезпечують чесну конкуренцію.

5. Сприяння цифровій трансформації та впровадженню сучасних технологій - нормативна база стимулює впровадження інноваційних технологій у АПК, зокрема: а) використання безпілотних літальних апаратів (дронів) для агрономічного моніторингу; б) застосування штучного інтелекту та Big Data для аналізу аграрної інформації; в) запровадження концепції «розумного землеробства» (smart farming) через автоматизацію виробничих процесів. Врегулювання цих аспектів сприяє зростанню продуктивності, раціональному використанню ресурсів та стійкому розвитку аграрного сектору.

6. Контроль та нагляд за інформаційними відносинами в АПК - функції контролю та нагляду за інформаційною діяльністю в агропромисловому комплексі здійснюють: а) Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України - відповідає за формування та реалізацію державної політики цифровізації АПК; б) Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру – здійснює контроль за веденням земельних реєстрів; в) Антимонопольний комітет України - забезпечує конкуренцію та запобігає недобросовісним практикам на аграрному ринку. Контрольна діяльність державних органів сприяє дотриманню законності у сфері обробки аграрної інформації та захисту прав суб'єктів господарювання.

Таким чином, нормативна база є основою для формування ефективного, прозорого та захищеного інформаційного середовища в агропромисловому комплексі України. Її системний розвиток і гармонізація із міжнародними стандартами є важливою складовою національної стратегії продовольчої безпеки, економічної стабільності та протидії інформаційним загрозам.

У контексті функціонування інформаційної сфери агропромислового комплексу України особливе значення має діяльність підприємств, які входять до структури державного резерву. Ці підприємства відіграють важливу роль у збереженні та переробці стратегічних запасів продовольства, зокрема зернових культур, що прямо впливає на рівень продовольчої безпеки держави.

Система державного резерву об'єднує низку профільних державних підприємств, що виконують функції з формування, зберігання, технологічної обробки та контролю якості сільськогосподарської продукції. Серед ключових об'єктів цієї інфраструктури вирізняються:

1. Охтирський комбінат хлібопродуктів (м. Охтирка, Сумська область) - заснований у 1967 році на базі колишнього млинового заводу. Спеціалізується на зберіганні та переробці зернових культур, виробництві борошна, круп, макаронних виробів і комбікормів. Входить до системи державного резерву як один із базових об'єктів зберігання стратегічних запасів [77].

2. Хлібна база № 78 (с. Злинка, Кіровоградська область) - функціонує з 1925 року. Основні напрями діяльності: приймання, зберігання та відвантаження зернових (пшениця, ячмінь, кукурудза) і насіння олійних культур (соняшник). Робоча місткість бази - 174 тис. тонн. База має статус об'єкта зберігання державного резерву [78].

3. Новопокровський комбінат хлібопродуктів (смт. Новопокровка, Харківська область) - один із провідних хлібоприймальних пунктів регіону, заснований у 1988 році. Займається зберіганням та первинною переробкою зерна, виготовленням борошна, круп, висівків, комбікормів, а також білково-вітамінно-мінеральних добавок для тваринництва [79].

4. Савинський елеватор (смт. Савинці, Балаклійський район, Харківська область) — збудований у 1977 році. Призначений для зберігання зернових культур, зокрема пшениці, кукурудзи, ячменю, ріпаку та соняшнику. Сертифікований як зерносховище для збереження стратегічних резервів. Ємність складає 146,5 тис. тонн. [80].

5. Неполоковецький комбінат хлібопродуктів (смт. Неполоківці, Чернівецька область) — функціонує з 1980 року, має потужності для сушіння, зберігання та переробки зерна, виробництва борошна та круп. Сховища комбінату дозволяють зберігати до 48 тис. тонн зернових у бетонних силосах [81].

Функціонування зазначених підприємств гарантує стабільність обігу зерна у кризових умовах, зокрема у разі виникнення воєнних, соціальних або економічних викликів. Вони є складовою частиною державного механізму забезпечення продовольчої незалежності.

Водночас варто враховувати, що відповідно до рішення Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2024 року, ухвалено ліквідацію Державного агентства резерву України, на базі якого створено нову структуру — Державне агентство з управління резервами України [82]. Це рішення відкриває нові перспективи для вдосконалення механізмів управління державними запасами, зокрема в аграрному секторі.

У свою чергу, досвід Європейського Союзу свідчить про ефективність комплексного підходу до нормативно-правового регулювання інформаційного забезпечення агропромислового комплексу. Правова система ЄС постійно адаптується до викликів цифровізації, екологічної безпеки та інтеграції аграрного сектору в єдиний інформаційний простір. Основу регулювання становлять принципи прозорості, доступності, достовірності та захисту даних, які реалізуються через законодавчі акти щодо збору, обробки та обміну аграрною інформацією.

Ключовим інструментом інформаційного регулювання АПК в ЄС є Спільна аграрна політика ЄС (CAP), що передбачає створення інформаційних систем управління й контролю: зокрема, LPIS для реєстрації земель, і IACS для адміністрування платежів та моніторингу. У рамках CAP впроваджуються цифрові рішення - від супутникового моніторингу до використання Big Data й штучного інтелекту, що сприяють ефективному управлінню й підвищують прозорість ринку [83, с. 521].

ЄС приділяє значну увагу гармонізації законодавства, стандартизації даних, екологічним вимогам і якості продукції. Основними нормативними актами є: 1) Директива ЄС 2019/770 - щодо використання цифрових технологій у сільському господарстві [84]; 2) Регламенти 1306/2013[20], 2021/2115 [85] і 2021/2117 [86] - які регулюють фінансування, моніторинг CAP, стандарти

обміну інформацією та ринкову прозорість; 3) Акт про дані (Data Act, 2024) - який встановлює горизонтальні правила доступу та обміну даними в аграрному секторі, визначаючи права суб'єктів та вимоги до безпеки даних [87].

Загалом, нормативно-правова база ЄС у сфері інформаційного регулювання АПК є комплексною та динамічною, спрямованою на забезпечення прозорості, ефективності та сталого розвитку сільського господарства. Вона включає як спеціалізовані регламенти CAP, так і горизонтальні акти, що регулюють обіг даних у всіх секторах економіки. Подальший розвиток цієї бази має враховувати потреби цифровізації, екологічної безпеки та інноваційного розвитку аграрного сектору.

У свою чергу, варто відзначити, що ефективне функціонування агропромислового комплексу неможливе без належного інформаційно-правового забезпечення, яке регламентує обмін аграрною інформацією, сприяє впровадженню інноваційних технологій та встановлює єдині вимоги до організації виробничих процесів. Визначальним чинником у цьому контексті є імплементація міжнародних стандартів, що забезпечують гармонізацію національної правової бази з усталеними світовими практиками, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності української агропродукції на глобальному ринку. Міжнародні стандарти формують єдиний підхід до регулювання різноманітних сфер діяльності в АПК, зокрема у таких напрямках:

- 1) Стандартизація виробництва та переробки аграрної продукції, яка забезпечує належну якість, безпечність харчових продуктів та їх відповідність міжнародним ринковим очікуванням;
- 2) Інтеграція інформаційних систем і цифрових технологій управління, що сприяє автоматизації агровиробничих процесів, підвищує ефективність управління та забезпечує оперативний контроль за ключовими показниками діяльності;
- 3) Забезпечення простежуваності та прозорості ланцюгів постачання, що уможливорює відстеження походження продукції на всіх етапах її виробництва, транспортування та реалізації, тим самим підвищуючи довіру споживачів і партнерів.

Серед основних міжнародних стандартів, що мають практичне застосування в АПК, варто виокремити:

1. Стандарти Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), зокрема: а) ISO 22000 - стандарт системи управління безпечністю харчових продуктів, що охоплює всі етапи харчового ланцюга; б) ISO 9001 - універсальний стандарт якості, який встановлює вимоги до систем управління якістю та широко застосовується в аграрному виробництві; в) ISO 14001 - стандарт екологічного менеджменту, який орієнтований на зменшення негативного впливу на довкілля у процесі сільськогосподарської діяльності.

2. Стандарти Міжнародної електротехнічної комісії (IEC), що охоплюють вимоги до використання електронного обладнання, цифрових технологій, сенсорних систем для агромоніторингу, автоматизованих систем управління виробництвом, а також інноваційних інструментів агроекологічного контролю [88].

Запровадження таких стандартів, на наш погляд, значно посилює позиції вітчизняного АПК у системі міжнародної торгівлі, стимулює залучення інвестицій, сприяє удосконаленню управлінських підходів та створює передумови для сталого розвитку галузі. Водночас варто враховувати наявність низки об'єктивних викликів, пов'язаних із необхідністю адаптації законодавства, фінансовими витратами на оновлення технічної бази та можливим опором з боку аграрних суб'єктів, які працюють за традиційними моделями.

Для успішної інтеграції міжнародних стандартів в український АПК необхідним є формування державної політики підтримки таких процесів. До пріоритетних заходів варто віднести: а) розробку і реалізацію національних стратегій адаптації міжнародних стандартів до українських реалій; б) проведення професійного навчання для представників аграрного сектору з питань міжнародної сертифікації; в) фінансування пілотних проєктів з впровадження ISO-стандартів; г) активізацію міжнародного співробітництва у форматі обміну досвідом.

У цілому, імплементація міжнародного досвіду в систему правового регулювання АПК України має потенціал не лише посилити ефективність сектору, але й забезпечити глибшу його інтеграцію до світового економічного простору. Водночас необхідно враховувати національні особливості, специфіку аграрної структури, стан економіки та соціальні чинники, що обумовлюють темпи та форми модернізації.

Серед основних напрямів реформування АПК з урахуванням міжнародного досвіду варто виділити: а) формування цілісної аграрної політики з чітко визначеними механізмами державної підтримки, захисту прав фермерів і стимулювання інновацій; б) вдосконалення інструментів фінансового сприяння, включаючи страхування врожаю, пільгове кредитування, систему державних субсидій, подібно до практик ЄС; в) гармонізацію українського законодавства у сфері якості та безпечності харчових продуктів із вимогами Європейського Союзу; г) реалізацію програм розвитку сільських територій через інфраструктурні проєкти, підтримку малого і середнього бізнесу; ґ) цифровізацію аграрного сектору шляхом створення єдиної інтегрованої інформаційної платформи, яка б об'єднала реєстри, бази даних та електронні сервіси для агровиробників.

Підсумовуючи варто відзначити, що з позиції інформаційного права, управлінська діяльність в агропромисловому комплексі (АПК) передбачає не лише організацію та контроль виробничих процесів, але й правове регулювання інформаційних відносин, що виникають у процесі збирання, обробки, зберігання, передавання та використання аграрної інформації.

Зміст інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі слід розуміти як сукупність правових норм, принципів, інституційних механізмів і процедур, спрямованих на впорядкування інформаційних відносин у сфері управління агропромисловим виробництвом. Він охоплює питання правового статусу аграрної інформації, доступу до неї, захисту персональних і комерційних даних, функціонування

електронних сервісів та забезпечення інформаційної безпеки в аграрному секторі.

Сучасна концепція такого регулювання базується на інтеграції норм національного інформаційного законодавства з вимогами права Європейського Союзу, передбачає цифровізацію управлінських процесів, розвиток публічних інформаційних ресурсів, удосконалення механізмів електронного урядування та зміцнення гарантій прав суб'єктів аграрного ринку в інформаційній сфері.

Таким чином, інформаційне право формує нормативну рамку, яка забезпечує ефективність, відкритість та правову визначеність управління в агропромисловому комплексі, що є ключовим чинником для сталого розвитку аграрної галузі в умовах цифрової трансформації.

1.3. Мета, завдання і принципи інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі

У сучасних умовах розвитку цифрової економіки агропромисловий комплекс України потребує ефективного правового забезпечення інформаційної політики, яка є ключовим інструментом забезпечення продовольчої безпеки, модернізації управлінських процесів та підвищення прозорості аграрних відносин. З огляду на зростаючу роль інформації як стратегічного ресурсу, особливого значення набуває чітке формулювання мети, завдань і принципів інформаційно-правового регулювання у цій сфері, що має стати основою для формування збалансованої, правово обґрунтованої політики держави у сфері АПК.

У свою чергу інформаційно-правове регулювання в агропромисловому комплексі передбачає створення та впровадження нормативно-правових актів, що визначають порядок збору, обробки, зберігання та поширення інформації, необхідної для ефективного управління аграрною сферою. Це включає в себе регламентацію використання сучасних інформаційних технологій, таких як

геоінформаційні системи (ГІС), Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (ШІ), блокчейн-технології та електронний документообіг.

Мета будь-якого правового регулювання, включно з інформаційно-правовим, визначається як кінцева соціально значуща орієнтація нормативної регуляції суспільних відносин. У сфері агропромислового комплексу (АПК) це поняття набуває особливого змісту, оскільки пов'язане з необхідністю впорядкування інформаційних процесів, що супроводжують управлінську, виробничу, дослідницьку, експортну та інші форми діяльності аграрного сектора.

Під метою інформаційно-правового регулювання розуміється об'єктивно зумовлена необхідність досягнення конкретних соціально значущих результатів у процесі управління аграрною сферою через застосування норм права, які визначають правила збору, обробки, передачі, захисту та використання аграрної інформації.

У науковій літературі мета правовідносин щодо інформаційно-правового регулювання сфери АПК розглядається як похідна від загальної мети правового регулювання, яка полягає у впорядкуванні суспільних відносин, створенні умов для їх стабільного розвитку, запобіганні конфліктам та вирішенні соціально значущих проблем. У межах АПК це означає забезпечення прозорості аграрної діяльності, гарантування прав суб'єктів господарювання на інформацію, підвищення ефективності державного управління аграрним сектором.

Інформація в АПК набуває статусу ключового ресурсу, що лежить в основі прийняття ефективних управлінських рішень, планування сільськогосподарського виробництва, оптимізації логістики та дотримання екологічних стандартів. У такому контексті інформаційне регулювання виступає не лише інструментом адміністрування, але й фактором забезпечення національної безпеки, зокрема продовольчої, екологічної, енергетичної.

На нашу думку метою інформаційно-правового регулювання сфери АПК є:
а) забезпечення доступу до достовірної та актуальної інформації для суб'єктів аграрної діяльності; б) створення умов для ефективного управління

агропромисловим комплексом на основі об'єктивних даних; в) захист інформаційних прав та інтересів учасників аграрних відносин; г) сприяння інноваційному розвитку та впровадженню сучасних інформаційних технологій в аграрну сферу. Таким чином, мета регулювання є комплексною, спрямованою як на забезпечення загальнодержавних інтересів, так і на реалізацію прав приватних суб'єктів.

Однією з базових засад інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі є визначення ключових цілей, спрямованих на забезпечення безпеки, відкритості, ефективності та інноваційного розвитку аграрного сектору. До основних напрямів реалізації мети інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі належать:

1. Забезпечення інформаційної безпеки - одним із пріоритетних завдань є створення безпечного середовища для обробки, зберігання та використання аграрної інформації [89, с. 94]. З огляду на підвищену вразливість аграрного сектору до кіберзагроз, важливим є запровадження державних гарантій правового захисту аграрних інформаційних ресурсів. Це передбачає розробку та реалізацію механізмів кібербезпеки, регулювання доступу до даних і відповідальності за їх несанкціоноване використання.

2. Формування відкритого доступу до аграрної інформації - відкритість аграрних даних сприяє підвищенню прозорості агробізнесу, спрощенню прийняття управлінських рішень та залученню інвестиційних ресурсів. Мета інформаційно-правового регулювання у цьому аспекті полягає у встановленні стандартів відкритості, публічного доступу до аграрної інформації та формуванні відповідної інфраструктури для поширення агроданих [90, с. 59-61].

3. Підвищення ефективності управління аграрним сектором - ефективне інформаційне забезпечення дозволяє своєчасно обмінюватися даними між усіма учасниками аграрного ринку, оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, здійснювати прогнозування врожаїв, моніторинг ризиків та оптимізацію розподілу ресурсів. У цьому контексті інформаційно-правове

регулювання має забезпечити налагодження дієвого інформаційного обміну в аграрній сфері.

4. Сприяння розвитку цифрової економіки в аграрному виробництві - метою інформаційно-правового регулювання є також стимулювання інтеграції аграрного виробництва у цифрову економіку через розвиток «розумного землеробства», автоматизацію процесів обробки земель, застосування цифрових платформ і інформаційно-комунікаційних технологій у веденні агробізнесу.

5. Стимулювання інноваційних процесів - розвиток інноваційних технологій, таких як Інтернет речей, блокчейн, штучний інтелект та інші, вимагає створення належного правового середовища. У цьому контексті завдання інформаційно-правового регулювання полягає у створенні сприятливих умов для впровадження новітніх технологій у всі сфери агропромислового виробництва.

6. Захист прав суб'єктів аграрної діяльності - окремий напрям передбачає захист прав суб'єктів аграрної діяльності - фермерів, аграрних підприємств, наукових установ, на належне використання, зберігання та охорону аграрної інформації. Йдеться, зокрема, про дані щодо земельних ресурсів, технологічних процесів виробництва, ринкових стратегій та збуту продукції.

7. Підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції на світовому ринку - доступ до міжнародних ринків передбачає відповідність аграрної продукції світовим стандартам, що неможливо без прозорості та якісної інформаційної підтримки. Правове регулювання у цій площині має на меті: а) уніфікацію аграрної статистики з міжнародними стандартами (FAO, WTO); б) забезпечення оперативного надання сертифікаційної інформації; в) спрощення митних процедур через використання електронних платформ.

8. Впровадження європейських стандартів - мета інформаційно-правового регулювання в АПК також полягає у гармонізації національного законодавства з *acquis communautaire* у частині електронного врядування, аграрного моніторингу, екологічного аудиту, цифрових реєстрів.

Таким чином, мета інформаційно-правового регулювання в сфері агропромислового комплексу полягає у всебічному забезпеченні інформаційної безпеки, відкритості аграрних даних, підвищенні ефективності управлінських процесів, розвитку цифрових технологій та сприянні інноваціям. Важливою складовою цього процесу є також захист прав суб'єктів аграрної діяльності в частині використання інформаційних ресурсів. Реалізація окреслених завдань вимагає створення ефективної нормативно-правової бази, адаптованої до сучасних викликів цифрової економіки та глобалізації аграрного ринку, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського агропромислового сектору на світовій арені.

Що стосується ролі держави у реалізації такої мети, то держава через адміністративно-правові механізми має забезпечити: прийняття комплексного законодавства у сфері аграрної інформації; розвиток державних інформаційних ресурсів; забезпечення контролю та нагляду за виконанням інформаційного законодавства; створення умов для електронного урядування в АПК.

У теорії інформаційного права завдання правового регулювання розглядаються як конкретизовані орієнтири, які окреслюють зміст державного управління у відповідній сфері суспільних відносин. Вони є похідними від мети регулювання і слугують підґрунтям для вироблення механізмів реалізації цієї мети.

У свою чергу завдання інформаційно-правового регулювання в сфері агропромислового комплексу мають комплексний характер і пов'язані з багаторівневою природою аграрної інформації, яка об'єднує технічну, економічну, екологічну, правову та організаційну складові. Вони спрямовані на формування ефективного правового середовища, що забезпечує належну якість, доступність, достовірність і безпечність обігу аграрної інформації.

Основними умовами виникнення цих завдань є: а) цифровізація аграрного сектору, яка потребує відповідного правового забезпечення; б) потреба у прозорості ринку сільськогосподарської продукції, зокрема в умовах лібералізації земельного ринку; в) інтеграція України до міжнародних аграрних

ринків, що передбачає гармонізацію інформаційно-правового регулювання з вимогами ЄС та СОТ; г) наявність загроз інформаційній безпеці АПК, пов'язаних з кібератаками, дезінформацією, економічним шпіонажем. Ці завдання є не лише правовими, а й соціально значущими, оскільки ефективне інформаційне регулювання сприяє розвитку сільських територій, зниженню корупційних ризиків у розподілі бюджетних дотацій, об'єктивному моніторингу продовольчої безпеки.

Завдання інформаційно-правового регулювання поділяються на загальні (системоутворюючі для публічного адміністрування в АПК) та спеціальні, які відповідають окремим сферам інформаційної діяльності: наприклад, захист персональних даних фермерів, правове забезпечення електронної звітності, охорона інтелектуальної власності на аграрні інновації.

До основних завдань інформаційно-правового регулювання у сфері агропромислового комплексу належать наступні:

1. Нормативно-правове забезпечення обігу аграрної інформації - першочерговим завданням у контексті інформаційного права є формування чітких та узгоджених правових норм, що визначають умови збирання, зберігання, обробки, передачі та використання аграрних даних. Важливими аспектами виступають: а) законодавче визначення статусу аграрної інформації як спеціального виду інформації; б) розробка переліку даних, обов'язкових для відкритого оприлюднення; в) врегулювання інформаційних взаємовідносин між державними органами і суб'єктами господарювання у сфері АПК [89, с. 95]. Відсутність єдиного системного акту негативно впливає на комплексність і послідовність інформаційно-правового регулювання.

2. Гарантування інформаційних прав суб'єктів агропромислового сектору - це завдання передбачає створення ефективних механізмів реалізації та захисту прав учасників інформаційних правовідносин у сфері АПК, зокрема через: а) визначення чітких критеріїв доступності інформації, яка має надаватися державою без додаткових обмежень; б) регламентацію порядку та механізмів судового захисту порушених інформаційних прав; в) встановлення суворих

норм щодо обробки, зберігання та захисту персональних даних у земельному кадастрі та при наданні аграрних субсидій.

3. Підтримка розвитку цифрових технологій та електронного урядування у сфері АПК - важливим завданням законодавця є створення умов для інтеграції сучасних інформаційних технологій, а саме: а) запровадження єдиних та інтегрованих аграрних реєстрів (земельних ресурсів, сільгосптехніки, суб'єктів господарювання); б) нормативне регулювання електронного агромоніторингу; в) правове забезпечення механізмів обміну інформацією через технології API, хмарні сервіси та блокчейн-платформи. Це сприятиме оптимізації процесів прийняття рішень та зниженню адміністративного навантаження на аграріїв.

4. Інформаційно-правова протидія кіберзагрозам в агросекторі - з огляду на підвищення ризиків кібербезпеки в аграрному секторі (втручання у роботу ERP-систем, блокування логістичних каналів, викрадення даних аналітичних досліджень), необхідно забезпечити: а) створення спеціалізованих норм інформаційного права щодо кіберзахисту; б) запровадження обов'язкових стандартів інформаційної безпеки; в) встановлення юридичної відповідальності операторів інформаційних систем за недотримання вимог кібербезпеки.

5. Удосконалення системи аграрної статистики та інформаційного прогнозування - нормативне регулювання повинно забезпечувати: а) єдині методики та стандарти збору агростатистичних даних; б) правила обов'язкової верифікації інформації; в) регулярне та своєчасне оприлюднення даних щодо врожайності, цін, площ посівів, а також реагування на надзвичайні ситуації у галузі.

6. Інформаційно-правова гармонізація аграрних даних із міжнародними стандартами. Важливим напрямом є забезпечення відповідності українського законодавства у сфері агроінформації міжнародним нормам, що діють у країнах Європейського Союзу та на глобальному ринку. Таке регулювання сприяє: а) розширенню експортних можливостей українських аграріїв; б) залученню іноземних інвестицій через прозорість інформаційних процесів; в) виконанню

міжнародних зобов'язань України за угодами з ЄС та Світовою організацією торгівлі [91, с. 38].

Роль держави у цій сфері має бути не лише формальною, а й функціонально активною. Вона реалізується через:

1. Нормотворчу функцію - держава відповідальна за: а) розробку комплексного законодавства, яке б регулювало всі етапи обігу аграрної інформації; б) гармонізацію українського законодавства з правом ЄС у сфері інформаційного управління аграрною галуззю; в) внесення змін до суміжних галузей (екологічного, земельного, господарського права) для досягнення системності.

2. Організаційно-управлінську функцію - це: а) створення спеціалізованих державних платформ і порталів (наприклад, «Дія.Агро»); б) координація діяльності між різними міністерствами та установами (Мінагрополітики, Держгеокадастр, Мінцифри); в) запровадження електронної взаємодії між державою та агровиробниками.

3. Контрольну та наглядову функцію - держава має забезпечити: а) здійснення контролю за дотриманням законодавства в інформаційній сфері АПК; б) проведення перевірок, аудитів, реагування на інформаційні інциденти; в) притягнення до відповідальності за порушення інформаційного режиму (витік, маніпулювання, блокування даних).

4. Економічну (фінансову) функцію - без прямої підтримки держава не зможе реалізувати завдання інформаційної трансформації. Вона має: а) фінансувати розробку цифрової інфраструктури АПК; б) надавати гранти на розробку агроінформаційних рішень; в) забезпечити технічну модернізацію державних установ, що працюють з аграрними даними.

Отже, основні завдання інформаційно-правового регулювання правовідносин в сфері АПК є багатоплановими і охоплюють організаційні, правові, технологічні, безпекові та управлінські аспекти. Їх ефективна реалізація сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського АПК,

забезпеченню сталого розвитку сільських територій, інтеграції в європейський і світовий ринки аграрної продукції, зміцненню інформаційної безпеки держави.

У свою чергу ефективність функціонування інформаційної сфери АПК сектору значною мірою залежить від якості, доступності та безпеки інформації, що обумовлює необхідність належного правового регулювання інформаційних процесів. Однією з ключових передумов якісного правового регулювання є чітке визначення і застосування принципів інформаційно-правового регулювання. Принципи не лише відображають базові ідеї права, але й виступають орієнтирами для розробки законодавства, практики його застосування та розвитку правової науки.

У юридичній науці принципи права розглядаються як основоположні ідеї, що визначають зміст і спрямованість нормотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності. Вони виконують ряд важливих функцій: а) забезпечують єдність і узгодженість правової системи; б) слугують критеріями для тлумачення та застосування правових норм; в) сприяють стабільності та передбачуваності правових відносин. У сфері інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу принципи набувають особливого значення, оскільки інформаційні відносини є динамічними, технологічно складними та багатосторонніми.

На нашу думку принципи інформаційно-правового регулювання в сфері агропромислового комплексу можна визначити як вихідні керівні положення, що визначають загальні напрями, критерії та межі правового впливу на інформаційні процеси в аграрній сфері. Їх основне призначення полягає у забезпеченні балансу між: а) інтересами держави у сфері продовольчої безпеки; б) правами аграрних суб'єктів на доступ до інформації та її захист; в) інтересами суспільства у забезпеченні прозорості аграрних відносин.

Класифікація принципів інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі має важливе значення для впорядкування теоретичного знання та розроблення ефективного адміністративно-правового механізму управління аграрною сферою. Правильне розмежування принципів

за групами дозволяє точніше визначати пріоритети регулювання, формувати практичні підходи до реалізації інформаційної політики в аграрному секторі, виявляти проблеми правозастосування та розробляти шляхи їх вирішення.

Виходячи зі змістовного аналізу норм законодавства України, актів Європейського Союзу та наукових досліджень у сфері адміністративного й інформаційного права, доцільно розрізняти кілька основних груп принципів, що регулюють інформаційні відносини в АПК:

1. Загально-правові принципи - ці принципи мають універсальний характер, застосовуються у всіх галузях права, у тому числі й при інформаційно-правовому регулюванні в агропромисловому комплексі. Вони забезпечують стабільність правового регулювання, його відповідність базовим цінностям демократичного суспільства, наприклад:

1) Принцип законності - усі дії суб'єктів аграрних відносин у сфері обігу інформації повинні здійснюватися на основі, у межах та відповідно до закону. Вимога законності поширюється як на діяльність державних органів, так і на поведінку суб'єктів приватного сектору.

2) Принцип рівності та недискримінації - регулювання доступу до аграрної інформації повинно забезпечувати рівні можливості для всіх суб'єктів незалежно від їхньої організаційно-правової форми, місця реєстрації або розміру господарства.

3) Принцип правової визначеності - норми інформаційного законодавства мають бути чіткими, передбачуваними, такими, що допускають однозначне тлумачення.

4) Принцип пропорційності - заходи, які застосовуються державою у сфері обмеження доступу до аграрної інформації або її захисту, повинні бути пропорційними поставленій законній меті.

5) Принцип верховенства права - уся діяльність у сфері інформаційного забезпечення АПК має здійснюватися на основі пріоритету прав людини та основних свобод над інтересами держави чи приватного сектору.

2. Спеціальні принципи інформаційного права - розкривають особливості інформаційних відносин як самостійного об'єкта адміністративно-правового регулювання, наприклад:

1) Принцип доступності інформації - одним із фундаментальних принципів є забезпечення доступу суб'єктів аграрної діяльності та громадськості до актуальної та достовірної інформації про стан аграрного ринку, земельні ресурси, державну підтримку, агротехнічні заходи. Реалізація цього принципу передбачає: а) створення відкритих електронних реєстрів; б) доступ громадян до екологічної та земельної інформації; в) прозорість процедур державної підтримки аграріїв.

2) Принцип достовірності інформації - аграрна інформація повинна бути не лише доступною, але й достовірною. Поширення неправдивої або неповної інформації може спричинити серйозні наслідки: економічні втрати, зниження врожайності, порушення експортних контрактів. Правове регулювання має забезпечити: а) встановлення обов'язкових вимог до перевірки джерел інформації; б) відповідальність за поширення недостовірної аграрної інформації.

3) Принцип оперативності та своєчасності - забезпечення швидкого оновлення інформації, що має значення для аграрної діяльності (наприклад, даних про погодні умови, зміни в законодавстві, надзвичайні ситуації).

4) Принцип безпеки інформаційних ресурсів - забезпечення збереженості інформаційних систем, запобігання втратам або модифікації аграрної інформації без санкціонованого доступу.

5) Принцип захисту персональних даних - гарантування, що персональні дані фермерів, власників земельних ділянок, працівників агропідприємств обробляються відповідно до вимог законодавства про захист персональної інформації.

3. Галузеві (аграрно-інформаційні) принципи - ця група принципів враховує специфіку аграрної діяльності та особливості функціонування інформаційних потоків у сільському господарстві, наприклад:

1) Принцип комплексності інформаційного забезпечення - аграрна інформація має охоплювати весь цикл аграрного виробництва: від наукових досліджень і виробництва добрив до зберігання, транспортування та реалізації сільськогосподарської продукції.

2) Принцип інтегрованості аграрних інформаційних систем - електронні реєстри аграрної продукції, земельні кадастри, дані про експортно-імпортні операції мають функціонувати у взаємозв'язку, створюючи єдиний інформаційний простір.

3) Принцип орієнтації на інновації - інформаційно-правове регулювання має сприяти застосуванню інноваційних технологій в обробці та використанні аграрної інформації, включно із застосуванням big data, штучного інтелекту, безпілотних технологій у сільському господарстві.

4) Принцип екологічної відповідальності - інформаційне регулювання повинно забезпечувати доступ до екологічної інформації в аграрній сфері й сприяти прийняттю рішень, що мінімізують шкоду довкіллю.

4. Принципи, що впливають із міжнародно-правових стандартів - у сфері інформаційно-правового регулювання АПК Україна зобов'язана враховувати міжнародні стандарти, передбачені, зокрема, Конвенцією про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя в питаннях, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) [92]. Серед таких принципів можна виокремити, принцип міжнародної співпраці у сфері аграрної інформації - обмін даними про врожайність, продовольчу безпеку, експортно-імпортні операції має здійснюватися відповідно до міжнародних угод і стандартів.

Таким чином, класифікація принципів інформаційно-правового регулювання сфери агропромислового комплексу дозволяє чітко визначити пріоритети у нормотворчості, публічному адмініструванні та правозастосуванні в аграрній сфері. Систематизація принципів сприяє більш послідовній реалізації державної політики цифровізації та прозорості аграрного сектору, розвитку

інформаційної інфраструктури сільського господарства, забезпеченню балансу між публічними та приватними інтересами.

Крім того, варто відзначити, що функціонування агропромислового комплексу України в умовах цифровізації вимагає наявності розвиненої системи інформаційно-правових інструментів, що забезпечують ефективне управління аграрною сферою. Серед основних складових цієї системи варто виокремити такі елементи:

1. Нормативно-правові акти та інформаційно-правове забезпечення - правове регулювання інформаційних процесів у сільському господарстві ґрунтується на поєднанні загального та спеціального законодавства. Базові засади забезпечуються Конституцією України, яка гарантує інформаційну безпеку, право на приватність персональних даних та захист підприємницької діяльності [36]. Адміністративно-правове забезпечення реалізується через державний контроль за кібербезпекою аграрних підприємств, ліцензування ІТ-рішень, сертифікацію електронних документів, а також регулювання електронної комерції в аграрній сфері. Окремо важливо підкреслити роль адміністративного нагляду за дотриманням стандартів безпеки та добросовісного використання аграрних даних.

2. Інформаційно-правові механізми регулювання - визначають порядок реалізації інформаційних процесів та забезпечують ефективний державний контроль за цифровізацією АПК. Центральну роль у сфері кібербезпеки відіграють Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України і Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. Вони здійснюють: а) моніторинг інформаційних систем аграрного сектору; б) ліцензування ІТ-рішень; в) аудит систем захисту даних у агропідприємствах [93, с. 60]. Адміністративно-правовий інструментарій також включає державний контроль за електронною комерцією в аграрному секторі. Розробка правових механізмів сертифікації онлайн-продавців, створення нормативних засад для впровадження смарт-контрактів у торговельних

відносинах сприяють мінімізації ризиків шахрайства. Інформаційне право, зі свого боку, створює передумови для використання геоінформаційних систем, аналітичних платформ, електронного документообігу та інших технологій.

3. Інформаційні технології та цифрові рішення - сучасне аграрне виробництво неможливе без широкого застосування інформаційних технологій, а саме: а) Геоінформаційні системи (ArcGIS, QGIS, AgriBus-GIS, Crop Monitoring) - забезпечують супутниковий моніторинг, прогнозування врожайності, аналіз земельних ресурсів; б) Big Data та штучний інтелект (DroneDeploy, OneSoil, Climate FieldView) - відкривають нові можливості для прогнозування, автоматизації агровиробництва та моніторингу ризиків [94]; в) Інтернет речей (AgriNode, Precision Planting, CropX) - сприяє створенню "розумних" ферм із автоматичним контролем клімату, зрошення та живлення рослин [95, с. 65]; г) Блокчейн-платформи (IBM Food Trust, AgriChain) - забезпечують сертифікацію продукції, прозорість ланцюгів постачання. Однак, у сфері державного регулювання електронної комерції досі спостерігається обмежений рівень контролю за дотриманням антимонопольних та антидемпінгових норм на відповідних онлайн-майданчиках (eAgronom, AgriDigital).

4. Кібербезпека та захист аграрних даних - цифровізація АПК супроводжується зростанням кіберризиків, що потребує запровадження комплексних заходів безпеки. Використовуються міжнародні стандарти (ISO/IEC 27001, 27017, 27018, GDPR), а також українське законодавство, зокрема Закон України «Про захист персональних даних» [15]. У забезпеченні кібербезпеки агросектору активно застосовуються: а) системи виявлення загроз (Splunk, IBM QRadar); б) технології багаторівневого шифрування та PKI-інфраструктура для захисту аграрних баз даних. Адміністративне право регламентує впровадження стандартів безпеки, організацію моніторингу інформаційних систем, обов'язковість сертифікації захисних технологій.

5. Електронне управління та державні інформаційні платформи - центральним інструментом цифровізації аграрного управління є Державний

аграрний реєстр (ДАР), який забезпечує реєстрацію аграрних суб'єктів, спрощення доступу до державної підтримки та сприяє прозорості земельних відносин [18]. Інші важливі платформи: а) Геопортали земельних ресурсів на базі Національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД); б) системи електронної сертифікації аграрної продукції. Адміністративне право визначає порядок функціонування державних реєстрів, зокрема ДАР, а також регламентує взаємодію агропідприємств із державними органами через цифрові платформи. Інформаційне право, у свою чергу, забезпечує правові основи обліку, моніторингу земельних ресурсів, електронного документообігу та цифрової взаємодії між усіма учасниками ринку.

6. Державно-приватне партнерство у цифровізації аграрного сектору - успішна цифрова трансформація АПК базується на взаємодії держави, бізнесу та міжнародних організацій (FAO, OECD, USAID, ЄС). Створюються аграрні кластери, ІТ-технопарки, реалізуються грантові та фінансові програми цифровізації. При цьому використовуються: а) Big Data та блокчейн для агрострахування; б) агрофінтех-рішення для кредитування фермерів; в) стартапи у сфері агротехнологій. Адміністративне право регулює механізми створення технопарків, державно-приватних партнерств, залучення інвестицій. Інформаційне право визначає умови захисту прав інвесторів, інтелектуальної власності та електронної комерції.

Для систематизації цих інструментів використовується багатокритеріальна класифікація, яка враховує правовий статус, функціональне призначення, рівень нормативного забезпечення, технологічну основу, орієнтацію у законодавчій базі та особливості реалізації через адміністративно-правові та інформаційно-правові механізми.

1. Класифікація за правовим статусом: а) Нормативно-правові акти - законодавчі акти, підзаконні нормативні документи та міжнародні угоди, що визначають загальні принципи інформаційного забезпечення в аграрному секторі; б) Адміністративно-правові механізми - сукупність інструментів державного контролю, ліцензування, інспекційної діяльності та заходів із

забезпечення кібербезпеки в АПК; в) Технічні стандарти та регламенти - нормативні документи національного та міжнародного рівня, що визначають вимоги до захисту аграрної інформації, електронного документообігу та управління даними.

2. Класифікація за функціональним призначенням: а) Забезпечення інформаційних потоків у АПК - сукупність норм та стандартів, що визначають правила збору, обробки, зберігання та розповсюдження аграрної інформації; б) Забезпечення кібербезпеки та захисту аграрних даних - застосування правових та технологічних засобів для попередження кіберзагроз, зокрема криптографічних методів захисту даних, кіберзахисних протоколів і систем SIEM; в) Електронне врядування та цифрові платформи - використання державних і приватних цифрових систем для автоматизації управління аграрним виробництвом, електронного обігу документів, реєстрації аграрної продукції (наприклад, Державний аграрний реєстр, Геопортал Держгеокадастру, AgriDigital); г) Цифрові технології та автоматизація агробізнесу - упровадження інновацій на основі Інтернету речей (IoT), штучного інтелекту (AI), великих даних (Big Data) та блокчейн-рішень для оптимізації виробничих процесів, моніторингу стану ґрунтів, прогнозування врожайності.

3. Класифікація за рівнем забезпечення: а) Міжнародні інформаційно-правові інструменти – це глобальні стандарти, що регулюють інформаційні процеси в аграрному секторі: GDPR, eIDAS, ISO/IEC 27001, NIST Cybersecurity Framework, регламенти Європейського Союзу щодо цифрових технологій в агросекторі; б) Національні інформаційно-правові механізми - це норми українського законодавства, що визначають правила функціонування цифрових інструментів у сільському господарстві, зокрема Закон України «Про Державний аграрний реєстр», Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», державні програми цифрової трансформації аграрної сфери; в) Галузеві та регіональні цифрові ініціативи - це локальні системи впровадження інформаційних технологій у регіонах або аграрних кластерах для

підтримки фермерських господарств, управління земельними ресурсами та контролю за електронною комерцією в АПК.

4. Класифікація за технологічною основою: а) Геоінформаційні системи (ГІС) та супутниковий моніторинг - це цифрові платформи для збору і аналізу просторових даних (зокрема, Національна інфраструктура геопросторових даних, ArcGIS, QGIS, OneSoil); б) Big Data та штучний інтелект - це інструменти прогнозування врожайності, управління кліматичними ризиками, оптимізації агровиробництва; в) Інтернет речей (IoT) та автоматизація - це технології для управління виробничими процесами на «розумних фермах» (AgriNode, Precision Planting, CropX); г) Блокчейн та електронна комерція - це рішення для забезпечення прозорості ланцюгів постачання, електронної сертифікації та автоматизації укладання аграрних контрактів (IBM Food Trust, AgriChain, eAgronom).

Загалом, інформаційно-правові інструменти, що застосовуються в агропромисловому комплексі України, становлять багатокomпонентну систему, яка поєднує нормативно-правові акти, адміністративні механізми, цифрові технології та сучасні інформаційні платформи. Їх застосування дозволяє забезпечити правове регулювання інформаційних процесів в аграрній сфері, сприяє впровадженню інноваційних технологій у сільське господарство та підвищенню його конкурентоспроможності. Подальший розвиток цієї системи має базуватися на адаптації міжнародних стандартів, вдосконаленні національного законодавства і поглибленні цифровізації аграрного сектору в умовах інтеграції України до світового економічного простору [96, с. 772].

У свою чергу документи та інформація в АПК виступають не лише об'єктом правового регулювання, а й основою для прийняття управлінських рішень, формування політики, забезпечення контролю та нагляду у сфері публічного адміністрування.

Інформаційне документування в аграрній сфері виконує низку критичних функцій: а) забезпечення правового статусу аграрних відносин (наприклад, право власності на землю); б) фіксація фактів господарської діяльності

(урожайність, обсяги виробництва); в) інформування органів влади та громадськості; г) забезпечення прозорості використання державної підтримки. Тоді, як інформація в АПК виступає ресурсом стратегічного значення, визначаючи продовольчу безпеку, конкурентоспроможність аграрної продукції та інвестиційну привабливість сектору.

Різноманітність сфер аграрної діяльності обумовлює появу великої кількості видів документів та масивів інформації, які можна систематизувати за окремими напрямками, наприклад:

1. Земельно-правова документація – є одним із найважливіших елементів документообігу в АПК є документи, що підтверджують права на земельні ділянки, регламентують порядок їх використання та охорони: а) Державні акти на право власності на земельні ділянки (до 2013 року); б) Свідоцтва про право власності на землю; в) Витяги з Державного земельного кадастру, що містять інформацію про площу, цільове призначення та форму власності земельної ділянки; г) Кадастрові плани; г) Проєкти землеустрою щодо організації територій фермерських господарств, сівозмін, меліорації. Ведення та актуалізація земельно-правової документації є підставою для здійснення реєстраційних дій, оподаткування земель, контролю за використанням земельних ресурсів.

2. Документи аграрної статистики та офіційної звітності - інформація статистичного характеру забезпечує державу об'єктивними даними про стан та динаміку аграрного виробництва, а саме: а) Форми державної статистичної звітності (№ 29-сг, № 4-сг тощо); б) Звіти про посівні площі, валовий збір сільськогосподарських культур; в) Аналізи виробничої собівартості продукції; г) Структура сільськогосподарських угідь. Аграрна статистика використовується для обґрунтування державної підтримки, формування експортної стратегії, моніторингу продовольчої безпеки.

3. Дані про суб'єктів аграрного виробництва - важливе місце серед інформаційних ресурсів АПК займають дані про суб'єктів господарювання, а саме: а) Реєстраційні записи у ЄДР; б) Відомості про фермерські господарства у

Державному реєстрі сільськогосподарських підприємств; в) Інформація про кооперативні об'єднання; г) Переліки отримувачів бюджетних дотацій та субсидій. Відкритість таких даних сприяє прозорості розподілу ресурсів, протидії монополізації ринку, удосконаленню механізмів державної підтримки аграрного сектору.

4. Технічна документація агровиробництва - це документи, які регламентують виробничі процеси, а саме: а) Паспорти машинно-тракторного парку; б) Схеми сівозмін; в) Актові обстеження посівів; г) Інструкції з експлуатації агротехнічного обладнання. Технічна документація сприяє забезпеченню безпеки праці, підвищенню врожайності, ефективному використанню технічних ресурсів.

5. Екологічна документація та агрохімічні обстеження - актуальність екологічної інформації зростає у зв'язку із глобальними змінами клімату та необхідністю сталого використання природних ресурсів, наприклад: а) Акти агрохімічної паспортизації земель; б) Звіти про стан забруднення сільськогосподарських земель; в) Оцінки впливу агровиробництва на навколишнє середовище (ОВД); г) Плани екологічної рекультивації земель. Екологічна документація є основою для реалізації екологічної політики держави у сфері сільського господарства та захисту прав майбутніх поколінь.

6. Фінансова та податкова документація - наприклад: а) Електронні звіти про використання бюджетних коштів; б) Податкові декларації агровиробників; в) Документи бухгалтерського обліку (баланси, фінансові звіти); г) Відомості про залучення інвестицій, субсидій, грантів. Фінансова інформація забезпечує ефективність контролю за використанням бюджетних ресурсів та сприяє залученню зовнішнього фінансування.

7. Інформація зовнішньоекономічного характеру - наприклад: а) Звіти про експортно-імпорتنі операції у сфері аграрної продукції; б) Інформація про квоти та тарифні обмеження; в) Відомості про міжнародні торговельні угоди; г) Рейтинги конкурентоспроможності аграрної продукції на світових ринках.

Зовнішньоекономічна інформація є основою для формування стратегії інтеграції українського аграрного сектору у глобальну економіку.

Загалом, система документів та інформації в агропромисловому комплексі України відображає багатогранність та складність аграрних правовідносин, охоплюючи правові, організаційні, технічні, екологічні та економічні аспекти. Адміністративно-правовий підхід до регулювання цих процесів забезпечує правову визначеність, прозорість, захист прав учасників аграрної діяльності, сприяє розвитку електронного врядування в аграрній сфері та інтеграції в міжнародні системи обігу аграрної інформації.

Також варто наголосити, на важливості земель державного резерву, які є одним із ключових елементів земельного фонду України та відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку агропромислового комплексу (АПК). З позиції адміністративного права, ці землі мають особливий правовий статус, оскільки перебувають у державній власності та призначені для стратегічних цілей, а саме забезпечення продовольчої безпеки, реалізації державних програм розвитку сільських територій, вирішення соціально-економічних проблем аграрної сфери.

У межах інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу землі державного резерву виступають об'єктом особливої уваги, оскільки забезпечення достовірної, повної та актуальної інформації про їх стан, розміщення, цільове призначення та використання є необхідною передумовою ефективного управління земельними ресурсами. Збір, обробка та облік інформації про землі державного резерву здійснюються в рамках Державного земельного кадастру, порядок ведення якого визначений Законом України «Про державний земельний кадастр» [22].

Значення інформаційного забезпечення у цій сфері полягає в тому, що точні дані про землі резервного фонду дозволяють здійснювати планування розподілу земель, реалізувати програми підтримки малих фермерських господарств, забезпечувати резервування земель для соціальних потреб та відновлення аграрного виробництва у разі надзвичайних ситуацій.

Інформаційно-правові аспекти управління інформаційними ресурсами щодо земель державного резерву включають забезпечення доступності інформації для громадян, суб'єктів господарювання та органів місцевого самоврядування. Закон України «Про доступ до публічної інформації» [11] зобов'язує органи державної влади надавати дані про землі державної власності, що перебувають у резерві, на запит, а також оприлюднювати їх у відкритому доступі.

Управління земельним резервом передбачає застосування систематизованих інформаційно-аналітичних технологій, таких як геоінформаційні системи (GIS) для моніторингу стану земель, супутниковий моніторинг, інструменти аграрної статистики. Ці дані дозволяють органам державної влади оперативно реагувати на зміни у структурі землекористування, виявляти порушення законодавства, проводити ефективний аналіз для стратегічного планування у сфері АПК [23].

Інформаційне регулювання щодо земель державного резерву також тісно пов'язане з питанням забезпечення правової охорони цих земель. Закон України «Про охорону земель» [97] встановлює вимоги до використання земельних ресурсів у відповідності до їх цільового призначення, передбачаючи відповідальність за порушення режиму використання, самовільне зайняття, забруднення або нераціональне використання земель державного резерву [98, с. 41].

У сфері інформаційного права питання формування та ведення інформації про землі державного резерву також має важливе значення для реалізації процедур державного контролю за використанням земель. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [99] визначає, що однією з основних функцій контролюючих органів є перевірка достовірності даних, що містяться у Державному земельному кадастрі, щодо земель державного резерву.

Таким чином, важливість земель державного резерву в агропромисловому комплексі України обумовлена їхньою роллю у забезпеченні стабільності

аграрного ринку, продовольчої безпеки та реалізації державних соціально-економічних програм. Інформаційно-правове регулювання у цій сфері має забезпечувати належну реєстрацію, облік, моніторинг і доступність даних про ці землі, що сприяє ефективному управлінню земельними ресурсами, підвищенню прозорості аграрної політики та захисту національних інтересів у сфері землекористування.

У свою чергу важливим видається питання щодо цифрової трансформації агропромислового комплексу, адже у сучасному правовому дискурсі цифровізація аграрної сфери розглядається як частина ширшого явища - цифрової трансформації публічного управління. На відміну від інформатизації, що передбачає лише технічне впровадження інформаційних технологій, цифрова трансформація – це зміна змісту, логіки та методів адміністративної діяльності. У сфері АПК це означає перехід до цифрового врядування аграрною політикою, електронного управління земельними ресурсами, автоматизації процедур субсидіювання, використання супутникового моніторингу для контролю за дотриманням стандартів агровиробництва. На цьому тлі формування стратегічних цілей набуває першочергового значення, адже саме вони слугують методологічною й організаційною опорою для розбудови цифрової інфраструктури в агросекторі.

Саме тому, можна сказати, що інформаційно-правове забезпечення сфери АПК України знаходиться на етапі активного розвитку та цифрової трансформації. Проте для ефективного впровадження цифрових технологій в АПК необхідна комплексна державна політика, спрямована на гармонізацію законодавства, захист даних та стимулювання інновацій. У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства впровадження цифрових технологій в агропромисловому комплексі України розглядається не лише як технологічна модернізація галузі, а як стратегічне завдання публічної адміністрації. З позиції адміністративного права цифровізація АПК виступає частиною національної інформаційної політики та складовою адміністративної реформи, що вимагає

створення цілісного нормативного, організаційного та інституційного середовища.

Що стосується державних програм підтримки цифровізації агропромислового комплексу України, то до їх переліку можна виділити:

1. Державний аграрний реєстр (ДАР) - є ключовим цифровим інструментом для аграріїв, який забезпечує електронний облік сільськогосподарських виробників та автоматизує процес надання державної підтримки. У 2024 році було ухвалено Закон України «Про Державний аграрний реєстр», який визначає ДАР як комплексну інформаційну систему для збору, зберігання та обробки даних. Це дозволяє аграріям подавати заявки на отримання дотацій, компенсацій та інших видів підтримки в електронному форматі, що спрощує адміністративні процедури та підвищує прозорість розподілу бюджетних коштів [100].

2. Програми фінансової підтримки аграріїв - у 2021 році державна підтримка аграріїв становила понад 4,6 млрд грн, які були спрямовані на розвиток тваринництва, садівництва, переробки сільськогосподарської продукції, компенсацію вартості техніки та кредитів. Зокрема, було запроваджено нові програми, такі як безвідсоткові кредити для сімейних фермерських господарств, агрострахування, фонд часткового гарантування кредитів, підтримка органічного виробництва та субсидії молодим фермерам [101].

3. Інформаційні платформи та дашборди - Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України запустило новий дашборд «Державна підтримка» АПК, який надає аграріям детальний аналіз виплат за усіма державними програмами та інформує про фінансові можливості. Цей інструмент сприяє підвищенню прозорості та доступності інформації про державну підтримку, а також дозволяє аграріям ефективно планувати свою діяльність [102].

4. Програми підтримки ліквідності та грантового фінансування - з метою підтримки стійкості та конкурентоспроможності виробників впроваджуються програми підтримки ліквідності, державних гарантій, а також грантового фінансування. Ці програми спрямовані на пом'якшення та/або часткове відшкодування витрат на подолання наслідків військових дій, відновлення втрачених активів, розвиток виробництва товарів з високою доданою вартістю та стимулювання виробництва і поглибленої переробки продукції тваринного походження.

5. Програми розвитку цифрових навичок та інфраструктури - наприклад у 2024 році відбувся Digital Power Summit, під час якого було презентовано перший пілотний Індекс цифрової трансформації територіальних громад України. Цей індекс дозволяє оцінити рівень розвитку інформаційних технологій та доступу до них у громадах, а також забезпечити зростання конкурентоспроможності громад і їхній інноваційний розвиток. Програма спрямована на розвиток цифрових навичок населення, цифрової інфраструктури, цифровізації публічних послуг та цифрової трансформації органів місцевого самоврядування [103].

6. Програми з безпеки праці в АПК - у 2025 році Державна служба з питань праці розпочала проведення цільових інформаційних заходів з безпеки праці в агропромисловому комплексі з метою підвищення рівня обізнаності роботодавців та працівників щодо безпеки праці, а також сприяння зниженню рівня виробничого травматизму та незадекларованої праці [104].

7. Співпраця з міжнародними партнерами - Україна та Об'єднані Арабські Емірати розвиватимуть спільні інноваційні проекти у агропромисловому комплексі, сфері енергетики та охорони здоров'я, розвитку малого та середнього бізнесу. Це включає напрацювання дорожніх карт для співпраці, зокрема з урахуванням інноваційних рішень та технологій [105].

8. Моніторинг прийнятих актів Кабінету Міністрів України - Державна аудиторська служба України здійснює моніторинг прийнятих актів Кабінету Міністрів України, що включає акти, пов'язані з особливостями виплати та

доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану. Це дозволяє забезпечити ефективне управління державними ресурсами та підтримку населення в умовах воєнного стану [106].

Ці програми та ініціативи демонструють комплексний підхід держави до підтримки цифровізації агропромислового комплексу, особливо в умовах воєнного стану. Вони спрямовані на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, підвищення його конкурентоспроможності та інтеграцію до європейського та світового ринків.

Крім того, для ефективного запровадження цифрових інструментів у сфері аграрного виробництва, земельного управління, аграрної статистики та державної підтримки сільського господарства, необхідною є розробка комплексу першочергових інформаційно-правових завдань, здатних забезпечити цілеспрямоване, послідовне й легітимне впровадження цифрових рішень. На нашу думку першочерговими завданнями для ефективного впровадження цифрових технологій в АПК мають стати:

1. Насамперед, на рівні публічного адміністрування нагальною є необхідність розробки спеціалізованої стратегії цифрової трансформації агропромислового комплексу. На відміну від загальних рамкових цифрових програм, що охоплюють усі сектори економіки, аграрна сфера потребує адаптованої до її специфіки концепції, яка б враховувала нерівномірність цифрової готовності суб'єктів господарювання, низький рівень інфраструктурної забезпеченості сільських територій, залежність виробничих процесів від погодних і кліматичних факторів, а також потребу в урахуванні екологічного чинника. Така стратегія має бути офіційно затвердженою нормативним актом Кабінету Міністрів України та включати не лише цілі, напрями і очікувані результати цифровізації АПК, а й конкретні адміністративні механізми реалізації: типові процедури цифрового документообігу, електронної взаємодії суб'єктів АПК з органами публічної влади, правові моделі управління аграрними даними.

2. Другим важливим завданням є удосконалення нормативно-правової бази, яка б забезпечила формалізацію та узаконення цифрових процесів у сфері аграрного управління. Сьогодні спостерігається фрагментарність і застарілість низки підзаконних актів, які не передбачають застосування сучасних ІТ-рішень, наприклад, у процедурі ведення державного земельного кадастру, видачі дозвільних документів на господарську діяльність у сфері рослинництва і тваринництва, у системі державної аграрної підтримки. Актуальним є розроблення та прийняття єдиного кодифікованого законодавчого акту або окремої глави у Кодексі України про адміністративні процедури, яка б регламентувала цифрові адміністративні процеси в АПК - подачу звернень в електронній формі, реєстрацію земельних ділянок онлайн, автоматизований розрахунок квот та дотацій, цифрову взаємодію між контролюючими органами.

3. У тісному зв'язку з цим перебуває третє ключове завдання - формування єдиного цифрового середовища інформаційної сфери АПК. Йдеться про необхідність створення інтегрованої інформаційної платформи, яка об'єднає всі основні державні реєстри, що стосуються АПК: Державний земельний кадастр, Реєстр аграрних підприємств, Єдиний реєстр отримувачів аграрних субсидій, електронні карти посівів, ветеринарний реєстр, реєстр агрохімікатів тощо. На сьогодні інформація між ними обмінюється частково або взагалі ізольовано, що створює правову невизначеність, дублювання обліку та знижує ефективність державного контролю. Завданням держави є створення інтероперабельного середовища - правового, організаційного та технічного - у якому всі органи виконавчої влади використовуватимуть єдиний стандарт аграрних даних, а інформаційні системи будуть технічно та юридично сумісними.

4. Не менш важливим завданням є забезпечення відкритості та прозорості інформаційної сфери АПК. Відповідно до принципів інформаційного права, а також до норм Закону України «Про доступ до публічної інформації», громадяни, фермери, аграрні компанії мають мати вільний доступ до відомостей про державну підтримку, цільове призначення земель, агроекологічні показники, суб'єктів, які користуються державними пільгами.

Відкриття таких даних не тільки відповідає засадам демократичності публічного управління, а й сприяє боротьбі з корупцією, поліпшує інвестиційний клімат, стимулює розвиток інформаційних сервісів у приватному секторі.

5. Окремим вектором інформаційно-правового забезпечення цифровізації сфери АПК є питання підвищення цифрової грамотності суб'єктів господарювання. Станом на сьогодні значна частина малих та середніх фермерських господарств не має належного рівня навичок для ефективного використання електронних реєстрів, онлайн-послуг, автоматизованих агросервісів. Завданням органів публічної влади є організація системного навчання таких суб'єктів шляхом впровадження безкоштовних державних освітніх програм, сертифікації за цифровими модулями, створення мобільних цифрових центрів. На нормативному рівні має бути передбачено обов'язковість цифрової компетентності як кваліфікаційної вимоги для посадових осіб аграрних організацій, а також стимулювання використання цифрових технологій через фінансові та податкові інструменти.

6. Окрему увагу слід приділити завданню забезпечення кібербезпеки цифрової інфраструктури аграрного сектору. Оскільки все більше даних про землю, виробництво, субсидії, логістику зберігається в електронній формі, зростає ризик несанкціонованого доступу, витоків даних, порушення цілісності державних реєстрів. У зв'язку з цим, першочерговим є законодавче визнання аграрної інформаційної інфраструктури як критично важливої для національної безпеки, з розробленням спеціальних протоколів захисту, резервного копіювання, політик доступу та моніторингу загроз. Повинна бути створена система відповідальності за інформаційні правопорушення у сфері АПК, а також уповноважені підрозділи з питань цифрової безпеки у структурах публічного адміністрування.

7. Не менш актуальним є завдання модернізації інформаційного та адміністративного контролю в сфері агропромислового комплексу з використанням цифрових технологій. Ідеться про запровадження електронних

чек-листів, мобільних додатків для державних інспекторів, відеофіксації перевірок, автоматизованого аналізу ризиків порушень. Застосування дронів для інспекції сільськогосподарських угідь, супутникового моніторингу та геоаналітики дозволить суттєво зменшити людський фактор, підвищити об'єктивність перевірок та знизити витрати держави на контрольні функції.

8. Крім того, у контексті поглиблення співпраці між Європейським Союзом та Україною у сфері агропромислового комплексу особливої актуальності набуває імплементація європейських нормативних стандартів, зокрема адаптація положення Регламенту Європейського Союзу про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act). Цей документ, ухвалений Європейським парламентом 13 березня 2024 року, встановлює гармонізовані правила щодо розробки, впровадження та використання систем штучного інтелекту (ШІ) на території ЄС [107].

Регламент застосовує ризик-орієнтований підхід, класифікуючи системи ШІ за рівнями ризику: неприйнятний, високий, обмежений та мінімальний. Особливу увагу приділено системам з високим ризиком, які можуть вплинути на безпеку або фундаментальні права громадян. До таких систем відносяться, зокрема, ті, що використовують у критичній інфраструктурі, освіті, охороні здоров'я та правоохоронній діяльності. Для цієї системи встановлено суворі вимоги щодо управління ризиками, забезпечення прозорості, якості даних та людського погляду [108].

Впровадження положення цього Регламенту в законодавство України сприятиме гармонізації національної нормативно-правової бази з українськими стандартами, що є ключовим аспектом у процесі євроінтеграції. Це забезпечує підвищення довіри міжнародних партнерів та інвесторів до Української АПК, створює умови для безпечного та етичного використання ШІ, а також мінімізує ваші ризики, пов'язані з його впровадженням.

У цілому першочергові завдання впровадження цифрових технологій в агропромисловому комплексі повинні розглядатися як частина загальної адміністративної політики держави щодо підвищення ефективності публічного

управління, досягнення продовольчої безпеки, прискорення економічного зростання та євроінтеграції. Їх реалізація потребує комплексного підходу – від стратегічного планування до нормативного закріплення процедур, від технічного оснащення до правового захисту цифрових прав суб'єктів аграрного ринку. Успішне виконання окреслених завдань не лише забезпечить повноцінну цифрову трансформацію галузі, а й сприятиме формуванню відкритого, інноваційного, сталого аграрного середовища, здатного відповідати на виклики глобалізованої економіки.

Підсумовуючи варто відзначити, що мета, завдання й принципи правового регулювання в агропромисловому комплексі становлять основу для формування ефективної інформаційної політики в аграрній сфері. Вони визначають напрями публічного управління інформаційними процесами, гарантують цифрову відкритість, правову визначеність та захист інформаційних прав учасників аграрного ринку.

Метою інформаційно-правового регулювання в АПК є створення умов для прозорого обігу аграрної інформації, підтримки цифрових інновацій та забезпечення балансу між доступом до даних і захистом конфіденційної інформації. Система завдань охоплює правове упорядкування збору, обробки та поширення аграрної інформації, а також правовий захист цифрових сервісів і державних інформаційних ресурсів.

Принципи такого регулювання є - зокрема законність, відкритість, достовірність, безпека й технологічна нейтральність, які мають бути чітко закріплені в нормативно-правовій базі. Їх реалізація потребує гармонізації із міжнародними стандартами, цифровізації управлінських процедур і посилення ролі публічних інституцій у сфері інформаційного врядування.

Висновки до розділу 1

1. Агропромисловий комплекс України є складною та інтегрованою системою, в якій тісно переплітаються публічно-правові та приватноправові інформаційні відносини. Особливість АПК полягає у визначальній ролі

інформації як ключового елементу управлінської діяльності та цифрової трансформації. Відповідно, комплекс потребує чітко визначеного інформаційно-правового регулювання, яке забезпечує впорядкування інформаційних потоків, цифрових ресурсів і публічних електронних сервісів. Цей підхід створює умови для ефективного виконання державної аграрної політики на засадах інтеграції правових, технологічних та організаційних елементів управління в умовах цифровізації.

2. Інформаційний аспект агропромислового комплексу є пріоритетним напрямом регулювання інформаційного права, адже він забезпечує реалізацію широкого спектра державних функцій, від гарантування продовольчої безпеки до впровадження інноваційних технологій. Інформаційно-правове регулювання в АПК виступає стратегічним механізмом, що охоплює публічно-правові відносини зі створення, передачі, доступу та захисту інформації щодо аграрної діяльності, землекористування та інфраструктури. Необхідним є чітке законодавче закріплення інформаційних стандартів та їх цифровізація на всіх рівнях аграрного управління.

3. Зміст інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності у сфері АПК включає не тільки нормативні акти щодо роботи цифрових платформ і реєстрів, але й охоплює інституційні, процедурні та організаційні механізми публічного адміністрування. Цей тип регулювання спрямований на забезпечення ефективної взаємодії між державними органами, аграрними підприємствами та суспільством на основі відкритого доступу до інформації, забезпечення цифрової безпеки та правової визначеності. Регулювання інформаційних процесів дозволяє усунути роздрібненість управління та створити єдиний інформаційний простір, який відповідає вимогам цифрової економіки.

4. Структура інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в АПК формується через інтеграцію норм адміністративного, інформаційного та аграрного права. Воно охоплює правові режими збору, обробки, зберігання та передачі аграрної інформації в цифровому середовищі.

Особливу увагу приділено правовому захисту персональних і комерційних даних, доступу до публічної інформації, а також функціонуванню електронного документообігу. Таке регулювання базується на стандартах ЄС, включаючи вимоги щодо кібербезпеки та відкритості інформації для господарських суб'єктів та громадськості.

5. Основною метою інформаційно-правового регулювання в АПК є створення нормативної основи для ефективної, прозорої та безпечної реалізації інформаційних процесів, що пов'язані з виробництвом, обігом продукції, управлінням ресурсами та наданням державних послуг. Ця мета досягається через впровадження політики відкритих даних, стандартизацію інформаційних процедур, захист інформаційних прав аграріїв і підтримку інноваційних технологій. У центрі правового регулювання знаходяться як державні органи, так і аграрні підприємства, які є активними учасниками інформаційних взаємодій в умовах електронного урядування та розвитку геоінформаційних систем.

6. Завдання інформаційно-правового регулювання визначаються багаторівневою структурою АПК та включають забезпечення відкритого доступу до аграрної інформації, створення ефективних нормативних механізмів її захисту, забезпечення прозорості державного управління в аграрній сфері, гармонізацію законодавства з європейськими стандартами, підтримку інновацій та цифровізації аграрного ринку. Реалізація цих завдань сприяє формуванню стійкого, відкритого та технологічно просунутого інформаційного середовища в аграрному секторі, що є основою економічної безпеки та конкурентоспроможності АПК.

7. Принципи інформаційно-правового регулювання в АПК мають міжгалузевий характер і охоплюють як загальноправові принципи (законність, відкритість, справедливість), так і спеціалізовані інформаційні (доступність, точність інформації, інформаційна безпека) та аграрні принципи (екологічна сталість, інноваційність, ефективність). Їх реалізація забезпечує єдність

нормативного середовища, стабільність інформаційних відносин та прогнозованість аграрної політики, що адаптується до стандартів ЄС.

8. Загальна модель інформаційно-правового регулювання АПК України має бути комплексною системою правового впливу, що інтегрує адміністративне, інформаційне та аграрне право. Держава виступає гарантом прозорості, інформаційної безпеки та правової визначеності. Ефективність цієї моделі залежить від якості правового забезпечення, цифрової інфраструктури, інституційного потенціалу влади та правової культури учасників аграрного ринку. Така модель є основою для створення інноваційного, екологічно відповідального та прозорого цифрового середовища у сфері АПК.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАЗОВИХ ЧИННИКІВ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

2.1. Інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі

Інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу є різновидом виконавчо-розпорядчої діяльності, що відображається в сукупності нормативно встановлених заходів, спрямованих як на захист інформації щодо агропромислової безпеки, так і на використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. Інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення полягає в окресленні системи публічних інституцій, які у цьому задіяні [109].

Можливо припустити, що інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу спрямовано на визначення взаємодії та зв'язків суб'єктів виконавчо-розпорядчої діяльності та способів, за допомогою яких уповноважений суб'єкт впливає на захист інформації щодо агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції [110, с. 1870].

Суспільні відносини, які складаються під час діяльності суб'єктів публічної адміністрації мають прояв у погодженому впливові на захист інформації щодо агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції за

допомогою конкретно визначених методів, інструментів, форм, яких спрямовано на забезпечення публічних інтересів. Правові відносини, опосередковуючи перенесення суспільних відносин у правову площину є в той же час способом конкретизації як суб'єктного складу цих відносин, так і тих функцій, котрі їхні учасники повинні виконувати одне перед одним [111, с. 7].

Конкретна сфера суспільних відносин, яка впорядковується через публічне адміністрування, характеризуються сукупністю специфічних ознак останнього. Не виключенням є система суб'єктів публічного адміністрування. При визначенні поняття «суб'єкт публічної адміністрації», Колпаковим В.К. звернуто увагу на те, що публічна адміністрація як правова категорія має два виміри: функціональний та організаційно-структурний. При цьому, функціональний вимір передбачає розгляд публічної адміністрації як діяльності відповідних структурних утворень щодо виконання функцій, спрямованих на реалізацію публічного інтересу, а організаційно-структурний – сукупності органів, які утворюються для здійснення (реалізації) публічної влади [112, с. 23].

У підручнику «Адміністративне право України» за загальною редакцією Галуцько В., Діхтієвського П., Кузьменко О. та Стеценко С., публічною адміністрацією визначено як органічно єдину та чинну систему органів державного управління, передусім органів виконавчої влади та владних структур місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, а також установ, організацій, окремих недержавних структур, які відповідно до законодавства здійснюють публічні управлінські функції з метою задоволення публічного інтересу [113, с. 73].

Грунтовним видаються висновки, яких зроблено Терещуком В.В. щодо трактування суб'єктів публічного адміністрування як суб'єктів адміністративного права, які здійснюють публічне адміністрування та мають відповідний статус. У цьому контексті поняття публічне адміністрування повинно розумітись як виконання публічних функцій в інтересах держави та суспільства: 1) суб'єктами публічної адміністрації, структуру системи яких

доцільно розуміти в широкому контексті (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, атипові суб'єкти, що мають повноцінний статус суб'єкта публічної адміністрації); 2) суб'єктами, які виконують окремі функції суб'єкта публічної адміністрації [114, с. 90].

Таким чином, до загальних положень, що характеризують суб'єктів публічної адміністрації можна віднести те, що: 1) це єдина організована система уповноважених суб'єктів, яка не є ієрархічно структурованою, однак має діяти узгоджено, цілеспрямовано, уникаючи дублювання функцій та повноважень; 2) ці суб'єкти виступають від імені держави або органів місцевого самоврядування, і тому метою діяльності суб'єктів публічної адміністрації є забезпечення публічного інтересу (державного, муніципального) – тобто інтересів як держави, так і суспільства в цілому, але не окремих громадян; 3) суб'єкт публічної адміністрації діє виключно в межах та на підставі законодавства, виконуючи своє функціональне призначення; 4) діяльність суб'єктів публічної адміністрації поширюється на територію України, певну адміністративно-територіальну одиницю або окреме підприємство, установу чи організацію; 5) суб'єкт публічної адміністрації діє через застосування комплексу інструментів публічного адміністрування з врахуванням методів правового регулювання, типу узгодження, переконання, стимулювання, примус тощо.

Система суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють інформаційно-правове забезпечення в агропромисловому комплексі характеризується передусім розлогістю, оскільки кількісно включає багато суб'єктів, що належать до різних підсистем публічної влади: це органи виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи та місцеві органи виконавчої влади), органи місцевого самоврядування, а також інші суб'єкти публічної адміністрації (яких не можливо віднести до попередніх груп, зокрема військово-цивільні адміністрації, юридичні особи публічного та приватного права тощо). При цьому, в дослідженнях яких присвячено характеристиці суб'єктів публічної

адміністрації аналізу піддано вищі державні інституції (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України), центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування [115, с. 101-119, 116, с. 124-149, 117, с. 131].

У контексті інституційного забезпечення функціонування агропромислового комплексу слушними видаються висновки Іванової Г., яка пропонує розглядати його як різновид публічної діяльності, що має організуючий та виконавчо-розпорядчий характер, охоплює галузеву групу органів державної влади й органів місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб, діяльність яких спрямована на практичну реалізацію функцій і завдань аграрної політики. Такий підхід дозволяє не лише чітко окреслити суб'єктний склад управлінського впливу, але й підкреслити специфіку механізмів координації та взаємодії у сфері аграрного виробництва та переробки.

Авторка пропонує комплексне розуміння ключових ознак адміністративно-правового регулювання агропромислового комплексу, яке передбачає: а) аграрно-управлінську діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших уповноважених суб'єктів, що забезпечують виконання завдань аграрної політики; б) здійснення цієї діяльності виключно у межах чинного законодавства, що відповідає принципам законності, верховенства права та правової визначеності; в) наявність чіткого переліку визначальних повноважень суб'єктів аграрної компетенції, закріпленого у нормативно-правових актах різного рівня; г) спрямованість діяльності передусім на належну організацію функціонування агропромислового комплексу, створення умов для ефективної взаємодії його структурних ланок; ґ) орієнтацію на забезпечення прав, свобод та законних інтересів усіх учасників аграрних відносин, включаючи виробників, переробників, споживачів, а також органи державного та громадського контролю [6, с. 99].

Зазначені ознаки свідчать, що адміністративно-правове регулювання агропромислового комплексу має комплексний характер, поєднуючи у собі нормативно-правові, організаційно-управлінські та контрольні елементи, а також передбачає постійну адаптацію правового інструментарію до змін соціально-економічних умов, міжнародних зобов'язань України та викликів продовольчої безпеки держави.

Інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу є різновидом виконавчо-розпорядчої діяльності, що реалізується через систему нормативно визначених заходів, спрямованих не лише на захист інформації у сфері агропромислової безпеки, але й на впровадження сучасних технологій обміну, оброблення та використання даних, які стосуються сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, а також усіх етапів виробничого процесу – від вирощування і збирання врожаю до зберігання, транспортування та переробки сільськогосподарської продукції.

Відповідно до положень Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, однією з ключових проблем у цій сфері визначено низьку ефективність системи обміну знаннями, інноваціями та практиками, недостатній рівень впровадження цифрових технологій, обмежену кількість наукових досліджень, спрямованих на модернізацію аграрного сектору, а також повільні темпи цифровізації сільських територій. Ці фактори знижують конкурентоспроможність агропромислового комплексу та перешкоджають його інтеграції до світових і європейських аграрних ринків [50].

У цьому контексті аспект інформаційно-правового забезпечення набуває особливого значення, оскільки формує правову та організаційну основу для створення сучасної інфраструктури даних в аграрній сфері. Практична реалізація такого підходу відображається у вдосконаленні механізмів ведення обліку, оброблення та систематизації інформації про виробників сільськогосподарської продукції, що здійснюється через: а) запровадження Державного аграрного реєстру як офіційної платформи ідентифікації та обліку

суб'єктів господарювання у сфері сільського господарства, що водночас надає їм право на отримання державної підтримки та участь у програмах розвитку; б) інтеграцію отриманих даних до європейської мережі сільськогосподарських даних (EU Farm Data Network), що забезпечує порівняльний аналіз та обмін інформацією на міжнародному рівні; в) налагодження взаємодії з фінансовими установами з метою спрощення доступу виробників до кредитних ресурсів, грантових програм та інвестиційних проєктів.

Інформаційно-комунікаційна система «Державний аграрний реєстр» законодавчо визначена як «...інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, інтегрування, зберігання, захист, облік, відображення, оброблення, конфіденційність реєстрових даних, надання та використання реєстрової інформації, надання адміністративних та інших публічних послуг суб'єктам, електронний обмін даними у сферах забезпечення формування та реалізації державної аграрної політики, державної політики у сферах сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави» [63].

У перспективі ефективність інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу залежатиме від подальшої гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, впровадження стандартів відкритих даних, підвищення рівня кіберзахисту аграрних інформаційних систем та створення єдиного інтегрованого цифрового середовища для всіх учасників аграрного ринку. Це дозволить забезпечити прозорість обігу даних, підвищити рівень довіри до державних інституцій, оптимізувати управлінські процеси та сприяти зростанню інвестиційної привабливості українського аграрного сектору.

Якщо порівняти правове забезпечення інформаційних систем в аграрному секторі, наприклад з Польщею, то там функціонує розгалужена система інформаційно-правового забезпечення агросектору, зокрема через діяльність Агентства з реструктуризації та модернізації сільського господарства (ARiMR). Воно адмініструє реєстрацію виробників, сільськогосподарських господарств та

заявок на дотації відповідно до Закону 2003 року про державну систему реєстрації [118]. Якщо розглянути Францію, то в цій країні агросектор координується через аграрні палати (Chambres d'Agriculture) – структурні елементи на рівні департаментів. Загалом їх 94 по території країни, із штатом близько 8 000 працівників, переважно інженерів та техніків, із бюджетом понад 700 млн євро [119]. ЄС розробив гармонізовані техніко-правові механізми: IACS/LPIS – використовуються у країнах-членах для перевірки відповідності площ заявок на дотації через геопросторові дані [120] та EuroCrops - відкритий корпус даних, що містить геоанотовані площі посівів у 16 країнах ЄС, який сформовано на основі декларацій фермерів у контексті спільної агрополітики (CAP) [121].

Проведений порівняльно-правовий аналіз показує, що підходи до інформаційно-правового забезпечення аграрного сектору в країнах ЄС – зокрема у Польщі, Франції та в межах єдиного європейського цифрового простору – мають спільну тенденцію до інтеграції технологічних рішень з адміністративно-правовими механізмами. Українська модель, представлена Державним аграрним реєстром, демонструє прагнення гармонізувати національні інформаційні системи із загальноєвропейськими стандартами, водночас враховуючи особливості внутрішнього правового поля та потреби вітчизняних виробників.

Фактично, наявність такого регулятора в агропромисловому комплексі, як Державний аграрний реєстр, свідчить про глибинну трансформацію управлінського впливу на означену сферу. З одного боку, це зумовлено впровадженням сучасних цифрових технологій, які дозволяють автоматизувати процеси обліку, обробки та обміну даними, що є необхідною умовою для ефективного функціонування аграрного сектору в умовах глобалізованої економіки. З іншого боку, розвиток та впровадження реєстру є прямим наслідком євроінтеграційних процесів у сільському господарстві та продовольчій сфері, оскільки його архітектура та принципи побудови

наближені до вимог і стандартів Європейського Союзу (зокрема до системи IACS/LPIS).

Принципи ведення Державного аграрного реєстру не лише визначають організаційно-правові засади функціонування цієї інформаційної системи, але й відображають сучасний стан правового регулювання обігу інформації та забезпечення її безпеки. До основних принципів належать:

1. Принцип об'єктивності, достовірності, актуальності та повноти відомостей у Державному аграрному реєстрі – передбачає внесення лише перевірених і документально підтверджених даних, що відповідають реальному стану речей та своєчасно оновлюються.

2. Принцип одноразовості реєстрації та недопущення повторного внесення ідентичної інформації – мінімізує дублювання, скорочує адміністративні витрати та зменшує ризики помилок у базах даних.

3. Принцип відкритості, безоплатності та доступності відомостей, а також законності їх одержання, поширення і зберігання – гарантує публічність даних у межах, визначених законом, і забезпечує право суб'єктів господарювання на вільний доступ до інформації.

4. Принцип відсутності дублювання відомостей інших реєстрів, кадастрів та інформаційних систем – спрямований на інтеграцію та оптимізацію державних інформаційних ресурсів.

5. Принцип інтероперабельності – забезпечує технічну та семантичну сумісність системи з іншими державними та міжнародними базами даних.

6. Принцип обов'язкової електронної інформаційної взаємодії Державного аграрного реєстру з іншими державними реєстрами, кадастрами, переліками, що містять відомості про користувачів, за допомогою прикладного програмного інтерфейсу (API) та/або через систему електронної взаємодії електронних ресурсів, із дотриманням вимог технологічної сумісності.

7. Принцип захищеності інформації – передбачає комплекс заходів для запобігання несанкціонованому доступу, втраті або пошкодженню даних,

порушенню цілісності інформації чи роботі апаратного/програмного забезпечення [63].

Реалізація зазначених принципів має подвійний ефект: а) з правового боку – створює прозорий механізм реєстрації та обігу аграрної інформації, який відповідає вимогам законодавства України та міжнародним стандартам; б) з управлінського боку – оптимізує взаємодію між органами державної влади, суб'єктами господарювання та фінансовими установами, зменшуючи бюрократичне навантаження та підвищуючи ефективність прийняття управлінських рішень.

Отже, принципи функціонування Державного аграрного реєстру можна розглядати як фундаментальний елемент цифрової трансформації агропромислового комплексу України, що забезпечує поєднання ефективного управління, інформаційної безпеки та інтеграції до єдиного європейського цифрового простору.

У Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року також приділено увагу належному інформаційному забезпеченні. Відповідно для цілей розвитку експорту агропромислової продукції, пріоритетним є забезпечення інформаційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та переробників шляхом надання доступу до оперативної інформації про попит на зовнішньому ринку, умови та процедури доступу до нього, зокрема нормативно-правове регулювання, митні процедури, стандарти та технічні регламенти.

В якості конкретних заходів просування українського бренду та інформаційно-аналітичного забезпечення експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості визначено: а) створення розділу в межах оновленого веб-порталу Мінагрополітики для інформаційної підтримки українських експортерів продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості; б) забезпечення розміщення актуальної інформації про кон'юнктуру зовнішнього ринку на офіційному веб-сайті

Мінагрополітики; в) запровадження дистанційного навчання та системи інформування для виробників сільськогосподарської і харчової продукції, які створюють кооперативи з метою формування товарних партій для експорту, щодо умов доступу на ринок (нормативно-правове регулювання, митні процедури, стандарти торгівлі) [122].

Щодо базових чинників інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, то вони є основними факторами, що детермінують можливості та межі застосування конкретних заходів інформаційного супроводження агропромислового комплексу, а також критерії застосовуваності конкретного напрямку удосконалення цього вектору діяльності держави.

Враховуючи положення програмних документів Уряду України у сфері розвитку агропромислового комплексу та цифровізації економіки, можна виокремити низку базових чинників, що визначають сучасний стан та перспективи інформаційно-правового забезпечення цієї галузі. До таких чинників, зокрема, належать:

По-перше, орієнтованість України на вступ до Європейського Союзу та потреба в гармонізації управлінських забезпечувальних інформаційних процедур. Євроінтеграційний курс зумовлює адаптацію національного законодавства та адміністративних механізмів до вимог права ЄС, включно з технічними стандартами обміну даними, принципами інтероперабельності та безпеки інформаційних систем (зокрема у контексті Спільної аграрної політики ЄС). Це передбачає не лише правове, але й інституційне наближення до європейських моделей, що вже успішно функціонують у країнах-членах.

По-друге, дія правового режиму воєнного стану, що безпосередньо впливає на функціонування усіх публічних інституцій, а також на діяльність суб'єктів агропромислових відносин у цілому. В умовах воєнних викликів інформаційно-правове забезпечення набуває додаткового значення як інструмент оперативного управління, захисту критичної аграрної

інфраструктури, моніторингу виробництва та продовольчих запасів, а також забезпечення прозорості розподілу ресурсів.

По-третє, технічні спроможності та готовність використання сучасних технологій як засобу впливу на агропромислові відносини. До цього чинника належить рівень цифрової інфраструктури в аграрному секторі, доступність інтернет-зв'язку у сільській місцевості, наявність відповідних програмних продуктів, цифрових платформ і кваліфікованих кадрів. Розвиток технологічних можливостей дозволяє ефективно впроваджувати системи електронної ідентифікації виробників, геопросторового моніторингу земель та відстеження ланцюгів постачання.

По-четверте, наявність належного нормативно-правового та інституційного регулювання інформаційного забезпечення агропромислового комплексу. До нього належать як спеціальні закони та підзаконні акти, що регулюють створення та функціонування інформаційних систем у сфері АПК, так і загальні норми інформаційного, адміністративного та господарського права. Не менш важливим є функціонування компетентних органів та установ, відповідальних за адміністрування реєстрів, забезпечення кіберзахисту та інтеграцію даних з міжнародними інформаційними мережами.

У сукупності ці чинники формують комплексну рамку, в межах якої розвивається інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу України, зумовлюючи як його поточний стан, так і стратегічні напрями подальшої модернізації.

Враховуючи, програмні документи Уряду в означеній сфері, до базових чинників інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу віднесемо: 1) орієнтованість України на вступ до Європейського Союзу та потреби в гармонізації управлінських забезпечувальних інформаційних процедур; 2) дія правового режиму воєнного стану, що впливає на функціонування усіх публічних інституцій, а також на суб'єктів агропромислових відносин в цілому; 3) технічні спроможності та готовність використання сучасних технологій як засобу впливу на агропромислові

відносини; 4) наявність належного нормативно-правового та інституційного регулювання інформаційного забезпечення агропромислового комплексу.

Окремо слід наголосити, що євроінтеграція виступає одним із ключових і системоутворюючих факторів впливу на вектор розвитку України, визначаючи стратегічні напрями удосконалення практично усіх сфер суспільних відносин. Вона є не лише добровільно обраним курсом держави, але й інструментом модернізації правової та інституційної системи, що забезпечує інтеграцію до єдиного європейського правового та економічного простору.

У цьому контексті особливо важливими є активізація та прискорення роботи з приведення національного законодавства у відповідність до права Європейського Союзу (*acquis communautaire*), зокрема у частині, що стосується розвитку сільського господарства та сільських територій. Основними орієнтирами виступають зобов'язання, закріплені в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, які передбачають поступове наближення нормативно-правових актів України до стандартів ЄС, впровадження принципів Спільної аграрної політики (CAP) та дотримання вимог щодо продовольчої безпеки, якості та простежуваності сільськогосподарської продукції.

Крім того, необхідним є зміцнення інституційної спроможності органів державної влади, зокрема щодо формування і реалізації аграрної політики на основі достовірних, повних та актуальних даних про стан сільського господарства та розвиток сільських територій. Це передбачає: а) створення ефективних механізмів збору, аналізу та поширення статистичної інформації у сфері АПК; б) забезпечення прозорого та об'єктивного контролю і моніторингу ефективності державних програм підтримки агровиробників; в) розширення каналів залучення активних сільськогосподарських виробників, фермерських господарств і кооперативів до процесу вироблення та реалізації аграрної політики, включно з громадськими консультаціями та публічними обговореннями; г) впровадження цифрових платформ для інтеграції державних

і приватних інформаційних ресурсів, що сприятиме гармонізації управлінських процедур з європейськими практиками.

Таким чином, євроінтеграційний вектор не лише формує політичні та економічні пріоритети держави, але й слугує каталізатором глибинних правових реформ, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності українського агропромислового комплексу та інтеграцію його до європейського і світового ринку.

Натомість, дія правового режиму воєнного стану не залежить виключно від волі України, а його вплив несе виключно деструктивний вплив на суспільні відносини. В частині агропромислового комплексу, це торкнулось: погіршення продовольчої безпеки; загостренням проблем, пов'язаних із забезпеченням населення харчовими продуктами, зокрема через обмеження у використанні земель для ведення сільського господарства; знищення значної кількості підприємств з виробництва продовольства та інших допоміжних потужностей, зокрема об'єктів інфраструктури, зросла інфляція та споживчі ціни, порушені логістичні ланцюги, виник дефіцит кваліфікованих кадрів; зниження обсягів виробництва та експорту продовольства з України, насамперед зернових культур та олії, що обмежило виробників у доступі до фінансових ресурсів для забезпечення провадження поточної господарської діяльності тощо [122].

Щодо технічних спроможностей та готовності використання сучасних технологій як засобу впливу на агропромислові відносини, то цей процес є логічним відображенням загальної тенденції цифровізації публічного адміністрування та модернізації державного управління. У сучасних умовах розвиток аграрного сектору неможливий без інтеграції цифрових інструментів, які забезпечують оперативний обмін даними, автоматизацію процедур та підвищення рівня аналітичної підтримки прийняття рішень.

Оцифровування, цифровізація та цифрова трансформація публічного управління в Україні – це взаємопов'язані етапи впровадження інформаційних технологій і цифрових сервісів, спрямованих на покращення ефективності, прозорості, відкритості та доступності управлінських процесів. Оцифровування

(digitization) передбачає переведення аналогових даних та документів у цифрову форму, створюючи необхідний технічний фундамент для подальших змін. Цифровізація (digitalization) використовує цей фундамент для оптимізації бізнес-процесів, автоматизації управлінських рішень та забезпечення більшої інтерактивності у відносинах між державою і суб'єктами господарювання. Цифрова трансформація (digital transformation) є найвищим рівнем цього процесу, коли технології стають невід'ємною частиною стратегічного планування, управлінської культури та організаційної структури [123].

Для агропромислового комплексу впровадження цифрових технологій означає не лише підвищення продуктивності, але й адаптацію до вимог сталого розвитку, точного землеробства (precision farming), систем моніторингу стану ґрунтів та врожайності, а також інтеграцію до міжнародних ринків шляхом забезпечення простежуваності продукції та відповідності стандартам ЄС. Такі інструменти, як GIS-технології, системи супутникового моніторингу, IoT-рішення для агробізнесу та штучний інтелект для прогнозування врожаїв, уже демонструють значний потенціал для оптимізації виробничих процесів, зменшення витрат та підвищення якості продукції.

Відповідно, використання цифрових технологій у публічно-управлінській діяльності є не лише даниною глобальним тенденціям, але й обов'язковою умовою модернізації аграрної політики. Сфера агропромислового комплексу не є винятком – навпаки, вона належить до тих галузей, де цифровізація здатна забезпечити прорив у конкурентоспроможності, екологічній сталості та ефективності управління. У цьому контексті важливим є розвиток цифрових платформ для аграрних реєстрів, електронних систем подання заявок на державну підтримку, а також механізмів відкритих даних, що забезпечують прозорість та контроль ефективності державних програм.

Наявність належного нормативно-правового та інституційного регулювання інформаційного забезпечення агропромислового комплексу є умовою діяльності публічних інституцій. Станом на теперішній час, можна констатувати чіткість організаційного та компетенційного розподілення

повноважень суб'єктів, уповноважених впорядковувати агропромислові відносини. Що стосується нормативного забезпечення, то тут повинен діяти принцип постійного удосконалення та слідування викликам правозастосування

Загалом, інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу сформовано з таких суб'єктів:

1) органи загальної компетенції, які наділені повноваженнями щодо визначення засад інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу. З врахуванням сутності суб'єктів публічного адміністрування, до них віднесемо: Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та територіальні органи центральних органів виконавчої влади, Президент України, військові адміністрації тощо. До прикладу, Кабінету Міністрів України відведено чільне місце серед суб'єктів публічної адміністрації. Нормативно-правову основу функціонування Кабінету Міністрів України складає сукупність правових норм, що містяться у нормативно-правових актах як загального характеру, що регулюють діяльність органів виконавчої гілки влади в цілому (наприклад, положення Конституції України (ст. 6, ч. ст. 19) [35], Закон України «Про адміністративні послуги» [44], так і спеціального характеру, які регулюють діяльність Кабінету Міністрів України як вищого органу в системі органів виконавчої влади (наприклад, положення Конституції України (Розділ VI) [35], Закон України «Про Кабінет Міністрів України» [124], Регламент Кабінету Міністрів України [125], Закон України «Про склад Кабінету Міністрів України» [126]. Щодо правового статусу Президента України, то його визначено Конституцією України, відповідно до якої на Президента України покладено такі функції незалежно від сфери суспільних відносин: 1) він є главою держави і виступає від її імені; 2) він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина; 3) він є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

Президент України, враховуючи його повноваження та комплексний характер взаємодії з іншими гілками влади, є сполучною ланкою між усіма гілками влади. Ціннісно-функціональне призначення Президента України в державі й суспільстві розкривається через місце в системі державної влади України і визначається такими характеристиками: 1) Президент України в системі поділу державної влади не належить ні до законодавчої, ні до виконавчої, ні до судової влади, займаючи особливе, самостійне місце в державному механізмі, але за змістом своїх повноважень Президент України найбільш наближений до виконавчої влади; 2) влада Президента України похідна від влади народу України, який є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні (ч. 2 ст. 5 Конституції України), що забезпечує формальну незалежність Президента України від інших вищих органів державної влади; 3) Президент України забезпечує єдність державної влади і державної політики, цілісність державного механізму; 4) Президент України є рівноправним суб'єктом у системі державної влади; 5) Президент України зобов'язаний діяти лише на підставі, в межах повноважень і у спосіб, передбачений Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19 Конституції України) [35];

2) органи спеціальної компетенції, що наділені повноваженнями або в сфері агропромислового комплексу або стосуються виключно його інформаційного забезпечення. До них віднесемо: Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Міністерство цифрової трансформації, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Зупинимось на ролі органів спеціальної компетенції в інформаційному забезпеченні агропромислового комплексу.

Мінагрополітики є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує впорядкування суспільних відносин в агропромисловому комплексі. Відповідно до Закону України «Про засади

державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку», Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України є держателем Державного реєстру виробників сільськогосподарської продукції [46]. Функціональне призначення реєстру спрямовано на забезпечення електронної інформаційної взаємодії між фізичними та юридичними особами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, центрами надання адміністративних послуг з метою забезпечення реалізації державної аграрної політики, зокрема в частині надання державної підтримки, підтримки за рахунок коштів місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги, грантів у сільському господарстві чи іншої допомоги (підтримки) [63]. Крім того, Мінагрополітики має впроваджувати заходи просування українського бренду та інформаційно-аналітичного забезпечення експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості шляхом створення розділу в межах оновленого веб-порталу Мінагрополітики для інформаційної підтримки українських експортерів продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості; забезпечення розміщення актуальної інформації про кон'юнктуру зовнішнього ринку на офіційному веб-сайті Мінагрополітики; запровадження дистанційного навчання та системи інформування для виробників сільськогосподарської і харчової продукції, які створюють кооперативи з метою формування товарних партій для експорту, щодо умов доступу на ринок (нормативно-правове регулювання, митні процедури, стандарти торгівлі) [122].

Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів являється центральним органом виконавчої влади у сферах безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, карантину та захисту рослин, ідентифікації та реєстрації тварин, санітарного законодавства, санітарного та епідемічного благополуччя населення, насінництва та розсадництва (в частині сертифікації насіння і садивного матеріалу), реєстрації

та обліку машин в агропромисловому комплексі, державного нагляду (контролю) у сфері агропромислового комплексу, державного нагляду (контролю) у сферах охорони прав на сорти рослин, насінництва та розсадництва тощо. Вказаний суб'єкт, наприклад, уповноважено «...здійснювати реєстрацію та облік тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів, видачу номерних знаків та відповідних реєстраційних документів на них, ведення автоматизованого обліку зареєстрованих тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів та систематизацію відомостей про їх власників з використанням Єдиного реєстру, держателем якого вона є» [127].

Відповідно до Положення про Міністерство цифрової трансформації на Міністерство покладено обов'язки щодо формування та реалізації державної політики: у сферах цифровізації, зокрема електронного урядування; у сфері впровадження електронного документообігу; у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; у сфері надання електронних та адміністративних послуг; у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації та інвестицій в ІТ-індустрію тощо. З врахуванням того, що за Міністерством цифрової трансформації України закріплено низку завдань, які спрямовані на здійснення заходів щодо створення та забезпечення функціонування системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів, системи електронної взаємодії органів виконавчої влади, інтегрованої системи електронної ідентифікації, єдиного державного веб-порталу відкритих даних, національного реєстру електронних інформаційних ресурсів, єдиного державного веб-порталу електронних послуг, Національної веб-платформи центрів надання адміністративних послуг та інші, його роль в впорядкуванні суспільних відносин агропромислового комплексу є достатньо перспективною [128].

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України є основним суб'єктом, який забезпечує безпеку інформаційних ресурсів незалежно від сфери суспільних відносин, включаючи захист інформації, що міститься в електронних реєстрах. Відповідно, це має прояв у забезпечення нормативно-правового регулювання у сферах криптографічного і технічного захисту інформації, організації спеціального зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, у кіберпросторі, в інформаційно-комунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, протидії технічним розвідкам, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури; здійсненні технічного регулювання у сферах криптографічного і технічного захисту інформації, кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури, протидії технічним розвідкам, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційно-комунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності [129].

Важливість інформаційно-правового забезпечення захисту інформації в агропромисловому комплексі в період саме воєнного стану підтверджується розширенням компетенції Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України як центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, що уповноважений забезпечувати формування та реалізації державної політики у сфері організації спеціального зв'язку, захисту інформації, кіберзахисту, активної протидії агресії у кіберпросторі [129].

Підсумовуючи, можна констатувати, що суспільні відносини в агропромисловому комплексі в умовах сучасних викликів повинні розвиватися в напрямі цифровізації із послідовним використанням усталених і перевірених механізмів управління та інформаційного обміну. Цифровізація дозволяє оптимізувати процеси обліку, планування, моніторингу та оцінки ефективності агропромислового виробництва, підвищити прозорість діяльності органів влади та забезпечити більш інтерактивну взаємодію між державними інституціями та суб'єктами господарювання.

Водночас ризики, зумовлені дією правового режиму воєнного стану, вимагають активного залучення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері захисту інформації для належного забезпечення інформаційної безпеки агропромислового комплексу. Особлива увага повинна приділятися потенційним загрозам від витоку або маніпуляцій з даними, що стосуються виробників, обсягів виробництва, логістики та державної підтримки у сільському господарстві. Це обумовлює потребу у виробленні спеціального нормативного забезпечення, що регламентує захист інформаційних систем, які підтримують функціонування агропромислового комплексу, включно з кібербезпекою, контролем доступу та захистом цілісності даних.

Ураховуючи зазначене, інформаційне забезпечення агропромислового комплексу доцільно трактувати як комплексну діяльність органів і суб'єктів спеціальної компетенції, наділених відповідними повноваженнями або у сфері агропромислового комплексу, або виключно у сфері інформаційного забезпечення. До таких суб'єктів належать: а) Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, що забезпечує формування та реалізацію державної аграрної політики; б) Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, відповідальна за контроль безпечності та якості агропродовольчої продукції; в) Міністерство цифрової трансформації, яке координує процеси цифровізації, інтеграції інформаційних систем та розвитку електронних платформ для агросектора; г) Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, що забезпечує захист державних інформаційних ресурсів та кібербезпеку [130, с. 1474].

Такий підхід дозволяє формувати системну модель інформаційного забезпечення, що поєднує правові, технологічні та організаційні складові, мінімізує ризики, пов'язані з втручанням у дані або їх втратою, та забезпечує ефективну взаємодію між державними органами, виробниками та іншими учасниками аграрних відносин.

2.2. Форми й методи інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі

Інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу слід розглядати як специфічний різновид виконавчо-розпорядчої діяльності, який проявляється у сукупності нормативно встановлених заходів, спрямованих не лише на захист інформації щодо агропромислової безпеки, але й на ефективне використання сучасних технологій обміну та обробки інформації про сільськогосподарське виробництво, харчову та переробну промисловість, а також роботи з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

Щодо форм інформаційно-правового забезпечення АПК, то вони, за своєю суттю, є формами виконавчо-розпорядчої діяльності. У сучасній доктрині адміністративного права підкреслюється, що форми публічного адміністрування спрямовані на реалізацію функцій держави та органів влади як у контексті захисту інформації про агропромислову безпеку, так і у сфері організації ефективного обміну даними та управління агропродовольчим сектором.

У загальнонауковому розумінні «форма» виступає зовнішнім вираженням змісту діяльності. Різні джерела визначають її як: а) упорядкованість внутрішніх зв'язків, що забезпечує логічну структуру процесів; б) предметний прояв матеріального середовища, через який зміст діяльності набирає конкретного вираження; в) упорядкованість змісту, що формує структуровану систему дій; г) зовнішню конфігурацію внутрішньої структури, яка дозволяє спостерігати та оцінювати діяльність на практичному рівні.

Відповідно до В. К. Колпакова, «...під формами публічного адміністрування розуміють зовнішнє вираження (зовнішнє оформлення) діяльності суб'єкта публічної адміністрації щодо реалізації своїх функцій у межах встановленої компетенції» [131, с. 45]. Це означає, що інформаційно-правове забезпечення АПК не обмежується виключно внутрішніми процесами

органів влади, а передбачає конкретні дії, процедури та інструменти, через які реалізуються завдання державної аграрної політики та забезпечується ефективне управління агропромисловим комплексом.

Таким чином, форми інформаційно-правового забезпечення виступають як організаційно-правові механізми, що забезпечують: а) систематизацію та збереження даних про виробників, продукцію та технологічні процеси; б) інтеграцію національної інформаційної бази з міжнародними платформами та стандартами; в) захист інформації від несанкціонованого доступу, витоку чи маніпуляцій; г) прозору та ефективну взаємодію між державними органами, суб'єктами господарювання та громадськістю.

Специфікація до предмету цього дослідження дозволяє висунути припущення, що: форма інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу є: а) вираженням діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, що наділені повноваженнями щодо інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу; б) вона є зовнішнім відображенням рішень, що стосуються інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу; в) вона втілюється через застосування конкретних інструментів, які можуть бути застосовані суб'єктами, наділеними повноваженнями щодо інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу.

Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України виступає ключовим суб'єктом інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, наділеним повноваженнями щодо прийняття як нормативних, так і адміністративних актів, що регламентують порядок обробки, збереження та використання інформації у сфері агропромислового виробництва. Такі акти визначають не лише організаційно-правові механізми управління, а й створюють правову основу для ефективної взаємодії між державними органами, суб'єктами господарювання та іншими учасниками аграрних відносин.

Як приклад нормативного акта можна навести наказ Мінагрополітики «Про затвердження Критеріїв з визначення підприємств, установ та організацій, які мають важливе значення для національної економіки у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем» [132]. Цей акт визначає критерії оцінки підприємств та організацій, що мають стратегічне значення для національної економіки, встановлює порядок їх включення до державних реєстрів та регламентує обмін інформацією, необхідною для державного контролю та підтримки у відповідних сферах.

У свою чергу, адміністративні акти Мінагрополітики безпосередньо реалізують норми законодавства та нормативних документів у конкретних ситуаціях. Прикладом такого акта є ліцензія на провадження господарської діяльності з оптової торгівлі насінням [133]. Цей адміністративний акт надає конкретним суб'єктам господарювання право здійснювати діяльність у визначеній сфері, фіксує їх обов'язки щодо дотримання стандартів якості та безпеки, а також формує інформаційну базу для контролю та моніторингу державних органів.

Отже, система нормативних та адміністративних актів Мінагрополітики формує правову основу інформаційно-правового забезпечення АПК, забезпечуючи комплексне регулювання від загальних правил та стандартів до конкретних управлінських дій і процедур. Це дозволяє підтримувати ефективну роботу агропромислового комплексу, гарантувати прозорість державної політики та мінімізувати ризики, пов'язані з недостовірною або неповною інформацією.

Щодо Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, то прикладом прийняття адміністративного акту слугуватиме реєстрація тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин,

сільськогосподарської техніки, інших механізмів, видачу номерних знаків та відповідних реєстраційних документів на них, ведення автоматизованого обліку зареєстрованих тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки [127], а нормативного акту – наказ «Про затвердження інформаційної і технологічної карток адміністративних послуг» [134].

Слід зазначити, що форми правового впливу, незалежно від їх галузевої приналежності та предметного спрямування, мають однакове вираження у нормативно-правових та адміністративних актах, а також у адміністративних договорах, які формалізують взаємні права та обов'язки суб'єктів публічного управління. Ці форми забезпечують як встановлення правил поведінки та стандартів діяльності, так і контроль за їх дотриманням, незалежно від конкретної сфери застосування.

Водночас інформаційна складова агропромислового комплексу характеризується специфічними механізмами впливу, що відрізняються від традиційних галузевих підходів. Зокрема, вона передбачає широке застосування реєстраційних дій, які можна розглядати як прояв конклюдентних адміністративних актів - дій, що формально не завжди фіксують окремий юридичний результат, але через їх фактичне виконання створюють правові наслідки для суб'єктів агропромислових відносин.

Крім того, для забезпечення відкритості, прозорості та ефективності управління в АПК значне значення мають консультації з громадськістю, що виступають проявом неюридичної форми впливу. Такі консультації не обов'язково мають прямі юридичні наслідки, але вони виконують важливі функції: 1) сприяють обговоренню нормативних ініціатив та прийняттю більш збалансованих управлінських рішень; 2) забезпечують інтеграцію думок зацікавлених сторін у процес формування політики; 3) підвищують легітимність державних рішень та довіру до органів влади; 4) формують інформаційну базу для вдосконалення нормативних та адміністративних актів.

Виходячи з вищезазначеного, правові та інформаційні форми впливу в агропромисловому комплексі взаємодіють і доповнюють одна одну, забезпечуючи як формалізоване, так і практично реалізоване управлінське регулювання, що враховує сучасні вимоги цифровізації, відкритості та участі громадськості у процесі прийняття рішень.

Якщо проаналізувати діяльність Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, то прикладом нормативного акту, що приймається в межах інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу може слугувати наказ «Про затвердження Рекомендацій з оцінки достатності заходів захисту інформації комплексних систем захисту інформації в інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах, створених з використанням профілів безпеки інформації» [135], а адміністративного акту – атестат, що засвідчує відповідність інформаційної системи комплексній системі захисту інформації [136].

Визначення методів інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу спрямовано на позначення способу організації відповідної діяльності та досягнення результатів такої діяльності. Слід зазначити, що аналогічно як форми інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу пов'язані з публічним адмініструванням, методи такої діяльності мають первинно адміністративно-правову природу. Змістовно, це означає, що вони віддзеркалюють у своєму змісті юридично владні повноваження, сукупність яких обумовлена змістом адміністративно-правового регулювання, а також застосовуються органами влади під час здійснення тих чи інших функцій публічного адміністрування або в процесі розробки, прийняття та реалізації рішень щодо впливу на керовані об'єкти [137, с. 159-163]. Сутність методів інформаційно-правового забезпечення слід розглядати через їх визначення як прийомів та способів діяльності, з управлінським акцентом на підконтрольному об'єктові – забезпеченні інформатизації агропромислового комплексу та захисті інформації, що його стосуються.

Отже, методи, що становлять основу інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, слід визначати як способи та засоби впорядковуючого впливу суб'єктів, наділених повноваженнями щодо застосування заходів впливу на поведінку інших суб'єктів і приватних осіб. Метою цього впливу є забезпечення відповідності їх діяльності правовим вимогам, стабільний розвиток процесів інформатизації агропромислового комплексу та гарантування захищеності інформації у сфері агропромислового виробництва, переробки та торгівлі продукцією.

Вибір конкретного методу визначається низкою чинників: 1) компетенцією та повноваженнями органу публічної влади або посадової особи, що реалізує заходи впливу; 2) специфікою об'єкта адміністрування, його технологічними, організаційними та інформаційними характеристиками; 3) поставленими цілями та функціями публічного адміністрування, включно з вимогами щодо цифровізації, контролю та захисту інформації; 4) ситуаційними умовами, які можуть впливати на ефективність застосування того чи іншого методу.

Застосування методів владно-розпорядчого впливу має неухильно відповідати принципу законності, бути пропорційним, ефективним та спрямованим на досягнення поставленої мети. У цьому контексті слід відзначити, що методи інформаційно-правового забезпечення АПК переважно є прямими, оскільки невиконання приписів або рішень державних органів може призвести до юридичних наслідків.

Основою таких методів виступає державний примус як спосіб цілеспрямованого впливу на поведінку громадян, підприємств, організацій, органів влади та службовців публічного апарату. Примус забезпечує виконання прийнятих рішень через попереджувальні, запобіжні та карательні заходи, включаючи застосування юридичної відповідальності у випадку порушення вимог законодавства [138].

Разом із цим, у сучасних умовах можливе застосування методу заохочення, особливо у питаннях добровільного переходу підприємств

агропромислового комплексу на використання цифрових інформаційних систем та сучасних технологій обміну даними. Такий метод сприяє не тільки формуванню позитивної мотивації серед суб'єктів господарювання, але й підвищенню ефективності та прозорості управлінських процесів, що є невід'ємною складовою сучасного інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу.

Методи примусу та заохочення реалізуються через нормативно-правові акти, адміністративні акти та інші інструменти публічного адміністрування.

Що стосується заходів примусу – це:

1. Ліцензування та сертифікація: Мінагрополітики здійснює ліцензування та сертифікацію діяльності суб'єктів АПК, що є обов'язковими умовами для провадження певних видів господарської діяльності. Наприклад, наказ Мінагрополітики від 12.02.2008 № 47 «Про видачу ліцензій на провадження господарської діяльності з оптової торгівлі насінням» встановлює вимоги до суб'єктів, які здійснюють оптову торгівлю насінням, та передбачає обов'язкову ліцензію для цієї діяльності [133].

2. Контроль та нагляд: Мінагрополітики здійснює контроль за дотриманням законодавства в сфері АПК, що включає перевірки, аудит та застосування санкцій до порушників. Наприклад, накази щодо проведення державного технічного огляду машин та механізмів у сільському господарстві встановлюють обов'язкові процедури для суб'єктів господарювання.

З іншого боку, заходи заохочення - це:

1. Верифікація суб'єктів АПК: Мінагрополітики проводить верифікацію суб'єктів АПК для визначення їх відповідності певним критеріям, що може сприяти отриманню державної підтримки або інших переваг. Наприклад, програма верифікації суб'єктів АПК дозволяє підприємствам підтвердити свою відповідність вимогам та отримати доступ до державних програм підтримки.

2. Програми державної підтримки: Мінагрополітики реалізує програми державної підтримки для суб'єктів АПК, що включають фінансову допомогу, субсидії, гранти та інші форми підтримки. Наприклад, програма «Фінансова

підтримка сільгосптоваровиробників» [139], передбачає надання державної допомоги для розвитку сільського господарства.

Розглядаючи практику застосування, Мінагрополітики регулярно видає накази та постанови, які регулюють діяльність суб'єктів АПК. Наприклад, наказ Мінагрополітики від 10.12.2024 № 4282 «Про затвердження Критеріїв з визначення підприємств, установ та організацій, які мають важливе значення для національної економіки в галузі сільського господарства в особливий період» [140] визначає критерії для визнання підприємств критично важливими для економіки України. Проте він втратив чинності 19.09.2025 на підставі наказу 11.09.2025 № 471 [141].

Також Мінагрополітики активно співпрацює з іншими органами державної влади, місцевими органами самоврядування та громадськими організаціями для реалізації політики цифровізації в АПК. Це включає спільну розробку нормативно-правових актів, організацію навчальних заходів та обмін інформацією.

Мінагрополітики України застосовує комплексний підхід до цифровізації агропромислового комплексу, поєднуючи методи примусу та заохочення для забезпечення ефективного функціонування галузі. Використання нормативно-правових актів, адміністративних заходів та програм підтримки сприяє розвитку інформатизації та підвищенню конкурентоспроможності АПК України.

З огляду на це, система методів інформаційно-правового впливу є комплексною та багаторівневою, поєднуючи прямий державний примус із стимулюючими заходами, що разом забезпечує збалансовану, ефективну та законну реалізацію державної аграрної політики.

Крім того, специфіка інформаційної складової методології інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу передбачає, що застосування традиційних методів публічного адміністрування (регулятивних, контрольних, охоронних) відбувається не лише в класичній правовій площині, а й через сучасні цифрові та інформаційні інструменти. Це означає, що ті ж самі

методи впливу на поведінку суб'єктів агропромислових відносин реалізуються через: 1) Моделювання процесів – створення електронних моделей агротехнологічних, економічних та юридичних процесів, що дозволяє прогнозувати результати застосування конкретних нормативних актів або адміністративних рішень, оцінювати ризики та ефективність управлінських заходів; 2) Програмне забезпечення – використання спеціалізованих програмних систем для автоматизованого ведення обліку, обробки інформації щодо землекористування, виробництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції; забезпечення моніторингу законності правочинів, контролю за дотриманням умов договорів та реєстраційних процедур; 3) Алгоритмізація управлінських дій – формалізація процедур публічного адміністрування у вигляді алгоритмів, що дозволяє стандартизувати процеси прийняття рішень, оцінки ризиків та реагування на порушення, зменшити вплив суб'єктивного фактору та підвищити прозорість процедур [142, с. 277].

Завдяки такому підходу інформаційно-правові методи набувають високого рівня оперативності, точності та адаптивності, що особливо важливо для агропромислового комплексу, де своєчасність обробки даних та прийняття рішень прямо впливає на економічні та юридичні результати діяльності підприємств

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в контексті сучасної доктрини адміністративного права форма інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі слід розглядати як форму публічного адміністрування, зміст якої спрямований одночасно на захист інформації щодо агропромислової безпеки (що включає контроль за достовірністю, повнотою та конфіденційністю даних) та використання сучасних технологій обміну та обробки інформації (що охоплює сільськогосподарське виробництво, харчову та переробну промисловість, а також роботи з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції).

Специфікація предмету дослідження дозволяє виділити ключові характеристики форми інформаційно-правового забезпечення АПК: а) вираження діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, які наділені повноваженнями щодо організації та контролю інформаційного забезпечення агропромислового комплексу. До таких суб'єктів належать Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Міністерство цифрової трансформації та Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації; б) зовнішнє відображення прийнятих рішень, що стосуються інформаційно-правового забезпечення АПК, через офіційні документи, накази, розпорядження, постанови та інші форми публічних актів, які закріплюють порядок дій, права та обов'язки учасників агропромислових відносин; в) втілення через застосування конкретних інструментів публічного адміністрування, що включає нормативні та адміністративні акти, ліцензії, реєстраційні дії, консультації з громадськістю, а також цифрові платформи та електронні сервіси для збору, обробки та обміну інформацією.

Приклади практичного застосування цих інструментів включають: 1) Нормативні акти, наприклад, наказ Мінагрополітики «Про затвердження Критеріїв з визначення підприємств, установ та організацій, які мають важливе значення для національної економіки» [132], який встановлює критерії оцінки стратегічно важливих суб'єктів та регламентує порядок їх включення до державних реєстрів; 2) Адміністративні акти, наприклад, видача ліцензій на оптову торгівлю насінням [133], що конкретизує права та обов'язки суб'єктів господарювання та забезпечує інформаційне відображення їх діяльності у державних системах.

Таким чином, форма інформаційно-правового забезпечення АПК поєднує правові, організаційні та технологічні складові, що дозволяє забезпечити ефективне управління агропромисловим комплексом, інтеграцію сучасних

цифрових технологій та захист інформації в умовах сучасних викликів, включно із загрозами, пов'язаними з воєнним станом та кіберризиками.

Визначено, що методи, які становлять основу інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, слід розглядати як систему способів та засобів впорядковуючого впливу, реалізованих уповноваженими суб'єктами публічної влади. Ці методи покликані забезпечити виконання правових норм та стандартів, сприяти стабільному розвитку процесів інформатизації агропромислового комплексу, а також гарантувати захищеність інформації, що використовується у сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, зберігання і переробки сільськогосподарської продукції.

Методи інформаційно-правового забезпечення включають як примусові, так і стимулюючі механізми впливу, які дозволяють регулювати поведінку як приватних осіб, так і юридичних суб'єктів, забезпечуючи їх відповідність вимогам законодавства та інтересам державної політики у сфері агропромислового комплексу. Примусові методи реалізуються через нормативно-правові акти, адміністративні рішення, контрольні та реєстраційні процедури, що встановлюють обов'язкові правила поведінки і формують правові наслідки за їх недотримання.

Водночас стимулюючі методи спрямовані на добровільне залучення суб'єктів до використання сучасних цифрових технологій та інформаційних систем, що дозволяє підвищити ефективність управління, прозорість діяльності та оперативність обміну даними. Такий комплексний підхід забезпечує баланс між владно-розпорядчим регулюванням і мотивацією до добровільного виконання вимог, що є ключовим для ефективного інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу.

2.3. Функції інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі

Будь-яка діяльність, що має сформовану правову та інституційну форму,

завжди має конкретне функціональне призначення, яке визначається цілями, завданнями та повноваженнями суб'єктів, що її здійснюють. У контексті агропромислового комплексу забезпечення його функціонування виступає багатогранним механізмом, результативність якого залежить від комплексності застосованих заходів, компетентності суб'єктів та їх взаємодії.

Станом на сьогодні, в Україні відбуваються кардинальні зміни в економічній, політичній, правовій та соціальній сферах суспільного життя, що обумовлено як формуванням та визнанням України соціальною, демократичною та правовою державою європейського зразка, так і дією правового режиму воєнного стану, який суттєво впливає на діяльність усіх публічних інституцій та суб'єктів агропромислових відносин.

У зв'язку з цим інформаційне забезпечення агропромислового комплексу набуває особливого значення, оскільки воно визначає сутність і зміст застосовуваних заходів, а також формує мету їхнього застосування - забезпечення ефективного функціонування галузі, інтеграцію сучасних цифрових технологій, захист інформації щодо агропромислової безпеки та реалізацію державної політики у сфері сільського господарства та продовольчої безпеки.

Крім того, підходи до інформаційного забезпечення АПК мають враховувати баланс між владно-розпорядчими методами та стимулюючими заходами, що дозволяє оптимізувати взаємодію між державою та суб'єктами господарювання, підвищити прозорість процедур та сприяти добровільному впровадженню інноваційних цифрових систем в агропромисловому комплексі. Такий комплексний підхід є необхідною передумовою стабільності, розвитку та адаптації галузі до сучасних викликів в умовах євроінтеграції та воєнного стану [143, с. 1825].

Правове забезпечення відображає вплив держави на суспільні відносини через юридичні норми, які визначають стабільний правопорядок, нормальне функціонування державних органів, організацій та установ, що покликані забезпечувати охорону та захист прав, свобод і законних інтересів громадян

[113].

Інформаційне забезпечення, оформлене на юридичному рівні, конкретизує особливості застосовуваних інструментів та підкреслює їхню інформаційно-правову природу. Виходячи з сучасних тенденцій та положень Закону України «Про інформацію» [2], спрямування цих заходів полягає у: 1) забезпеченні доступу кожного до інформації, що дозволяє громадянам та суб'єктам господарювання отримувати актуальні дані для прийняття обґрунтованих рішень; 2) забезпеченні рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації, що формує рівноправне інформаційне середовище; 3) створенні умов для формування в Україні інформаційного суспільства, що передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі сфери державного та економічного управління; 4) забезпеченні відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень, що сприяє підвищенню довіри громадян до органів державної влади; 5) створенні національних інформаційних систем і мереж, розвиток електронного урядування та інтеграція з міжнародними інформаційними системами [144, с. 44].; 6) постійному оновленні, збагаченні та зберіганні національних інформаційних ресурсів, що забезпечує безперервний розвиток і актуалізацію баз даних; 7) забезпеченні інформаційної безпеки України, включно із захистом від несанкціонованого доступу, витоку даних та кіберзагроз, що набуває особливого значення в умовах воєнного стану; 8) сприянні міжнародній співпраці в інформаційній сфері та інтеграції України у світовий інформаційний простір, що відкриває нові можливості для обміну знаннями та цифрової трансформації.

Таким чином, інформаційно-правове забезпечення виконує функцію не лише регулювання, але й стимулювання розвитку цифровізації, захисту даних та інтеграції України в міжнародний інформаційний простір, що є особливо актуальним для агропромислового комплексу, де оперативність, достовірність та захищеність інформації безпосередньо впливає на ефективність державної політики та економічних процесів.

Інформаційне забезпечення у доктринальних напрацюваннях визначається як комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, котрі забезпечують у процесі управління і функціонування системи інформаційні зв'язки її елементів (суб'єктів і об'єктів) шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань.

Суспільні відносини в сфері агропромислового комплексу характеризуються як предметними, так і інституційними особливостями, що визначає специфіку механізмів їх регулювання та контроль за їх реалізацією. Предметна специфіка полягає у тому, що ці відносини охоплюють виробництво, переробку, зберігання та реалізацію сільськогосподарської продукції, а також регулюють питання продовольчої безпеки та сталого розвитку сільських територій. Інституційна специфіка визначається тим, що у реалізації цих відносин задіяні органи державної влади, місцевого самоврядування, спеціалізовані державні служби та організації, наділені відповідними повноваженнями, які координують і контролюють діяльність суб'єктів агропромислового комплексу.

Відповідно, інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу виступає різновидом виконавчо-розпорядчої діяльності, оскільки воно передбачає сукупність нормативно встановлених заходів, спрямованих на організацію, координацію та контроль за функціонуванням галузі. Таке забезпечення охоплює захист інформації щодо агропромислової безпеки, включаючи контроль за достовірністю даних, їхню конфіденційність та недопущення витоку інформації, а також застосування сучасних технологій обміну та використання даних, що дозволяє підвищити ефективність управління, інтегрувати статистичні, фінансові та виробничі показники, здійснювати моніторинг і планування діяльності у сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості.

Практичним проявом інформаційно-правового забезпечення є діяльність уповноважених державних органів і служб, які застосовують конкретні цифрові

інструменти для реалізації аграрної політики та контролю за дотриманням законодавства. Наприклад:

1. Державний аграрний реєстр – інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує збір, накопичення, інтегрування, обробку та захист даних про виробників сільськогосподарської продукції. Реєстр дозволяє здійснювати моніторинг виконання державних програм підтримки та автоматизувати процес надання адміністративних послуг [18];

2. Електронна система видачі ліцензій та дозволів на провадження господарської діяльності, наприклад, на оптову торгівлю насінням або вирощування певних сільськогосподарських культур, що забезпечує законність та прозорість процедур, мінімізує ризик корупційних проявів [133].

3. Інтеграція даних із фінансовими установами та Європейською системою сільськогосподарських даних, що дозволяє забезпечити точність та достовірність інформації, а також сприяє виконанню зобов'язань України щодо євроінтеграції в аграрній сфері [50].

4. Системи електронного обліку та моніторингу агропромислового виробництва, які дозволяють проводити аналіз, прогнозування та оцінку ризиків у сфері виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Застосування зазначених цифрових інструментів дозволяє забезпечити своєчасність, достовірність і захищеність інформації, підвищити ефективність управлінських рішень та сприяти прозорості і підзвітності державних органів. Таким чином, інформаційно-правове забезпечення АПК поєднує регуляторну функцію держави з цифровізацією процесів управління, що є ключовим чинником для стабільного розвитку агропромислового сектору та інтеграції його в національний і міжнародний інформаційний простір.

Особливе значення мають заходи, пов'язані з проведенням робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, які потребують оперативного доступу до інформації та її своєчасної обробки для прийняття управлінських рішень, а також для забезпечення

прозорості та підзвітності у відносинах між державними органами, виробниками та кінцевими споживачами.

У цьому контексті ключову роль відіграють цифрові платформи та інформаційні системи, впроваджені Мінагрополітики України, які забезпечують інтеграцію державних реєстрів, автоматизацію адміністративних процедур і створення єдиного цифрового середовища для аграріїв. Саме ці інструменти перетворюють концепцію інформаційно-правового забезпечення на практичний інструмент державного управління, що поєднує регуляторні, аналітичні та сервісні функції. Нижче наведено приклади таких платформ.

Перш за все, це Державний аграрний реєстр (ДАР). Це інформаційно-комунікаційна система, яка забезпечує збір, інтегрування, зберігання, обробку та захист даних про агропідприємства, виробників, земельні ділянки, поголів'я тварин тощо. Реєстр працює як електронний хаб для аграріїв, створюючи особисті кабінети з автоматично оновлюваною інформацією з інших державних реєстрів, що дає змогу подавати заявки на підтримку, моніторити їх статус і користуватися іншими послугами онлайн.

Також, інтеграція з державними реєстрами та кадастрами. Система електронної взаємодії ДАР забезпечує автоматичне оновлення даних з таких реєстрів, як Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, Державний земельний кадастр, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно і Єдиний державний реєстр тварин. Це дозволяє аграріям отримувати точні, актуальні дані і забезпечує основу для інтероперабельності систем.

Ще необхідно зазначити про цифрові рішення для моніторингу земельних відносин. Мінагрополітики також працює над урядовим рішенням, яке передбачає автоматичну ідентифікацію інформації із різних державних реєстрів на геокартографічній основі. Це дозволить виявляти «білі плями», «сірі» або «чорні зони» у земельних даних – інструмент, що може суттєво посилити земельний моніторинг.

Наведені приклади свідчать, що цифрові сервіси та інформаційні системи Мінагрополітики не лише виконують роль технічних інструментів для збирання й обробки даних, а й фактично стають елементом державної регуляторної політики у сфері АПК. Вони інтегрують норми права з технологічними рішеннями, формуючи цілісну систему, де юридичні вимоги та цифрові інновації взаємодоповнюють одна одну.

Отже, інформаційно-правове забезпечення АПК виконує подвійну функцію: з одного боку, воно регулює поведінку суб'єктів агропромислових відносин через застосування юридичних норм та адміністративних заходів, а з іншого – забезпечує використання сучасних цифрових та інформаційних технологій для оптимізації управлінських процесів, підвищення безпеки і ефективності аграрного сектору, а також інтеграції його в національний та міжнародний інформаційний простір.

Функціональний прояв інформаційно-правового забезпечення в цілому базується на таких характеристиках: 1) функції інформаційно-правового забезпечення відображають ті ролі, які воно виконує відносно об'єкта забезпечення. При цьому важливо відзначити, що функції властиві як системі інформаційного забезпечення, так і окремим його компонентам; 2) функція розглядається як форма, спосіб прояву активності системи та її компонентів. Тут мається на увазі, що інформаційне забезпечення є не лише своєрідним відображенням практики забезпечення об'єкту спрямування, а й таким, головним призначенням якого є активний вплив на процес впорядкування відповідних суспільних відносин; 3) оцінюючи призначення й практичне значення інформаційного забезпечення важливо усвідомлювати й пізнавальну діяльність: інформаційне забезпечення – явище динамічне, але в наукових цілях підхід до дослідження його функціональної ролі доводиться застосовувати до статичного стану даного явища. Тому в цій частині необхідно тимчасово абстрагуватися від динаміки зміни інформаційного забезпечення [145].

В частині функціонального призначення інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу на доктринальному рівні

визнається, що його основна мета полягає в інформаційній підтримці управлінських процесів, що визначена як процес цілеспрямованого збору, обробки, зберігання, систематизації та передачі інформації для забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень. Ця діяльність розглядається як невід’ємний елемент системи інформаційних ресурсів АПК, який дозволяє створювати науково обґрунтовану базу для прогнозування, планування та контролю за сільськогосподарським виробництвом.

Під поняттям «інформаційні ресурси» розуміють сукупність даних, знань і методичних матеріалів, що забезпечують одержання інформаційних знань, прогнозування і моделювання агротехнологічних процесів, а також підтримують розробку зведеного аналізу економії витрат, ефективності виробництва та оптимізації технологічних рішень [146].

Завдяки таким ресурсам відбувається моніторинг стану аграрного сектору, оперативне визначення проблемних зон, планування використання матеріально-технічних засобів, контроль за виконанням державних програм підтримки сільського господарства та оцінка ефективності агротехнологічних заходів. Крім того, інформаційне забезпечення виступає інструментом інтеграції даних із національних і міжнародних інформаційних систем, що дозволяє здійснювати обмін статистичною та технологічною інформацією для підвищення конкурентоспроможності АПК на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Отже, інформаційно-правове забезпечення АПК не лише регулює правові аспекти обміну та захисту даних, але й формує інформаційно-аналітичну основу для стратегічного планування, цифровізації виробництва та оптимізації управлінських рішень у аграрному секторі.

Роль інформаційного забезпечення в АПК Івановою Г.С. зведено до правозастосовної. Тобто, наявний стан розвитку інформаційно-правового складника АПК України надає достатні підстави говорити про гостру необхідність оновлення наявних і запровадження новітніх технологій, покликаних удосконалити рівень інформатизації агропідприємств, причому такі

технології повинні бути запроваджені в органах публічної влади, які опікуються сферою АПК, з урахуванням інтересів суб'єктів останнього. інформаційно-правові технології в АПК – розроблені та підтримані юридичними нормами методи і способи збирання, зберігання, обробки, пошуку, розповсюдження, обліку й перевірки достовірності інформації, яка використовується з метою забезпечення інтересів споживачів – суб'єктів аграрної економіки [147, с. 239].

Інформаційно-правове забезпечення, безперечно, виконує правозастосовну функцію, яка полягає у створенні умов для впровадження оновлених процедур в агропромисловому комплексі, спрощенні управлінської діяльності та налагодженні взаємодії з приватними суб'єктами АПК. Однак обмеження розгляду цієї діяльності виключно через призму правозастосовної функції є не зовсім точним, оскільки воно не враховує багатовимірності цілей, інструментів та суспільних ефектів, що досягаються через інформаційно-правові заходи.

У цьому контексті доречним є звернення до категорії «функція» у доктринальному розумінні публічного адміністрування. Вона позначає роль, завдання та цільове призначення діяльності окремого суб'єкта, а також застосовується для окреслення особливостей функціонування будь-яких соціальних, технічних, біологічних чи правових явищ. Тобто, функція у сфері інформаційно-правового забезпечення АПК відображає не лише правозастосовний аспект, але й регулятивну, контрольну, охоронну та інтегративну роль суб'єктів публічної влади у формуванні системи ефективного управління агропромисловим комплексом. У публічно-правовій площині функції відображають основні напрями реалізації компетенції органів влади, закріплені у нормативно-правових актах та обумовлені потребами суспільного розвитку.

Функціональне спрямування діяльності суб'єктів владних повноважень в агропромисловому комплексі носить об'єктивний характер, оскільки впливає із завдань, визначених законодавством, і зумовлюється структурою суспільних

відносин у сфері АПК, рівнем розвитку аграрного виробництва, економічними та соціальними пріоритетами держави. Структура цих функцій змінюється залежно від цілей управлінської діяльності та викликів, що постають перед аграрним сектором, зокрема продовольчої безпеки, інтеграції в міжнародні ринки, адаптації до умов воєнного стану.

Основними функціями інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу можна вважати регулятивну та контрольну. Так, регулятивна функція інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу відображає публічно-владний вплив за допомогою якого регулюються суспільні відносини з приводу використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції з застосуванням інформаційних технологій та заходів. В межах регулятивної функції, до прикладу, Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України впроваджує заходи просування українського бренду та інформаційно-аналітичного забезпечення експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості шляхом створення розділу в межах оновленого веб-порталу Мінагрополітики для інформаційної підтримки українських експортерів продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості; забезпечення розміщення актуальної інформації про кон'юнктуру зовнішнього ринку на офіційному веб-сайті Мінагрополітики; запровадження дистанційного навчання та системи інформування для виробників сільськогосподарської і харчової продукції, які створюють кооперативи з метою формування товарних партій для експорту, щодо умов доступу на ринок (нормативно-правове регулювання, митні процедури, стандарти торгівлі) [122].

Контрольна функція інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу спрямована на застосування таких інформаційних

технологій та заходів, що корелюють дотриманню належного стану законності в агропромисловому комплексі з метою захисту інформації та формування агропромислової безпеки. До прикладом, в межах контрольної функції інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу реалізуються повноваження Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів щодо сертифікації насіння і садивного матеріалу, реєстрації та обліку машин в агропромисловому комплексі, державного нагляду (контролю) у сфері агропромислового комплексу, державного нагляду (контролю) у сферах охорони прав на сорти рослин, насінництва та розсадництва тощо. Вказаний суб'єкт здійснює реєстрацію та облік тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів, видачу номерних знаків та відповідних реєстраційних документів на них, ведення автоматизованого обліку зареєстрованих тракторів, самохідних шасі, самохідних сільськогосподарських, дорожньо-будівельних і меліоративних машин, сільськогосподарської техніки, інших механізмів та систематизацію відомостей про їх власників з використанням Єдиного реєстру, держателем якого вона є [127].

В якості додаткових функцій інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу можливо виокремити охоронну функцію, інтегративну та просвітницьку. Особливого значення в сучасних умовах набуває охоронна функція інформаційно-правового забезпечення АПК, яка спрямована на захист інформаційних ресурсів, даних та технологічних процесів агропромислового комплексу. Ця функція реалізується, зокрема, через діяльність Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка впорядковує та контролює застосування криптографічного і технічного захисту інформації, організацію спеціального зв'язку, забезпечення захисту державних інформаційних ресурсів, а також інформації, що циркулює в агропромисловому секторі [129].

В межах охоронної функції встановлюються технічні та організаційні вимоги до інформаційно-комунікаційних систем, включно з об'єктами інформаційної діяльності, що використовуються для обліку, моніторингу та управління процесами сільськогосподарського виробництва, переробки та збуту продукції. Здійснюється контроль за дотриманням нормативів інформаційної безпеки, аудит захищеності баз даних, а також реалізуються заходи щодо виявлення та запобігання несанкціонованому доступу до інформації.

Також охоронна функція передбачає захист від кіберзагроз та інформаційних атак, що особливо актуально у контексті цифровізації агропромислового комплексу та підвищення ролі електронних сервісів Мінагрополітики, таких як «АПК-Інформ» та «Електронний аграрний портал», де зберігається велика кількість даних про виробників, земельні ділянки та сільськогосподарську продукцію. Завдяки цьому забезпечується не лише безпека інформації, а й стабільність управлінських процесів у аграрному секторі.

Підсумовуючи, приходимо до висновку, що функції правового впливу в агропромисловому комплексі мають об'єктивний характер, зумовлений природою публічного управління, а їх структура безпосередньо залежить від стану суспільних відносин та визначених державою цілей управлінської діяльності. Системний аналіз дозволив виокремити: а) основні функції інформаційно-правового забезпечення АПК – регулятивну та контрольну; б) додаткові функції – охоронну, інтегративну та просвітницьку.

Регулятивна функція відображає сутність публічно-владного впливу, за допомогою якого врегульовуються суспільні відносини щодо впровадження, використання та правового супроводу сучасних технологій обміну й обробки інформації у сферах сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості. Її реалізація охоплює повний цикл аграрного виробництва – від вирощування та збору врожаю до його зберігання й переробки – із застосуванням цифрових інструментів, електронних реєстрів,

систем моніторингу та аналітичних платформ, що закріплені у нормативних актах та відображені в адміністративній практиці Мінагрополітики.

Контрольна функція спрямована на підтримання належного стану законності у сфері АПК шляхом впровадження механізмів моніторингу, перевірки, верифікації та захисту даних, що забезпечують прозорість і підзвітність суб'єктів господарювання. Вона є ключовою для запобігання правопорушенням, недопущення зловживань у сфері державної підтримки та гарантування агропромислової безпеки.

Додаткові функції мають комплексне значення: а) охоронна – забезпечує безпеку використання та збереження даних, що стосуються агропромислового комплексу, включаючи персональну та комерційну інформацію; б) інтегративна – сприяє взаємодії національної аграрної інформаційної системи з міжнародними базами даних та платформами, забезпечуючи гармонізацію стандартів; в) просвітницька – забезпечує підвищення рівня цифрової грамотності суб'єктів аграрних відносин, поширення правової інформації та кращих управлінських практик.

Таким чином, інформаційно-правове забезпечення АПК є не лише інструментом регуляторної політики, але й стратегічним ресурсом, який поєднує правові норми та цифрові технології, створюючи умови для підвищення ефективності аграрного сектору, його безпеки та конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. Подальше дослідження охоронної функції вбачається доцільним, оскільки вона безпосередньо пов'язана з формуванням цілісної системи інформаційної безпеки у сфері АПК та потребує адаптації до нових викликів цифрової трансформації.

2.4. Інформаційно-правові запобіжники протидії рейдерству в агропромисловому комплексі

Економічна безпека держави є фундаментом її національної безпеки, оскільки становить матеріальну основу не лише національної суверенності, а й

забезпечення політичної, екологічної, інформаційної та інших видів безпеки. Вона визначає здатність держави забезпечувати стабільний розвиток економіки, фінансову незалежність та конкурентоспроможність на світовому ринку. Тому задоволення потреби держави в економічній безпеці має постійно перебувати у центрі уваги уряду, бути одним із ключових положень державної економічної політики та мати належне законодавче забезпечення.

Однією з найбільш небезпечних загроз для економічної безпеки, що безпосередньо впливає на стабільність господарських відносин, є рейдерство. Цей негативний феномен не лише підриває інвестиційну привабливість держави, а й дестабілізує підприємницьке середовище, зокрема в агропромисловому комплексі (АПК), де значні обсяги матеріальних ресурсів, земельних активів і виробничих потужностей стають об'єктами неправомірних посягань.

Особлива небезпека рейдерства в АПК полягає в тому, що воно може мати комплексний негативний ефект – від порушення прав власності та знищення виробничої інфраструктури до зриву посівної чи збиральної кампанії, що у свою чергу впливає на продовольчу безпеку країни. В умовах сучасних викликів, зокрема цифровізації економіки, зростає значення інформаційних технологій у забезпеченні захисту майнових прав і запобіганні неправомірному втручанням у господарську діяльність.

Одним із напрямів системної протидії рейдерству є нормативне закріплення чітких процедур захисту прав власності та корпоративного управління, а також створення механізмів інформаційно-правового реагування. Прикладом є функціонування Антирейдерського штабу при Міністерстві юстиції України та впровадження Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань із багаторівневою системою захисту даних, яка унеможливорює несанкціоновані зміни до реєстрів.

Додатково, важливу роль у протидії рейдерським посяганням в аграрному секторі відіграють цифрові платформи, що адмініструються Міністерством аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі

— Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України, зокрема: а) Державний аграрний реєстр (ДАР), що забезпечує прозору ідентифікацію сільгоспвиробників та їхніх активів; б) інтеграція з Державним земельним кадастром для верифікації земельних прав; в) електронні сервіси Держгеокадастру для моніторингу змін у земельних ділянках; г) впровадження системи електронних торгів земельними ділянками (Prozorro.Продажі), яка зменшує ризик непрозорих угод.

Таким чином, у сфері суспільних відносин, пов'язаних з агропромисловим комплексом, надзвичайно важливим є наукове осмислення та вдосконалення запобіжників інформаційно-правової протидії рейдерству. Це передбачає не лише вдосконалення законодавства, а й активне використання сучасних ІТ-рішень для моніторингу, фіксації та аналізу ризикових транзакцій, що здатне підвищити рівень захисту аграрного бізнесу та гарантувати стабільність продовольчого ринку країни [148, с. 819].

Відсутність єдиного законодавчого визначення понять «рейдерство» та «протидія рейдерству» ускладнює як правозастосовну практику, так і розробку ефективних превентивних механізмів у межах агропромислового комплексу. Попри це, законодавець активно застосовує термін «протидія рейдерству» в нормативно-правових актах різної юридичної сили, що регламентують порядок ведення господарської діяльності, захист прав власності та забезпечення стабільності функціонування суб'єктів господарювання, включаючи аграрний сектор.

Показовим у цьому контексті є Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству» [149], який визначає комплекс організаційно-правових та інформаційних заходів, спрямованих на унеможливлення неправомірного захоплення майна чи корпоративних прав. Значна частина передбачених ним положень безпосередньо стосується підприємств агропромислового комплексу, враховуючи їхню вразливість до корпоративних конфліктів та спроб недобросовісного заволодіння активами.

Зокрема, документ закріплює такі важливі механізми: 1) оперативний обмін інформацією – це обов’язок органів державної влади, підприємств, установ та організацій надавати державному реєстратору необхідні дані не пізніше трьох робочих днів у паперовій та, за можливості, електронній формі; 2) адміністративна відповідальність за порушення встановлених строків надання інформації; 3) цифровізація реєстраційних процедур – автоматизоване оновлення даних про характеристики об’єктів нерухомого майна, розташованих на земельних ділянках, у режимі реального часу шляхом інформаційної взаємодії з Єдиною державною електронною системою у сфері будівництва; 4) прозоре оформлення зміни керівництва юридичної особи шляхом чіткого визначення порядку підписання рішень уповноваженого органу управління, особливо в малих колегіальних органах (до 10 осіб) тощо [149].

Таким чином, навіть за відсутності уніфікованого визначення поняття «рейдерство», законодавча практика формує фактичний зміст заходів протидії цьому явищу, роблячи акцент на інформаційно-правових та організаційних інструментах, які є ключовими для забезпечення стабільності аграрного бізнесу.

Потрібно відмітити, що інформаційно-правова протидія загрозі рейдерству не обмежується будь-якими випадковими чи довільними заходами, що застосовуються для запобігання незаконному заволодінню власністю та майном агропромислових підприємств. Вона має чітку спрямованість на використання інформаційних ресурсів, цифрових технологій та електронних систем, що дозволяють забезпечити контроль, прозорість і швидку реакцію на потенційні порушення.

Відповідно, до основних запобіжників інформаційного характеру, які спрямовані на протидію рейдерству в агропромисловому комплексі, у нормативно-правових актах віднесено:

по-перше, розгляд скарг на реєстраційні дії та рішення державних реєстраторів уповноваженими суб’єктами – це дозволяє своєчасно виявляти та виправляти неправомірні або сумнівні дії у сфері державної реєстрації нерухомого майна, юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та

громадських формувань, забезпечуючи законність і захист прав власників агропідприємств;

по-друге, деталізація порядку оскарження дій державних реєстраторів – встановлює чіткий алгоритм подання скарг, строки їх розгляду, відповідальність державних реєстраторів за порушення термінів чи процедур, що сприяє прозорості та прогнозованості процесу;

по-третє, регламентація порядку розірвання договорів оренди землі та суборенди – особливо важливо для агропромислового комплексу, де земельні ділянки є ключовим ресурсом. Встановлення вимоги попереднього рішення загальних зборів учасників або іншого вищого органу юридичної особи щодо значних правочинів забезпечує додатковий рівень захисту від несанкціонованого розпорядження майном;

по-четверте, особливості реєстрації прав на нерухоме майно за наявності обтяжень – включають уточнення щодо обтяжень, арештів, іпотеки, що дозволяє запобігти спробам рейдерського захоплення через маніпуляції з обтяженими об'єктами;

по-п'яте, обов'язкова публікація рішень Міністерства юстиції України та його територіальних органів за результатами розгляду скарг на офіційних веб-сайтах – це підвищує відкритість і підзвітність діяльності державних органів, створює механізм суспільного контролю та дозволяє агровиробникам оперативно отримувати достовірну інформацію про стан своїх прав і процедурних дій реєстраторів;

по-шосте, використання цифрових інструментів та електронних реєстрів – зокрема, інтеграція з Єдиним державним реєстром, системою «Трембіта» та електронною платформою подання скарг, що дозволяє відстежувати дії державних реєстраторів у реальному часі, фіксувати спроби несанкціонованого доступу та забезпечує електронний облік скарг, що підвищує ефективність контролю та запобігання рейдерським захопленням тощо.

Тож, інформаційно-правові запобіжники у сфері агропромислового комплексу є системними, комплексними та цифрово орієнтованими, що

дозволяє забезпечувати одночасно контроль за законністю, захист прав власності, прозорість процедур та швидке реагування на загрози рейдерства.

Прикладом упорядкування та розширення запобіжників інформаційного характеру у сфері протидії рейдерству, включаючи агропромисловий комплекс, є впровадження електронних загальних зборів, що дозволяє забезпечити прозорість процесу ухвалення рішень, фіксацію голосування та зменшення ризиків фальсифікації документів. Важливим напрямом також є використання авторизованих електронних систем в агропромисловій сфері, зокрема сервісів «Електронний кабінет агровиробника» та інтегрованих модулів Єдиного державного вебпорталу відкритих даних, що уможлиблюють оперативний доступ до актуальної інформації про земельні ділянки, нерухомість та правовий статус суб'єктів господарювання.

Вагомим елементом корпоративної безпеки виступає інституціоналізація посади корпоративного секретаря, який забезпечує ефективні поточні комунікації в акціонерних товариствах та інших господарських організаціях, координує інформаційні потоки між органами управління та акціонерами, а також здійснює контроль за дотриманням процедурних вимог під час ухвалення рішень [150].

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення непорушності майнових прав» від 2023 року [151] деталізовано порядок подання скарг в електронній формі, який передбачає використання кваліфікованого електронного підпису або засобів електронної ідентифікації з високим рівнем довіри, що забезпечує належну ідентифікацію особи та захист від підроблення документів. Скарги, подані без дотримання цих вимог, повертаються заявнику, що унеможливлює маніпуляції та подання фіктивних документів.

Окремо врегульовано питання, важливі для агропромислового комплексу, зокрема у сфері оренди земель сільськогосподарського призначення. Встановлено, що правочини про розірвання договору оренди (суборенди) таких земель, якщо орендарем або суборендарем є юридична особа приватного права

(крім акціонерного товариства, повного та командитного товариства), визнаються значними. Це потребує попереднього схвалення загальними зборами учасників або іншим вищим органом юридичної особи, за винятком випадків, коли статут прямо визначає інше. Невиконання цієї вимоги призводить до нікчемності правочину, що є суттєвим правовим бар'єром для рейдерських схем, спрямованих на незаконне заволодіння земельними активами.

У цьому контексті важливу роль відіграють цифрові інструменти, впроваджені Мінагрополітики та суміжними органами, які забезпечують відкритість даних, автоматизацію процедур і зменшення впливу людського чинника на ухвалення рішень. Серед ключових варто відзначити:

1. Єдиний державний реєстр тварин – дозволяє в режимі онлайн отримати інформацію про ідентифікованих сільськогосподарських тварин, що сприяє прозорості обліку та запобіганню шахрайству в сфері тваринництва [55]

2. Державний аграрний реєстр (ДАР) (запущений на виконання постанови КМУ від 07.08.2019 № 682) – цифрова платформа для реєстрації агровиробників, подання заявок на державну підтримку, перевірки наявності земельних ділянок у кадастрі та податкової історії суб'єкта [152];

3. Публічна кадастрова карта України (на базі Державного земельного кадастру, Порядок ведення затверджений постановою КМУ від 17.10.2012 № 1051) – надає відкритий доступ до відомостей про межі та цільове призначення земельних ділянок, що дозволяє вчасно виявляти незаконні зміни в кадастрових даних [153];

4. Єдиний державний реєстр судових рішень (згідно із Законом України «Про доступ до судових рішень») – інструмент перевірки наявності спорів щодо земель або майнових прав агровиробників [154];

5. Електронний кабінет агровиробника (пілотний сервіс Мінагрополітики) – інтегрований доступ до даних ДАР, земельного кадастру та податкових сервісів, що спрощує отримання довідок і мінімізує ризик підробки документів.

6. Система моніторингу земельних відносин (під егідою Мінагрополітики та Світового банку) – надає аналітичні дані щодо використання земель, орендних ставок, індексів цін та виявляє аномальні зміни у власності.

Запровадження та використання зазначених електронних платформ створює додатковий правовий та технологічний бар'єр для незаконних дій, підвищує ефективність контролю та сприяє дотриманню принципів правової визначеності в агропромисловому комплексі.

Інституційне забезпечення протидії рейдерству незалежно від сфери діяльності господарюючих суб'єктів покладено на Офіс протидії рейдерству, що функціонує у структурі апарату Міністерства юстиції України (на правах департаменту). Офіс протидії рейдерству не обмежується лише контролем за дотриманням законодавства у сфері державної реєстрації, а й здійснює координацію між різними органами державної влади для оперативного реагування на факти рейдерства та захисту майнових прав суб'єктів господарювання. У контексті агропромислового комплексу це включає: моніторинг змін у реєстрах земельних ділянок та юридичних осіб, аналіз ризиків для фермерських господарств та агрохолдингів, застосування превентивних заходів, таких як попереднє блокування підозрілих правочинів у електронних реєстрах, а також сприяння у поданні електронних скарг через онлайн-системи.

Функціонування Офісу передбачає також використання сучасних інформаційних систем для інтеграції даних з Державного земельного кадастру, Державного реєстру прав на нерухоме майно, Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва та інших цифрових ресурсів. Це дозволяє забезпечити своєчасний доступ до достовірної інформації, аналіз потенційних загроз та прийняття управлінських рішень на основі даних, що підвищує ефективність протидії рейдерству та захисту прав власників аграрного майна.

Таким чином, діяльність Офісу протидії рейдерству в агропромисловому комплексі інтегрує адміністративно-правові та інформаційно-технологічні

інструменти, виконуючи одночасно регулятивну, контрольну та охоронну функції, що є ключовим для стабільності та безпеки розвитку сектору.

Для виокремлення основних запобіжників інформаційно-правової протидії загрози рейдерству в агропромисловому комплексі необхідно застосувати два критерії: 1) предметний (для виділення функцій профільної інституцій, що стосуються агропромислового комплексу); 2) інструментальний (для виділення інструментів інформаційно-правового забезпечення).

Відповідно, до запобіжників інформаційно-правової протидії загрози рейдерству в агропромисловому комплексі, які реалізуються Офісом протидії рейдерству можливо віднести: 1) вжиття заходів щодо забезпечення блокування та анулювання доступу державних реєстраторів до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у випадках, передбачених законом; 2) надання інформації за запитами на публічну інформацію фізичних та юридичних осіб, громадських формувань та за запитами адвокатів, оформленими відповідно до законодавства, з питань, що належать до компетенції Офісу; 3) здійснення обліку скарг у сфері державної реєстрації, збір статистичних даних для удосконалення засад оскарження рішень, дій або бездіяльності у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань [155].

Вагомим заходом протидії рейдерству, що має інформаційно-правову природу та впливає на суспільні відносини в агропромисловому комплексі, є спільний проект Міністерства юстиції України та Офісу протидії рейдерству щодо електронної системи обліку скарг. Ця система дозволяє забезпечити комплексну інформаційну підтримку процесів контролю та захисту майнових прав, а саме:

Оперативне отримання інформації про юридичну належність об'єкта нерухомості, тобто система містить дані про всі скарги, подані до Міністерства юстиції щодо оскарження підстав набуття конкретного об'єкта нерухомості. Це

дозволяє виробляти превентивні заходи та швидко реагувати на потенційні спроби рейдерського захоплення, особливо у сфері агропромислових земель та підприємств.

Контроль доброчесності державного реєстратора, власне користувачі системи можуть перевірити інформацію про застосовані санкції або дисциплінарні стягнення до конкретного державного реєстратора, що підвищує прозорість дій реєстраторів і мінімізує ризики порушення законності при реєстраційних діях.

Юридичне обґрунтування порушень у сфері державної реєстрації – система надає можливість підготовки скарг чи позовів до суду з використанням достовірної електронної інформації, що формує підґрунтя для ефективного захисту прав суб'єктів господарювання, включно з підприємствами агропромислового комплексу.

Для реалізації цього проекту було прийнято наказ Міністерства юстиції України та Міністерства фінансів України «Про електронну інформаційну взаємодію між Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань й інформаційними системами Державної податкової служби України», який визначає механізм електронної взаємодії між зазначеними реєстрами [156].

Вказана система функціонує за принципом інформаційної взаємодії через прикладні програмні інтерфейси (API) Єдиного державного реєстру та інформаційних систем Державної податкової служби України, з використанням засобів системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта». Такий підхід дозволяє автоматизувати обмін даними в режимі реального часу, підвищити оперативність та достовірність інформації, а також забезпечує цілісність і безпеку електронних реєстрів.

Можна зробити висновок, що електронна система обліку скарг виступає ключовим інструментом інформаційно-правового забезпечення протидії рейдерству, поєднуючи регуляторну, контрольну та охоронну функції держави, що особливо важливо для агропромислового комплексу, де майнові та земельні

права є критично важливими для стабільності виробництва та інвестиційної привабливості.

Слід відмітити, що розгляд скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації та територіальних органів Міністерства юстиції України здійснюється через спеціально утворені Колегії, які мають повноваження вирішувати спори та проблемні ситуації пост-фактум вчинення рейдерських дій відносно суб'єктів господарювання, у тому числі в сфері агропромислового комплексу [157]. Колегії функціонують як колегіальний орган, що забезпечує об'єктивний та оперативний розгляд скарг, зокрема шляхом:

По-перше, аналізу поданих скарг та підтверджуючих документів щодо оскарження рішень державних реєстраторів. По-друге, визначення наявності порушень процедур державної реєстрації, що могли призвести до незаконного заволодіння майном або правами суб'єкта АПК. По-третє, прийняття обґрунтованих рішень, що зобов'язують усунення виявлених порушень, відновлення прав суб'єктів агропромислового комплексу та застосування адміністративних заходів до винних осіб. По-четверте, забезпечення контролю за виконанням рішень Колегії через механізми інформаційної взаємодії між електронними реєстрами та державними органами.

Таким чином, Міністерство юстиції України, через створений Офіс протидії рейдерству та підконтрольні Колегії з розгляду скарг на дії чи бездіяльність державних реєстраторів і суб'єктів державної реєстрації, виконує ключову роль у системі інформаційно-правового забезпечення протидії рейдерству. Ефективність його діяльності безпосередньо впливає на реалізацію інформаційних запобіжників рейдерства в агропромисловому комплексі, оскільки від своєчасності та якості рішень цих органів залежить своєчасне виявлення та запобігання незаконним діям щодо майна і прав агропідприємств; збереження стабільності господарських відносин у секторі АПК; підвищення довіри до електронних реєстрів та цифрових платформ, що використовуються

для обміну та перевірки інформації; інтеграція систем захисту майнових прав у комплексну інформаційно-правову інфраструктуру держави.

У підсумку, Колегії та Офіс протидії рейдерству виступають основними інституційними механізмами, що реалізують функції державного нагляду та контролю, забезпечують законність та правову захищеність суб'єктів агропромислового комплексу і слугують ефективним інструментом запобігання та нейтралізації рейдерських ризиків.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що інформаційно-правова протидія загрозі рейдерству не обмежується будь-якими заходами для запобігання незаконному заволодінню власністю та майном агропромислових підприємств. Вона характеризується специфічною спрямованістю на використання інформаційних ресурсів та цифрових технологій, що дозволяють оперативно фіксувати, контролювати та блокувати незаконні дії, а також забезпечують прозорість і підзвітність реєстраційних процесів.

Для систематизації та виокремлення основних запобіжників інформаційно-правової протидії рейдерству в агропромисловому комплексі застосовано два взаємопов'язані критерії: а) предметний критерій - дозволяє виділити функції профільних інституцій, які безпосередньо стосуються агропромислового комплексу, зокрема захист прав власності на землю, нерухоме майно, аграрні підприємства та їх активи та б) інструментальний критерій – дає змогу визначити конкретні інструменти інформаційно-правового забезпечення, які застосовуються для запобігання рейдерським захопленням, забезпечення контролю та відновлення порушених прав.

У межах цих критеріїв виокремлено такі ключові запобіжники, що реалізуються через діяльність Офісу протидії рейдерству:

1. Блокування та анулювання доступу державних реєстраторів до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у випадках, передбачених законодавством, що дозволяє оперативно

припиняти несанкціоновані дії, які можуть загрожувати майновим правам суб'єктів агропромислового комплексу.

2. Надання інформації за запитами на публічну інформацію фізичних та юридичних осіб, громадських формувань, а також адвокатів у встановленому законодавством порядку, що забезпечує прозорість діяльності державних реєстраторів та контроль за законністю їхніх дій.

3. Здійснення обліку скарг у сфері державної реєстрації, що включає збір та систематизацію даних щодо порушень та зловживань у процесах державної реєстрації прав на нерухоме майно, юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

4. Аналітична обробка статистичних даних для удосконалення процедур оскарження рішень, дій або бездіяльності у сфері державної реєстрації, що дозволяє створювати ефективніші механізми запобігання рейдерству.

5. Інтеграція з цифровими платформами та електронними реєстрами, включаючи Єдиний державний реєстр, систему «Трембіта» та інші інформаційні ресурси, що забезпечує оперативний доступ до актуальної інформації, автоматизацію процесів перевірки та фіксації дій державних реєстраторів і зменшує ризики маніпуляцій з майновими правами.

Таким чином, інформаційно-правова протидія рейдерству в агропромисловому комплексі формується як комплексна система запобіжників, що поєднує регуляторні, контролюючі та аналітичні інструменти з використанням сучасних цифрових технологій, забезпечуючи захист прав власності, прозорість реєстраційних процесів та безпеку аграрного сектору.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено, що інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу спрямовано на визначення взаємодії та зв'язків суб'єктів виконавчо-розпорядчої діяльності та способів, за допомогою яких уповноважений суб'єкт впливає на захист інформації щодо

агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. Запропоновано інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу трактувати через діяльність таких суб'єктів: 1) органи загальної компетенції, які наділені повноваженнями щодо визначення засад інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу. З врахуванням сутності суб'єктів публічного адміністрування, до них віднесемо: Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та територіальні органи центральних органів виконавчої влади, Президент України, військові адміністрації тощо; 2) органи спеціальної компетенції, що наділені повноваженнями або в сфері агропромислового комплексу або стосуються виключно його інформаційного забезпечення. До них віднесемо: Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Міністерство цифрової трансформації, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Зазначено, що суспільні відносини в агропромисловому комплексі мають розвиватись в напрямку цифровізації шляхом використання усталених для цього механізмів. Натомість, ризики, спричинені дією воєнного стану, потребують залучення спеціально уповноважених суб'єктів в сфері захисту інформації до інформаційного забезпечення агропромислового комплексу. Потенційний ризик від витоку даних, що стосуються агропромислового комплексу потребує вироблення спеціального нормативного забезпечення захисту інформаційних систем, що забезпечують агропромисловий комплекс.

Зазначено, що практичний прояв вдосконалення механізму ведення обліку, оброблення та систематизація інформації про виробників

сільськогосподарської продукції відображається через: а) запровадження Державного аграрного реєстру, який дає право виробникам сільськогосподарської продукції на отримання державної підтримки; б) інтегрування отриманих даних до мережі сільськогосподарських даних ЄС; в) взаємодію Державного аграрного реєстру з фінансовими установами. Базові чинники інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу визначено як сукупність основних факторів, що детермінують можливості та межі застосування конкретних заходів інформаційного супроводження агропромислового комплексу, а також критерії застосовуваності конкретного напрямку удосконалення цього вектору діяльності держави.

На основі аналізу програмних документів Уряду щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, виокремлено базові чинники інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу: 1) орієнтованість України на вступ до Європейського Союзу та потреби в гармонізації управлінських забезпечувальних інформаційних процедур; 2) дія правового режиму воєнного стану, що впливає на функціонування усіх публічних інституцій, а також на суб'єктів агропромислових відносин в цілому; 3) технічні спроможності та готовність використання сучасних технологій як засобу впливу на агропромислові відносини; 4) наявність належного нормативно-правового та інституційного регулювання інформаційного забезпечення агропромислового комплексу.

2. Встановлено, що форма інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу є формою виконавчо-розпорядчої діяльності. В контексті сучасної доктрини адміністративного права, форма інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі може визначитись як форма публічного адміністрування, яке змістовно спрямовано на як на захист інформації щодо агропромислової безпеки, так і на використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського

виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

Специфікація до предмету цього дослідження дозволила висунути припущення, що: форма інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу є а) вираженням діяльності спеціально уповноважених суб'єктів, що наділені повноваженнями щодо інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу; б) вона є зовнішнім відображенням рішень, що стосуються інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу; в) вона втілюється через застосування конкретних інструментів, які можуть бути застосовані суб'єктами, наділеними повноваженнями щодо інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу. Наведено приклади застосування уповноваженими суб'єктами в сфері інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу інструментів публічного адміністрування – нормативних актів та адміністративних актів. Визначено, що методи, які є основою інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу слід визначати як способи та засоби впорядковуючого впливу суб'єктів, уповноважених на застосування заходів щодо впливу на поведінку інших суб'єктів і приватних осіб для забезпечення відповідності їх діяльності правовим вимогам, стабільному розвитку інформатизації агропромислового комплексу та захищеності інформації в цій сфері.

3. Зазначено, що суспільні відносини в сфері агропромислового комплексу характеризуються предметними та інституційними особливостями. Відповідно, інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу є різновидом виконавчо-розпорядчої діяльності, що відображається в сукупності нормативно встановлених заходів, спрямованих як на захист інформації щодо агропромислової безпеки, так і на використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової

та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

Акцентовано увагу на тому, що функції правового впливу агропромислового комплексу носять об'єктивний характер, а їх структура залежить від суспільних відносин та цілей управлінської діяльності. До основних функцій інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу віднесено регулятивну та охоронну. Встановлено, що регулятивна функція інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу відображає публічно-владний вплив за допомогою якого регулюються суспільні відносини з приводу використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції з застосуванням інформаційних технологій та заходів. Визначено, що контрольна функція інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу спрямована на застосування таких інформаційних технологій та заходів, що корелюють дотриманню належного стану законності в агропромисловому комплексі з метою захисту інформації та формування агропромислової безпеки. В якості додаткових функцій інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу виокремлено охоронну, інтегративну та просвітницьку функції. Зазначено, що особливого значення в сучасних умовах має саме охоронна функція захисту інформації.

4. Зазначено, що інформаційно-правова протидія загрози рейдерству окреслює не будь-які заходи, що можуть застосовуватись для протидії незаконному заволодінню власністю та майном агропромислових підприємств, а ті що пов'язані з використанням інформаційних ресурсів та технологій. Для виокремлення основних запобіжників інформаційно-правової протидії загрози рейдерству в агропромисловому комплексі застосовано два критерії: 1) предметний (для виділення функцій профільної інституцій, що стосуються агропромислового комплексу); 2) інструментальний (для виділення

інструментів інформаційно-правового забезпечення). Виокремлено запобіжники інформаційно-правової протидії загрози рейдерству в агропромисловому комплексі, які реалізуються Офісом протидії рейдерству: вжиття заходів щодо забезпечення блокування та анулювання доступу державних реєстраторів до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно; Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у випадках, передбачених законом; надання інформації за запитами на публічну інформацію фізичних та юридичних осіб, громадських формувань та за запитами адвокатів, оформленими відповідно до законодавства, з питань, що належать до компетенції Офісу; здійснення обліку скарг у сфері державної реєстрації, збір статистичних даних для удосконалення засад оскарження рішень, дій або бездіяльності у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Акцентовано увагу на тому, що Міністерство юстиції України через утворені ним Офіс протидії рейдерства та Колегії з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Мін'юсту є основним суб'єктом протидії рейдерству від якого залежить ефективність застосування інформаційних запобіжників рейдерства в агропромисловому комплексі.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

3.1. Законодавча система засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі

Визначення поняття «механізм нормативно-правового регулювання агропромисловим комплексом» доцільно формувати на основі поєднання усталеного тлумачення категорії «механізм нормативно-правового регулювання» (через співвідношення між поняттями ширшого та вужчого порядку) та врахування специфіки агропромислового комплексу (далі – АПК) як особливої сфери економіки та суспільних відносин. Такий підхід відповідає положенням Конституції України (ст. 13, 14, 16, 41, 42, 49, 50), яка закріплює засади права власності на землю та інші природні ресурси, гарантії їх раціонального використання та права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та належну якість харчових продуктів [35]. Зазначимо, що: а) механізм нормативно-правового регулювання має загальнообов'язкову силу та відповідне забезпечення; б) він втілюється в правову дійсність через використання конкретних засобів та інструментів; в) конкретні суб'єкти, що наділені владними повноваженнями виробляють норми, які стають частиною механізму нормативно-правового регулювання. При цьому, до механізму нормативно-правового регулювання певних суспільних відносин можуть бути включені норми різної галузевої приналежності та різної юридичної сили.

Розглянемо низку специфічних властивостей сфери суспільних відносин в агропромисловому комплексі (АПК) на сучасному етапі, що суттєво впливають на формування та реалізацію механізму нормативно-правового регулювання.

По-перше, правові норми, які складають невід'ємну частину механізму нормативно-правового регулювання АПК, мають комплексний характер та охоплюють широкий спектр суспільних відносин. Зокрема, вони спрямовані на

регулювання діяльності у сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, організації та здійснення технологічних процесів з вирощування, збирання, зберігання, транспортування та переробки сільськогосподарської продукції. Важливим об'єктом правового впливу є також суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням продовольчої безпеки держави, що передбачає створення правових умов для стабільного функціонування внутрішнього ринку продовольства, недопущення дефіциту основних харчових продуктів та збереження продовольчої незалежності.

По-друге, суб'єктний склад правовідносин у сфері АПК має багаторівневу структуру та включає як органи державної влади і місцевого самоврядування, уповноважені здійснювати регулювальні, контрольні та наглядові функції у сфері агропромислового виробництва, так і безпосередніх учасників господарського обороту – сільськогосподарських товаровиробників, переробні підприємства, логістичні структури, аграрні кооперативи, фермерські господарства, асоціації виробників та інші об'єднання суб'єктів господарювання. Особливістю цієї групи відносин є те, що зазначені суб'єкти можуть одночасно поєднувати у своїй діяльності функції виробників, переробників і постачальників, що потребує врахування міжгалузевих зв'язків під час правового регулювання.

По-третє, заходи, які є результатом реалізації норм права у сфері впорядкування суспільних відносин в АПК, закріплюються на нормативному рівні стратегічного характеру. Йдеться, насамперед, про державні стратегії, концепції, програми та плани розвитку агропромислового комплексу, що визначають довгострокові пріоритети та цілі галузі, механізми залучення інвестицій, шляхи модернізації виробничих потужностей, інтеграції інноваційних технологій та впровадження екологічно орієнтованого виробництва. Такі документи виконують роль орієнтирів для законотворчої та правозастосовної діяльності, а також для розроблення підзаконних нормативно-правових актів галузевого спрямування.

Отже, специфіка суспільних відносин в агропромисловому комплексі зумовлює необхідність формування комплексного, багаторівневого та адаптивного механізму нормативно-правового регулювання, який би враховував поєднання економічних, соціальних та екологічних чинників, а також особливості галузевого виробництва в умовах глобалізації та кліматичних змін.

Враховуючи виокремленні вище специфічні властивості сфери суспільних відносин в агропромисловому комплексі, постає необхідність чіткого окреслення сутності та змісту поняття «механізм нормативно-правового регулювання агропромисловим комплексом». Визначення цього поняття доцільно формувати на основі поєднання двох ключових складових:

1. Усталене тлумачення категорії «механізм нормативно-правового регулювання», яке у правовій науці вибудовується через співвідношення понять ширшого та вужчого порядку. Зокрема, у більш широкому значенні під механізмом правового регулювання розуміють систему юридичних засобів, способів та методів, за допомогою яких здійснюється впорядкування суспільних відносин. У вужчому значенні – це сукупність взаємопов'язаних правових норм, інститутів та процедур, які у взаємодії забезпечують реалізацію, охорону та захист прав і обов'язків суб'єктів правовідносин.

2. Врахування галузевої специфіки агропромислового комплексу, що зумовлює необхідність адаптації загальної моделі механізму нормативно-правового регулювання до особливостей аграрних, виробничих, переробних та збутових процесів, а також до вимог забезпечення продовольчої безпеки, сталого розвитку сільських територій і екологічної збалансованості виробництва.

При цьому особливу увагу слід приділити сучасним детермінантам впливу, які змінюють як структуру та зміст АПК, так і самі підходи до нормативного впорядкування суспільних відносин загалом. До таких чинників можна віднести: глобалізаційні процеси, інтеграцію України у світові ринки, цифровізацію аграрного сектору, зміни клімату, підвищення ролі екологічних

стандартів, розвиток інноваційних технологій у сфері виробництва та переробки продукції. Ці фактори зумовлюють необхідність постійної модернізації та гнучкості механізму нормативно-правового регулювання, що дозволяє адекватно реагувати на динаміку зовнішніх і внутрішніх викликів.

Загалом, аналіз наукових напрацювань свідчить, що в юридичній літературі поняття «механізм нормативно-правового регулювання» часто використовується як синонімічне до категорій «механізм нормативного регулювання» чи «механізм правового регулювання». Проте, застосування саме терміна «нормативно-правовий» у контексті агропромислового комплексу видається більш коректним, оскільки він акцентує увагу не лише на змісті правового впливу, але й на нормативній визначеності та системності такого впливу, що має критичне значення для функціонування багатокomпонентної та економічно чутливої галузі, якою є АПК. При цьому, механізм нормативно-правового регулювання тлумачиться як: 1) сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відповідні суспільні відносини; 2) як спосіб імперативно-нормативного впорядкування організації та діяльності суб'єктів і об'єктів управління і формування стійкого правового порядку їх функціонування; 3) як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин певного виду; 4) як засіб здійснення державно-владних повноважень під час правового регулювання суспільних відносин, які виникають у відповідній сфері, що здійснюється уповноваженими на це державними органами з метою забезпечення функцій держави [158, с. 22].

До прикладу, М.С. Кельман та О.Г. Мурашин механізм правового регулювання трактують як єдину систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється результативне правове впорядкування суспільних відносин та подолання перепон, які стоять на шляху задоволення інтересів суб'єктів права [159, с. 372]. Означений підхід можливо й узгоджується з ознаками механізму нормативно-правового регулювання, проте його спрямування має звужене розуміння, адже його не завжди має бути зведено до усунення певних

проблемних питань, а переважно є відображенням потреби юридизації певних суспільних відносин та їх перехід в правову площину.

Цікавим видається підхід А. Андреева щодо трактування механізму правового регулювання як не як «механізму» безпосередньо, а як послідовної взаємодії (алгоритму) утворюючих його складових елементів, що поєднані спільною метою. Більш вузькі порівняно з МПР категорії, приміром адміністративний і цивільний механізми правового регулювання суспільних відносин та подібні до них утворення, мають власні особливості, що зумовлені якісним наповненням їх елементів (наприклад, специфікою норм, актів застосування, характером відносин), але одночасно поєднані системоутворюючою категорією, якою виступає механізм правового регулювання [160, с. 127].

Слід погодитись з тим, що: а) механізм нормативно-правового регулювання має загальнообов'язкову силу та відповідне забезпечення; б) він втілюється в правову дійсність через використання конкретних засобів та інструментів; в) конкретні суб'єкти, що наділені владними повноваженнями виробляють норми, які стають частиною механізму нормативно-правового регулювання. При цьому, необхідно враховувати, що до механізму нормативно-правового регулювання певних суспільних відносин можуть відноситись норми різної галузевої приналежності та різної юридичної сили.

Так, Білоус-Осінь Т. І. звернула увагу на те, що механізм адміністративно-правового регулювання наділено загальними ознаками механізму правового впливу, проте йому притаманні певні особливості, опосередковані належністю до адміністративного права, типу впорядкування саме адміністративних правовідносин через діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, що застосовують адміністративно-правовий вплив – суб'єктів публічного адміністрування, які використовують конкретні способи впливу в межах інструментів публічного адміністрування [161, с. 87]. Аналогічно, можливо виокремити іншу галузеву специфічність правового впливу. Проте, розподілення правових норм за галузевим критерієм в частині

впорядкування суспільних відносин в агропромисловому комплексі не сприятиме комплексному визначенню впливу правових регуляторів на досліджувану сферу суспільних відносин. Тому, доцільно первинно встановити цілісний механізм нормативно-правового регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі, а наступним етапом, при потребі деталізації, визначати рівень галузевого нормативного впорядкування.

Сфера суспільних відносин в агропромисловому комплексі на сучасному етапі наділяє механізм нормативно-правового регулювання низкою специфічних властивостей, що обумовлені економічною, екологічною та соціальною значущістю цієї сфери, а також міжгалузевим характером її правового забезпечення. До таких властивостей належать наступні:

1. Матеріальний і функціональний обсяг правового регулювання - це правові норми, що є складовою механізму нормативно-правового регулювання агропромислового комплексу, охоплюють суспільні відносини у сфері: а) сільськогосподарського виробництва (вирощування зернових, технічних, овочевих і плодово-ягідних культур, тваринництво, птахівництво, рибництво); б) харчової та переробної промисловості (переробка сільськогосподарської продукції, виробництво харчових продуктів, напоїв, біопродуктів); в) проведення робіт із вирощування, збирання, транспортування, зберігання та первинної/глибокої переробки продукції; г) забезпечення продовольчої безпеки та якості харчових продуктів; г) охорони земель сільськогосподарського призначення, збереження біорізноманіття, впровадження екологічно безпечних технологій.

2. Суб'єктний склад правозастосування - до суб'єктів, що здійснюють застосування та реалізацію норм права в агропромисловому комплексі, належать: а) центральні органи виконавчої влади – Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, докільля та сільського господарства України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба), Міністерство економіки України (у

частині формування аграрної політики в контексті міжнародної торгівлі), Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України; б) територіальні органи та підрозділи зазначених відомств; в) органи місцевого самоврядування, що реалізують повноваження у сфері управління земельними ресурсами, підтримки місцевих сільгоспвиробників та розвитку інфраструктури; г) приватні та колективні суб'єкти господарювання – фермерські господарства, агрохолдинги, сільськогосподарські кооперативи, переробні підприємства; г) громадські об'єднання та професійні асоціації (наприклад, Всеукраїнська аграрна рада, Асоціація «Український клуб аграрного бізнесу»).

3. Комплекс заходів стратегічного та програмного характеру - державну цільову програму зазвичай визначають як набір взаємопов'язаних завдань і заходів, які орієнтовані на вирішення найважливіших проблем розвитку країни, окремих секторів економіки або адміністративно-територіальних одиниць. Вона реалізується за рахунок коштів Державного бюджету України та узгоджується за термінами виконання, складу виконавців і забезпечення ресурсами [162, с. 151].

До основних ознак, які визначають державні цільові програми, відносяться наступні: 1) вони можуть бути розроблені для вирішення найбільш важливих проблем розвитку держави, окремих секторів економіки або адміністративно-територіальних одиниць. Хоча в законодавчому визначенні зазначається «окремі галузі економіки», насправді державні цільові програми охоплюють різні аспекти суспільного життя, соціального та економічного розвитку, виходячи за межі тільки економічної сфери (наприклад, Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства басейну річки Дніпро до 2021 року); 2) основним джерелом фінансування є кошти Державного бюджету України; 3) програма передбачає визначення чітких завдань, заходів, термінів їх виконання, кола виконавців та збалансованого ресурсного забезпечення; 4) затверджуються виключно спеціальними органами – лише Верховною Радою України (законом) та Кабінетом Міністрів України, тому державні програми, прийняті Президентом України, Національним

банком, міністерствами чи іншими органами влади, не належать до цього типу програм. Однак уряд та парламент можуть затверджувати різні програми, при цьому «цільові» програми потребують дотримання певних критеріїв.

Розділяючи наукову позицію С. В. Ківалова щодо розуміння державної цільової програми як інструменту публічного адміністрування, доцільно зазначити, що поняття «державна цільова програма» слід розглядати як окремий різновид державних програм, якому притаманні специфічні юридичні, змістові та процедурні характеристики. Водночас термінологічне означення «цільова» не варто абсолютизувати як таке, що нібито відмежовує цей вид програм за критерієм наявності мети, адже будь-яка державна програма за своєю природою має цільову спрямованість. У цьому контексті відповідний прикметник виконує радше ідентифікаційну функцію, позначаючи нормативно визначений формат програмного документа, спрямованого на вирішення суспільно значущих проблем [163, с. 19-21].

Розроблення державної цільової програми обумовлюється наявністю сукупності передумов, які свідчать про необхідність застосування саме програмного механізму державного впливу. Зокрема, йдеться про існування проблеми, яка не може бути ефективно вирішена на рівні місцевого чи галузевого управління та потребує координації з боку держави; відповідність мети програми стратегічним пріоритетам державної політики, визначеним у законодавчих та підзаконних актах, а також у міжнародних зобов'язаннях України; потребу у забезпеченні міжгалузевої та міжрегіональної взаємодії; а також наявність реальних ресурсних можливостей для реалізації передбачених заходів. Сукупність зазначених чинників формує підґрунтя для застосування державної цільової програми як комплексного інструменту публічного адміністрування.

Нормативно визначений порядок підготовки та реалізації державної цільової програми передбачає поетапну процедуру. На початковій стадії здійснюється ініціювання розроблення програми та формування її концепції. Далі відбувається схвалення концептуальних засад, визначення державного

замовника та строків підготовки проєкту. Наступним етапом є безпосередня розробка програми, у межах якої обґрунтовуються оптимальні шляхи вирішення проблеми, визначаються конкретні завдання, заходи, очікувані результати та обсяги фінансування. Після цього проводиться державна експертиза проєкту, його погодження із заінтересованими органами та затвердження. Подальші стадії охоплюють конкурсний відбір виконавців, реалізацію заходів програми та здійснення контролю за її виконанням шляхом підготовки відповідної звітності.

Державні цільові програми, як і інші програмні документи у сфері публічного управління, підлягають класифікації за низкою критеріїв. Залежно від строку реалізації вони поділяються на довгострокові, середньострокові та короткострокові; за сферою впливу — на соціальні, економічні, екологічні, оборонні та інші; за територіальним масштабом — на загальнодержавні та місцеві; за співвідношенням мети і заходів — на комплексні та спеціалізовані; за суб'єктом затвердження — на ті, що приймаються Кабінетом Міністрів України або оформлюються на рівні закону [164]. Така класифікація дозволяє системно визначити місце державної цільової програми у механізмі публічного адміністрування.

Отже, погоджуючись із зазначеним науковим підходом, слід констатувати, що державна цільова програма виступає одним із ключових інструментів впливу суб'єктів публічного адміністрування на розвиток суспільних відносин. Ініціатива щодо її розроблення належить переважно органам публічної влади, які забезпечують формування організаційно-правових засад її реалізації та координацію виконання програмних заходів. При цьому юридичне закріплення державних цільових програм здійснюється як на законодавчому, так і на підзаконному рівнях, що зумовлюється їх змістом, масштабом і функціональним призначенням.

Результати застосування норм права в АПК закріплюються у стратегічних і програмних документах, спрямованих на впорядкування та розвиток галузі. Зокрема: 1) Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій

в Україні на період до 2030 року (схвалена розпорядженням КМУ від 30.12.2021 № 1436-р), що визначає пріоритети продовольчої безпеки, інноваційної модернізації та екологізації виробництва [50]; 2) Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року (затверджена розпорядженням КМУ від 10.07.2019 № 588-р), спрямована на інтеграцію України в глобальні аграрні ринки та гармонізацію стандартів із вимогами ЄС [122]; 3) програми, передбачені міжнародними зобов'язаннями України, наприклад, імплементація положень Угоди про асоціацію Україна - ЄС (розділ IV «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею»).

Таким чином, сучасна сфера суспільних відносин в агропромисловому комплексі формує механізм нормативно-правового регулювання як комплексний, багаторівневий і міжгалузевий інструмент, що поєднує національні норми, міжнародні стандарти та стратегічне планування, орієнтований на сталий розвиток, інтеграцію у світову економіку та гарантування продовольчої безпеки держави.

З вищенаведеного можна зробити висновок про те, що механізм нормативно-правового регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі можливо визначити як єдину систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове впорядкування суспільних відносин в сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, а також забезпечення продовольчої безпеки, учасниками яких є як суб'єкти, які наділені повноваженнями щодо впорядкування агропромислового комплексу, так і суб'єкти, що наділені правами та обов'язками в межах відносин агропромислового комплексу.

Для повного розуміння механізму нормативно-правового регулювання агропромислового комплексу (АПК) необхідно усвідомити його побудову та внутрішню структуру. У науковій літературі та правозастосовній практиці традиційно механізм нормативно-правового регулювання описується крізь

призму двох груп елементів, обов'язкових та факультативних.

До обов'язкових елементів належать: а) норми права, які закріплюють правові приписи, що регулюють суспільні відносини у сфері АПК; б) правовідносини, що виникають у процесі виробництва, переробки, реалізації та експорту аграрної продукції, а також у сфері земельних, екологічних та фінансових відносин, пов'язаних із діяльністю підприємств АПК; в) нормативно-правові акти, у яких безпосередньо закріплюються норми права, що регламентують функціонування галузі. Це не лише національні закони, але й підзаконні акти.

До факультативних елементів механізму нормативно-правового регулювання відносять [165]: а) рівень правової культури та правосвідомості учасників аграрних правовідносин; б) принципи правового впливу (зокрема принципи сталого розвитку, пріоритету екологічної безпеки, забезпечення продовольчої безпеки); в) функціональне призначення правового регулювання, яке виявляється у формуванні сприятливих умов для розвитку агробізнесу, залучення інвестицій та інтеграції до міжнародних ринків; г) правові традиції та ментальні особливості ведення господарської діяльності на селі.

Варто враховувати, що на сучасному етапі розвитку агропромислового комплексу України механізм його правового регулювання формується не лише на основі національного законодавства, але й з урахуванням міжнародних стандартів та зобов'язань.

Таким чином, незалежно від того, до якої групи відносяться окремі елементи (обов'язкових чи факультативних), вони в сукупності утворюють цілісну та функціонально взаємопов'язану систему, що забезпечує належний рівень правового регулювання агропромислового комплексу. Її ефективність значною мірою залежить від гармонізації національних норм із міжнародними стандартами, підвищення рівня правової культури учасників аграрних відносин та стабільності законодавчої бази.

Вагомого значення при характеристиці сучасного механізму нормативно-правового регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі

має бути відведено чинникам, що впливають на його зміст. До прикладу: процеси євроінтеграції, цифровізація та дія правового режиму воєнного стану. Означене узгоджується з положеннями Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, де однією з проблем в означеній сфері визначено низьку ефективність системи обміну знаннями, інноваціями, навчання, а також недостатню кількість досліджень, спрямованих на розвиток і модернізацію сільського господарства, та низький рівень цифровізації в сільському господарстві та на сільських територіях [50]. Відповідно, пошук шляхів вирішення передбачених в Стратегії проблем буде переведено в правову площину саме через механізм нормативно-правового регулювання, тобто мають бути обрані правовідносини в агропромисловому комплексі, які підлягають цифровій трансформації, має бути прийнято оновлене нормативне підґрунтя з наступним прийняттям відповідних актів застосування. При цьому, все це має відбуватись у відповідності до усталених принципів правового регулювання, а учасники правовідносин в сфері агропромислового комплексу мають мати необхідний рівень правосвідомості та правової культури для сприйняття змін та можливості їх застосування.

Аналогічна ситуація з євроінтеграцією та її впливу на суспільні відносини в агропромисловому комплексі. Так, це залишається вирішальним фактором впливу, що визначає напрями удосконалення усіх сфер суспільних відносин та є добровільно обраним напрямом державного розвитку. Важливим є активізація та прискорення роботи з приведення вітчизняного законодавства у відповідність з правом Європейського Союзу (*acquis EC*) щодо розвитку сільського господарства та сільських територій, зосереджуючися на вимогах, що випливають з Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та зміцнити інституційну спроможність для формування і реалізації аграрної політики на основі достовірних даних про стан сільського господарства та розвитку сільських територій, здійснювати належний контроль та моніторинг ефективності

державних програм підтримки, забезпечити залучення активних виробників сільськогосподарської продукції до участі у реалізації аграрної політики [166]. В частині механізму нормативно-правового регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі означене має мати аналогічний алгоритм дій, що одночасно трансформувати сукупність елементів цього механізму.

В ході дослідження акцентовано увагу на тому, що: а) механізм нормативно-правового регулювання має загальнообов'язкову силу та відповідне забезпечення; б) він втілюється в правову дійсність через використання конкретних засобів та інструментів; в) конкретні суб'єкти, що наділені владними повноваженнями виробляють норми, які стають частиною механізму нормативно-правового регулювання.

При цьому, до механізму нормативно-правового регулювання певних суспільних відносин можуть бути включені норми різної галузевої приналежності та різної юридичної сили. Не виключенням є сучасний механізм нормативно-правового регулювання суспільних відносин в сфері агропромислового комплексу.

Запропоновано визначати поняття «механізм нормативно-правового регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі» як єдину систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове впорядкування суспільних відносин в сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, а також забезпечення продовольчої безпеки, учасниками яких є як суб'єкти, які наділені повноваженнями щодо впорядкування агропромислового комплексу, так і суб'єкти, що наділені правами та обов'язками в межах відносин агропромислового комплексу [167, с. 479].

Щодо встановлення засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі та виокремлення напрямів вдосконалення їх законодавчого регулювання зазначимо наступне.

Використання категорії «засоби» у праві пов'язується з позначенням певних інструментів забезпечення будь-якої діяльності. Олейник О.В. констатував, що: а) правові засоби є правовими явищами, які виявляються в інструментах встановлення суб'єктивних прав, обов'язків, пільг, заборон, заохочування, нагородження та діями, пов'язаними з технологією реалізації прав і обов'язків; б) змістова сутність адміністративно-правових засобів правового регулювання можуть визначатись як сукупність правових механізмів та прийомів і способів встановлення і реалізації владних повноважень державними органами всіх гілок влади, спрямованих на забезпечення інтересу суспільства чи держави [168, с. 67].

Таким чином, засоби є тим інструментом, що використовується для досягнення поставлених цілей. В цілому інформаційно-правове регулювання агропромислового комплексу є відображенням наявного стану правових норм, які регулюють захист інформації щодо агропромислової безпеки, так і на використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. В цьому контексті, засоби забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу будуть визначатись як інструменти, що спрямовані на реалізацію норм права, якими врегульовано захист інформації щодо агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

Ярема О. Г. та Ілюшук О. М. серед засобів забезпечення інформаційної безпеки виділяють: форми чи способи фіксації інформації; офіційне електронне оприлюднення, зокрема опублікування, використання систем розподілених реєстрів, зокрема технологій блокчейн; проведення перевірок інформації у контексті інформаційної безпеки; презумпцію безпеки інформації щодо

інформаційної безпеки [169, с. 239]. Зазначений підхід ґрунтується на розумінні того, що інформаційна безпека є комплексною категорією, що охоплює як технічні, так і правові аспекти захисту даних.

Управління процесами впровадження захисту інформаційної діяльності включає використання інформаційно-телекомунікаційних технологій компетентними органами відповідно до загальноприйнятих завдань, а саме: сприяти підключенню і доступу до мереж надвисокої пропускної здатності, включаючи фіксовані, мобільні та бездротові мережі, а також їх використанню всіма громадянами та підприємствами; сприяти конкуренції у сфері забезпечення електронних комунікаційних мереж та пов'язаних засобів, включаючи ефективну конкуренцію на основі інфраструктури, а також у сфері надання електронних комунікаційних послуг та пов'язаних послуг; здійснювати внесок до розвитку внутрішнього ринку, усуваючи перешкоди, що збереглися, а також сприяючи конвергентним умовам, здійснюючи інвестиції та забезпечуючи електронні комунікаційні мережі, електронні комунікаційні послуги, пов'язані засоби та пов'язані шляхом розробки загальних правил та передбачуваних регуляторних підходів, сприяння дієвому, ефективному та скоординованому користуванню радіочастотним спектром, відкритих інновацій, забезпечення, доступності та взаємодійності послуг, а також наскрізного підключення; сприяти інтересам громадян шляхом забезпечення підключення, широкої доступності і використання мереж надвисокої пропускної здатності, включаючи фіксовані, мобільні та бездротові мережі, а також електронні комунікаційні послуги, надаючи можливість для отримання максимальної користі з точки зору вибору, ціни і якості на основі ефективної конкуренції, підтримуючи безпеку мереж і послуг, забезпечуючи високий загальний рівень захисту для кінцевих користувачів за допомогою необхідних галузевих правил і задовольняючи потреби, такі як доступні ціни, окремих соціальних груп, зокрема кінцевих користувачів з інвалідністю, кінцевих користувачів похилого віку та кінцевих користувачів з особливими

соціальними потребами, а також вибір та рівноцінний доступ для кінцевих користувачів з інвалідністю [170].

У сфері інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу такі заходи набувають особливого значення, оскільки обіг інформації про виробництво, зберігання, транспортування, якість та безпечність агропродукції безпосередньо впливає на продовольчу безпеку держави та конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників на міжнародних ринках. Форми чи способи фіксації інформації, зокрема шляхом електронної документації, дають змогу забезпечити належну доказову базу при вирішенні спорів та контролі дотримання законодавчих вимог. Офіційне електронне оприлюднення, включаючи публікацію у державних реєстрах та на офіційних вебпорталах, сприяє підвищенню прозорості та відкритості діяльності суб'єктів господарювання у сфері АПК.

Використання систем розподілених реєстрів, зокрема технологій блокчейн, є перспективним інструментом для запобігання фальсифікації аграрної продукції, забезпечення простежуваності її походження та мінімізації корупційних ризиків у системі розподілу державної підтримки. Проведення перевірок інформації у контексті інформаційної безпеки є необхідною умовою достовірності даних, особливо з огляду на можливість їх використання у процесах сертифікації та ліцензування.

Щодо презумпції безпеки інформації, то в агропромисловому комплексі цей принцип має застосовуватися з певними застереженнями, враховуючи ризики, пов'язані з поширенням недостовірної або неточної інформації, яка може завдати шкоди економічним інтересам держави чи суб'єктів господарювання. Таким чином, адаптація наведених заходів до потреб агропромислового комплексу потребує чіткого визначення меж їх застосування, узгодження з нормами чинного законодавства та врахування міжнародних стандартів у сфері інформаційної безпеки.

Так, одним із прикладів імплементації сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій у сфері агропромислового комплексу є

Державний аграрний реєстр, функціонування якого забезпечує можливість для виробників сільськогосподарської продукції отримувати державну підтримку. Його архітектура та алгоритми роботи значною мірою ґрунтуються на принципах технології розподіленого реєстру (distributed ledger technology, DLT), що забезпечує підвищений рівень надійності, захисту та прозорості даних [63].

Технологія розподіленого реєстру як інструмент інформаційно-правового регулювання в Україні застосовується у кількох взаємопов'язаних напрямках: 1) визначення правового статусу віртуальних активів та криптоактивів, у тому числі в контексті Закону України «Про віртуальні активи»; 2) розроблення концепцій та запровадження умов транспарентності державних процедур, включно з механізмами публічного контролю та інструментами громадського моніторингу; 3) модернізація та інтеграція державних реєстрів, що передбачає підвищення стійкості до несанкціонованого втручання та забезпечення достовірності даних [171].

Водночас, у більшості випадків пряма згадка про використання або намір використання саме технології розподіленого реєстру у нормативно-правових актах відсутня. Визначення її фактичного застосування можливе лише на підставі аналізу змісту законодавчих та програмних документів суб'єктів публічної влади, у яких закріплюються нові інформаційно-телекомунікаційні моделі організації суспільних відносин у конкретних секторах. Це вимагає ретельної правової інтерпретації та співвіднесення технічних характеристик системи з положеннями права.

Технологія розподіленого реєстру полягає у: а) зберіганні елементів даних у цифрових групах із часовими позначками, що іменовані блоками; б) кожен блок містить цифровий код – «хеш»; в) «хеш» завершеного блоку відображається в наступному блоці; г) для зміни одного блоку, необхідно змінити інші блоки, що є превентивною мірою від несанкціонованих втручань в систему.

Ключовим при характеристиці змістовних складових технології

розподіленого реєстру є те, що вона постійно еволюціонує в технологічному, національно ідентифікаційному та галузевому аспектах [172, с. 16].

Доказом чого, крім іншого є її використання при веденні Державного аграрного реєстру. Перспективним напрямом вдосконалення законодавства, щодо використання технології розподіленого реєстру в агропромисловому комплексі слід вважати її використання для підтвердження та передачі будь-яких контрактів та власності в приватній та публічній сферах, об'єктом яких виступають земельні ресурси, товари харчової та переробної промисловості, сільськогосподарська продукція.

Окремого значення в межах інформаційно-правового забезпечення відведено тим, які стосуються опублікування інформації, що стосується агропромислового комплексу. До таких заходів Стратегією розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року, віднесено: 1) створення розділу в межах оновленого веб-порталу Мінагрополітики для інформаційної підтримки українських експортерів продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості; 2) розміщення актуальної інформації про кон'юнктуру зовнішнього ринку на офіційному веб-сайті Мінагрополітики; 3) запровадження системи інформування для виробників сільськогосподарської і харчової продукції, які створюють кооперативи з метою формування товарних партій для експорту, щодо умов доступу на ринок (нормативно-правове регулювання, митні процедури, стандарти торгівлі) [122].

В частині виокремлення можливих напрямів удосконалення законодавства, яким врегульовано застосування заходів з опублікування інформації, що стосується агропромислового комплексу, відмітимо, що основним суб'єктами владних повноважень, які уповноважено їх застосовувати є ті, які наділені повноваженнями щодо впорядкування агропромислового комплексу (наприклад, Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України, Державна служба України з питань

безпе́чності харчових продуктів та захисту споживачів та їх територіальні підрозділи). Відповідно, доцільним вбачається затвердження Положення щодо опублікування інформації, яка стосується агропромислового комплексу. В цьому нормативно-правовому акті, необхідно чітко визначити: а) суб'єктів, які наділені повноваженнями в агропромисловому комплексі; б) інформацію, яка підлягає обов'язковому опублікуванню; в) способи такого опублікування, включаючи зобов'язання використовувати офіційний веб-сайт Мінагрополітики та Державної служби України з питань безпе́чності харчових продуктів та захисту споживачів.

Серед засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу важливе місце посідає запровадження системи дистанційного навчання для виробників сільськогосподарської та харчової продукції, які об'єднуються у виробничі кооперативи з метою формування товарних партій для експорту та виходу на міжнародні ринки. Така ініціатива узгоджується з положеннями Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21.07.2020 № 819-IX [65], який передбачає підтримку розвитку кооперативних форм господарювання, та Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [173], що гарантує право на безперервне професійне навчання упродовж життя.

Станом на теперішній час в Україні функціонують освітні програми, спрямовані на підготовку фахівців у галузі аграрного виробництва, переробки сільськогосподарської продукції та харчових технологій. Вони передбачають опанування комплексу глибоких теоретичних знань і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в аграрному секторі, харчовій та переробній промисловості.

Так, володіння сучасними технологіями приготування харчових продуктів у закладах ресторанного господарства та громадського харчування, знання технологічних процесів і правил експлуатації обладнання харчових виробництв, а також здатність викладати спеціальні дисципліни відповідного напрямку у закладах вищої освіти забезпечують випускникам широкі

можливості для працевлаштування [174]. Разом із тим, чинні програми доступу до вищої освіти за спеціальністю «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології» не мають цільової орієнтації саме на діючих виробників сільськогосподарської та харчової продукції, хоча й не обмежують їх права на вступ на загальних підставах.

Враховуючи світову практику, зокрема рекомендації Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO) та положення Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [175], який у ст. 13 закріплює право кожного на освіту, доцільним є розроблення Міністерством освіти і науки України окремої програми цільового доступу до навчання для діючих виробників аграрної та харчової продукції. Така програма має передбачати: а) спрощені умови вступу на підставі підтвердженого досвіду роботи у відповідній сфері; б) можливість скороченого терміну навчання за рахунок зарахування попереднього досвіду та неформальної освіти; в) переважно дистанційну форму здобуття освіти з короткими очними сесіями; г) збільшення кількості бюджетних місць саме для цієї категорії здобувачів.

Запровадження зазначених заходів сприятиме не лише підвищенню рівня професійної підготовки аграріїв, а й зміцненню конкурентоспроможності української аграрної продукції на зовнішніх ринках, що повністю відповідає Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2030 року та курсу України на євроінтеграцію, визначеному Угодою про асоціацію між Україною та ЄС (2014).

В ході дослідження акцентовано увагу на тому, що інформаційно-правове регулювання агропромислового комплексу є відображенням наявного стану правових норм, які регулюють захист інформації щодо агропромислової безпеки, так і на використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції

Визначено поняття «засоби забезпечення інформаційно-правового

регулювання агропромислового комплексу» як сукупність інструментів, спрямованих на реалізацію норм права, якими врегульовано захист інформації щодо агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. Запропоновано напрями удосконалення засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу: 1) використання технології розподіленого реєстру для підтвердження та передачі будь-яких контрактів та власності в приватній та публічній сферах, об'єктом яких виступають земельні ресурси, товари харчової та переробної промисловості, сільськогосподарська продукція; 2) затвердження Положення щодо опублікування інформації, яка стосується агропромислового комплексу (з зазначенням: відповідальних суб'єктів, переліку інформації, яка підлягає обов'язковому опублікуванню, а також виокремлення способів опублікування); 3) вироблення Міністерством освіти і науки України програми доступу до навчання для виробників сільськогосподарської і харчової продукції на спеціальних умовах, що спрощують здобуття необхідних кваліфікованих навичок в переважно дистанційній формі та з збільшенням бюджетних місць для таких здобувачів вищої освіти.

3.2. Суб'єкти інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі

Діяльність суб'єктів владних повноважень реалізується на основі системи взаємопов'язаних правових норм, що визначають засади, принципи та механізми їх впливу на певні сфери суспільних відносин. Незалежно від галузі державного управління чи від місця такого суб'єкта в ієрархії органів публічної влади, усталеною в науці адміністративного права є позиція щодо необхідності виокремлення сукупності елементів компетенції, які конкретизують можливі межі залученості органу чи посадової особи до впорядкування суспільних

процесів. Ця методологічна основа поширюється і на сферу інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, впорядкування якої здійснюють визначені суб'єкти публічного сектору, серед яких центральні органи виконавчої влади (зокрема, Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України України), органи місцевого самоврядування, а також підпорядковані їм установи та організації.

Традиційно врегулювання суспільних відносин у цій сфері є динамічним і слідує актуальним викликам правозастосування, адже своєчасне оновлення правового регулювання та вдосконалення управлінських процедур забезпечують не лише ефективне функціонування агропромислового комплексу, але й стабільність державного механізму загалом. Особливе місце у цій площині займає стратегічне планування та правове закріплення державних пріоритетів, що відображено у положеннях Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 885-р), де серед ключових проблем визначено низьку ефективність системи взаємодії між суб'єктами агропромислового комплексу та відсутність належної інтеграції інформаційних ресурсів [122].

Крім національних документів, значний вплив на формування правових засад інформаційного забезпечення аграрної сфери справляють і міжнародні стандарти, зокрема Цілі сталого розвитку ООН на період до 2030 року (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/1 від 25 вересня 2015 р.), в яких акцентується увага на необхідності забезпечення сталого сільського господарства шляхом підвищення продуктивності, впровадження інновацій та ефективного управління інформаційними ресурсами [176]. Такі положення кореспондують із європейськими підходами, відображеними у Спільній аграрній політиці ЄС (Common Agricultural Policy, CAP), яка передбачає використання сучасних цифрових технологій для підвищення прозорості та результативності аграрного сектору.

Таким чином, наукове осмислення правового статусу та функціональної ролі суб'єктів, діяльність яких спрямована на інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу, є необхідною передумовою формування ефективної моделі взаємодії органів публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства, що відповідає як національним пріоритетам, так і міжнародним зобов'язанням України.

Інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу є різновидом виконавчо-розпорядчої діяльності, що реалізується у формі цілеспрямованої системи заходів, передбачених чинними нормативно-правовими актами, які спрямовані як на забезпечення належного захисту інформації, пов'язаної з агропромисловою безпекою, так і на впровадження та використання сучасних технологій збору, обробки, обміну й поширення відомостей щодо стану та розвитку сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, а також виконання комплексу робіт з вирощування, збирання, транспортування, зберігання, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Зазначена діяльність охоплює як технічні аспекти (наприклад, застосування геоінформаційних систем, блокчейн-технологій для простежуваності ланцюгів постачання), так і правові механізми (регламентація доступу, захист персональних даних, забезпечення комерційної таємниці, протидія кіберзагрозам).

Відповідно до положень Закону України «Про інформацію» [2], Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [177] та Закону України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» [46], здійснення заходів інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі покладається виключно на уповноважених суб'єктів. Такими суб'єктами є органи державної влади (Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державна служба статистики України тощо), органи місцевого

самоврядування, а також інші юридичні особи, яким у встановленому порядку надано відповідні повноваження [109].

Для виокремлення кола суб'єктів, наділених компетенцією у сфері інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, слід враховувати, що йдеться про ті органи та установи, які уповноважені ухвалювати юридично значущі рішення, обов'язкові для виконання іншими учасниками правовідносин у сфері агропромислового виробництва. Зміст таких рішень підкріплюється визначеними методами та інструментами – від нормативного регулювання та ліцензування діяльності до контролю за дотриманням стандартів безпечності продукції й моніторингу аграрних ринків.

У міжнародно-правовому контексті діяльність у сфері інформаційного забезпечення агропромисловості повинна узгоджуватися з положеннями міжнародних угод і стандартів, зокрема Угоди СОТ про сільське господарство [178], Кодексу Аліментаріус (Codex Alimentarius) [179] та Статут Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН [180] щодо прозорості та обміну даними в аграрній сфері. Це дозволяє не лише гармонізувати українське законодавство з міжнародними вимогами, а й інтегруватися у глобальні ринки та підвищити рівень продовольчої безпеки держави.

Для кожної сфери суспільних відносин, що впорядкована правовими нормами притаманною є впорядкованість через діяльність органів загальної компетенції та спеціальної. Не виключенням є суспільні відносини з приводу інформаційно-правового забезпечення [111, с. 7]. Так, до першої групи віднесемо, наприклад суб'єктів, які наділені повноваженнями щодо визначення засад інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу. Наприклад, Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та територіальні органи центральних органів виконавчої влади, Президент України, військові адміністрації тощо.

До другої групи будуть зараховані суб'єкти, які наділені повноваженнями в сфері агропромислового комплексу чи інформаційно-правового забезпечення.

Наприклад, Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Міністерство цифрової трансформації, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України.

В межах цього дослідження, доцільно акцентувати увагу на правовій характеристиці суб'єктів, що наділені повноваженнями в сфері агропромислового комплексу чи інформаційно-правового забезпечення. Крім того, необхідно окреслити, що собою охоплюватиме правова характеристика. У теорії права, позначення місця та ролі суб'єкта в впорядкуванні конкретного виду суспільних відносин відбувається через використання категорії «правовий статус». Зазначимо, що термін «статус» («status» з лат. мови — становище особи стосовно інших в певній соціальній групі) в юриспруденції апробовано для цілей позначення становища суб'єкта у правовій системі [181, с. 58]. Стосовно суб'єкта права формуватиметься відповідний правовий статус, що відображатиме такі ключові характеристики, як: можливість брати участь у різних правовідносинах і реальна участь у них.

Специфіка правового статусу суб'єктів, наділених повноваженнями у сфері агропромислового комплексу чи інформаційно-правового забезпечення, полягає у нормативно закріпленій ідентифікації їхнього становища та функціонального призначення, що визначає засади участі таких суб'єктів у суспільних відносинах, пов'язаних із формуванням, обробкою, зберіганням та поширенням інформаційної складової, необхідної для ефективного функціонування агропромислового комплексу. Така специфіка зумовлюється поєднанням двох взаємопов'язаних площин — галузевої (аграрне право, агропромислове виробництво) та інформаційно-правової (інформаційне забезпечення, правовий режим даних, доступ до інформації, захист інформації).

До структурних елементів правового статусу суб'єктів владних повноважень на доктринальному рівні науковці відносять комплекс визначених характеристик, які притаманні й суб'єктам інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу [113]. До них належать:

1. Нормативно-правова основа функціонування означених суб'єктів, яка охоплює Конституцію України, закони України («Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про основні засади державної аграрної політики», «Про державну підтримку сільського господарства України» тощо), підзаконні акти, а також міжнародні документи (Орхуська конвенція 1998 р., Резолюції ФАО, акти ЄС у сфері аграрної статистики та обміну даними).

2. Принципи діяльності, серед яких ключовими є принцип верховенства права, належного врядування, відкритості та прозорості, пріоритету публічних інтересів, а також забезпечення достовірності та актуальності інформації.

3. Мета діяльності, що у контексті цього дослідження полягає в ефективному та комплексному інформаційно-правовому забезпеченні агропромислового комплексу, включаючи створення єдиних інформаційних баз, уніфікацію стандартів даних, забезпечення їх сумісності з міжнародними системами.

4. Галузева компетенція, яка відображається у наданих законом повноваженнях щодо регулювання та впорядкування суспільних відносин у сфері агропромислового комплексу, включаючи організацію збору, обробки та поширення галузевої інформації, контроль за її використанням та захист від неправомірного втручання.

5. Порядок прийняття юридично значущих рішень, що варіюється залежно від первинного статусу суб'єкта (центральный орган виконавчої влади, місцева державна адміністрація, орган місцевого самоврядування,

державне підприємство чи установа), але передбачає дотримання вимог адміністративної процедури, належного документування та забезпечення доступу заінтересованих осіб до результатів рішень.

Отже, правова характеристика суб'єктів інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу охоплює сукупність таких ключових детермінант: нормативно-правове регулювання, принципи функціонування, визначену мету діяльності, чітко окреслену компетенцію, а також процедурні аспекти ухвалення і введення в дію юридично значущих рішень. Комплексне розуміння цих елементів дає змогу не лише ідентифікувати місце суб'єктів у системі правових відносин, а й оцінити ефективність їхньої діяльності з позицій забезпечення належного інформаційного супроводу розвитку агропромислового комплексу [182, с. 211].

До прикладу, деталізація повноважень Мінагрополітики щодо інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу міститься в Постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади» [183]. Цей орган є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує впорядкування суспільних відносин в агропромисловому комплексі, тому функціонує відповідно до усталених принципів верховенства права та належного врядування як інші суб'єкти публічного адміністрування. Компетенція Мінагрополітики включає повноваження щодо: а) просування українського бренду та інформаційно-аналітичного забезпечення експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості для інформаційної підтримки українських експортерів продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості; б) забезпечення розміщення актуальної інформації про кон'юнктуру зовнішнього ринку на офіційному веб-сайті тощо [122]. Щодо порядку прийняття рішень, то юридично значущі рішення цього суб'єкта можуть прийматись у вигляді

нормативно-правових актів, адміністративних актів та адміністративних договорів [184, 394].

Так, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів як ключовий суб'єкт інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу функціонує на основі Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України [127]. Нормативне закріплення статусу цього органу передбачає чітке визначення його компетенції, організаційної структури, завдань та механізмів взаємодії з іншими суб'єктами публічної адміністрації. Мета діяльності Держпродспоживслужби спрямована на забезпечення належного рівня безпечності харчових продуктів та дотримання окремих показників їх якості, запобігання потраплянню на ринок небезпечної продукції, дотримання вимог карантину та захисту рослин, здійснення ідентифікації та реєстрації тварин, впровадження та контролю за виконанням санітарного законодавства, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, а також регулювання у сфері насінництва та розсадництва.

Для досягнення означеної мети цей орган наділено широким колом повноважень, що охоплюють, зокрема: а) проведення сертифікації насіння і садивного матеріалу відповідно до міжнародних та національних стандартів; б) здійснення реєстрації та обліку технічних засобів і машин, які використовуються в агропромисловому комплексі, з метою унеможливлення використання небезпечної або невідповідної техніки; в) реалізацію заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства у сфері агропромислового виробництва, включно з моніторингом безпечності харчових продуктів на всіх етапах виробничого та логістичного ланцюга; г) здійснення державного контролю у сфері охорони прав на сорти рослин, що сприяє захисту інтелектуальної власності у сільському господарстві; ґ) нагляд за дотриманням правил у насінництві та розсадництві для забезпечення належної якості

посівного матеріалу, підвищення врожайності та стійкості рослин до хвороб і шкідників.

Таким чином, Держпродспоживслужба виступає не лише контролюючим та регулюючим органом, але й важливим елементом інформаційної інфраструктури агропромислового комплексу, адже її діяльність базується на системному зборі, обробці, перевірці та офіційному оприлюдненні інформації, що має ключове значення для продовольчої безпеки держави та захисту прав споживачів.

Щодо Міністерства цифрової трансформації України, то його діяльність регламентується Положенням про Міністерство цифрової трансформації України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856 (зі змінами) [128]. Відповідно до зазначеного Положення, Мінцифри є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах цифровізації та цифрового розвитку.

Компетенція цього органу у сфері агропромислового комплексу, хоча і має опосередкований характер, охоплює низку важливих напрямів, зокрема: а) формування та реалізація державної політики у сфері цифровізації, включаючи розробку та впровадження технологічних рішень для підвищення ефективності управління агропромисловим комплексом; б) розвиток електронного урядування, що передбачає створення інтегрованих цифрових сервісів для суб'єктів аграрного бізнесу, фермерських господарств, органів місцевого самоврядування та контролюючих органів; в) запровадження електронного документообігу в аграрній сфері, що сприяє оптимізації облікових процесів, зменшенню адміністративного навантаження та підвищенню прозорості; г) розвиток цифрових навичок та цифрових прав громадян, у тому числі працівників аграрного сектору, для ефективного використання цифрових інструментів у виробництві та збуті продукції; г) надання електронних та адміністративних послуг, у тому числі через Портал «Дія», що дозволяє

аграріям отримувати необхідні дозволи, реєстраційні документи та інші адміністративні послуги без необхідності відвідування органів влади; д) забезпечення функціонування системи електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації, які створюють передумови для впровадження інноваційних сервісів в агропромисловому комплексі (електронні земельні торги, реєстрація прав на земельні ділянки, цифрова сертифікація продукції); е) сприяння залученню інвестицій в ІТ-індустрію, у тому числі в сегмент аграрних технологій (AgriTech), що сприяє модернізації виробничих процесів, впровадженню технологій точного землеробства, моніторингу врожайності, управління ресурсами тощо.

Таким чином, роль Міністерства цифрової трансформації у розвитку агропромислового комплексу полягає не у безпосередньому регулюванні галузі, а у створенні цифрової інфраструктури та правових умов для її ефективної цифрової модернізації, що відповідає сучасним світовим тенденціям розвитку сільського господарства в умовах Четвертої промислової революції.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України здійснює свою діяльність відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» [129]. Компетенція інформаційно-правового забезпечення відображається через надання їй повноважень стосовно забезпечення нормативно-правового регулювання у сферах криптографічного і технічного захисту інформації, організації спеціального зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, у кіберпросторі, в інформаційно-комунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, протидії технічним розвідкам, кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури; здійсненні технічного регулювання у сферах криптографічного і технічного захисту інформації, кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури, протидії технічним розвідкам, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена

законом, в інформаційно-комунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності.

Примітним є те, що всі суб'єкти інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, з одного боку, виступають невід'ємною складовою системи державного управління та державного апарату в цілому, а з іншого - зберігають власну специфіку та інституційну автономність. Вони мають визначене законодавством керівництво і чітке підпорядкування, діють у межах делегованих повноважень та у спосіб, передбачений нормативно-правовими актами. Держава наділяє їх компетенцією щодо реалізації функцій виконавчої влади, зокрема у сфері формування та впровадження політики цифровізації, ведення та адміністрування державних електронних реєстрів, забезпечення кіберзахисту, а також організації доступу до інформаційних ресурсів для учасників аграрного сектору.

При цьому кожен з таких суб'єктів зберігає самостійність в організаційному та функціональному плані, діючи в межах визначеної територіальної юрисдикції або у відповідній галузі діяльності. Така багаторівнева структура дозволяє не лише забезпечити комплексний підхід до інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу, а й ефективно координувати діяльність різних інституцій, поєднуючи централізоване управління з гнучкістю галузевих та регіональних ініціатив.

Підсумовуючи зазначимо, що суб'єктами інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу є ті суб'єкти, що можуть приймати юридично значущі рішення щодо захисту інформації в агропромисловому комплексі, використання сучасних технологій обміну та використання інформації стосовно сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, зміст яких підкріплено конкретно визначеними методами та інструментами. Зауважено, що специфіка правового статусу суб'єктів, наділених повноваженнями в сфері агропромислового комплексу чи інформаційно-правового забезпечення

полягає у нормативно закріпленій ідентифікації становища цих суб'єктів та відображає засади участі в суспільних відносинах щодо визначення змісту інформаційної складової забезпечення в агропромисловому комплексі через такі змістовно складові, як: нормативно-правова основа функціонування; принципи діяльності; мета, яка в контексті цього дослідження полягає у належному інформаційно-правовому забезпеченні агропромислового комплексу; галузева компетенція, що відображається у наданих повноваженнях щодо впорядкування суспільних відносин в агропромисловому комплексі; порядок прийняття рішень уповноваженими суб'єктами.

Проаналізовано елементи правового статусу суб'єктів владних повноважень, які наділені правомочностями в сфері інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, а саме: Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Міністерства цифрової трансформації, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

3.3. Система фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу

Відносини, що складаються під час забезпечення функціонування агропромислового комплексу, являють собою складний і багатогранний механізм, який формується під впливом комплексу заходів, що застосовуються державними органами, та численних внутрішніх і зовнішніх чинників. До таких чинників належать як економічні (рівень інвестицій, доступність кредитування, стан внутрішнього та зовнішнього ринків), так і політичні (стабільність державної влади, реалізація аграрної політики), правові (якість законодавчого регулювання, ефективність правозастосування) та соціальні (рівень зайнятості сільського населення, забезпечення продовольчої безпеки). Станом на сьогодні

в Україні спостерігаються кардинальні трансформації в економічній, політичній, правовій та інших сферах суспільного життя. Такі зміни обумовлені, з одного боку, процесом утвердження України як соціальної, демократичної та правової держави європейського зразка, з орієнтацією на стандарти ЄС у сфері аграрної політики, а з іншого – дією правового режиму воєнного стану, який вимагає оперативної адаптації агропромислового сектору до нових викликів, зокрема в частині логістики, експорту та продовольчої безпеки.

Традиційно впорядкування суспільних відносин відбувається у відповідь на актуальні виклики правозастосування, адже завдяки їх постійному удосконаленню забезпечується стабільність та розвиток держави, а також ефективність функціонування всього державного механізму. Сфера суспільних відносин, пов'язаних з агропромисловим комплексом, займає провідне місце серед пріоритетів державної політики, оскільки безпосередньо впливає на продовольчу безпеку, економічну стабільність та розвиток регіонів. У цьому контексті особливого значення набуває наукове осмислення та правовий аналіз існуючих у чинному законодавстві заходів фінансового характеру, які спрямовані на підтримку та захист аграрного сектору. Фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу стає ключовим інструментом підтримання його стабільності, конкурентоспроможності та здатності адаптуватися до умов, у яких перебуває Українська держава, особливо в умовах воєнного стану та глобальної економічної турбулентності.

В чинному законодавстві України категорія «агропромисловий комплекс» не використовується. В окремих дослідженнях, присвячених впорядкуванню питань агропромислового комплексу використано формулювання «агропромислової безпеки». В контексті адміністративно-правового регулювання агропромисловим комплексом, вдалими є висновки Іванової Г. щодо його трактування як різновиду публічної діяльності, яка має організуючий, виконавчо-розпорядчий характер, галузевої групи органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо

практичної реалізації функцій та завдань аграрної політики. Крім того, авторкою запропоновано розуміння ключових ознак адміністративно-правового регулювання агропромислового комплексу: 1) це аграрно-управлінська діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування інших суб'єктів; 2) ця діяльність відбувається у межах чинного законодавства; передбачає перелік визначальних повноважень суб'єктів аграрної компетенції; 3) ця діяльність передусім спрямована на належну організацію функціонування агропромислового комплексу; 4) вона здійснюється з метою забезпечення прав, свобод та інтересів усіх учасників аграрних відносин [6, с. 99].

Фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу становить собою особливий різновид виконавчо-розпорядчої діяльності, який виявляється у сукупності нормативно встановлених заходів, що мають чітко виражену фінансову природу. Таке забезпечення є невід'ємною складовою державної політики у сфері аграрного виробництва та переробки, адже саме через систему фінансово-правових інструментів держава створює належні умови для функціонування та розвитку агропромислового комплексу. Йдеться, передусім, про комплекс грошових відносин, за допомогою яких формується, розподіляється та використовується сукупність грошових фондів держави, її територіальних утворень, а також підприємств, установ та організацій, що належать державі чи органам місцевого самоврядування.

При цьому, специфіка організаційно-правової форми чи характер господарської діяльності конкретних суб'єктів не змінює сутності застосовуваних фінансово-правових заходів, оскільки вони ґрунтуються на єдиних принципах та правилах, закріплених у законодавстві. Такий підхід забезпечує уніфікованість регулювання та сприяє стабільності фінансових механізмів у стратегічно важливій сфері економіки.

Сутність фінансово-правового забезпечення полягає у специфічній формі економічних відносин, пов'язаних із процесом формування, розподілу та перерозподілу частини вартості сукупного суспільного продукту, а також утворенням і використанням на цій основі державних централізованих і

децентралізованих грошових фондів [185, с. 15]. Цей комплекс економічних і правових відносин відображає взаємодію між державою, суспільством і суб'єктами господарювання у сфері мобілізації і спрямування фінансових ресурсів для забезпечення стабільного функціонування та розвитку економіки загалом і агропромислового комплексу зокрема.

При цьому важливо враховувати класифікацію фінансів, які поділяються на дві основні категорії:

1. Публічні (державні) фінанси, що визначаються як економічні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням грошових фондів, призначених для виконання функцій та завдань держави, її адміністративно-територіальних одиниць, а також підприємств, установ і організацій, необхідних для забезпечення розширеного відтворення, соціальних потреб та функціонування державного апарату. У межах публічних фінансів відбуваються розподіл і перерозподіл сукупного суспільного продукту, а також здійснюється контроль за задоволенням суспільних інтересів і потреб. Публічні фінанси охоплюють бюджетну систему, державне кредитування, цільові фонди, державні інвестиції, що становлять основу фінансово-правового забезпечення розвитку агропромислового комплексу та інших стратегічних галузей економіки.

2. Приватні фінанси - це грошові кошти юридичних осіб та інших установ і організацій, заснованих на праві приватної власності, а також грошові ресурси фізичних осіб. Приватні фінанси регулюють економічні відносини, що виникають у сфері підприємницької діяльності, інвестицій, споживання і заощадження, та мають свої особливості управління, що відрізняються від публічних фінансів, проте перебувають у тісній взаємодії з ними. Зокрема, у контексті агропромислового комплексу приватні фінанси відіграють ключову роль у забезпеченні розвитку фермерських господарств, кооперативів, приватних підприємств та ініціатив щодо модернізації сільськогосподарського виробництва.

З огляду на зазначене, фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу передбачає комплексний підхід до мобілізації та ефективного розподілу як публічних, так і приватних фінансових ресурсів, що сприяє сталому розвитку галузі, підвищенню її конкурентоспроможності та реалізації соціально-економічних функцій держави.

В контексті цього дослідження нас цікавитимуть виключно публічні фінанси, що відображають вплив фінансово-правового забезпечення на агропромисловий сектор. Це додатково пояснюється тим, що управління за допомогою фінансів є невід'ємним елементом владно-розпорядчого впливу на суспільні відносини, що має мати й відповідне нормативне підґрунтя. Направляючи потоки коштів на утворення грошових фондів, які потім використовуються на потреби суспільства, держава у такий спосіб стимулює або, навпаки, обмежує діяльність у певних сферах. Недостатнє виділення коштів на ті чи інші види людської діяльності призводить до її згортання, а також до інших негативних явищ [185, с. 17].

Таким чином, фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу слід розуміти як цілеспрямовану, системну та комплексну діяльність держави і її уповноважених органів, спрямовану на формування, розподіл і ефективне використання централізованих і децентралізованих грошових фондів. Ця діяльність є ключовим елементом реалізації державної політики у сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості. Вона охоплює не лише безпосереднє фінансування виробничих процесів, а й забезпечення виконання широкого комплексу заходів, пов'язаних із вирощуванням, збиранням, зберіганням, транспортуванням, переробкою та реалізацією сільськогосподарської продукції.

Водночас фінансово-правове забезпечення передбачає створення сприятливих умов для розвитку агропромислового комплексу через впровадження механізмів бюджетної підтримки, системи податкових пільг, кредитування, інвестиційних програм, грантових ініціатив, а також контролю за раціональним і цільовим використанням фінансових ресурсів. Особлива увага

приділяється адаптації фінансових інструментів до потреб різних суб'єктів аграрного сектора (від дрібних фермерських господарств до великих агропромислових корпорацій) з урахуванням їхнього статусу, масштабів діяльності та специфіки виробництва.

Крім того, фінансово-правове забезпечення виступає одним із важливих інструментів державного регулювання, спрямованого на підвищення продовольчої безпеки, стимулювання інноваційного розвитку, підтримку екологічної стійкості та інтеграцію українського аграрного сектора у світові ринки. Воно також враховує зміни в економічному середовищі, політичні виклики і особливості правового режиму, зокрема в умовах воєнного стану, що актуалізує питання адаптації та модернізації фінансово-правових механізмів відповідно до сучасних викликів.

Отже, фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу є багатограним і динамічним процесом, що включає розробку та впровадження нормативно-правових актів, організаційних та інституційних заходів, спрямованих на ефективне управління фінансовими ресурсами з метою стабільного функціонування і сталого розвитку аграрної галузі в цілому.

Зміст фінансової діяльності держави в агропромисловому комплексі проявляється у використанні комплексу фінансових інструментів, серед яких: а) бюджетні асигнування (державні та місцеві програми підтримки виробників сільськогосподарської продукції, субсидії на закупівлю техніки, компенсація вартості насіння чи добрив); б) кредитування (надання пільгових кредитів сільськогосподарським підприємствам, фермерським господарствам і кооперативам, у тому числі за рахунок державних програм здешевлення відсоткових ставок); в) інвестиційні програми (державне фінансування та державно-приватне партнерство у будівництві елеваторів, переробних заводів, логістичних центрів); г) грантова підтримка (надання безповоротної фінансової допомоги у межах національних і міжнародних проектів, спрямованих на розвиток аграрного виробництва та підвищення його конкурентоспроможності); г) система оподаткування (пільгове оподаткування

для сільськогосподарських товаровиробників, спеціальні режими ПДВ, єдиний податок четвертої групи для фермерів); д) страхування сільськогосподарських ризиків (субсидування страхових премій з метою мінімізації наслідків природних та ринкових коливань).

При цьому, акцент робиться саме на цільовій спрямованості таких заходів на розвиток і стабільне функціонування агропромислового комплексу, підвищення його ефективності та забезпечення продовольчої безпеки держави.

У Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року до проблем фінансово-правового характеру віднесено комплекс чинників, які істотно стримують ефективне функціонування агропромислового комплексу [50]. Зокрема, наголошується на обмеженості фінансових ресурсів, що перешкоджає повноцінній реалізації державної аграрної політики та зменшує можливості охоплення більшої кількості виробників сільськогосподарської продукції програмами державної підтримки. Водночас відсутність чітко визначених стратегічних цілей і довгострокових пріоритетів розвитку сільського господарства та сільських територій призводить до фрагментарності заходів та неузгодженості рішень між різними рівнями управління.

Серед ключових проблем також виділяється зниження закупівельних цін на основні види сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку, що безпосередньо впливає на рівень доходів виробників і їхню інвестиційну спроможність. Одночасно спостерігається зростання вартості виробничих ресурсів – добрив, насіння, засобів захисту рослин, а також енергоносіїв (електроенергії, палива), що суттєво збільшує собівартість виробництва та зменшує конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

Окремо підкреслюється проблема недостатньо розвиненої системи фінансового менеджменту в агропромисловому комплексі, що виявляється у неефективному використанні наявних коштів, недостатньому контролі за їх цільовим спрямуванням, а також у відсутності дієвих механізмів оцінки результативності фінансових програм. Сукупність зазначених факторів

зумовлює необхідність глибокої модернізації фінансово-правових інструментів та впровадження комплексних підходів до фінансового забезпечення аграрного сектору.

Відповідно, напрямками модернізації фінансово-правового забезпечення можна вважати: 1) створення виплатної агенції, що забезпечуватиме своєчасну та цільову виплату державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції; 2) забезпечення отримання виробниками сільськогосподарської продукції незалежно від розміру справедливому доходу, прозорого та інклюзивного доступу до фінансування, зокрема для малих виробників сільськогосподарської продукції; 3) впровадження програм підтримки ліквідності виробників, державних гарантій та грантового фінансування; 4) розширення програм часткового гарантування кредитів та зниження витрат, пов'язаних з отриманням кредитів чи залученням інвестицій, що стосуються діяльності агропромислового сектору; 5) створення умов для залучення інвестицій, надання підтримки шляхом запровадження грантів та здешевлення будівництва і реконструкції тваринницьких об'єктів, підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, переробки побічних продуктів тваринного походження тощо; 6) забезпечення справедливому доходу фермерських господарств і стійкості сільськогосподарського сектору (в тому числі, через зменшення «розриву у доходах у сільському господарстві»); 7) розширення іпотечного кредитування на основі розвитку ринку сільськогосподарських земель та припинення мораторію на відчуження землі тощо.

У Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року також приділено значну увагу належному фінансово-правовому забезпеченню експортної діяльності. Зокрема, наголошується, що для досягнення цілей сталого розвитку агропромислового комплексу та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках пріоритетним завданням є створення дієвих механізмів підтримки експортерів сільськогосподарської, харчової та переробної продукції [122]. Така підтримка

має включати: удосконалення системи кредитування та страхування експортних операцій, запровадження пільгових фінансових інструментів для малих і середніх підприємств, розвиток інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності, а також надання інформаційно-консультаційної допомоги експортерам.

При цьому особлива увага приділяється необхідності узгодження внутрішніх фінансово-правових механізмів з міжнародними зобов'язаннями України у рамках членства у Світовій організації торгівлі (СОТ), що передбачає недопущення застосування заборонених субсидій та інших інструментів, які можуть спотворювати конкуренцію на світовому ринку. У документі підкреслюється, що дотримання таких зобов'язань є ключовою умовою для збереження стабільного доступу української продукції до зовнішніх ринків та уникнення торговельних суперечок.

Крім того, Стратегія передбачає створення сприятливого правового середовища для залучення інвестицій у галузі, пов'язані з експортом, зокрема шляхом спрощення адміністративних процедур, удосконалення митного та валютного регулювання, а також впровадження цифрових сервісів для супроводу експортних операцій.

Слід відмітити, що публічними інституціями на державному рівні здійснюються комплексні заходи, спрямовані на удосконалення фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу, що є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері розвитку сільського господарства. Зокрема, Кабінет Міністрів України запровадив програму кредитування під назвою «Доступні кредити 5-7-9 відсотків», яка значною мірою сприяє покращенню доступу аграрних підприємств до фінансових ресурсів. Відзначається, що станом на листопад 2022 року частка сільського господарства у загальному обсязі субсидування відсоткових ставок у рамках цієї програми становила 52 %, що еквівалентно приблизно 80,3 млрд гривень або 2 млрд євро. Програма орієнтована на підтримку корпоративних господарств, юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців, які

zareєстровані у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Крім того, урядом було засновано Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, який має на меті зменшення фінансових ризиків для банківських установ, що кредитують агровиробників. Програми підтримки цього Фонду реалізуються за сприянням міжнародних партнерів, зокрема Світового банку, Європейського Союзу та Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Вони спрямовані переважно на виробників сільськогосподарської продукції, земельна площа яких не перевищує 500 гектарів, що дозволяє більш ефективно підтримувати малих та середніх аграрних виробників. Фонд бере на себе частину збитків банку у разі дефолту позичальника, що суттєво знижує банківські ризики та створює умови для розширення кредитного портфелю в аграрній сфері. Особливо важливо, що завдяки цим заходам збільшується доступність кредитів з більш тривалим строком погашення – до десяти років, що є критично важливим для фінансування довгострокових інвестицій у сільському господарстві [50].

Таким чином, комплексний підхід держави до фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу сприяє створенню сприятливих умов для сталого розвитку галузі, підвищення її конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а також забезпеченню продовольчої безпеки країни. Водночас подальше удосконалення таких програм і механізмів підтримки є актуальним завданням у контексті адаптації до викликів глобалізації, змін клімату та сучасних геополітичних умов.

Доцільним видається формування комплексного підходу до фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу та його модернізації шляхом урахування стадійності фінансової діяльності держави, яка охоплює планування, мобілізацію, розподіл та використання фінансових ресурсів, а також здійснення контролю за їх цільовим та ефективним використанням. Такий підхід передбачає узгодженість дій органів державної влади на всіх етапах фінансового циклу, інтеграцію програм підтримки

сільськогосподарського виробництва із загальною стратегією соціально-економічного розвитку країни, запровадження сучасних механізмів фінансового моніторингу та аудиту, а також підвищення прозорості й підзвітності використання бюджетних коштів у сфері АПК. Тобто, доцільно впровадити комплексні зміни у фінансово-правовому забезпеченні агропромислового комплексу, орієнтовані на врахування стабільності фінансової діяльності держави. Зокрема:

1. На стадії формування централізованих і децентралізованих фондів (Державний бюджет України, місцеві бюджети та інші децентралізовані фонди) – необхідно чітко передбачити у бюджетному плануванні обсяги дотацій, спрямованих на підтримку агропромислового комплексу, з урахуванням пріоритетних напрямів розвитку галузі, регіональних потреб та міжнародних зобов'язань України.

2. На стадії розподілу коштів: а) формування грошових фондів (надходження коштів до бюджетів) має супроводжуватися запровадженням пільгових режимів оподаткування, зокрема податкових канікул або знижених ставок податку на доходи фізичних осіб, які здійснюють діяльність у сфері агропромислового виробництва; б) власне розподіл коштів (рух ресурсів, закріплених за окремими бюджетами) повинен бути спрямований на фінансування державних програм і проєктів, що забезпечують впорядкування правовідносин та стимулюють інноваційні процеси в агропромисловому секторі; в) перерозподіл коштів (через механізми непрямих податків, мита, трансферних платежів) має супроводжуватися наданням митних преференцій та податкових стимулів для імпорту та експорту сільськогосподарських товарів, технологій та обладнання.

3. На стадії використання державних коштів фінансова діяльність повинна бути спрямована на реалізацію стратегічних цілей розвитку агропромислового комплексу, зокрема – модернізацію виробничих потужностей, впровадження інноваційних технологій, розвиток екологічно сталого землеробства та забезпечення продовольчої безпеки держави.

4. На завершальній стадії – контролю за рухом грошових фондів – необхідно забезпечити подвійний підхід: а) наскрізний контроль, який здійснюється на всіх етапах руху фінансових ресурсів; б) підсумковий контроль, що поєднує звітність та аналітичну оцінку ефективності використання коштів. При цьому має бути розроблено прозорі, уніфіковані механізми моніторингу та аудиту фінансових потоків, пов'язаних із підтримкою виробників сільськогосподарської продукції, з метою запобігання нецільовому використанню бюджетних ресурсів [186, с. 1079].

Підсумовуючи, слід дійти висновку, що фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу являє собою цілеспрямовану діяльність держави, спрямовану на формування, розподіл і ефективне використання централізованих та децентралізованих грошових фондів. Основною метою цієї діяльності є забезпечення реалізації функцій держави у сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, а також виконання комплексу заходів, пов'язаних із вирощуванням, збиранням, зберіганням і переробкою сільськогосподарської продукції.

У сучасних умовах, що характеризуються значними викликами та необхідністю адаптації до нових економічних, соціальних і політичних реалій, особливо важливим стає модернізація фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу. Серед стратегічних напрямів такої модернізації виділяють створення виплатної агенції, яка матиме на меті забезпечення своєчасної, цільової та прозорої виплати державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції. Це дозволить мінімізувати корупційні ризики, підвищити рівень довіри учасників аграрного ринку до державних програм і покращити ефективність використання бюджетних коштів.

Вкрай важливим є забезпечення справедливого доходу для всіх виробників сільськогосподарської продукції незалежно від їхнього розміру, що передбачає створення прозорого та інклюзивного доступу до фінансування. Особлива увага приділяється малим і середнім виробникам, які часто мають обмежений доступ до кредитних ресурсів. Впровадження програм підтримки

ліквідності, надання державних гарантій і грантового фінансування сприятиме зниженню фінансових бар'єрів та стимулюватиме розвиток інноваційних технологій і підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу.

Також актуальним є розширення програм часткового гарантування кредитів, що знизить витрати, пов'язані з отриманням фінансування, і полегшить залучення інвестицій. Це сприятиме стабільності і довгостроковому розвитку аграрного сектора, стимулюватиме зростання виробництва та експорту сільськогосподарської продукції.

Запропоновано модель модернізації фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу, яка базується на принципі стабільності фінансової діяльності держави. Така модель передбачає чітке визначення етапів формування, розподілу, використання та контролю за фінансовими ресурсами, що дозволить підвищити прозорість, ефективність і цілеспрямованість фінансової підтримки аграрного сектору. Впровадження цієї моделі сприятиме створенню стабільного фінансового середовища, здатного адаптуватися до викликів і підтримувати сталий розвиток агропромислового комплексу України.

3.4. Адміністративно-правовий захист земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі

Відповідно до статті 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їх посадові особи зобов'язані діяти строго в межах наданих їм повноважень і в спосіб, визначений Конституцією та законами України [35]. Цей принцип закріплює верховенство права та гарантує, що діяльність публічних органів здійснюється на основі законності, що є фундаментальним для функціонування демократичної правової держави. Виконання посадовими особами своїх обов'язків у межах компетенції сприяє не лише ефективному управлінню, але й захисту прав та законних інтересів громадян.

Законодавчо реалізованим механізмом контролю за дотриманням цих вимог є право кожної особи на звернення до адміністративного суду у випадку вважання, що рішенням, дією або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень було порушено її права, свободи або законні інтереси. Відповідно до статті 5 Кодексу адміністративного судочинства України [187], особа має право просити адміністративний суд про захист таких порушених прав шляхом: а) визнання протиправним та скасування індивідуального акта або окремих його положень; б) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій; в) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити конкретні дії; г) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень.

Цей комплекс правових норм створює механізми юридичної відповідальності органів влади та їх посадових осіб, що, у свою чергу, забезпечує баланс між владою та правами громадян. Особливо важливим є те, що судовий захист можливий у випадках не лише активних дій влади, які порушують права, але й у випадках її бездіяльності, що може призводити до порушення законних інтересів. Таким чином, судова практика сприяє не лише контролю законності рішень органів публічної влади, а й гарантує реалізацію принципу належного врядування.

Особливе значення має застосування цих положень у сферах, де діяльність органів влади безпосередньо впливає на життєво важливі інтереси громадян та суспільства, зокрема в агропромисловому комплексі. Забезпечення законності, прозорості та підзвітності дій публічних органів у цій сфері є запорукою сталого розвитку, захисту прав учасників аграрних відносин і підвищення ефективності державного управління.

У такому контексті необхідно виходити з того, що для можливості звернення до суду в межах адміністративної юрисдикції у справах, пов'язаних із земельними та майновими суспільними відносинами, мають бути враховані два ключові критерії: предметний та суб'єктний. Ці критерії є

фундаментальними для визначення підсудності та належності адміністративної справи до компетенції адміністративного суду.

Предметний критерій передбачає, що справа має стосуватися публічно-правових відносин, зокрема регулювати питання, які виникають у сфері управління земельними ресурсами, майновими правами та іншими аспектами, де задіяні норми адміністративного права. Суб'єктний критерій зосереджується на тому, що хоча б одна зі сторін справи має бути суб'єктом владних повноважень, тобто органом державної влади або органом місцевого самоврядування, чи іншою особою, наділеною публічно-владними функціями.

Дане положення узгоджується з визначенням публічно-правового спору, що лежить в основі адміністративної справи відповідно до статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України) [187]. Згідно з цією статтею, публічно-правовий спір визначається як спір, в якому: а) хоча б однією зі сторін здійснюються публічно-владні управлінські функції, у тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку з виконанням або невиконанням цих функцій; б) або хоча б однією стороною надаються адміністративні послуги на підставі законодавства, що уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку з наданням або ненаданням цих послуг; в) або хоча б однією зі сторін є суб'єкт виборчого процесу або процесу референдуму, і спір виник у зв'язку з порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи.

Таким чином, публічно-правовий спір характеризується безпосереднім зв'язком із діяльністю органів влади або осіб, які виконують публічні функції, що відрізняє його від приватноправових спорів і обумовлює специфіку їх розгляду у порядку адміністративного судочинства. Це особливо актуально для земельних та майнових відносин, які є одними з найбільш регульованих і дискусійних у сфері публічного права, враховуючи їх важливість для розвитку агропромислового комплексу та соціально-економічного розвитку регіонів.

Відповідне визначення підкреслює необхідність чіткого дотримання процедурних норм і забезпечення правової визначеності при розгляді адміністративних справ, що стосуються реалізації публічно-владних функцій, адже саме через такі механізми забезпечується баланс між владою та правами громадян.

Тобто є недостатнім лише участь суб'єкта владних повноважень у спірному правовідношенні, має значення і те, з приводу чого цей спір виник. Не виключенням є спори, що виникають з приводу земельних та майнових відносин.

Спір набуватиме ознак публічно-правового спору і підлягатиме розглядові у порядку адміністративного судочинства тоді, коли він виник із публічно-правових відносин за участю суб'єкта владних повноважень при здійсненні ним владних управлінських функцій щодо іншого суб'єкта, який є учасником спору [188, с. 401].

Для більш глибокого визначення уточнюючих ознак змісту публічно-правового спору можуть бути використані такі його ключові елементи: сторони спору, що включають суб'єкта владних повноважень, інших суб'єктів, які реалізують владні управлінські функції, а також фізичних чи юридичних осіб, які є контрагентами або позивачами в таких спорах; адміністративні правовідносини, з яких виник спір, що, як правило, охоплюють порушення, що спричинили адміністративно-правові наслідки, а також відповідні норми адміністративного права, які регламентують правовідносини та регулятивні механізми вирішення таких спорів [189, с. 169].

При цьому, владно-управлінські повноваження у контексті публічно-правових спорів виступають як інструмент забезпечення суб'єктивних публічних прав і пов'язані з низкою функціональних аспектів, що включають: а) реалізацію, охорону та захист прав і свобод громадян, які були порушені внаслідок діяльності суб'єктів владних повноважень. Такий захист є однією з ключових функцій держави, що забезпечує верховенство права та належне врядування; б) підтримку реалізації інтересів територіальних, етнічних та

інших соціальних спільнот, що мають специфічні потреби та особливості, які повинні враховуватися у процесі прийняття владних рішень та виконання адміністративних функцій; в) реалізацію суб'єктами публічно-владних повноважень контролю та управління щодо підвладних їм суб'єктів із метою забезпечення правомірності їх діяльності, що включає превентивні заходи для підтримання законності і порядку у відповідній сфері [190, с. 17].

Таким чином, владно-управлінські повноваження в публічно-правових спорах виступають не лише як механізм реалізації державної волі, а й як гарантія захисту публічних і приватних інтересів, сприяють підтриманню балансу між владою і громадянином, забезпечуючи правову визначеність і справедливість у сфері адміністративного судочинства.

Для встановлення підстав адміністративного процесуального оскарження необхідно враховувати, що ключове значення має конкретне застосування владно-управлінських повноважень, а саме – рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень. Незалежно від зовнішньої форми їх вираження, владно-управлінські повноваження мають низку характерних ознак, які слід детально розглянути для правильного розуміння предмету адміністративного оскарження.

По-перше, рішення суб'єкта владних повноважень охоплюють як нормативно-правові акти, що містять загальні правила поведінки і застосовуються до необмеженого кола осіб, так і правові акти індивідуальної дії, які спрямовані на вирішення конкретної справи і стосуються визначеної особи або групи осіб. Такі рішення приймаються уповноваженим органом публічної влади і є юридичним фактом, що може спричиняти виникнення, зміну або припинення конкретних правовідносин. Вони є основним засобом реалізації владно-розпорядчих функцій, тому їх законність та обґрунтованість є об'єктом перевірки в адміністративному судочинстві.

По-друге, дії суб'єкта владних повноважень розглядаються як активна юридично значуща форма поведінки, що безпосередньо впливає з покладених на нього публічно-владних функцій. Такі дії мають безпосередній вплив на

права, свободи та інтереси інших осіб і можуть проявлятися у формі застосування заходів примусу, надання адміністративних послуг, виконання контролюючих функцій тощо. Важливо підкреслити, що саме дії суб'єкта влади, на відміну від бездіяльності, означають активне втручання у правові відносини, що тягне за собою правові наслідки.

По-третє, бездіяльність суб'єкта владних повноважень полягає у свідомому або несвідомому уникненні вчинення дій, які були покладені на нього законодавством або іншими нормативно-правовими актами, а також у відсутності необхідних рішень, які суб'єкт зобов'язаний був ухвалити. Бездіяльність призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів інших осіб і, відповідно, є підставою для адміністративного оскарження. Вона вважається негативним юридичним фактом, який підлягає усуненню в процесі адміністративного судочинства.

Таким чином, правове регулювання адміністративного процесуального оскарження вимагає чіткого розмежування і правильного розуміння трьох основних форм прояву владно-управлінських повноважень, рішень, дій та бездіяльності, оскільки кожна з них має свої особливості та правові наслідки, що безпосередньо впливають на права і обов'язки суб'єктів публічних відносин [191, с. 16].

Тобто, до рішень суб'єктів владних повноважень, що підлягають оскарженню в межах адміністративного судочинства, буде віднесено ті, яких формально втілено у вигляд нормативно-правового акта чи індивідуального акта.

Отже, у межах земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі існує можливість оскарження рішень, дій або бездіяльності різних суб'єктів публічної влади в адміністративному суді. Зокрема, це стосується таких ключових органів, як Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України, яке реалізує державну політику у сфері агропромислового комплексу, координує діяльність підпорядкованих органів та

здійснює управління земельними ресурсами, нормативне регулювання і підтримку сільськогосподарського виробництва.

Крім того, до сфери відповідальності входить Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, що контролює відповідність сільськогосподарської продукції встановленим стандартам якості та безпеки, здійснює державний нагляд і забезпечує захист прав споживачів, а також регулює питання карантину і захисту рослин.

Важливою ланкою в системі регулювання земельних та майнових відносин є Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру України, яка відповідає за ведення земельного кадастру, забезпечення точності і достовірності геопросторових даних, що мають вирішальне значення для ефективного управління земельними ресурсами, а також за проведення земельних торгів, оформлення прав на землю і контроль за дотриманням земельного законодавства.

Всі зазначені суб'єкти влади, а також їх територіальні підрозділи, наділені широкими повноваженнями щодо прийняття рішень і здійснення контролю у сфері агропромислового комплексу, що безпосередньо впливає на права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб, зокрема аграрних виробників, землекористувачів, підприємств харчової промисловості тощо. Відтак, їхні рішення, дії чи бездіяльність можуть бути оскаржені в адміністративному суді з метою захисту порушених прав або законних інтересів.

Таким чином, забезпечення ефективного функціонування механізму адміністративного оскарження у цій сфері є важливою складовою правового захисту учасників агропромислових відносин, що сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади, дотриманню принципу законності та зміцненню правової держави в Україні.

З врахуванням положень КАС України, зазначимо, що при оскарженні нормативно-правових актів матимуть значення такі положення: а) у позовній заяві має бути вказано відомості про застосування оскаржуваного нормативно-

правового акта до позивача або належність позивача до суб'єктів правовідносин, в яких застосовується або буде застосовано цей акт; б) справи вказаної категорії не можуть бути розглянутими за правилами спрощеного позовного провадження, а розглядаються за правилами загального позовного провадження; в) нормативно-правовий акт первинно перевіряється на предмет законності та відповідності правовим актам вищої юридичної сили; г) нормативно-правові акти можуть бути оскаржені протягом усього строку їх чинності; г) результатом розгляду спорів щодо оскарження нормативно-правових актів, їх може бути визнано протиправними (незаконними чи такими, що не відповідають правовому акту вищої юридичної сили) чи нечинними повністю в окремій їхній частині [187].

Справи щодо оскарження актів індивідуальної дії, які стосуються земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі стосуються рішень індивідуального характеру, яких прийнято уповноваженими суб'єктами, їх посадовими чи службовими особами при здійсненні публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства для вирішення конкретної справи та спрямовано на забезпечення та реалізацію прав/обов'язків/інтересів окремої особи (осіб). До ознак, що характеризують індивідуальні акти, віднесемо такі: 1) є різновидом юридично владного волевиявлення суб'єкта владних повноважень, що має індивідуальний персоніфікований характер; 2) стосується конкретної (індивідуально-визначеної) справи або питання у сфері суспільних відносин, пов'язаних з агропромисловим комплексом; 3) може прийматися як у письмовій формі, так і конклюдентній через вчинення у формі дії, зміст та призначення якої є відомим (або має бути відомим) учасникам певних правовідносин, а її дотримання/наслідування ними має юридично значущі наслідки.

Прикладом публічно-правового спору, що виникає у сфері земельних та майнових відносин агропромислового комплексу, може бути питання заборони або відмови у наданні дозволу на розробку проекту землеустрою. Відповідно до чинного законодавства, рішення про надання дозволу на розробку проекту

землеустрою щодо відведення земельної ділянки або про відмову у такому дозволі має оформлюватися розпорядчим індивідуальним правовим актом, який, як правило, видається у формі наказу Головного управління Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастру) в області.

Практика адміністративних судів демонструє, що в разі порушення процедури прийняття такого рішення позивачі звертаються до суду з відповідними позовними заявами або клопотаннями, які передбачають зобов'язання суб'єкта владних повноважень вжити відповідні заходи і прийняти законне управлінське рішення у встановленій формі. Проте, як свідчить судова практика, суб'єкти владних повноважень, зокрема територіальні підрозділи Держгеокадастру, іноді ухиляються від прийняття відповідного формального рішення, натомість направляючи заявникам лише офіційні листи з поясненнями або відмовами, що не відповідає вимогам адміністративного законодавства щодо форми та змісту таких рішень.

Такі дії вважаються протиправними, оскільки листи не мають юридичної сили розпорядчих актів, а отже, не можуть створювати, змінювати або припиняти права і обов'язки позивачів. Відтак, адміністративні суди виносять рішення про зобов'язання відповідача (Держгеокадастру) оформити управлінське рішення у встановленій законом формі з повним і обґрунтованим мотивуванням, що відповідає вимогам законодавства і забезпечує захист прав і законних інтересів заявників [192].

Таким чином, зазначена ситуація є типовим прикладом публічно-правового спору, у якому з одного боку виступає суб'єкт владних повноважень, наділений публічно-владними функціями, а з іншого - фізична чи юридична особа, яка вимагає від державного органу дотримання встановлених процедур і захисту своїх прав у сфері земельних відносин агропромислового комплексу. Аналіз таких спорів підкреслює важливість чіткої правової регламентації процедур прийняття рішень і забезпечення їх належного оформлення для

реалізації принципів законності, прозорості та ефективності в управлінні земельними ресурсами.

В межах цього питання, важливим є не лише форма рішення суб'єкта владних повноважень, але й те, що у нього є лише кілька варіантів поведінки в цьому: або надати дозвіл або не надати за наявності визначених законом підстав. На це й вказує судова практика. Так, у рішенні ВС у справі № 320/5760/21 зазначено, що: а) надання дозволу на розроблення проєкту відведення не свідчить, що проєкт буде затверджено відповідною радою; б) земельним законодавством визначено вичерпний перелік підстав для відмови у наданні дозволу на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки; в) не передбачено право суб'єкта владних повноважень відступати від положень статті 118 Земельного кодексу України; г) не передбачено, що це повноваження має дискреційний характер; г) якщо умови для відмови відсутні, орган повинен прийняти відповідне рішення про надання дозволу на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки; ці повноваження та порядок їх реалізації передбачають лише один вид правомірної поведінки відповідного органу – надати дозвіл на розроблення проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або відмова в його наданні, якщо для цього є законні підстави [193].

Примітним є те, що значна частина спорів, пов'язаних із земельними або майновими відносинами в агропромисловому комплексі, не підлягає розгляду адміністративними судами. Зокрема, існують випадки, коли оскаржуються рішення про зобов'язання змінити цільове призначення земельної ділянки з метою подальшого надання дозволу на її користування. Проте в межах адміністративного судочинства такі спори часто визнаються такими, що не є релевантними до компетенції адміністративних судів і тому потребують розгляду в інших галузях права та з використанням альтернативних механізмів правового захисту.

Зокрема, у постанові Верховного Суду у справі № 380/6793/20 від 13 грудня 2022 року було визначено, що спори щодо зміни цільового

використання земельних ділянок не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки такі відносини мають майновий характер і регулюються іншими нормами матеріального права, що передбачають інші процедури оскарження та захисту прав [194].

Це підкреслює необхідність чіткого визначення предмета спору та компетенції судів, що мають розглядати відповідні справи. Водночас, такі випадки свідчать про певні складнощі у правовому регулюванні земельних відносин у агропромисловому комплексі, які потребують удосконалення законодавства та розробки спеціалізованих процедур захисту прав учасників цих відносин. Врахування цих аспектів є надзвичайно важливим для забезпечення ефективного та комплексного правового регулювання земельних та майнових питань у сфері аграрного сектора.

Що стосується відмежування спорів, які підлягають розгляду в межах господарського судочинства і виникають з земельних відносин, слід зазначити, що учасником таких спорів може виступати і суб'єкт владних повноважень. Зокрема, до таких спорів належать: а) оспорування розірвання договору оренди земельної ділянки, що виникає у зв'язку з набуттям права власності на житловий будинок, будівлю або споруду, розташовану на орендованій земельній ділянці іншою особою; б) спори щодо поновлення договору оренди земельної ділянки на аналогічних умовах; в) спори про стягнення збитків, завданих внаслідок використання землі без наявності правовстановлюючих документів; г) спори про зобов'язання погоджувати межі земельної ділянки тощо.

Водночас, важливо підкреслити, що такі спори мають переважно приватно-правову природу, оскільки виникають із договірних зобов'язань між сторонами і регулюються нормами цивільного або господарського права. З огляду на це, вони не підлягають розгляду в межах адміністративного судочинства, оскільки останнє компетентне розглядати спори публічно-правового характеру, що стосуються реалізації владних повноважень і адміністративних актів.

Це розмежування є ключовим для визначення правильного судового підходу та ефективного захисту прав учасників земельних відносин в агропромисловому комплексі. Чітке розмежування компетенції адміністративних та господарських судів сприяє уникненню колізій та дублювань у правозастосуванні, забезпечує правову визначеність і підвищує рівень правового захисту суб'єктів аграрних відносин [195, с. 1029].

Підсумовуючи, слід зазначити, що для можливості звернення до суду в межах адміністративної юрисдикції у справах, пов'язаних із земельними та майновими суспільними відносинами в агропромисловому комплексі, необхідно враховувати два основні критерії: предметний та суб'єктний. Предметний критерій передбачає, що спір має стосуватися публічно-правових відносин, зокрема актів, рішень або дій, які регулюють земельні та майнові питання в аграрній сфері. Суб'єктний критерій означає, що стороною спору має бути суб'єкт владних повноважень або орган публічної влади, який приймає відповідні нормативні або індивідуальні акти, а також фізичні чи юридичні особи, чії права та інтереси порушено.

В межах земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі до прикладу, оскарженню в адміністративному суді підлягають рішення таких державних органів, як Міністерство аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру та їх територіальні підрозділи. Ці органи здійснюють публічно-владні функції у сфері регулювання земельних та майнових питань агропромислового комплексу, і їх рішення можуть безпосередньо впливати на права та інтереси суб'єктів господарювання та громадян.

Переважною підставою для звернення до адміністративного суду є оскарження актів індивідуальної дії, зокрема розпорядчих документів, які стосуються земельних відносин у аграрному секторі. Такі акти можуть

включати дозволи або відмови у видачі дозволів, розпорядження щодо використання земельних ділянок, інші рішення, що мають конкретний адресний характер та впливають на права окремих осіб або підприємств.

У якості прикладу публічно-правових спорів щодо земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі можна навести справи, що пов'язані з виданням заборони на отримання дозволу на розробку проєкту землеустрою, а також випадки, коли відповідь на запит щодо отримання такого дозволу надається в неналежній формі або коли відповідний орган трактує свої повноваження надмірно дискреційно, що призводить до порушень прав заявників. Такі спори ілюструють типові проблеми, що виникають у сфері публічного управління земельними ресурсами та потребують чіткого регулювання й адекватного судового контролю для захисту законних інтересів учасників агропромислового комплексу.

Отже, забезпечення належного адміністративно-правового захисту в аграрній сфері передбачає не лише визначення чітких критеріїв для судового розгляду, але й посилення ролі публічних органів у прийнятті обґрунтованих та законних рішень, що сприяють стабільності та розвитку агропромислового комплексу в цілому.

Висновки до Розділу 3

1. Визначення поняття «механізм нормативно-правового регулювання агропромисловим комплексом» доцільно сформулювати на основі поєднання: 1) усталеного тлумачення «механізму нормативно-правового регулювання» (через використання співвідношення між поняттями ширшого та вужчого порядку); 2) врахування специфіки агропромислового комплексу. Зазначено, що: а) механізм нормативно-правового регулювання має загальнообов'язкову силу та відповідне забезпечення; б) він втілюється в правову дійсність через використання конкретних засобів та інструментів; в) конкретні суб'єкти, що наділені владними повноваженнями виробляють норми, які стають частиною механізму нормативно-правового регулювання. При цьому, до механізму

нормативно-правового регулювання певних суспільних відносин можуть бути включені норми різної галузевої приналежності та різної юридичної сили. Виокремлено специфічні властивості сфери суспільних відносин в агропромисловому комплексі на сучасному етапі, які впливають на механізм нормативно-правового регулювання, а саме: а) правові норми, що є частиною механізму нормативно-правового регулювання агропромислового комплексу регулюють суспільні відносини в сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, а також забезпечення продовольчої безпеки; б) суб'єктами, що застосовують відповідні норми права є суб'єкти, які наділені повноваженнями щодо впорядкування агропромислового комплексу або ті суб'єкти, які безпосередньо є учасниками суспільних відносин агропромислового комплексу; в) до заходів, що є результатом застосування норм права для впорядкування суспільних відносин в агропромисловому комплексі віднесено ті, що передбачені на нормативному рівні стратегічного рівня, типу, стратегії та концепції розвитку агропромислового комплексу.

Поняття «засоби забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу» запропоновано визначати як сукупність інструментів, спрямованих на реалізацію норм права, якими врегульовано захист інформації щодо агропромислової безпеки, використання сучасних технологій обміну та використання інформації щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції.

Акцентовано увагу на такому засобі інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі як технологія розподіленого реєстру, що використана при веденні Державного аграрного реєстру. Перспективним напрямом вдосконалення законодавства щодо використання технології розподіленого реєстру в агропромисловому комплексі

запропоновано вважати її використання для підтвердження та передачі будь-яких контрактів та власності в приватній та публічній сферах, об'єктом яких виступають земельні ресурси, товари харчової та переробної промисловості, сільськогосподарська продукція.

Проаналізовано заходи інформаційно-правового забезпечення, які стосуються опублікування інформації, що стосується агропромислового комплексу, а саме: створення розділу в межах оновленого веб-порталу Мінагрополітики для інформаційної підтримки українських експортерів продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості; розміщення актуальної інформації про кон'юнктуру зовнішнього ринку на офіційному веб-сайті Мінагрополітики; запровадження системи інформування для виробників сільськогосподарської і харчової продукції, які створюють кооперативи з метою формування товарних партій для експорту, щодо умов доступу на ринок. Запропоновано напрями вдосконалення законодавства, щодо алгоритму їх застосування.

2. Встановлено, що суб'єктами інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу є ті суб'єкти, що можуть приймати юридично значущі рішення щодо захисту інформації в агропромисловому комплексі, використання сучасних технологій обміну та використання інформації стосовно сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, зміст яких підкріплено конкретно визначеними методами та інструментами. Проаналізовано елементи правового статусу суб'єктів владних повноважень, які наділені правомочностями в сфері інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, а саме: Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Міністерства цифрової трансформації, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації

України. Зазначено, що специфіка правового статусу суб'єктів, наділених повноваженнями в сфері агропромислового комплексу чи інформаційно-правового забезпечення полягає у нормативно закріпленій ідентифікації становища цих суб'єктів та відображає засади участі в суспільних відносинах щодо визначення змісту інформаційної складової забезпечення в агропромисловому комплексі через такі змістовно складові, як: нормативно-правова основа функціонування; принципи діяльності; мета, яка в контексті цього дослідження полягає у належному інформаційно-правовому забезпеченні агропромислового комплексу; галузева компетенція, що відображається у наданих повноваженнях щодо впорядкування суспільних відносин в агропромисловому комплексі; порядок прийняття рішень уповноваженими суб'єктами. Звернуто увагу на окремі складові правової характеристики основних суб'єктів інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу.

3. Встановлено, що фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу – це діяльність держави з формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою забезпечення здійснення функцій держави щодо сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, проведення робіт з вирощування, збирання, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції. Зміст фінансової діяльності держави в агропромисловому комплексі має прояв у сукупності фінансових інструментів: бюджетні асигнування, кредитування, інвестиційні та грантові програми, система оподаткування і тому подібне. Акцентовано увагу на тому, що фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу базується виключно на публічних фінансах, а не приватних. Виокремлено напрями модернізації фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу: створення виплатної агенції, що забезпечуватиме своєчасну та цільову виплату державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції; забезпечення отримання виробниками сільськогосподарської продукції незалежно від розміру

справедливого доходу, прозорого та інклюзивного доступу до фінансування, зокрема для малих виробників сільськогосподарської продукції; впровадження програм підтримки ліквідності виробників, державних гарантій та грантового фінансування; розширення програм часткового гарантування кредитів та зниження витрат, пов'язаних з отриманням кредитів чи залученням інвестицій, що стосуються діяльності агропромислового сектору; створення умов для залучення інвестицій, надання підтримки шляхом запровадження грантів та здешевлення будівництва і реконструкції тваринницьких об'єктів, підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, переробки побічних продуктів тваринного походження; забезпечення справедливого доходу фермерських господарств і стійкості сільськогосподарського сектору (в тому числі, через зменшення «розриву у доходах у сільському господарстві»); розширення іпотечного кредитування на основі розвитку ринку сільськогосподарських земель та припинення мораторію на відчуження землі.

4. Акцентовано увагу на тому, що для можливості звернення до суду в межах адміністративної юрисдикції у справах щодо земельних та майнових суспільних відносин має бути враховано два критерії: 1) предметний; 2) суб'єктний. Зазначено, що в межах земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі можуть, до прикладу, оскаржуватись рішення до адміністративного суду таких суб'єктів: Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державної служби з питань, геодезії, картографії та кадастру України та їх територіальних підрозділів. Зазначено, що переважною підставою звернення до адміністративного суду є прийняття акту індивідуальної дії, що стосується земельних відносин в агропромисловому комплексі. Прикладом публічно-правових спорів щодо земельних та майнових відносин в сфері агропромислового комплексу можуть слугувати ті, що стосуються видання заборони на отримання дозволу на розробку проекту землеустрою, або надання

відповіді щодо отримання дозволу в неналежній формі чи сприйняття цього повноваження в якості дискреційного повноваження.

Встановлено, що в частині відмежування спорів, які розглядаються в межах господарського судочинства та впливають з земельних відносин, можливим є те, що їх учасником може й виступати суб'єкт владних повноважень (спори щодо оспорування розірвання договору оренди земельної ділянки, що є наслідком набуття права власності на житловий будинок, будівлю або споруду, що розташовані на орендованій земельній ділянці іншою особою; спори щодо поновлення договору оренди земельної ділянки на аналогічних умовах; спори щодо стягнення збитків в результаті використання землі без правовстановлюючих документів; спори щодо зобов'язання погоджувати межі земельної ділянки тощо). Проте, такі спори мають первинно приватно-правову природу та впливають з договірних зобов'язань, тому не підлягають розгляду в межах адміністративного судочинства.

РОЗДІЛ 4

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

4.1. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу

Агропромисловий комплекс України займає стратегічне місце в системі національної економіки, оскільки не лише забезпечує населення продовольством, але й формує значну частку експортного потенціалу держави, впливає на рівень соціально-економічного розвитку регіонів та визначає екологічну безпеку країни. Його особливість полягає у багатогалузевості та комплексності, адже АПК об'єднує виробничу, земельну, екологічну, санітарну, ветеринарну, фітосанітарну та інші сфери суспільних відносин. Така багатопрофільність створює підґрунтя для виникнення численних правопорушень, які можуть мати суттєві негативні наслідки не лише для економіки, але й для здоров'я населення та стану довкілля. Саме тому в системі правових засобів забезпечення законності в аграрній сфері адміністративна відповідальність займає особливе місце.

На відміну від кримінальної відповідальності, яка застосовується до найбільш небезпечних діянь, адміністративна відповідальність дозволяє забезпечити оперативне та ефективне реагування на порушення, що не мають високого рівня суспільної небезпеки, але здатні завдати істотної шкоди державним і громадським інтересам. Вона виконує превентивну функцію, сприяє підтриманню дисципліни у сфері господарювання та слугує інструментом державного контролю за дотриманням правил використання земель, охорони довкілля, ветеринарно-санітарних та фітосанітарних норм, обігу пестицидів і агрохімікатів, дотримання технологічних вимог виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

Особливість адміністративної відповідальності в АПК полягає також у тому, що значна частина правопорушень має масовий характер і вчиняється суб'єктами господарювання, органами місцевого самоврядування чи фізичними особами у процесі повсякденної діяльності. Це, наприклад, порушення правил використання земельних ресурсів, недотримання екологічних стандартів при виробництві продукції, порушення вимог щодо зберігання та застосування агрохімікатів, реалізація несертифікованої продукції, невиконання вимог державного ветеринарно-санітарного контролю тощо. Такий спектр правопорушень вимагає створення чіткої системи нормативно-правового регулювання, яка б забезпечувала єдині правила для всіх учасників аграрних відносин і дозволяла застосовувати санкції за їх порушення.

Правові засади адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу мають багаторівневий характер і формуються на основі Конституції України, кодексів, спеціальних законів та підзаконних нормативних актів. Основний закон держави закріплює низку принципових положень, що прямо чи опосередковано стосуються функціонування аграрної сфери: право кожного на безпечне довкілля (ст. 50), обов'язок держави забезпечувати раціональне використання та охорону землі, водних ресурсів і біорізноманіття (ст. 16), право громадян на достатній життєвий рівень, включно з безпечними продуктами харчування (ст. 48). Ці положення створюють конституційне підґрунтя для формування інституту адміністративної відповідальності у сфері АПК.

Ключовим нормативним актом, що регулює питання адміністративної відповідальності, є Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП). У ньому закріплено перелік правопорушень, що прямо стосуються агропромислового комплексу: порушення правил використання земель (ст. 53-56), недотримання правил охорони вод та лісів, порушення ветеринарних, санітарних і фітосанітарних вимог, незаконне використання пестицидів і агрохімікатів, знищення або пошкодження посівів тощо. Кодекс встановлює

також санкції у вигляді штрафів, попереджень, конфіскації предметів правопорушення, що створює механізм реального впливу на порушників.

Важливу роль у формуванні правових засад адміністративної відповідальності відіграють спеціальні закони, які регулюють окремі сфери агропромислового виробництва, як приклад можна зазначити наступні: Земельний кодекс України - закріплює основи правового режиму земель та передбачає відповідальність за їх нераціональне використання; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» – визначає механізми контролю за екологічною безпекою у виробничій діяльності; Закон України «Про пестициди і агрохімікати» – регламентує правила обігу та застосування хімічних засобів у сільському господарстві; Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» – встановлює вимоги до виробництва, переробки, транспортування і реалізації продукції; Закон України «Про ветеринарну медицину» – містить норми щодо державного контролю у сфері здоров'я тварин і продукції тваринного походження тощо.

Суттєве значення мають і численні підзаконні нормативно-правові акти: постанови Кабінету Міністрів України, накази центральних органів виконавчої влади (Мінагрополітики, Держпродспоживслужби, Мінекономіки), методики проведення державного нагляду та інструкції щодо застосування адміністративних стягнень. Саме вони конкретизують положення законів і створюють дієвий механізм їх практичної реалізації.

Треба зауважити, що агропромисловий комплекс є специфічною сферою для застосування адміністративної відповідальності через свою багатогранність, стратегічне значення для національної економіки та високий рівень ризиків у разі порушення правових вимог. Система правових засад, що формується на основі Конституції, кодексів, спеціальних законів і підзаконних актів, створює нормативне підґрунтя для належного контролю та ефективного реагування на правопорушення. Водночас розвиток цифровізації, євроінтеграційні процеси та нові виклики у сфері продовольчої безпеки зумовлюють потребу у подальшому вдосконаленні цих засад, їх гармонізації з

правом ЄС та розширенні механізмів адміністративного впливу на суб'єктів агропромислової діяльності.

У правовій науці категорія «засади» розглядається як сукупність базових принципів і фундаментальних положень, що визначають зміст, структуру та спрямованість тієї чи іншої правової системи. Їхнє коректне розуміння має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки саме від чіткості концептуального апарату залежить якість нормотворчості, узгодженість галузевого законодавства та результативність правозастосування.

Специфіка агропромислового комплексу, зумовлена поєднанням різних сфер правового регулювання (адміністративного, земельного, екологічного, господарського, податкового права), особливостями функціонування сільськогосподарських підприємств та масштабним державним втручанням, формує потребу у системному переосмисленні та конкретизації правових засад адміністративної відповідальності саме у сфері АПК. Відсутність уніфікованих дефініцій та узгодженої системи принципів знижує ефективність механізмів притягнення до відповідальності та породжує правову невизначеність.

Сучасна ситуація засвідчує наявність певного розриву між декларативними положеннями аграрного законодавства та реальною практикою їх застосування, особливо у частині адміністративного реагування на правопорушення. Серед ключових проблем варто виділити: нечіткість і фрагментарність визначення складів адміністративних правопорушень у сфері АПК; неузгодженість положень Кодексу України про адміністративні правопорушення з галузевим законодавством; недосконалість процедур фіксації правопорушень та притягнення до відповідальності; обмеженість статистичної звітності, що ускладнює аналітику та планування політики у цій сфері тощо.

Особливого значення набуває і процес адаптації українського аграрного законодавства до стандартів Європейського Союзу, де адміністративна відповідальність виконує роль важливого інструменту забезпечення законності, ефективності та цільового використання бюджетних коштів у межах Спільної

аграрної політики (САР). Показовим є рішення Суду ЄС у справі Łukasz Marcin Bonda (Case C-489/10), у якому акцентовано увагу на необхідності чіткого розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності у контексті дотаційної політики. Це свідчить про високий рівень деталізації та значення адміністративних механізмів у забезпеченні належного функціонування аграрного сектору [196].

Таким чином, існує об'єктивна потреба у визначенні, уточненні та науковому осмисленні правових засад адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу. Це має стати концептуальною основою для розвитку вітчизняного законодавства, його гармонізації з європейськими підходами та підвищення ефективності правозастосовної практики. Усвідомлення змісту та значення таких засад дозволить уникнути розбіжностей між нормативними приписами і практикою їх реалізації, а також сприятиме зміцненню правової визначеності й стабільності аграрних відносин.

Проблематика правових засад як фундаменту юридичних інститутів досліджувалась у роботах Ю.П. Битяка, О.М. Бандурки, Р.С. Мельника. Так, Ю. П. Битяк у праці «Конституційно-правові засади становлення та розвитку державної служби в Україні» визначає правові засади як фундаментальну систему конституційних гарантій, нормативних правил і організаційних підходів до формування й функціонування інституту державної служби. Він наголошує, що такі засади – це не просто юридичні норми, а ядро державно-службової системи, яке поєднує конституційну основу з механізмами реалізації в системі управління [197, с. 77]. Бандурка О.М. розглядає правові засади через призму їх практичної ролі: як комплекс правових норм, принципів та механізмів, що спрямовані на профілактику порушень. Так, він підкреслює, що профілактика правопорушень – це соціально правова діяльність держави, органів влади та суспільства для виявлення причин і умов правопорушень, та створення ефективного системного механізму реагування [198]. Мельник В.І. трактує правові засади як механізм конституційного управління – систему правових норм, що зумовлюють порядок організації, функціонування та

модернізації органів державної служби з урахуванням євроінтеграції [199, с. 15]. Деякі вчені трактують юридичну відповідальність як комплексний правовий інститут, який охоплює систему різногалузевих норм, які закріплюють види та порядок застосування заходів за порушення аграрного законодавства [200, с. 77]. Васильєва Н.С. проаналізувала зміст та класифікації нормативних, фактичних і процесуальних підстав адміністративної відповідальності в сільському господарстві [201, с. 29]. Халізov Д.В. досліджував види правопорушень (наприклад, самовільне зайняття, нецільове використання землі), аналіз ефективності санкцій та пропозиції щодо удосконалення адміністративного контролю і правових норм [202, с. 899]. Заслужує на увагу думка Іванової Г.С. щодо ролі Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) у сфері АПК України. Вчена підкреслює інституційне значення КУпАП як основоположного правового інструменту, у межах якого формуються нові адміністративні норми, що враховують специфіку АПК. Зокрема, вона наголошує: в процесі інституціоналізації мають виникати і закріплюватися нові положення у законодавстві, що регулює АПК, зокрема, у КУпАП. Це означає, що КУпАП не лише визначає загальні процедури адміністративної відповідальності, а й за допомогою спеціальних положень і норм має бути адаптований і деталізований відповідно до особливостей аграрної сфери – для забезпечення ефективного управління, контролю та превенції правопорушень у цій галузі [91, с. 38]. Але попри наявні праці, дослідження інтеграції європейського досвіду, судової практики, а також питання подвійної відповідальності у сфері САП залишаються досі недостатньо розкритими.

Поняття «засади» тлумачний словник визначає як основи чогось те головне, на чому ґрунтується базується що-небудь [203]. Юридичний словник трактує поняття «засади» у контексті терміну «принципи». Принципи (від лат. *Principium* – начало основа) в юридичній літературі визначають як основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значимістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії,

вчення, науки, системи внутрішнього та міжнародного права [204]. Це означає, що «засади» та «принципи» у правовому контексті взаємозамінні: вони виступають як фундаментальні, базисні положення, що лежать в основі правової системи чи певної галузі права.

Щодо правових засад адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу, то вони охоплюють специфічну сферу суспільних відносин, пов'язаних із виробництвом, обігом, контролем якості та безпеки продукції аграрного сектору. На нашу думку, такі засади мають включати нормативне закріплення цільової компетенції державних органів, правовий статус суб'єктів аграрної діяльності та процедурні аспекти притягнення до відповідальності.

Відтак, правові засади адміністративної відповідальності саме в аграрному секторі – це системно впорядкована сукупність норм адміністративного та спеціального аграрного законодавства, принципів, процедур і механізмів державного впливу, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення правопорушень у сфері виробництва, переробки, зберігання, транспортування й реалізації сільськогосподарської продукції, а також на забезпечення раціонального використання земельних, водних і біологічних ресурсів [205, с. 37].

Питання адміністративної відповідальності у сфері АПК стають особливо актуальними в умовах реформування галузі, адаптації до європейського права та зростання обсягів державної підтримки сільського господарства.

Треба зазначити, що правові засади адміністративної відповідальності в АПК й адміністративно-правові засади взаємодії держави та аграрного сектору перебувають у тісному взаємозв'язку, оскільки перші визначають стратегічні принципи, цілі та механізми державного впливу на аграрну сферу, а другі – конкретизують інструменти реагування на порушення цих засад через систему адміністративних санкцій. Іншими словами, адміністративно-правові засади взаємодії задають нормативну рамку, в межах якої відбувається правове регулювання аграрних відносин, тоді як правові засади адміністративної

відповідальності забезпечують дієвість цієї рамки шляхом встановлення превентивних та припиняючих заходів щодо правопорушень у виробництві, переробці, зберіганні та реалізації сільськогосподарської продукції. Така взаємодоповнюваність забезпечує цілісність державного управління аграрним сектором і сприяє підвищенню правової дисципліни в ньому [205, с. 39].

Одним із базових нормативно-правових актів, в якому окреслені адміністративно-правові засади взаємодії держави та аграрного сектору, виступає Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років». Хоча дія цього закону формально обмежена часовими рамками, він є чинним і містить низку ключових положень, що зберігають актуальність і сьогодні в контексті формування політики державного регулювання агропромислового комплексу (АПК) [206].

Згідно зі статтею 2 зазначеного закону, пріоритетний розвиток сільського господарства має забезпечуватися через системну взаємодію державних органів управління із сільськогосподарськими товаровиробниками. У нормативному контексті це формулюється як сукупність адміністративно-правових принципів, що визначають характер і межі втручання держави у підприємницьку діяльність у аграрній сфері.

До основних адміністративно-правових засад цієї взаємодії належать: 1) забезпечення стабільної нормативно-правової бази, що передбачає створення передбачуваних умов для функціонування аграрного підприємництва, правову визначеність і недопущення частих змін у законодавстві; 2) принцип невтручання органів виконавчої влади у господарську діяльність, за винятком випадків, визначених законами, що відображає орієнтацію на розвиток саморегулювання та автономності аграрного бізнесу; 3) підтримка приватного підприємництва в аграрному секторі, що забезпечується адміністративними інструментами стимулювання, включаючи спрощення процедур, пільгове оподаткування та доступ до ресурсів; 4) гарантії захисту прав власності на землю, майно та результати господарської діяльності, що реалізуються через адміністративні процедури реєстрації прав, державного контролю за

дотриманням законності у сфері земельних відносин; 5) державна підтримка наукових досліджень та впровадження інноваційних екологічних технологій, що відображає прагнення до модернізації галузі та сталого розвитку агровиробництва; 6) формування цінового, податкового та кредитного механізмів, які враховують сезонний характер виробництва, повільний обіг капіталу та низьку норму прибутку – ці фактори обумовлюють необхідність спеціального режиму державного регулювання в аграрному секторі; 7) дотування виробництва окремих видів аграрної продукції (тваринництва, рибництва, льонарства), що здійснюється шляхом адміністративного розподілу бюджетних дотацій та надання державної підтримки через уповноважені органи; 8) підтримка національного виробника у сфері сировинного забезпечення, зокрема шляхом впровадження обов'язкового використання вітчизняної сировини у виробництві товарів певного призначення (наприклад, тютюнових виробів), що є проявом адміністративної інтервенції задля захисту внутрішнього ринку.

Таким чином, аналіз змісту статті 2 Закону України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років» дозволяє виокремити низку ключових адміністративно-правових засад, що визначають характер відносин між державою та сільськогосподарськими товаровиробниками. Тож, положення цього нормативно-правового акту залишаються концептуально важливими для формування сучасної аграрної політики в умовах адаптації до європейських стандартів управління в АПК.

У системі державного управління агропромисловим комплексом України важливу роль відіграють законодавчо закріплені засади аграрної політики. Одним із таких базових нормативних документів є Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», який хоча й формально не актуальний після завершення означеного періоду, але досі чинний, бо з погляду визначення фундаментальних принципів формування та реалізації аграрної політики держави є доцільним. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015

року», державна аграрна політика ґрунтується на національних пріоритетах та враховує необхідність інтеграції України до Європейського Союзу і світового економічного простору. Її основними складовими виступає комплекс правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування аграрного сектору економіки, розв'язання соціальних проблем сільського населення та забезпечення комплексного сталого розвитку сільських територій. Дія основних засад охоплює сільське і рибне господарство, харчову промисловість та переробку сільськогосподарської продукції, аграрну науку й освіту, соціальну сферу села, а також їх матеріально-технічне та фінансове забезпечення [207].

Зазначений нормативно-правовий акт закладає адміністративно-правові підвалини для координації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у процесі реалізації державної політики в аграрній сфері. У ньому акцентовано увагу на необхідності впровадження системного та комплексного підходу до використання регуляторних, управлінських і фінансових інструментів, що функціонують у межах агропромислового комплексу.

Визначальною адміністративно-правовою рисою цієї політики є її спрямованість на захист національних інтересів та врахування інтеграційних процесів. Це свідчить про те, що аграрна політика не може реалізовуватися відокремлено від загальнодержавних стратегічних напрямів економічного розвитку, зовнішньополітичних орієнтирів та міжнародних зобов'язань України.

Крім цього, законодавець визначає, що об'єктом державної аграрної політики виступає не лише безпосередньо виробництво сільськогосподарської продукції, а й пов'язані з ним галузі: рибне господарство, харчова і переробна промисловість, аграрна наука та освіта, соціальна сфера сільських територій, а також їх матеріально-технічне й фінансове забезпечення. Таким чином, правове регулювання поширюється не лише на виробничий сегмент, а й на соціально-гуманітарну, науково-освітню та інфраструктурну площину аграрного

розвитку, що обумовлює потребу у належній адміністративній координації між різними інституціями публічної влади.

Важливим елементом системи правового регулювання АПК є взаємозв'язок між загальнодержавними та галузевими нормативно-правовими актами. Системність правового поля дозволяє забезпечити цілісність управлінських процесів, координацію між суб'єктами публічного адміністрування та господарськими структурами, а також гарантує правову визначеність для всіх учасників аграрного виробництва.

Взаємозв'язок між загальнодержавними та галузевими нормативно-правовими актами має принципове значення для формування ефективних засад адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу. Загальнодержавні закони, зокрема Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Господарський та Цивільний кодекси, закріплюють основні принципи законності, справедливості, невідворотності покарання, а також визначають загальні правила відповідальності за правопорушення. Натомість галузеве законодавство (наприклад, закони у сфері земельних відносин, охорони навколишнього середовища, санітарного та ветеринарного контролю, безпеки харчових продуктів тощо) конкретизує ці норми відповідно до специфіки аграрної діяльності, встановлюючи спеціальні склади адміністративних правопорушень і порядок притягнення до відповідальності.

Такий взаємозв'язок забезпечує системність і цілісність правового регулювання. Якщо обмежитися лише загальнодержавними приписами, то застосування адміністративної відповідальності в аграрній сфері було б надто загальним і не враховувало б особливостей виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Водночас надмірна фрагментація та автономність галузевих актів призвели б до правової невизначеності й суперечностей у правозастосуванні. Лише їх узгоджена дія дозволяє органам публічного адміністрування ефективно реагувати на порушення, забезпечувати

єдині стандарти контролю та санкцій, а також уникати дублювання чи прогалин у правовому полі.

Важливою перевагою такої взаємодії є підвищення правової визначеності для всіх учасників агропромислового комплексу. Господарюючі суб'єкти чітко усвідомлюють, які дії можуть призвести до адміністративної відповідальності, які органи уповноважені розглядати справи та які санкції можуть бути застосовані. Це створює умови для прозорості діяльності державних інституцій, зменшення корупційних ризиків і формування довіри до правової системи. У результаті адміністративна відповідальність виконує не лише каральну, а й превентивну та виховну функцію, сприяючи дотриманню законності й ефективному управлінню у сфері АПК.

Законодавча база, що регулює управління аграрним сектором України, становить фундамент для формування правових засад адміністративної відповідальності у сфері АПК. Вона встановлює чіткі норми та правила функціонування аграрного сектору, визначає повноваження державних органів і механізми контролю за дотриманням законодавства, що, у свою чергу, створює підґрунтя для застосування адміністративно-правових санкцій у разі порушень. Таким чином, законодавство забезпечує системний підхід до регулювання агросфери, сприяючи ефективному притягненню до відповідальності за правопорушення і захисту правових інтересів держави, суб'єктів господарювання та громадян у аграрній галузі. У національному законодавстві України адміністративна відповідальність у сфері агропромислового виробництва передбачена, зокрема, такими загальнодержавними нормативно-правовими актами: Конституція України – ст. 19 (принцип законності діяльності органів державної влади), ст. 55 (право на захист у суді), ст. 92 (визначення видів відповідальності лише законом) [10]; Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) – визначає загальні засади адміністративної відповідальності, процедури розгляду справ та види стягнень (наприклад, ст. 9 – поняття адміністративного правопорушення, ст. 24 – види стягнень) [208]; Господарський кодекс України – ст. 20 (гарантії

захисту прав суб'єктів господарювання), ст. 238–239 (відповідальність у сфері господарської діяльності) [209]; Цивільний кодекс України – ст. 1166 (загальні підстави відшкодування шкоди), що має значення при поєднанні адміністративної та цивільно-правової відповідальності тощо [41]. Щодо галузевих актів доцільно зазначити: Земельний кодекс України – ст. 211–213 (відповідальність за порушення земельного законодавства, зокрема самовільне зайняття земельної ділянки чи псування ґрунтів) [54]; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» – ст. 68–70 (відповідальність за порушення законодавства про охорону довкілля, адміністративні й інші санкції) [210]; Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» – передбачає механізми державного контролю за дотриманням санітарних та ветеринарних норм, а також санкції до порушників [32]; Податковий кодекс України – гл. 11 (адміністративна відповідальність за порушення податкового законодавства, механізм адміністративного оскарження) [211]; Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» – визначає повноваження Держгеокадастру щодо застосування адміністративних стягнень [212]; Постанова Кабінету Міністрів України «213. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» – закріплює контрольні повноваження ДСНС у сфері техногенної безпеки та адміністративні санкції тощо [213]. Таким чином, загальнодержавні акти встановлюють універсальні правила відповідальності, а галузеві – конкретизують їх під потреби агропромислового комплексу. Це і створює необхідну системність та правову визначеність.

На рівні ЄС чинними є: Регламент (ЄС) № 1306/2013 щодо фінансування та моніторингу САП [20]; Регламент (ЄС) № 2988/95 про захист фінансових інтересів ЄС [214]; Регламент (ЄС) № 1973/2004 щодо єдиного платежу в агросекторі тощо [215].

Важливим елементом адміністративно-правового регулювання у сфері АПК є визначення та застосування адміністративної відповідальності, яка повинна ґрунтуватися на чітких і зрозумілих правових засадах. Насамперед

варто відзначити законність як фундаментальну передумову цього процесу. Суворе дотримання вимог чинного законодавства гарантує, що жоден суб'єкт не може бути притягнутий до адміністративної відповідальності без відповідної норми права, яка прямо передбачає таку санкцію. Це положення узгоджується зі ст. 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані діяти виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачений Конституцією і законами України. Таким чином, законність у цій сфері виступає не лише як абстрактний принцип, а як реальна гарантія захисту прав і свобод сільськогосподарських товаровиробників, підприємців та інших учасників аграрних правовідносин.

Не менш значущою є інша правова засада – системність, що логічно впливає з комплексного характеру правового регулювання аграрної сфери. Системність означає узгодженість та взаємопов'язаність норм різних галузей права - адміністративного, аграрного, земельного, екологічного, господарського, а в окремих випадках і податкового. Така інтеграція є необхідною, оскільки адміністративна відповідальність у сфері АПК не обмежується лише відносинами «держава – суб'єкт господарювання», а охоплює ширший спектр суспільних інтересів: раціональне використання земель, охорону навколишнього природного середовища, забезпечення продовольчої безпеки, дотримання санітарних і ветеринарних норм. Наприклад, застосування адміністративних санкцій за порушення правил землекористування (Земельний кодекс України), за недотримання екологічних стандартів (Закон «Про охорону навколишнього природного середовища»), чи за порушення у сфері безпечності харчових продуктів (Закон «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів») демонструє міжгалузевий характер таких правовідносин.

Системність як засада адміністративної відповідальності дозволяє уникати фрагментарності та суперечностей у правозастосуванні. Вона забезпечує узгодженість компетенції різних органів публічної адміністрації (наприклад, Держпродспоживслужби, Держгеокадастру, Державної екологічної

інспекції, ДСНС), а також створює єдине правове поле, де чітко визначені обов'язки суб'єктів АПК і санкції за їх порушення. Завдяки цьому досягається не лише ефективність регулювання, а й правова визначеність – тобто учасники аграрних відносин заздалегідь знають межі своєї відповідальності та способи захисту у разі неправомірних дій органів влади.

Таким чином, поєднання принципів законності та системності формує концептуальну основу адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу. Законність виступає гарантією верховенства права й захисту суб'єктивних прав, тоді як системність забезпечує узгоджене та комплексне правове регулювання. Саме у тісній взаємодії цих засад виявляється їхня унікальна цінність: вони одночасно обмежують владний примус законодавчими рамками та дозволяють гармонізувати різні галузі права в єдиному регуляторному полі, спрямованому на стабільний розвиток АПК.

Додатково варто підкреслити, що принципи законності та системності отримують своє практичне втілення не лише у нормах законодавства, а й у судовій практиці. Так, Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду неодноразово наголошував, що адміністративні санкції можуть застосовуватися виключно у випадках, прямо передбачених законом, а будь-яке розширене тлумачення норм на шкоду особі є неприпустимим (постанова від 11.02.2021 у справі № 805/2917/17-а). У цій справі суд підкреслив, що органи контролю у сфері земельних відносин перевищили свої повноваження, неправомірно застосували адміністративне стягнення без належної правової підстави. Це яскраво ілюструє дію принципу законності, що виконує роль запобіжника від свавільного втручання держави у діяльність суб'єктів АПК.

Щодо принципу системності, то практика показує, що конфлікти виникають через різну галузеву належність норм. Наприклад, у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням екологічних вимог при веденні сільськогосподарської діяльності, суди змушені застосовувати одночасно норми Кодексу України про адміністративні правопорушення

(КУпАП), Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Земельного кодексу України.

Корисним є і порівняльний досвід. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) у своїй практиці неодноразово підкреслював, що адміністративні санкції в аграрній та екологічній сферах також мають відповідати вимогам пропорційності та правової визначеності. У рішенні *Tre Traktörer Aktiebolag v. Sweden* (1989) Суд зазначив, що будь-яке втручання держави у господарську діяльність повинно мати чітку правову основу, бути передбачуваним для суб'єкта та переслідувати легітимну мету. Це положення прямо корелює з принципами законності та системності, адже підкреслює необхідність гармонізації національних норм із міжнародними стандартами прав людини [216].

Таким чином, практика національних судів та ЄСПЛ підтверджує, що адміністративна відповідальність у сфері АПК може бути ефективною лише за умови поєднання законності та системності. З одного боку, вона має спиратися на чітко визначені норми законодавства, а з іншого – інтегрувати уніфіковані механізми з різних галузей права. Це дозволяє не лише гарантувати правову визначеність і передбачуваність для учасників аграрних відносин, але й зміцнює довіру громадян та бізнесу до державних інституцій як справедливих і неупереджених арбітрів.

Інші правові засади адміністративної відповідальності в АПК включають такі ключові елементи: 1) обґрунтованість - адміністративна відповідальність застосовується лише за наявності фактичних та правових підстав, підтверджених доказами; 2) принцип індивідуалізації відповідальності - врахування ступеня вини, характеру правопорушення та обставин справи при визначенні виду і міри покарання; 3) своєчасність - оперативний розгляд справ та застосування санкцій, що запобігають порушенням і повторним правопорушенням; 4) пропорційність - санкції мають бути адекватними за тяжкістю та наслідками порушення; 5) гарантії захисту прав суб'єктів - забезпечення правової допомоги, можливості оскарження рішень та прозорість

процедур; 6) превентивна спрямованість - адміністративна відповідальність має запобігати порушенням через контроль та превентивні заходи; 7) відповідність європейським стандартам - гармонізація національного законодавства з нормами ЄС, зокрема у межах спільної аграрної політики; 8) принцип *ne bis in idem* - заборона повторного притягнення до адміністративної відповідальності за одне і те саме правопорушення [205].

У системі засобів адміністративного впливу на правопорушення у сфері агропромислового комплексу важливе місце посідає практика притягнення до відповідальності за конкретні порушення аграрного, земельного, санітарного, ветеринарного та екологічного законодавства. Вона забезпечує не лише відновлення порушених прав та інтересів держави чи суспільства, але й виконує превентивну функцію, адже чітко демонструє невідворотність наслідків за недотримання встановлених правил. Така практика формує належну правову культуру серед суб'єктів господарювання та стимулює їх до дотримання стандартів безпеки та якості у сфері виробництва сільськогосподарської продукції.

На національному рівні адміністративні стягнення охоплюють широкий спектр правопорушень, від порушення правил використання земель сільськогосподарського призначення до недотримання ветеринарно-санітарних норм. В Україні останніми роками посилено увагу до порушень, що завдають шкоди довкіллю, наприклад, незаконне використання пестицидів чи забруднення ґрунтів. Значення має і те, що на практиці суди та органи контролю прагнуть забезпечити не лише покарання, але й відшкодування завданих збитків, що розширює соціальну та економічну ефективність адміністративної відповідальності.

Одним із найпоширеніших порушень є псування посівів і знищення врожаю. Відповідно до статті 104 Кодексу України про адміністративні правопорушення, адміністративна відповідальність передбачена за такі дії, як потрава посівів, псування або знищення зібраного врожаю, пошкодження насаджень. Залежно від суб'єкта порушення, передбачено штрафні санкції: для

громадян – від 1 до 5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – НМДГ), для посадових осіб – від 3 до 7 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При повторному порушенні протягом року розмір штрафу зростає [208].

Значна увага приділяється і дотриманню правил поведінки з небезпечними хімічними речовинами. Так, відповідно до статті 83 КУпАП, порушення порядку транспортування, зберігання, застосування або утилізації пестицидів і агрохімікатів тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від 3 до 7 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для громадян і від 7 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для посадових осіб [208].

Окрему категорію порушень становлять фітосанітарні порушення, які регламентуються статтями 105–106 КУпАП. Зокрема, порушення фітосанітарних вимог тягне за собою штрафи від 3 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для громадян і від 8 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для посадових осіб. За ввезення чи вивезення немитих культур без належної сертифікації передбачено штраф у розмірі 3–10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян для громадян та 13–18 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – для посадових осіб [208].

Важливою складовою контролю в агропромисловій галузі є ветеринарно-санітарна безпека, що також підпадає під адміністративно-правове регулювання. Законодавство передбачає: а) штраф 3–6 НМДГ за порушення ветеринарно-санітарних норм; б) 6–10 НМДГ – за невжиття карантинних заходів; в) до 40 НМДГ – за переміщення тварин або продукції без перевірки; г) 50–100 НМДГ – за реалізацію продукції, не перевіреної органами ветеринарної медицини або виготовленої з використанням несанкціонованих препаратів [208].

Вивчення судової практики є ключовим для розуміння реального механізму застосування адміністративно-правових норм у сфері агропромислового комплексу. Судові рішення дозволяють побачити, як

законодавчі положення працюють на практиці, а також розкривають прогалини та суперечності у правовому регулюванні. Завдяки аналізу рішень національних судів можна відстежити тенденції у підходах до кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері АПК, визначити типові помилки суб'єктів господарювання та з'ясувати, які інструменти держава застосовує для забезпечення належного рівня правопорядку.

Особливе значення судова практика має в аспекті формування єдиної правозастосовної традиції. Рішення вищих судових інстанцій фактично виступають орієнтиром для адміністративних органів і судів нижчих рівнів, забезпечуючи однаковість у застосуванні законодавчих норм. Це особливо важливо у сфері АПК, де правопорушення можуть стосуватися різних галузей права – земельного, екологічного, аграрного чи санітарного, – і вимагають комплексного підходу до правової оцінки. Вивчення практики дозволяє суб'єктам господарювання орієнтуватися у правових ризиках і завчасно враховувати можливі наслідки недотримання вимог.

Не менш значущим є і той факт, що судова практика виступає джерелом удосконалення законодавства. Виявлені під час розгляду справ колізії чи прогалини у правовому регулюванні нерідко стають підставою для ініціювання змін у нормативно-правовій базі. Таким чином, аналіз рішень судів не лише допомагає у правильному застосуванні вже чинних норм, а й слугує основою для модернізації правового поля у сфері АПК.

Важливість вивчення судової практики у сфері агропромислового комплексу зумовлена також потребою у правовій визначеності та передбачуваності для всіх учасників аграрних відносин. Адже лише на основі усталеної практики можливо сформулювати ефективний механізм дотримання правових норм, що, у свою чергу, сприяє зміцненню правопорядку, розвитку підприємницької ініціативи та підвищенню довіри до державних інституцій.

Одним з показових прикладів є справа, розглянута Біловодським районним судом Луганської області, у якій скасовано постанову за ст. 53 КУпАП щодо проїзду по посівах. Суд дійшов висновку, що агротехнічні

заходи, здійснені орендарем, не були правопорушенням, а дії голови адміністрації порушили процесуальні права особи [217].

У практиці адміністративного судочинства також трапляються рішення щодо порушення ветеринарно-санітарного законодавства. Наприклад, Каланчацький суд Херсонської області у листопаді 2021 року визнав правомірним штраф у розмірі 23 615 грн, накладений за порушення у сфері державного контролю харчових продуктів. Незважаючи на процесуальні недоліки при складанні протоколу, рішення залишено в силі [218].

Показовим прикладом у межах Європейського Союзу є накладення адміністративного штрафу на Грецію у червні 2025 року. Європейська комісія наклала штраф у розмірі 392,2 мільйона євро за систематичні шахрайські дії з бюджетними субсидіями, передбаченими в рамках Спільної аграрної політики (Common Agricultural Policy). Близько 100 фермерів були викриті у фальсифікації документів про місце проживання з метою незаконного отримання дотацій. Додатково, Комісія застосувала обмеження на подальше фінансування аграрного сектору країни у розмірі 5 % [219].

У межах аграрної політики Європейського Союзу (САП) значна увага приділяється належному адмініструванню фінансової допомоги. Відтак, правопорушення у сфері субсидування сільського господарства розглядаються переважно через призму адміністративної відповідальності. Однією з ключових справ, яка заклала основу сучасного розуміння адміністративних санкцій у сфері аграрного права, є справа C-489/10 Bonda, розглянута Судом ЄС 5 червня 2012 року.

У травні 2005 року польський фермер Лукаш Бонда подав заявку на отримання єдиного платежу, в якій навмисно завищив площу сільськогосподарських земель. У відповідь платіжне агентство зменшило суму дотацій та виключило його з участі в програмі на наступні три роки згідно зі ст. 138(1) Регламенту № 1973/2004. Після цього проти Бонди було порушено кримінальне провадження, яке завершилось вироком за шахрайство з

субсидіями (ст. 297(1) КК Польщі). Водночас апеляційний суд визнав це переслідування таким, що суперечить принципу *ne bis in idem*.

Суд Європейського Союзу постановив, що виключення з участі у програмі САП та скорочення фінансування не є кримінальними покараннями, а становлять адміністративні заходи. Такі санкції застосовуються лише до осіб, які добровільно беруть участь у програмах аграрної допомоги, а їхня мета полягає у забезпеченні належного управління коштами ЄС, а не в покаранні.

Суд підкреслив, що такі заходи: а) не мають карального характеру; б) спрямовані на запобігання зловживанням; в) є невід'ємною частиною аграрного регулювання; г) не перешкоджають одночасному кримінальному переслідуванню.

Суд також підкреслив, що принцип *ne bis in idem* може застосовуватися лише за умови, що попереднє провадження було кримінальним відповідно до вимог Європейського суду з прав людини. Справу *Bonda* слід розглядати як взірець того, як інституції ЄС диференціюють адміністративні та кримінальні санкції у сфері агропромислового комплексу. Вона демонструє, що: а) адміністративна відповідальність у сфері аграрного законодавства ЄС має специфічне призначення та чітко відмежовується від кримінального покарання; в) держави-члени можуть притягувати осіб до кримінальної відповідальності попри раніше накладені адміністративні санкції за ті ж дії; г) *ne bis in idem* не застосовується, якщо перше провадження не є кримінальним за сутністю [196].

Узагальнення теоретико-правових положень та нормативної бази дозволяє дійти висновку, що правові засади адміністративної відповідальності у сфері АПК України становлять складну, системно організовану сукупність норм, принципів і механізмів, які забезпечують реалізацію державної юрисдикційної функції в межах адміністративно-правового регулювання аграрної діяльності. Ці засади охоплюють як загальні положення адміністративного права, так і спеціалізовані нормативно-правові акти, що регулюють окремі напрями функціонування аграрного сектору.

Аналіз чинного законодавства свідчить про багатогалузевий характер нормативної бази, що охоплює адміністративне, земельне, екологічне, ветеринарне, господарське та податкове право. Особливе місце займають положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також спеціальні закони, спрямовані на забезпечення якості та безпеки продукції, охорону земель, обіг хімікатів і насіннєвого матеріалу.

Судова практика демонструє як складність механізму притягнення до адміністративної відповідальності, так і наявність численних проблем правозастосування, зокрема формальність накладення санкцій, відсутність єдиної статистичної бази, процесуальні порушення під час складання протоколів. Водночас наявні приклади ефективного захисту прав аграріїв через суд, що свідчить про дієвість інструментів адміністративного судочинства за належного використання.

Досвід Європейського Союзу, зокрема в межах Спільної аграрної політики (САП), підтверджує важливість чіткого розмежування між адміністративними та кримінальними санкціями, а також акцентує на необхідності превентивного, а не карального характеру відповідальності в аграрній сфері. Європейська судова практика демонструє зважене та пропорційне застосування адміністративних заходів із метою захисту фінансових інтересів ЄС.

Таким чином, ефективне функціонування правових засад адміністративної відповідальності в аграрному секторі України потребує комплексного підходу, що включає: а) гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами; б) усунення колізій між загальними та спеціальними нормами; в) забезпечення прозорості правозастосовної практики; г) вдосконалення підготовки посадових осіб контролюючих органів; ґ) підвищення рівня правосвідомості учасників аграрного виробництва.

Подальші дослідження доцільно спрямовувати на розробку уніфікованої системи моніторингу правопорушень у сфері АПК, підвищення ефективності

адміністративного реагування та імплементацію кращих практик ЄС у національне правове поле.

4.2. Визначення підстав адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу

У сучасних умовах розвитку агропромислового комплексу України зростає значення адміністративно-правових механізмів, що покликані забезпечувати дотримання законодавчих вимог у цій стратегічно важливій сфері. Адміністративна відповідальність виступає одним із ключових інструментів державного регулювання, спрямованих на підтримку законності, охорону природних ресурсів, безпеку продовольчого виробництва та стабільність економіки. Водночас існуюча система адміністративного впливу стикається з низкою значних проблем, які обмежують її ефективність та зменшують превентивний ефект від застосування санкцій. Однією з основних складностей є нечітке або недостатньо деталізоване формулювання окремих норм законодавства, що призводить до різночитань у правозастосовній практиці. Така ситуація створює правову невизначеність, ускладнює процес притягнення винних до відповідальності та може спричиняти зловживання з боку окремих посадових осіб.

Ще однією системною проблемою є наявність прогалин у нормативно-правовому регулюванні, що особливо стосується складу адміністративних правопорушень у сфері використання земельних ресурсів, застосування та зберігання агрохімікатів, а також поводження з відходами сільськогосподарського виробництва. У результаті ці прогалини призводять до того, що дії, які несуть потенційну загрозу економіці або довкіллю, фактично залишаються поза межами правового впливу держави. Такий стан справ створює ризик безкарності та стимулює подальші порушення, які негативно впливають на продовольчу безпеку, екологічну стабільність та стійкий розвиток аграрного сектору.

Крім того, ефективність адміністративного реагування у сфері АПК стримує низький рівень фахової підготовки працівників контролюючих органів, недостатнє матеріально-технічне забезпечення та відсутність сучасних інструментів моніторингу. Відсутність електронних систем, здатних забезпечити оперативне виявлення порушень, їхню належну фіксацію та швидке реагування, значно ускладнює реалізацію державної політики та зменшує ефективність превентивних заходів. Ці фактори разом зумовлюють необхідність детального наукового аналізу підстав адміністративної відповідальності, удосконалення законодавчої бази та підвищення якості правозастосовної практики, що, у свою чергу, сприятиме забезпеченню стабільності та сталого розвитку аграрного сектору країни.

У дослідженні проблематики адміністративної відповідальності у сфері АПК насамперед доцільно звернутися до уточнення базових понять. Законодавство України не містить уніфікованого визначення терміну «агропромисловий комплекс». У науковій літературі АПК розглядається як цілісна народногосподарська система взаємопов'язаних між собою галузей, об'єднаних в єдине ціле з метою виробництва продовольства, сільськогосподарської сировини для переробних галузей промисловості [220, с. 62]. У нормативних актах переважає функціональний підхід, зокрема Закон України «Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку» визначає агропромисловий комплекс як комплексну систему виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки [46]. На нашу думку, доцільно розглядати АПК як інтегрована система галузей сільського господарства та суміжних секторів (обробка, логістика, забезпечення засобами виробництва), яка функціонує як юридико-інформаційна конструкція. Наступним ключовим поняттям у даному дослідженні є «адміністративна відповідальність». Вона визначається Кодексом України про адміністративні правопорушення як форма юридичної відповідальності, що настає за вчинення протиправних винних дій або бездіяльності, які посягають на суспільні відносини та за які законом

передбачені адміністративні стягнення (ст. 9 КУпАП) [208]. У науковій доктрині адміністративна відповідальність трактується як різновид юридичної відповідальності за вчинені протиправні діяння у вигляді порушення норм чинного адміністративного законодавства, за що уповноважені на те суб'єкти публічної адміністрації мають право застосовувати моральні, матеріальні, організаційні обмеження з метою попередження нових правопорушень [221, с. 181].

Особливе значення для цього дослідження має категорія «підстави адміністративної відповідальності». У загальнотеоретичному розумінні підставою визнається юридичний факт, тобто вчинення протиправного винного діяння, передбаченого адміністративним законодавством. У сфері агропромислового виробництва, на нашу думку, підставами виступають дії чи бездіяльність суб'єктів господарювання, що порушують законодавчо визначені правила використання земель, застосування агрохімікатів, поводження з відходами виробництва, ведення експортно-імпортних операцій тощо. Відсутність чіткого законодавчого визначення низки складів таких правопорушень зумовлює колізійність правозастосовної практики та створює ризики уникнення відповідальності. І навпаки чіткий термінологічний апарат у сфері адміністративного права забезпечує єдність правозастосовної практики та запобігає неоднозначному тлумаченню правових норм. Він створює підґрунтя для ефективного регулювання суспільних відносин і підвищує рівень правової визначеності для учасників адміністративних процесів.

На нашу думку, підстави адміністративної відповідальності - це юридично значущі факти у вигляді протиправних, винних дій чи бездіяльності суб'єктів, які посягають на встановлений порядок у визначеній сфері суспільних відносин і прямо передбачені адміністративним законодавством як такі, що тягнуть застосування заходів адміністративного примусу. У контексті агропромислового комплексу такими підставами виступають порушення правил раціонального використання земель, застосування агрохімікатів, поводження з відходами, здійснення експортно-імпортних операцій та інших

процесів, що мають істотне значення для продовольчої безпеки та екологічної стабільності держави.

Правопорушення у сфері АПК мають низку специфічних рис, що відрізняють їх від інших адміністративних деліктів. Насамперед вони є галузевими, оскільки виникають у процесі здійснення господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням і реалізацією сільськогосподарської продукції, використанням земельних ресурсів, агрохімікатів, засобів захисту рослин і тварин. На відміну від загальноадміністративних правопорушень, такі делікти завжди мають вузьку спеціалізацію, зумовлену особливостями аграрної сфери та потребують чіткого урахування технологічних і екологічних факторів. Наприклад, порушення правил застосування пестицидів чи меліорації земель має значно ширший спектр наслідків, ніж звичайне порушення правил благоустрою, оскільки безпосередньо впливає на якість продовольства, здоров'я населення та стан довкілля [222, с. 99].

Другою ключовою відмінністю є системний вплив таких правопорушень на стратегічні інтереси держави, зокрема продовольчу безпеку, стабільність внутрішнього ринку й експортний потенціал. Адміністративні делікти у сфері АПК здатні породжувати ланцюгові негативні наслідки: економічні (збитки для виробників і держави), соціальні (погіршення умов життя населення через дефіцит або подорожчання харчових продуктів), екологічні (забруднення ґрунтів, води, шкода біорізноманіттю) та безпекові (зниження стійкості агросектору в умовах криз). Саме тому їх кваліфікація та притягнення винних до адміністративної відповідальності вимагає не лише юридичного, а й комплексного міжгалузевого підходу з урахуванням економічних, екологічних та соціально-правових аспектів [222, с. 100].

Чітке розмежування видів правопорушень за об'єктом посягання та суб'єктом відповідальності сприяє підвищенню якості правової регламентації та оптимізації діяльності контролюючих органів. Такий підхід дозволяє не лише систематизувати чинне законодавство, а й створювати передумови для

його подальшого вдосконалення в умовах трансформацій аграрного сектору. Законодавча база України дозволяє ефективно структурувати адміністративні правопорушення в агропромисловому комплексі за двома ключовими ознаками: об'єкт посягання (земля, екологія, ветеринарія, технологія) та суб'єкт відповідальності (фізичні особи, посадові, фермери/підприємства). Така класифікація сприяє точному визначенню належної юрисдикції, обґрунтованому застосуванню відповідних санкцій та вдосконаленню процедур контролю у сфері АПК.

За характером об'єкта, КУпАП визначає такі ключові категорії правопорушень у сфері агропромислового комплексу, залежно від об'єкта посягання: 1) Земельні правопорушення – зокрема, самовільне зайняття земельної ділянки, порушення правил землекористування, псування ґрунту тощо. Здійснення таких дій створює екологічну небезпеку та шкоду сільськогосподарським угіддям; 2) Екологічні правопорушення, зокрема знищення зелених насаджень у межах населених пунктів (ст. 153 КУпАП), що порушує природоохоронні норми й соціальну безпеку; 3) Ветеринарні та карантинні порушення – невиконання вимог ветеринарного нагляду, порушення карантинних заходів, неналежна ідентифікація та облік тварин білками/мітками; 4) Технологічні правопорушення – порушення правил технічної експлуатації сільськогосподарської техніки, зокрема невиконання технічного обслуговування або неправильне використання машинно-тракторного парку в АПК [208].

На думку Ю. Битяка відповідальність у сфері АПК можуть нести: 1) Фізичні особи – громадяни, які незалежно від причетності до діяльності в селі можуть нести відповідальність за порушення правових норм: від забруднення земель до порушень карантину, якщо це спричинило шкоду; 2) Посадові особи – службовці сільських рад, аграрних підприємств чи державних органів, відповідальні за контроль або реалізацію аграрної політики, які, зокрема, можуть бути притягнуті до відповідальності за неналежне виконання функцій (наприклад, не проведений контроль, ідентифікація); 3) Фермерські

господарства та агропідприємства – юридичні особи, що несуть відповідальність за організаційні/технологічні порушення своїх структур: використання техніки без дозволу, обіг небезпечних речовин, недотримання карантинних норм у господарській діяльності [223].

Класифікація адміністративних правопорушень у сфері агропромислового комплексу за об'єктом посягання безпосередньо визначає суспільні відносини, що підлягають охороні адміністративно-правовими засобами. Це можуть бути відносини у сфері раціонального використання та охорони земель, безпечного застосування агрохімікатів, дотримання санітарно-епідеміологічних і ветеринарних норм, екологічної безпеки тощо. Встановлення об'єкта правопорушення дозволяє чітко визначити, які суспільні інтереси порушуються (продовольча безпека, екологічна стабільність, економічна рівновага), а відтак – окреслити підстави для притягнення до адміністративної відповідальності у вигляді протиправного діяння, що посягає на ці відносини [222, с. 99].

Водночас класифікація за суб'єктом показує, хто саме може бути носієм юридичної відповідальності: громадяни, посадові особи чи юридичні особи – агропідприємства. Від цього залежить не лише склад адміністративного правопорушення, а й характер санкцій (штрафи, позбавлення права обіймати посаду, припинення діяльності тощо). Тобто суб'єкт є ключовим елементом складу правопорушення, а його характеристика визначає обсяг правових наслідків. У результаті, обидві класифікації – за об'єктом і суб'єктом – разом формують базу для встановлення підстав адміністративної відповідальності: від чіткого визначення, на які відносини посягає порушення, до встановлення, хто саме його вчинив і яку міру відповідальності до нього слід застосувати [222, с. 101].

Підстави адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу варто розглядати як багатовимірне явище, що поєднує в собі як юридичний, так і фактичний компоненти. Юридичний аспект виражається у закріпленні складів правопорушень у відповідних нормах адміністративного законодавства, тоді як фактичний – у конкретних діях чи бездіяльності

суб'єктів господарювання та фізичних осіб, які порушують установлені правила аграрної діяльності. Саме поєднання цих елементів зумовлює настання адміністративної відповідальності та визначає її ефективність у регулюванні суспільних відносин.

Вивчення правової природи та особливостей підстав адміністративної відповідальності в аграрній сфері має надзвичайне значення для належного функціонування системи публічного управління. Чітке визначення складів адміністративних проступків сприяє забезпеченню єдності правозастосовної практики, зменшує ризики неоднозначного тлумачення правових норм та створює передумови для формування належних механізмів контролю й нагляду. Крім того, це дозволяє державі ефективніше реагувати на порушення, що загрожують продовольчій безпеці, економічній стабільності та екологічній рівновазі.

Не менш важливою є й превентивна функція, яку виконують підстави адміністративної відповідальності. Вони не лише фіксують факти неправомірної поведінки, а й виступають засобом підвищення правової культури учасників агропромислових відносин. Чіткість і передбачуваність у визначенні правових наслідків спонукають суб'єктів господарювання до дотримання встановлених правил, знижують рівень правопорушень та сприяють сталому розвитку аграрного сектору в умовах інтеграції України до європейського правового простору. У теорії адміністративного права вчені виділяють декілька підходів до розуміння підстав адміністративної відповідальності. У загальному вигляді їх можна поділити на нормативні (правові), фактичні (матеріальні) та процесуальні.

Нормативна (юридична) підстава полягає в існуванні норми права, яка передбачає відповідальність за певне протиправне діяння. Тобто адміністративна відповідальність може наставати лише за умови, що в законодавстві є норма, яка її встановлює. Ю. Битяк підкреслює, що юридичною підставою виступає саме законодавче визначення адміністративного правопорушення [224, с. 144]. В. Колпаков визначає її як нормативно

закріплену можливість застосування заходів адміністративного примусу [225, с. 229].

Фактична (матеріальна) підстава – це вчинення протиправного діяння, яке відповідає ознакам складу адміністративного правопорушення (об’єкт, об’єктивна сторона, суб’єкт, суб’єктивна сторона). С. Ківалов вказує, що фактичною підставою є наявність складу адміністративного проступку [226, с. 99].

Процесуальна підстава полягає у фіксації факту правопорушення та прийнятті компетентним органом відповідного процесуального акта (протоколу, постанови). Тобто навіть за наявності діяння й норми права, без процесуального оформлення притягнення до відповідальності неможливе. В. Колпаков наголошує, що процесуальною підставою є належним чином складені матеріали адміністративної справи [225, с. 230].

На нашу думку підстава адміністративної відповідальності у сфері АПК – це взаємозалежна сукупність наступних складових: нормативних положень (закони, КУпАП), що регламентують види проступків; фактичних обставин (дій або бездіяльності), що містять склад цих проступків у сфері аграрної діяльності; офіційно оформлених адміністративних актів, які документально засвідчують правопорушення у сфері АПК та дають законне підґрунтя для застосування стягнень [222, с. 102-103].

Таким чином, підстава адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу може бути визначена як інтегрований правовий механізм, у якому поєднуються три ключові елементи: нормативний, фактичний та процесуальний. Нормативний елемент охоплює положення законів та підзаконних актів, зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення, що визначають коло діянь, які визнаються проступками у сфері аграрних відносин. Фактичний елемент відображає конкретні дії або бездіяльність суб’єктів господарювання, які об’єктивно втілюють склад адміністративного правопорушення – від порушень правил землекористування до недотримання санітарних чи екологічних вимог. Завершальним

процесуальним елементом є адміністративний акт компетентного органу, який підтверджує наявність правопорушення та надає правову основу для застосування відповідного заходу впливу.

Розуміння підстав адміністративної відповідальності саме як взаємозалежної конструкції дозволяє комплексно підходити до оцінки протиправної поведінки у сфері АПК. Без нормативного визначення неможливо встановити, що саме є порушенням; без фактичної сторони не виникає підстав для реагування; без адміністративного акта застосування санкцій не має правомірного характеру. Такий підхід забезпечує системність і передбачуваність правозастосування, сприяє підвищенню правової визначеності та дисципліни у сфері аграрного виробництва, а також дозволяє ефективно узгоджувати національні механізми контролю з європейськими стандартами у галузі адміністративної відповідальності.

У контексті агропромислового комплексу (АПК) юридичні підстави адміністративної відповідальності пов'язані з дотриманням вимог адміністративного, земельного, екологічного, ветеринарного, санітарного, продовольчого та інформаційного законодавства. Наприклад, порушення правил використання земель сільськогосподарського призначення. Відповідно до ст. 53 Кодексу України про адміністративні правопорушення, псування та забруднення сільськогосподарських і інших земель тягне накладення штрафу на громадян і посадових осіб. Це правило спрямоване на захист основного ресурсу аграрного виробництва – земельних угідь. Або – порушення правил у сфері ветеринарної медицини. Згідно зі ст. 107 КУпАП, порушення ветеринарно-санітарних правил тягне адміністративну відповідальність у вигляді штрафів, що має особливе значення для запобігання епізоотіям та забезпечення безпечності продукції тваринництва [199, с. 15].

Також, недодержання вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів. Відповідно до Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» від 18.05.2017 №

2042-VIII, виробники та постачальники несуть адміністративну відповідальність за реалізацію продукції, що не відповідає встановленим стандартам безпеки [227].

Нагадаємо, що форми інформаційно-правового забезпечення державного контролю в Україні розглядаються як організаційно-правові способи реалізації інформаційних відносин у процесі здійснення контрольної діяльності державних органів. Вони відображають різні механізми нормативного закріплення, організації, збору та використання інформації, що забезпечують ефективність контролю у сфері агропромислового комплексу. У науковій літературі та правозастосовній практиці виокремлюють низку ключових форм, кожна з яких має власне функціональне призначення та правове підґрунтя [228, с. 729].

Нормативно-правова форма полягає у закріпленні правил збору, використання, поширення та захисту інформації у законодавчих і підзаконних актах. Зокрема, базовими прикладами є Закон України «Про інформацію» та Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми...», які визначають правові основи організації інформаційних потоків у сфері контролю. Організаційна форма виражається у створенні та функціонуванні спеціалізованих контрольних органів, таких як Держпродспоживслужба чи Державна екологічна інспекція, що здійснюють моніторинг, інспекції та аудит. Документально-реєстраційна форма забезпечує ведення державних інформаційних ресурсів і реєстрів, серед яких Державний аграрний реєстр, Державний земельний кадастр, Єдиний державний реєстр тварин. Інформаційно-аналітична форма охоплює процеси збору, обробки, аналізу та поширення даних щодо стану агропромислового комплексу та результатів контрольних заходів, що знаходять відображення у державній статистиці, звітності та аналітичних довідках. Електронно-комунікаційна форма пов'язана із застосуванням інструментів електронного урядування та цифрових платформ, зокрема електронних ветеринарних сертифікатів та інтеграцією з європейськими системами TRACES, IACS. Нарешті, правозастосовна форма

відображає використання інформації як підстави для притягнення суб'єктів господарювання до адміністративної відповідальності, ухвалення рішень про застосування санкцій, обмежень чи заборон [228, с. 731].

Попри наявність низки ініціатив і нормативних засад, практичне застосування інформаційних систем моніторингу супроводжується рядом проблем, що обмежують ефективність їх функціонування: фрагментарність та недостатня інтеграція систем; обмежена доступність для регіональних органів; відсутність повної нормативної підтримки інтероперабельності; пропуски у контролі агрохімічної безпеки; застаріла норма щодо агрохімікатів; перешкоди в міжнародній інтеграції (ePhyto) тощо.

З приводу порушення правил у сфері насінництва та охорони прав на сорти рослин, ст. 104-1 КУпАП передбачає відповідальність за порушення правил щодо виробництва, сертифікації, транспортування чи реалізації насіння та садивного матеріалу, що має на меті забезпечення належної якості аграрної продукції [208].

Відповідно до ст. 91 КУпАП, порушення вимог щодо охорони атмосферного повітря у сільському господарстві (наприклад, спалювання стерні, залишків рослинності) тягне накладення штрафів. Це важливий аспект інформаційно-правового регулювання АПК у частині екологічної сталості [208].

Фактичними підставами виступають конкретні дії чи бездіяльність, які виражають склад адміністративного правопорушення і підтверджуються фактичними даними (протоколи, акти перевірок, свідчення, фотофіксація тощо). Наведемо приклади фактичних підстав адміністративної відповідальності в АПК: а) самовільне зайняття земельної ділянки сільськогосподарського призначення - наприклад, використання землі без належних правовстановлюючих документів, що виявляється під час перевірки Держгеокадастру. Це є фактичною підставою для складання протоколу за ст. 53-1 КУпАП [208]; б) реалізація продукції тваринництва без ветеринарних свідоцтв- якщо суб'єкт господарювання продає м'ясо чи молоко без належних

документів ветеринарної служби, це підтверджується актом перевірки Держпродспоживслужби і тягне відповідальність за ст. 107 КУпАП [208]; в) продаж насіння без сертифіката відповідності. Фактична підстава - виявлення партії насіння або садивного матеріалу без сертифікаційних документів під час контролю органами у сфері насінництва. Це підпадає під ст. 104-1 КУпАП [208]; г) спалювання стерні та післяжнивних залишків на полях. Зафіксоване екологічною інспекцією чи органами місцевого самоврядування порушення правил охорони атмосферного повітря є фактичною підставою для відповідальності за ст. 77-1 КУпАП [208]; г) виробництво чи обіг небезпечних харчових продуктів - наприклад, лабораторні дослідження підтвердили невідповідність молочної продукції санітарним нормам. Це фактична підстава для адміністративного стягнення відповідно до Закону України № 2042-VIII від 18.05.2017 [227].

Щодо прикладів процесуальних підстав адміністративної відповідальності в АПК: 1) Складання протоколу про адміністративне правопорушення уповноваженою особою - наприклад, інспектор Держпродспоживслужби складає протокол за фактом реалізації м'ясної продукції без ветеринарних документів. Відповідно до ст. 254, 255 КУпАП, протокол є обов'язковою процесуальною підставою для притягнення до відповідальності [208]; 2) Передача справи на розгляд компетентному органу - якщо порушення стосується земель сільськогосподарського призначення (наприклад, самовільне зайняття ділянки), протокол передається до органів місцевого самоврядування чи суду. Це передбачено ст. 221, 222 КУпАП, що визначають компетенцію органів у справах про адміністративне правопорушення [208]; 3) Повідомлення особи про час і місце розгляду справи - особа, яка притягається до відповідальності, має бути належним чином повідомлена (повістка, рекомендований лист). Це процесуальна гарантія, закріплена у ст. 268 КУпАП. Недотримання цієї умови може стати підставою для скасування постанови [208]; 4) Розгляд справи у визначені строки - наприклад, справи про адміністративні правопорушення у сфері земельних

відносин чи використання насіння мають бути розглянуті не пізніше ніж через 15 днів із дня отримання протоколу (ст. 277 КУпАП). Дотримання строків є процесуальною підставою для легітимності рішення [208]; 5) Прийняття постанови у справі про адміністративне правопорушення - завершальною процесуальною підставою є винесення постанови про накладення стягнення або про закриття провадження (ст. 283, 284 КУпАП). Без постанови притягнення до відповідальності юридично неможливе.

Три види підстав адміністративної відповідальності (юридичні, фактичні та процесуальні) - перебувають у тісному взаємозв'язку, оскільки лише їх комплексна наявність забезпечує законність і справедливість притягнення до відповідальності у сфері агропромислового комплексу. Юридичні підстави встановлюють нормативну базу, яка визначає, які саме діяння є правопорушеннями та які санкції застосовуються; фактичні підстави відображають реальні обставини правопорушення, що підтверджують його наявність у конкретній ситуації; а процесуальні підстави гарантують правильність і легітимність процедури реалізації відповідальності, включаючи складання протоколу, розгляд справи та винесення постанови. У сукупності ці елементи формують цілісну систему, де відсутність хоча б однієї з підстав унеможливило б законне та обґрунтоване притягнення до адміністративної відповідальності, що особливо важливо для сфери АПК, яка потребує балансу між захистом публічних інтересів і прав суб'єктів господарювання.

Тобто можна стверджувати, що визначення підстав адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу є ключовим чинником забезпечення правопорядку та ефективності державного регулювання. Юридичні підстави визначають нормативну базу, в межах якої діє система відповідальності, фактичні відображають реальність правопорушення через конкретні дії чи бездіяльність суб'єктів, а процесуальні гарантують дотримання встановлених процедур, спрямованих на забезпечення законності та справедливості. Їхня взаємодія створює комплексний механізм

притягнення до відповідальності, що унеможлиблює як свавільність у правозастосуванні, так і уникнення відповідальності за допущені порушення.

Системне визначення та впорядкування підстав адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу має ключове значення для формування ефективної та прозорої моделі державного регулювання. Воно забезпечує не лише належний рівень правової визначеності, а й створює умови для передбачуваності та стабільності аграрних відносин. Чітко окреслені юридичні підстави дозволяють усунути суперечності у правозастосуванні, зменшують ризики зловживань і правової невизначеності, а також формують надійну базу для запобігання правопорушенням у цій стратегічній сфері.

Водночас систематизація підстав адміністративної відповідальності має й ширший соціально-економічний ефект. Вона зміцнює довіру аграрного бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів до державних інституцій, підвищує прозорість та ефективність їхньої діяльності. Крім того, чітке правове врегулювання дозволяє гармонізувати національні механізми контролю та відповідальності з європейськими стандартами, що сприяє інтеграції України у правовий простір Європейського Союзу та підсилює її конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

4.3. Юридичний склад адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу

Агропромисловий комплекс України сьогодні виступає одним із провідних секторів національної економіки, адже саме він забезпечує продовольчу безпеку держави, формує значну частку її експортного потенціалу та потребує стабільної підтримки й належного правового регулювання. Проте функціонування АПК супроводжується підвищеним рівнем правових ризиків, пов'язаних із можливістю порушення земельного, екологічного, ветеринарного та санітарного законодавства, а також вимог техніки безпеки. Саме ці сфери є найбільш вразливими до правопорушень, що здатні впливати як на економічні інтереси, так і на суспільні та екологічні цінності.

З точки зору адміністративного права, будь-яке порушення у сфері АПК має бути оцінене крізь призму юридичного складу адміністративного правопорушення. Об'єктом таких посягань виступають суспільні відносини у сфері землекористування, охорони навколишнього середовища, забезпечення якості харчової продукції чи дотримання ветеринарно-санітарних вимог. Об'єктивна сторона проявляється у конкретних діях або бездіяльності суб'єктів господарювання – наприклад, самовільному зайнятті земельних ділянок, порушенні правил поводження з відходами аграрного виробництва чи використанні заборонених хімічних речовин. Суб'єктами правопорушень у цій сфері виступають як юридичні, так і фізичні особи – фермери, агропідприємства, керівники господарств. Суб'єктивна сторона, у свою чергу, відображає вину порушника, що може бути виражена як у формі умислу (свідоме ігнорування правил), так і у вигляді необережності.

Така структура дозволяє комплексно охарактеризувати адміністративні правопорушення у сфері АПК та чітко відмежувати їх від інших правопорушень чи правомірних дій. Адже негативні наслідки порушень не обмежуються економічними втратами – вони здатні призводити до деградації земель, забруднення довкілля та загроз для здоров'я населення. Саме тому акцент на юридичному складі адміністративного правопорушення є ключовим для розуміння сутності протиправних дій у сфері АПК та забезпечення ефективного механізму притягнення винних осіб до відповідальності.

Зазначимо, що підстави адміністративної відповідальності у сфері АПК традиційно визначаються як наявність факту протиправного винного діяння, передбаченого адміністративним законодавством. Проте сама по собі підстава має доволі загальний характер. Її практичне значення розкривається лише через категорію юридичного складу адміністративного правопорушення, який деталізує обов'язкові елементи проступку та слугує основою для його кваліфікації. Іншими словами, якщо підстава є «загальною рамкою» відповідальності, то склад виступає її конкретним «змістовим наповненням».

Попри наявність достатньо розгалуженої нормативно-правової бази, що регулює питання адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу, залишається невирішеною низка проблем, серед яких центральне місце посідає правильна кваліфікація адміністративних правопорушень. Вона безпосередньо залежить від чіткого і послідовного визначення всіх елементів юридичного складу правопорушення. Саме від коректного встановлення цих елементів юридичного складу правопорушення, що традиційно включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкта та суб'єктивну сторону, залежить легітимність та ефективність правозастосовної діяльності, а також гарантії забезпечення законності у сфері аграрних правовідносин.

Загальнотеоретичний аналіз свідчить, що недооцінка значення об'єкта правопорушення у сфері АПК призводить до поверхового тлумачення суспільних відносин, які підлягають охороні. Відсутність чіткого визначення об'єктивної сторони, своєю чергою, може спричинити труднощі у відмежуванні адміністративних проступків від інших видів протиправної поведінки, зокрема дисциплінарних чи кримінальних деліктів. Належна увага до суб'єкта та суб'єктивної сторони правопорушення дозволяє встановити індивідуалізовану відповідальність, відмежувати вину від об'єктивних обставин та забезпечити справедливе застосування санкцій. Тож проблема не зводиться лише до формального визначення елементів юридичного складу, а стосується більш глибокого завдання – забезпечення єдності правозастосовної практики та усунення ризиків довільного тлумачення норм. Недостатня увага до встановлення окремих елементів складу правопорушення у сфері АПК може призводити не лише до труднощів у застосуванні адміністративних стягнень, але й до втрати превентивного потенціалу адміністративно-правових норм. У цьому контексті системне дослідження складу правопорушення набуває особливого значення, адже воно створює теоретичне підґрунтя для вдосконалення механізмів захисту публічних інтересів та формування сталого правопорядку в аграрному секторі.

Відповідно до статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, адміністративним правопорушенням визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [208]. Наведене визначення дозволяє виділити ключові ознаки адміністративного правопорушення: протиправність діяння, наявність вини у формі умислу або необережності, посягання на охоронювані законом суспільні відносини та передбачуваність адміністративної відповідальності законом. Водночас для правильного застосування норм адміністративного права та притягнення особи до відповідальності недостатньо лише визначити наявність протиправної поведінки, а необхідно встановити повний юридичний склад правопорушення. Адже лише наявність всіх елементів такого складу в сукупності дозволить кваліфікувати діяння як адміністративне правопорушення, зокрема й у сфері агропромислового комплексу.

Доцільним видається перед початком аналізу юридичного складу адміністративних правопорушень у сфері агропромислового комплексу України окреслити коло діянь, що можуть бути віднесені до цієї категорії. Насамперед сюди слід віднести правопорушення у сільському господарстві, а саме статті 104, 104¹, 105, 106, 106¹, 107, 107¹, 107², 108, 188²⁷ КУпАП, а також правопорушення у сфері охорони природи та використання природних ресурсів, передбачені статтями 52, 53, 53¹, 53², 53³, 53⁴, 54, 55, 56 [208].

Як зазначає О.В. Белікова, теорія права передбачає в складі правопорушення, зокрема й адміністративного, чотири ключові елементи, а саме: 1) Об'єкт, а саме ті суспільні відносини у сфері державного управління, що охороняються законом та на які посягає протиправне діяння: громадський або державний порядок, власність, права та свободи громадян тощо; 2) Об'єктивна сторона, тобто зовнішній прояв протиправного діяння: дія або бездіяльність, що забороняються чинним адміністративним законодавством. Якщо як обов'язковий елемент складу правопорушення

встановлені шкідливі наслідки, необхідно окрім них і самого діяння встановити причинно-наслідковий зв'язок; 3) Суб'єкт, тобто особа, яка має здатність і фактичну можливість нести юридичну відповідальність за вчинене протиправне діяння. Попри те, що чинне законодавство, виходячи з конструкції окремих норм, визнає суб'єктом адміністративних правопорушень лише фізичних осіб, О.В. Белікова зазначає серед таких і юридичних осіб, незалежно від їх організаційно-правової форми та власності-головне, що мають адміністративну правоздатність, тобто здатність отримувати права та обов'язки адміністративно-правового характеру та мати змогу нести за їх здійснення відповідальність; 4) Суб'єктивна сторона, що складається із декількох елементів: вина, мета та мотив вчинення правопорушення. Вина виступає як найважливіша ознака суб'єктивної сторони, що проявляється у вигляді умислу або необережності, та за відсутності якої особа не може притягатися до відповідальності [229, с. 22-26].

У разі вчинення адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу України юридичний склад зберігає загальну структуру, притаманну адміністративним деліктам, проте набуває специфічних рис, зумовлених особливостями правового регулювання аграрної діяльності.

Зокрема об'єкт такого правопорушення визначатиметься через ті суспільні відносини, на які власне посягає протиправна поведінка, та, згідно з теорією права, може поділятися на три рівні: загальний, родовий та безпосередній. Так загальний об'єкт, що визначається як вся сукупність суспільних відносин, що охороняє законодавство про адміністративні правопорушення [230, с. 81], в обговорюваному контексті визначатиметься як суспільні відносини, що забезпечують законність та ефективність функціонування аграрного виробництва, збереження природних ресурсів та гарантування продовольчої безпеки держави. Такі суспільні відносини регулюються нормами різних галузей права, зокрема нормами адміністративного, земельного та екологічного права, а також охороняються адміністративно-правовими санкціями, які застосовуються за порушення

встановлених правил ведення сільськогосподарської діяльності, зберігання та перевезення продукції, використання земель, дотримання екологічних стандартів тощо. Тут слід зазначити, що до встановлення загального об'єкта адміністративного правопорушення застосовується і інший, більш широкий підхід, відповідно до якого в повному обсязі загальний об'єкт визначається як громадський порядок, власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління, тобто напряду вказується у визначенні адміністративного правопорушення, закріпленого в статті 9 КУпАП [231, с. 100]. Крім того, при визначенні загального об'єкту можна взяти до уваги і 1 статтю КУпАП, де встановлено, що кодексом охороняються права та свободи громадян, власність, конституційний лад України, права та законні інтереси підприємств, установ і організацій, встановлений правопорядок, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного та неухильного дотримання Конституції та законів України, повага до прав, честі та гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [232, с. 330].

Родовий об'єкт, що визначається як група тотожних, однорідних суспільних відносин, які в сукупності становлять загальний об'єкт, охороняються комплексом адміністративно-правових норм і містяться в Особливій частині КУпАП [233, с. 258]. Як зазначає Г.С. Іванова, правильне встановлення родового об'єкту правопорушень у сфері сільського господарства залишається актуальним питанням і предметом обговорення у вітчизняній науці. Науковиця зазначає, що єдиним родовим об'єктом у таких правопорушеннях визначаються суспільні відносини, пов'язані з функціонуванням об'єктів сільського господарства, які взяті під охорону законом про адміністративну відповідальність [6, с. 320]. Погоджуючись із позицією вітчизняної науковиці, слід констатувати, що родовим об'єктом адміністративних правопорушень у сфері агропромислового комплексу виступають суспільні відносини, що виникають у конкретних галузях цієї сфери. До них належать, зокрема, відносини, пов'язані з раціональним

використанням та охороною земель, екологічні та природоохоронні відносини, ветеринарні та фітосанітарні відносини, а також відносини, що регулюють державний контроль за виробництвом і реалізацією сільськогосподарської продукції [234, с. 1122].

Безпосередній же об'єкт – це ті відносини, яким завдано шкоди або створено загрозу внаслідок правопорушення. Зокрема, у статті 104 КУпАП, яка встановлює відповідальність за потрапу посівів, зіпсуття або знищення зібраного врожаю сільськогосподарських культур та пошкодження насаджень безпосередній об'єктом можна визначити відносини щодо збереження та охорони сільськогосподарських посівів, врожаю та насаджень. У статті 105 КУпАП, де закріплено наслідки порушення вимог щодо виконання фітосанітарних заходів, безпосереднім об'єктом правопорушення визначаються відносини, які забезпечують фітосанітарну безпеку, у тому числі захист рослин від шкідників, хвороб і бур'янів. Статті 106, 107 та 108 КУпАП мають за безпосередній об'єкт відносини щодо забезпечення фітосанітарного контролю при переміщенні сільськогосподарських продуктів і матеріалів, відносини у сфері забезпечення ветеринарного благополуччя та охорони здоров'я тварин та відносини у сфері безпеки експлуатації сільськогосподарської техніки та охорони праці в агропромисловому виробництві відповідно.

До речі, залежно від характеру об'єкта, адміністративні порушення поділяються на різні види. Наприклад, порушення земельного законодавства стосуються об'єкта у вигляді земельних відносин, що регулюють користування та охорону земель сільськогосподарського призначення. Невчасне або незаконне внесення агрохімікатів у ґрунт, порушення правил сівозміни чи розорювання земель поза межами дозволених ділянок також кваліфікуються як порушення земельного законодавства. У свою чергу, порушення санітарних та ветеринарних норм стосуються об'єкта у вигляді суспільних відносин щодо здоров'я тварин, безпеки харчової продукції та охорони громадського здоров'я.

Об'єктивна сторона, тобто зовнішнє вираження протиправної поведінки особи, яка посягає на охоронювані законом суспільні відносини, охоплює

безпосередньо протиправне діяння у вигляді дії або бездіяльності, шкідливі наслідки, якщо такі передбачені як обов'язковий елемент, а також причинний зв'язок між діянням та наслідками. Зокрема, йдеться про такі діяння як потрава посівів, зіпсуття або знищення зібраного врожаю сільськогосподарських культур, що знаходиться у полі; порушення вимог щодо виконання фітосанітарних заходів; порушення вимог законодавства щодо забезпечення благополуччя тварин тощо. Об'єктивна сторона може проявлятися як у вигляді активної дії, наприклад потрави посівів або грубого порушення правил експлуатації сільськогосподарської техніки, так і у вигляді бездіяльності, тобто невиконання покладених на особу обов'язків-невиконання фітосанітарних заходів, невжиття заходів щодо забезпечення встановленого режиму охорони посівів снотворного маку чи ігнорування ветеринарних вимог щодо утримання тварин. У таких статтях як 104, окрім безпосередньо діяння до об'єктивної сторони включено також шкідливі матеріальні наслідки-знищення чи зіпсуття посівів, врожаю, пошкодження насаджень. У таких випадках необхідно встановити безпосередній причинно-наслідковий зв'язок між самим діянням та наслідками, аби довести наявність об'єктивної сторони [234, с. 1124].

Факультативними ознаками об'єктивної сторони адміністративного правопорушення виступають такі характеристики, як місце вчинення діяння, час його здійснення, спосіб вчинення та конкретна обстановка, у якій відбулося порушення. Хоча ці ознаки не є обов'язковими для встановлення юридичного складу проступку, їх врахування має важливе практичне значення. Зокрема, вони дозволяють більш точно визначити обставини вчиненого правопорушення, оцінити ступінь його суспільної небезпеки та обґрунтовано застосувати адміністративне стягнення. Крім того, факультативні ознаки сприяють диференціації складів правопорушень, що особливо актуально у сфері агропромислового комплексу, де один і той же тип дій може мати різний правовий наслідок залежно від місця, часу чи способу їх вчинення, а також від умов, у яких вони відбувалися. Завдяки цьому правозастосовна практика

набуває більшої точності, зменшується ризик довільного тлумачення норм і підвищується ефективність превентивного впливу адміністративного права.

Щодо суб'єкту адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу, то, якщо казати загально, таким визначається особа, яка досягла шістнадцятирічного віку та здатна усвідомлювати свої діяння (дію або бездіяльність) та керувати ними, тобто має адміністративну деліктоздатність, у відповідності до статей 12 та 20 КУпАП. Незважаючи на те, що з ряду положень кодексу випливає, що суб'єктом адміністративного правопорушення може виступати лише фізична особа (зокрема, кодекс вказує на вік, із якого настає адміністративна відповідальність, на стан осудності, тобто усвідомлення та керування своїми діями, на врахування при накладенні стягнення особи правопорушника), ряд науковців, у тому числі і Г.С. Іванова, вказують на необхідність включення до кола суб'єктів адміністративних правопорушень і юридичних осіб, попри те, що це пов'язано із рядом складнощів на практиці, у тому числі в доведенні вини представників та посадовців юридичної особи [6, с. 327-329]. Слід погодитися з позицією вітчизняної науковиці та наголосити, що включення юридичних осіб до кола суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері агропромислового комплексу є обґрунтованим і логічним кроком. Значна частина порушень у цій галузі виникає саме внаслідок діяльності агропідприємств, фермерських господарств, підприємств із переробки сільськогосподарської продукції та інших організаційно-правових форм юридичних осіб. Такий підхід дозволяє комплексно оцінювати правопорушення та встановлювати відповідальність не лише окремих фізичних осіб, а й організацій, які приймають управлінські рішення та формують правила внутрішньої діяльності.

Міжнародний досвід, зокрема практика країн Європейського Союзу, підтверджує доцільність такого підходу, особливо в екологічній, санітарній та ветеринарній сферах. У багатьох державах-членах ЄС юридичні особи визнаються суб'єктами адміністративних порушень, оскільки порушення правил використання земель, зберігання продукції, застосування пестицидів або

дотримання фітосанітарних норм найчастіше є наслідком колективних або організаційних рішень підприємства, а не лише індивідуальної поведінки окремого співробітника.

Таким чином, включення юридичних осіб до кола суб'єктів правопорушень забезпечує більшу ефективність системи правового регулювання, сприяє диференціації відповідальності та формує превентивний ефект, оскільки стимулює підприємства до дотримання законодавства та впровадження внутрішніх механізмів контролю. Це, у свою чергу, підвищує рівень правової визначеності та стабільності агропромислових правовідносин, сприяючи сталому розвитку аграрного сектору та захисту суспільних інтересів.

Суб'єкт адміністративних правопорушень може бути як загальним, тобто бути будь-якою фізичною особою, яка досягла шістнадцятирічного віку та була в стані осудності, так і спеціальним, тобто бути особою, на яку покладено спеціальні обов'язки у сфері сільського господарства, охорони довкілля, фітосанітарної безпеки тощо. Так, якщо в такому правопорушенні як потрава посівів, зіпсуття або знищення зібраного врожаю сільськогосподарських культур, пошкодження насаджень колективних сільськогосподарських підприємств, інших державних і громадських чи фермерських господарств (стаття 104 КУпАП) суб'єктом є будь-яка фізична особа, що досягла встановленого віку та є осудною, то у випадку грубого порушення правил технічної експлуатації тракторів, комбайнів, інших самохідних сільськогосподарських машин і правил техніки безпеки під час їх експлуатації суб'єктом виступають саме механізатори [234, с. 1125].

Нарешті, останнім елементом складу адміністративних правопорушень у сфері агропромислового комплексу України є суб'єктивна сторона, тобто психічне ставлення особи до суспільно шкідливого діяння, яке нею вчиняється, та до його наслідків [235, с. 63]. Як уже зазначалося, суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення складається з трьох взаємопов'язаних елементів: вини, мети та мотиву. При цьому ключовим і обов'язковим елементом є вина, яка визначає психічне ставлення порушника до вчиненого

діяння – умисне чи необережне його вчинення. Мета та мотив, хоча й не є обов'язковими для встановлення факту правопорушення, відіграють важливу роль у процесі його кваліфікації, а також при визначенні виду та розміру адміністративного стягнення.

Суб'єктивна сторона виконує не лише квантифікаційну функцію, що дозволяє правильно визначити склад правопорушення, але й має значний превентивний та диференційний ефект. Зокрема, врахування мети та мотиву дозволяє розмежовувати випадки дрібних порушень і системних недоліків у діяльності агропідприємств, фермерських господарств чи інших суб'єктів аграрного сектору, а також визначати оптимальні адміністративно-правові заходи впливу.

Крім того, аналіз суб'єктивної сторони є важливим для розмежування адміністративних і кримінальних правопорушень у сфері агропромислового комплексу, оскільки тяжкість порушення та наявність умислу чи необережності визначають, чи підлягає діяння адміністративній відповідальності чи кваліфікується як кримінальний злочин. Таким чином, суб'єктивна сторона виступає важливим елементом юридичного складу правопорушення, який забезпечує як точність правозастосування, так і підвищення ефективності превентивного впливу адміністративного законодавства на аграрний сектор.

Прямий умисел констатується, коли особа усвідомлює протиправність свого діяння (дії або бездіяльності), передбачає його наслідки та бажає їх настання. Наприклад, коли особа свідомо проїжджає посівами або насадженнями на гужовому транспорті, розуміючи, що такі дії призведуть до їх знищення, що є правопорушенням відповідно до статті 104 КУпАП. Непрямий умисел також передбачає усвідомлення особою протиправності свого діяння та передбачення можливих наслідків, однак у цьому випадку особа, попри їх свідоме передбачення, не бажає їх настання. Наприклад, коли особа допускає зберігання насіння з метою продажу без дотримання технологічних вимог, не бажає шкідливих наслідків, однак і не вживає заходів для усунення порушення, передбаченого статтею 104¹ КУпАП [234, с. 1125].

Окрім умислу, можлива також вина у формі необережності: самовпевненості, коли особа передбачає настання шкідливих наслідків свого діяння, однак легковажно розраховує на їх відвернення, та недбалості, коли особа не передбачає настання шкідливих наслідків, хоча могла та повинна була їх передбачити. Наприклад, коли механізатор порушує правила безпеки, сподіваючись на відвернення аварії, або коли особа не виконує фітосанітарних заходів через неуважність. Як зазначає І. Зозуля, необережність та непередбачення шкідливих наслідків свого діяння, попри можливість та обов'язок їх передбачити, може свідчити про зневажання особою вимогами законодавства, своїми посадовими або громадськими обов'язками, інтересами суспільства в цілому або окремих його представників [236, с. 51].

Мету та мотив, на відміну від вини, як обов'язковий елемент складу адміністративного правопорушення законодавцем не передбачено. Г.С. Іванова, наприклад, обстоює думку про те, що порушення сільськогосподарського законодавства вчиняється саме з корисливих мотивів, таких як використання конфлікту інтересів або отримання прибутку [6, с. 332]. Дійсно, аналіз адміністративних правопорушень у сфері агропромислового комплексу свідчить про те, що багато діянь мають корисливу природу, пов'язану з прагненням отримати економічну вигоду або зекономити ресурси. Так, типовим прикладом є випасання худоби на чужих земельних ділянках, що призводить до знищення посівів та порушення прав землевласників, або відмова від дотримання встановлених фітосанітарних заходів через небажання витратити кошти на придбання необхідних препаратів. Інші приклади включають незаконне використання пестицидів або мінеральних добрив у більшій кількості, ніж дозволено, або приховування факту несанкціонованого вилову риби чи збору дикорослих рослин, що має безпосереднє економічне підґрунтя. Хоча чинне законодавство не визначає мотив та мету як обов'язкові складові суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, їх урахування дозволяє більш глибоко оцінити характер правопорушення та правильність його кваліфікації. Встановлення економічної зацікавленості порушника

допомагає диференціювати випадки умисних і неумисних порушень, оцінити суспільну небезпеку діяння та обґрунтовано визначити вид і розмір адміністративного стягнення. Особливо важливим це є у сфері агропромислового комплексу, де порушення часто мають економічно вмотивований характер і безпосередньо впливають на продовольчу безпеку, екологічну стабільність та фінансові показники господарств. Врахування мотиву та мети підвищує ефективність превентивного впливу адміністративного права, стимулює суб'єктів аграрної діяльності до дотримання законодавства та формує правову культуру, спрямовану на відповідальне ведення господарської діяльності.

Таким чином, юридичний склад адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу України зберігає класичну чотирикомпонентну структуру, що включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону. Водночас він характеризується певними специфічними ознаками, які зумовлені галузевими особливостями агропромислового сектору, насамперед тісним взаємозв'язком економічних і екологічних аспектів діяльності. Така інтеграція дозволяє не лише комплексно оцінювати порушення, а й формувати ефективні механізми превентивного впливу та правозастосування у сфері АПК.

Зв'язок юридичного складу з видами адміністративних правопорушень проявляється на рівні галузевої диференціації. Так, у сфері земельних відносин виділяють порушення правил користування землями, несвоєчасну сплату орендної плати або незаконне розорювання земельних ділянок. У сфері екологічної безпеки – порушення норм щодо обробки ґрунту, забруднення водойм, порушення правил утилізації відходів. Ветеринарні та санітарні правопорушення включають недотримання карантинних правил, неправильне зберігання продуктів тваринного походження, неналежне ведення документації щодо здоров'я тварин. Кожен із цих видів має чіткий юридичний склад, що визначає конкретні елементи об'єкта, об'єктивної та суб'єктивної сторони, а також суб'єкта порушення.

Розгляд юридичного складу у зв'язку з видами правопорушень також дозволяє формувати системні підходи до кваліфікації та застосування адміністративних стягнень. Наприклад, порушення правил внесення добрив може одночасно належати до земельних та екологічних правопорушень, однак конкретний юридичний склад визначає, яке адміністративне стягнення є застосовним, хто є суб'єктом відповідальності і які докази обов'язково повинні бути надані контролюючим органом. Правильне визначення юридичного складу адміністративного правопорушення у сфері АПК є ключовою умовою для ефективного функціонування системи адміністративного контролю та превентивного впливу. Воно забезпечує точність правозастосування, дає змогу диференціювати порушення за галузями та тяжкістю, а також створює підґрунтя для розробки методичних рекомендацій щодо доказування об'єктивної та суб'єктивної сторін порушень.

Об'єкт правопорушення у цій галузі слід розглядати багаторівнево. На загальному рівні він охоплює суспільні відносини, що забезпечують законність функціонування аграрного виробництва, збереження природних ресурсів та продовольчу безпеку держави. Родовий об'єкт визначається через конкретні сфери агропромислового комплексу, такі як земельні, екологічні, ветеринарні та фітосанітарні відносини. Безпосередній об'єкт – це конкретні суспільні відносини або інтереси, яким завдається шкода протиправним діями. Така багаторівнева класифікація об'єкта сприяє точнішій кваліфікації порушень та адекватному застосуванню адміністративних стягнень.

Об'єктивна сторона правопорушення проявляється як у формі активних дій (наприклад, потрапили посіви або порушення правил експлуатації сільськогосподарської техніки), так і у формі бездіяльності (наприклад, недотримання встановлених фітосанітарних заходів). Для низки адміністративних проступків, передбачених КУпАП, обов'язковою є наявність шкідливих наслідків та причинно-наслідкового зв'язку між діями і такими наслідками. Факультативні ознаки, такі як місце, час, спосіб вчинення та

обстановка, дозволяють уточнити кваліфікацію правопорушення та забезпечити диференційований підхід до застосування стягнень.

Суб'єкт адміністративного правопорушення традиційно визначається як фізична осудна особа віком від шістнадцяти років. Водночас наукова дискусія щодо включення до кола суб'єктів юридичних осіб залишається актуальною, оскільки значна частина порушень у сфері АПК пов'язана з організаційними рішеннями підприємств, фермерських господарств та підприємств із переробки продукції. Визнання юридичних осіб суб'єктами правопорушень дозволило б підвищити ефективність превентивних заходів та посилити відповідальність організацій за порушення законодавства.

Суб'єктивна сторона визначається наявністю вини у формі умислу або необережності, а також факультативними елементами – метою та мотивом діяння. Хоча останні не є обов'язковими складовими юридичного складу, їх врахування дозволяє більш глибоко оцінити характер порушення, його суспільну небезпеку та економічні наслідки, а також коректно розмежувати адміністративну та кримінальну відповідальність.

У перспективі удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності АПК варто зосередити на кількох напрямках: пряме розширення кола суб'єктів відповідальності за рахунок юридичних осіб; уточнення та систематизація складів адміністративних правопорушень, зокрема тих, що стосуються земельних, екологічних, санітарних та фітосанітарних норм; розробка методичних рекомендацій щодо доказування об'єктивної та суб'єктивної сторін, що особливо важливо при притягненні до відповідальності агропідприємств та інших організацій. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню правової визначеності, ефективності правозастосування та створить передумови для інтеграції української моделі адміністративного регулювання агропромислового комплексу у європейський правовий простір.

4.4. Особливості адміністративного провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу

Адміністративне провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу є важливим інструментом реалізації державної політики в цій сфері, адже воно дозволяє швидко припиняти протиправне діяння, застосовувати заходи адміністративного впливу, здійснювати відшкодування шкоди, а також попереджати повторні правопорушення. Також адміністративне провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу відображає специфічні особливості аграрного сектора, зумовлені його економічним, екологічним та соціальним значенням. З одного боку, ці особливості накладають додаткові вимоги до процесуальної організації провадження: необхідність оперативного виявлення правопорушень у польових умовах, врахування сезонності аграрного виробництва, взаємодія з іншими контролюючими та наглядовими органами (наприклад, органами Держпраці, Держспоживслужби, ДСНС, Держаудитслужби). З іншого боку, провадження повинно враховувати багаторівневу структуру правовідносин у АПК: від відносин у межах фермерського господарства або агропідприємства до державного регулювання субсидій, дотацій та контролю за дотриманням стандартів Спільної аграрної політики ЄС. Це визначає потребу у спеціалізованих процедурних підходах та методичних рекомендаціях для органів, що здійснюють нагляд і контроль в аграрному секторі.

Важливо підкреслити, що ефективність адміністративного провадження безпосередньо залежить від повноти та точності юридичного складу правопорушення, встановленого на попередньому етапі. Наприклад, правильне визначення об'єкта та об'єктивної сторони порушення дозволяє не лише кваліфікувати діяння як адміністративне порушення, а й обрати відповідний вид стягнення, оцінити масштаб шкоди та необхідність застосування превентивних заходів. Аналогічно, чітка ідентифікація суб'єкта (фізичної або юридичної особи) та суб'єктивної сторони (вина, мотив, мета) дає змогу

диференціювати правові наслідки та запобігти формальному застосуванню санкцій, що часто стає проблемою у випадках, коли агропідприємства здійснюють комплексні економічні та екологічно значущі операції.

Особливості адміністративного провадження у сфері АПК також визначаються необхідністю інтеграції сучасних інформаційних технологій та методів контролю. Зокрема, застосування електронних систем моніторингу земельних ділянок, баз даних про субсидії, обліку агрохімікатів та ветеринарних засобів дозволяє оперативно виявляти порушення, вести доказову базу та скорочувати час на підготовку адміністративних актів. При цьому особлива увага приділяється процедурі документального оформлення фактів порушення, забезпеченню процесуальних гарантій для суб'єктів аграрної діяльності, а також можливості оскарження рішень у межах адміністративного та судового контролю. Таке поєднання технологічного та процедурного підходів робить провадження ефективним інструментом реалізації законодавчих норм та превентивного впливу на учасників аграрного виробництва [237, с. 447].

Крім того, адміністративне провадження у сфері АПК має системний характер, що полягає у взаємодії різних контролюючих органів на всіх рівнях – від місцевих адміністрацій до центральних органів виконавчої влади, а також спеціалізованих служб. Такий підхід забезпечує комплексне регулювання, у якому правові наслідки за порушення земельного, екологічного, ветеринарного чи санітарного законодавства не існують ізольовано, а враховуються у контексті всього аграрного виробництва. Це дозволяє формувати єдину систему адміністративного реагування та підвищує ефективність превентивних заходів [237, с. 448].

Обґрунтоване вивчення специфіки провадження у справах про порушення законодавства в агропромисловому комплексі слід розпочати з аналізу загальної сутності адміністративного провадження та його ролі й функцій у системі публічного управління. Провадження у справах про адміністративні правопорушення визначається як розгляд і вирішення адміністративних справ,

що пов'язані зі вчиненням адміністративних проступків, умови та порядок притягнення правопорушників до відповідальності чи застосування до них інших заходів адміністративного примусу компетентними органами на основі закону [238, с. 339]. Відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, провадження в адміністративних справах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду та вирішення справи [187].

Адміністративні стягнення, у тому числі за порушення у сфері агропромислового комплексу, зачіпають суттєві особисті та майнові інтереси суб'єктів, тому провадження повинні бути максимально формалізованими та ґрунтуватися на чітких процесуальних нормах, які закріплюються в законодавчих актах та гарантують дотримання конституційних прав усіх учасників процесу, зокрема права на свободу та особисту недоторканність, права на честь і гідність, безпеку тощо. Основним джерелом для таких норм виступає Кодекс України про адміністративні правопорушення [208], яким визначаються завдання, принципи провадження, перелік органів та посадових осіб, що мають право складати протоколи та розглядати справа, прав та обов'язки учасників, строки розгляду, порядок ухвалення та виконання постанов тощо.

Необхідно зазначити, що в агропромисловому комплексі застосовуються як загальні норми вищезгаданих кодексів, так і спеціальні закони, якими передбачається адміністративна відповідальність за окремі правопорушення. Зокрема до таких законів входять наступні:

1. Земельний кодекс України [54], яким встановлюється, що особи несуть відповідальність за такі порушення як самовільне зайняття земельних ділянок, псування сільськогосподарських угідь та інших земель, забруднення хімічними та радіоактивними речовинами чи стічними водами, приховування від обліку та реєстрації та перекручення даних про стан земель тощо, що корелюється з відповідними статтями КУпАП, зокрема статтею 52 (псування та забруднення сільськогосподарських та інших земель), статтею 53 (порушення

правил використання земель), статтею 53¹ (самовільне зайняття земельної ділянки), статтею 53² (перекручення або приховування даних державного земельного кадастру) і т.д. [208].

2. Закони України «Про насіння і садивний матеріал» [239], «Про карантин рослин» [240], «Про племінну справу у тваринництві» [241] та «Про ветеринарну медицину» [242], які регламентують порядок ведення насінництва, розсадництва, племінної справи, боротьби з карантинними шкідниками. Порушення встановлених цими законами правил також призводить до адміністративної відповідальності, зокрема за статтями 104¹ (порушення порядку та умов ведення насінництва та розсадництва), 105 (порушення вимог щодо виконання фітосанітарних заходів), 107 (порушення законодавства про ветеринарну медицину та благополуччя тварин) та 107¹ (порушення законодавства про племінну справу у тваринництві) КУпАП [208].

3. Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», яким визначаються повноваження Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів щодо здійснення контролю, проведення перевірок, складення протоколів та накладення штрафів на операторів харчового ринку.

4. Інші нормативно-правові акти, такі як Закони «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього природного середовища», що передбачають адміністративну відповідальність за порушення природоохоронного законодавства, зокрема за псування земель, забруднення ґрунтів, самовільне відхилення від проектів землеустрою тощо, що корелюється зі статтями 53³ (зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок з порушенням умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунту) та 55 (порушення правил землеустрою) КУпАП [208].

Таким чином, нормативно-правова база адміністративного провадження у сфері агропромислового комплексу України формується на основі

комплексного поєднання загальних положень Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та спеціалізованих галузевих нормативних актів. Загальні норми КУпАП забезпечують уніфіковані процедури розгляду справ, визначають права та обов'язки учасників провадження, а також регламентують порядок застосування адміністративних стягнень. Галузеві закони, у свою чергу, уточнюють види адміністративних правопорушень, що виникають у конкретних сегментах АПК – земельних, екологічних, ветеринарних, фітосанітарних та виробничих. Вони також формують особливості доказування, визначають суб'єктів контролю, регламентують порядок інспекцій, фіксації правопорушень та застосування стягнень, що дозволяє враховувати специфіку аграрної діяльності та підвищує ефективність адміністративного реагування. Такий двоплановий підхід створює законодавчу основу для системного, послідовного та прогнозованого здійснення адміністративного провадження у сфері АПК, забезпечує правову визначеність для суб'єктів господарювання та сприяє реалізації принципів законності, пропорційності й захисту прав громадян і підприємств.

До адміністративних правопорушень у сфері агропромислового комплексу відносяться протиправні, винні діяння (дії або бездіяльність), які порушують аграрне, земельне, ветеринарне та природоохоронне законодавства та не містять ознак кримінального правопорушення. До цієї групи входять насамперед правопорушення у сфері сільського господарства, а також правопорушення у сфері охорони природи та використання природних ресурсів. Зокрема, йдеться про наступні склади [208]: 1) Потрава посівів, зіпсуття або знищення зібраного врожаю сільськогосподарських культур, що знаходиться у полі, пошкодження насаджень колективних сільськогосподарських підприємств, інших державних і громадських чи фермерських господарств худобою чи птицею (стаття 104 КУпАП); 2)

Порушення вимог щодо виконання фітосанітарних заходів (стаття 105 КУпАП); 3) Порушення вимог законодавства щодо забезпечення благополуччя тварин (стаття 107 КУпАП); 4) Псування сільськогосподарських та інших

земель, забруднення їх хімічними і радіоактивними речовинами, нафтою та нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими та іншими відходами (стаття 52 КУпАП); 5) Використання земель не за цільовим призначенням, невиконання природоохоронного режиму використання земель, розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, які негативно впливають на стан земель, неправильна експлуатація, знищення або пошкодження протиерозійних гідротехнічних споруд, захисних лісонасаджень (стаття 53 КУпАП); 6) Самовільне зайняття земельної ділянки (стаття 53¹ КУпАП); 7) Відхилення від затверджених в установленому порядку проектів землеустрою (стаття 55 КУпАП) та інші.

Кажучи про органи, які власне уповноважені здійснювати розгляд справ про адміністративні правопорушення, слід насамперед звернутися до статті 213 КУпАП [208], відповідно до якої такі справи розглядаються наступними суб'єктами: 1) Адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад (статті 104 та 104¹); 2) Виконавчими комітетами (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчими органами, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те КУпАП (статті 52, 53, 53¹, 54, 56, 104); 3) Районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених КУпАП, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами, Верховним Судом (статті 106¹, 107¹, 188²⁷); 4) Органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те КУпАП.

Справи про окремі правопорушення, зокрема ті, що передбачені статтями 105, 106, 107 та 107² КУпАП, розглядаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері карантину рослин, тобто Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Розподіл компетенцій між органами покликаний

забезпечити кваліфіковану оцінку фактів та сприяти правильному застосуванню передбаченими нормами права санкцій.

Важливим питанням є також стадії адміністративного провадження у справах про порушення в агропромисловому комплексі. За класичною моделлю провадження поділяється на чотири стадії: порушення справи (ініціювання), розгляд справи та винесення рішення (ухвалення постанови), оскарження та виконання рішення (постанови). Шаповал Т.Б., розглядаючи особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення, виділяє такі стадії адміністративно-процесуальної діяльності, а саме [243, с. 369]: 1) Стадія аналізу ситуації, яка включає збирання та фіксацію інформації про обставини справи, оцінку перспектив подальшого ходу провадження та прийняття рішення про власне необхідність такого провадження; 2) Стадія прийняття рішення у справі, що включає об'єктивну юридичну оцінку зібраної інформації та доказів, повний та всебічний розгляд матеріалів справи та винесення конкретного рішення та основі проведеного аналізу; 3) Стадія оскарження або опротестування рішення, яка носить факультативний характер та не обов'язково повинна відбуватися; 4) Стадія виконання винесеного рішення, під час якої логічно завершується адміністративно-процесуальна діяльність у справі.

Адміністративне провадження у справах про порушення законодавства у сфері АПК розпочинається з формування первинного доказового документа – протоколу адміністративного правопорушення. Його складення покладається на уповноважену особу, визначену нормами КУпАП, або на представника громадського формування, наділеного відповідними повноваженнями. Протокол є центральним процесуальним елементом адміністративного провадження, що не лише засвідчує факт порушення законодавства, а й визначає зміст та обсяг подальших процедур. Він має містити чіткі та повні відомості, необхідні для об'єктивного та правомірного розгляду справи: дату і місце складання, посадові дані та прізвище особи, що його склала, інформацію про правопорушника, опис сутності правопорушення, зазначення нормативно-

правових актів, порушення яких встановлено, а також дані про потерпілих і будь-які додаткові відомості, що можуть впливати на процесуальне рішення. Важливим елементом є підписання протоколу обома сторонами – посадовою особою, яка його оформила, та правопорушником, що підтверджує достовірність та повноту інформації [244, р. 435].

Після складання протоколу компетентний орган переходить до підготовчого етапу провадження, що передбачає комплекс дій із перевірки правильності оформлення та відповідності документу вимогам законодавства. На цьому етапі важливо підтвердити компетенцію органу щодо розгляду конкретної справи, відповідність підстав притягнення особи до адміністративної відповідальності нормам КУпАП, а також наявність всіх необхідних процесуальних реквізитів у протоколі. Крім того, орган повинен повідомити учасників провадження про дату, час і місце розгляду справи, здійснити запити додаткових доказів та документів, якщо це необхідно, а також встановити, чи існують обставини, які виключають провадження у справі: зокрема, чи досягла особа шістнадцятирічного віку, чи є вона осудною, чи мала місце крайня необхідність або необхідна оборона, відповідно до статті 247 КУпАП. Цей етап забезпечує законність і об'єктивність розгляду, запобігаючи порушенню прав і законних інтересів сторін.

Розгляд справи про адміністративне правопорушення, як правило, здійснюється відкрито, у місці вчинення порушення, що дозволяє врахувати всі обставини події та створює умови для належної оцінки доказів. Під час розгляду компетентний орган встановлює, чи дійсно мала місце протиправна дія або бездіяльність, чи належить правопорушник до кола осіб, відповідальних за даний вид порушення, а також з'ясовує наявність заподіяної майнової або іншої шкоди. Крім того, оцінюються всі додаткові обставини, що можуть впливати на характер і тяжкість адміністративного стягнення, включно з наявністю обтяжуючих або пом'якшуючих факторів. Важливо, що розгляд повинен проводитися на засадах рівності перед законом та посадовою особою, що розглядає справу, незалежно від статі, раси, кольору шкіри, етнічного чи

соціального походження, релігійних чи політичних переконань, майнового стану, мови та місця проживання осіб, залучених до провадження.

Особливістю адміністративного провадження у сфері АПК є також необхідність урахування галузевих особливостей аграрного виробництва. Це передбачає оперативне реагування на порушення в умовах сезонної діяльності фермерських господарств, сільськогосподарських підприємств та агропідприємств з переробки продукції, врахування специфіки роботи з земельними ділянками, сільськогосподарською технікою, агрохімікатами та тваринницькими ресурсами. Всі ці фактори вимагають спеціалізованого підходу до фіксації правопорушень, організації виїзних інспекцій, документування та забезпечення доказової бази.

Врахування зазначених особливостей дозволяє забезпечити комплексність адміністративного провадження, що включає не лише формальне оформлення документів, а й повноцінну правову оцінку діянь, аналіз ризиків та заподіяної шкоди, а також належну підготовку матеріалів до розгляду справи. Такий системний підхід сприяє підвищенню ефективності адміністративного впливу, зміцненню правопорядку в аграрному секторі та гарантує дотримання прав і свобод суб'єктів господарювання та громадян, що діють у межах агропромислового комплексу.

У підсумку, процес складання протоколу та підготовки справи до розгляду виступає фундаментальною складовою адміністративного провадження у сфері АПК. Він поєднує формальні процесуальні дії із суб'єктивним аналізом обставин правопорушення, забезпечуючи законність, прозорість та ефективність застосування адміністративних стягнень у цій стратегічно важливій галузі.

Після завершення підготовчого етапу адміністративного провадження справа переходить до безпосереднього розгляду компетентним органом або уповноваженою посадовою особою. Розгляд є центральним етапом провадження, оскільки на ньому здійснюється встановлення наявності чи відсутності складу адміністративного правопорушення, визначаються його

обставини, ступінь суспільної небезпеки, а також можливі наслідки для правопорушника та інших учасників аграрних правовідносин. Відповідно до норм КУпАП, розгляд справи зазвичай проводиться відкрито, що гарантує прозорість процесу та дотримання принципу публічності, який є важливим елементом забезпечення довіри суспільства до органів публічного адміністрування [208].

Під час розгляду справи необхідно здійснити комплексну перевірку доказів, які містяться в протоколі, а також додаткових матеріалів, отриманих під час підготовчого етапу. Це передбачає аналіз фактів, встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями чи бездіяльністю суб'єкта та наслідками правопорушення, оцінку наявності чи відсутності шкоди для земельних, водних, тваринницьких ресурсів та інших об'єктів агропромислової діяльності. Особливу увагу слід приділяти встановленню відповідності дій правопорушника вимогам галузевого законодавства, зокрема нормам щодо використання земель, зберігання та застосування агрохімікатів, дотримання фітосанітарних та ветеринарних правил, а також стандартів екологічної безпеки.

Важливим компонентом розгляду є забезпечення рівності учасників перед органом, що здійснює провадження. Це передбачає надання правопорушнику можливості для подання пояснень, клопотань та доказів, запрошення свідків, участь представників юридичних осіб або громадських формувань, а також дотримання принципів неупередженості та об'єктивності з боку посадових осіб. Особлива увага приділяється дотриманню процесуальних гарантій неповнолітніх, осіб з обмеженою дієздатністю або тих, хто перебуває у стані крайньої необхідності чи необхідної оборони, що виключає відповідальність [208].

Розгляд справи завершується винесенням рішення, яке має бути обґрунтованим, документально підтвердженим та відповідати встановленим вимогам законодавства. Рішення повинно містити дані про склад адміністративного правопорушення, мотиви, обставини, які пом'якшують або

обтяжують відповідальність, визначати вид і розмір адміністративного стягнення, а також терміни його виконання. У випадку виявлення порушень суб'єкта господарювання або юридичної особи, рішення має враховувати організаційний характер правопорушення та можливість повторного вчинення подібних дій, що дозволяє органу впроваджувати превентивні заходи та методи контролю у сфері агропромислового комплексу.

В умовах аграрної діяльності розгляд справи часто включає спеціальні процедури оцінки шкоди, завданої порушеннями екологічних та ветеринарних норм. Це може передбачати залучення експертів, проведення виїзних перевірок на сільськогосподарських підприємствах або фермах, а також аналіз документальних даних щодо ведення аграрної діяльності. Такий підхід дозволяє не лише встановити факт порушення, а й оцінити його економічний та екологічний ефект, що є критично важливим для забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу та мінімізації ризиків для держави та громадян.

Після винесення рішення правопорушник має право на його оскарження, що дозволяє забезпечити баланс між владними повноваженнями органів адміністративного контролю та гарантіями прав і свобод суб'єктів аграрного виробництва. Ця процедура передбачає можливість адміністративного перегляду рішення вищим органом або звернення до суду, що гарантує законність та об'єктивність застосування адміністративних санкцій і підвищує ефективність превентивного механізму адміністративного впливу.

Безумовно, що етап розгляду справи та винесення рішення в адміністративному провадженні у сфері АПК є багатокомпонентним процесом, який поєднує формальні процесуальні дії з експертною оцінкою та аналітичним підходом до обставин правопорушення, а правильне здійснення цього етапу забезпечує законність, прозорість, ефективність застосування адміністративних стягнень та підвищує рівень довіри до державних інституцій, що здійснюють регулювання агропромислового сектору.

Оцінка доказів компетентним органом або посадовою особою є одним із ключових етапів адміністративного провадження у справах про порушення

законодавства у сфері агропромислового комплексу. Вона здійснюється на основі внутрішнього переконання того, хто має оцінити доказ, яке формується після всебічного, повного та об'єктивного вивчення всіх наявних обставин справи у їх сукупності. При цьому важливою умовою є не лише формальна перевірка документів та матеріалів, а й аналіз достовірності, повноти та логічної взаємопов'язаності доказів, що подаються сторонами або зібрані органом під час перевірки.

Компетентний орган повинен оцінювати докази, керуючись нормами права та власною правосвідомістю, зберігаючи баланс між формальною законністю та об'єктивною справедливістю. Це означає, що кожен доказ підлягає критичному аналізу: враховується його джерело, спосіб отримання, достовірність, а також можливі суперечності з іншими матеріалами справи. Особлива увага приділяється з'ясуванню причинно-наслідкового зв'язку між діями чи бездіяльністю суб'єкта та наслідками, які виникли внаслідок порушення, зокрема у разі нанесення шкоди земельним ресурсам, сільськогосподарським посівам або порушення ветеринарних норм.

Крім того, оцінка доказів передбачає інтеграцію всіх фактичних обставин із правовою класифікацією правопорушення. Це дає змогу не лише встановити факт скоєння адміністративного проступку, а й визначити його юридичний склад, суб'єкта та ступінь суспільної небезпеки. Тобто процес оцінки доказів є комплексним і вимагає застосування системного підходу, який поєднує юридичну аргументацію, фактологічну обґрунтованість та принципи адміністративної юстиції, забезпечуючи тим самим належну законність та ефективність правозастосування.

Статтею 245 КУпАП [245] визначається завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення, а саме своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її у повній відповідності до закону, забезпечення виконання винесеного рішення у справі, а також виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню адміністративних правопорушенням, запобігання таких порушенням у майбутньому, виховання

громадян у дусі дотримання законодавчих норм та зміцнення законності. Виконання цих завдань можливе лише за умови дотримання основоположних принципів адміністративного провадження, таких як верховенство права, законність, рівність і недискримінація, гуманізм, повага до честі й гідності, об'єктивна істина, публічність і гласність, національна мова, швидкість і процесуальна економія [243, с. 369]. Дотримання цих принципів обумовлює законність дій органів, захист прав учасників та ефективність провадження.

Адміністративні провадження в агропромисловому комплексі мають низку специфічних рис, зумовлених самою природою аграрних правовідносин, що включає:

1. Необхідність у наявності належної спеціалізації в тих органів, що розглядають справи про адміністративні правопорушення в агропромисловому комплексі, адже окремі питання можуть вимагати знань у галузі агрономії, ветеринарії та землеробства, аби правильно кваліфікувати протиправне діяння, зібрати та оцінити належні докази.

2. Комплексність правопорушень, а саме те, що багато з діянь мають змішаний характер: вони порушують одночасно норми земельного, екологічного, ветеринарного чи господарського права. Наприклад, самовільне зайняття земельної ділянки (ст. 53¹ КУпАП) може супроводжуватися незаконною вирубкою лісонасаджень, застосуванням пестицидів з порушенням ветеринарно-санітарних правил. Тому при розгляді справ слід забезпечити взаємодію різних контролюючих органів та фахівців.

3. Особливі строки розгляду та необхідність оперативності, адже деякі правопорушення вимагають невідкладного реагування, оскільки затримка може призвести до поширення шкідників, знищення врожаю або потрапляння небезпечної продукції на ринок. КУпАП встановлює скорочені строки розгляду для правопорушень щодо невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки, та незаконного посіву або незаконного вирощування снотворного маку чи конопель.

4. Значні фінансові санкції, які спрямовані на захист споживачів та запобігання недобросовісній конкуренції.

5. Особливий порядок збирання доказів, зокрема доказову базу у справах про порушення в АПК часто складають результати лабораторних аналізів (наприклад, проб ґрунту, насіння, харчових продуктів), акти ветеринарно-санітарної експертизи тощо.

6. Потенціал для включення до кола суб'єктів правопорушення юридичних осіб. Незважаючи на те, що наразі ряд норм КУпАП передбачає включення до кола суб'єктів лише фізичних осіб (адже вони мають досягти шістнадцятирічного віку, бути осудними, керувати своїми діями тощо), доцільним є додавання до цього кола також юридичних осіб, адже значна частина порушень у сфері агропромислового комплексу виникає саме за їх участі [6, с. 327-329].

Враховуючи особливості притягнення до адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу, слід підкреслити, що специфіка цього сектору накладає певні вимоги на процес виявлення, фіксації та доказування порушень. У порівнянні з іншими сферами, аграрний сектор характеризується високою технологічною та природною мінливістю об'єктів контролю, що обумовлює необхідність застосування спеціалізованих методів збору доказів.

По-перше, суттєве значення мають лабораторні дослідження ґрунту, води та сільськогосподарської продукції, які дозволяють виявити порушення норм використання земель, застосування пестицидів чи інших агрохімікатів. Результати таких досліджень слугують науково обґрунтованими доказами, що підтверджують наявність правопорушення та його вплив на екологічний стан території.

По-друге, важливу роль відіграють ветеринарні висновки, карантинні акти та експертні оцінки стану тваринництва та рослинництва. Дані документи фіксують факти порушень санітарних, фітосанітарних і ветеринарних норм, що безпосередньо впливають на безпеку харчових продуктів і здоров'я населення.

Використання таких актів дозволяє встановити причинно-наслідковий зв'язок між діями суб'єктів господарювання та завданими збитками або шкодою.

По-третє, значну інформаційну цінність мають свідчення агрономів, інженерів, технічного персоналу та дані GPS-моніторингу сільськогосподарської техніки. Такі джерела дозволяють відтворити обставини правопорушення, визначити час, місце та спосіб його вчинення, а також зафіксувати відповідність чи невідповідність дій суб'єкта вимогам нормативно-правових актів.

По-четверте, у сучасних умовах дедалі більше використовуються засоби фото- та відео-фіксації, що дають можливість документально підтвердити факт правопорушення та створюють наочні матеріали для адміністративного провадження. Ці засоби особливо ефективні при виявленні порушень правил обробітку земель, випасу худоби, зберігання продукції та контролю за дотриманням екологічних стандартів.

Всі зібрані докази повинні відповідати формально-юридичним вимогам щодо належного оформлення, допустимості, збереженості та автентичності. Їх неправильне оформлення або недотримання процедур зберігання може призвести до неприйняття доказів у адміністративному провадженні, що значно ускладнює притягнення до відповідальності. Тому процес доказування у справах АПК передбачає комплексний підхід, який поєднує експертну оцінку, лабораторні дослідження, документальні дані та сучасні технологічні засоби контролю, що забезпечує належну ефективність адміністративного впливу.

Адміністративне оскарження є потенційно важливим інструментом захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та фізичних осіб у сфері агропромислового комплексу, проте на практиці його застосування відбувається не завжди послідовно та системно. Воно покликане реалізовувати принципи законності, справедливості та процесуальної рівності, забезпечуючи контроль за дотриманням процедур при притягненні до адміністративної відповідальності та сприяючи належній реакції органів публічної влади на виявлені порушення. У контексті аграрної діяльності, що охоплює широкий

спектр відносин – від земельних та екологічних до фітосанітарних і ветеринарних, – адміністративне оскарження набуває особливого значення, оскільки здатне оперативно виправляти недоліки правозастосування та запобігати можливим економічним і екологічним наслідкам, хоча фактичне використання цього механізму часто обмежене [208].

Процедура адміністративного оскарження передбачає можливість звернення суб'єкта правовідносин до вищого органу або посадової особи, уповноваженої переглянути рішення чи дії нижчого органу. Такий механізм дозволяє суб'єкту АПК, який вважає рішення неправомірним, отримати альтернативну оцінку фактичних обставин справи та застосованих правових норм. Зокрема, оскарженню підлягають постанови про адміністративні правопорушення, накладені штрафи або інші види стягнень, встановлені у відповідності з Кодексом України про адміністративні правопорушення та спеціальними законами у сфері АПК, такими як закони щодо земельних відносин, фітосанітарного контролю та використання агрохімікатів.

Особливістю адміністративного оскарження у справах АПК є багаторівневий характер процедури. Суб'єкт може послідовно звертатися до різних інстанцій – від безпосереднього керівника органу, що виніс постанову, до вищих адміністративних органів та, у разі необхідності, до судових органів. Така система дозволяє забезпечити баланс між оперативністю розгляду справи та дотриманням процесуальних гарантій прав учасників адміністративного провадження. Крім того, багаторівневе оскарження сприяє уніфікації правозастосовної практики, що особливо актуально для АПК, де відмінності у трактуванні норм можуть призводити до неоднакової оцінки правопорушень різними інспекційними органами.

Важливою складовою адміністративного оскарження є дотримання строків розгляду та порядку повідомлення сторін про результати. Законодавство України встановлює чіткі терміни для подання скарги, її реєстрації та розгляду, що дозволяє мінімізувати затримки та уникнути порушень прав суб'єктів. У практичному вимірі, для агропідприємств та

фермерських господарств важливим є те, що оскарження може включати як письмові, так і електронні форми подання, що значно спрощує доступ до процедури та зменшує бюрократичне навантаження.

Ключовим завданням адміністративного оскарження є перевірка правильності кваліфікації правопорушення, адекватності накладеного стягнення та відповідності дій контролюючого органу вимогам законодавства. Загалом, адміністративне оскарження у справах про правопорушення у сфері АПК є важливим механізмом правового контролю, який забезпечує ефективність правозастосування та запобігає зловживанням з боку органів влади. В умовах інтеграції української аграрної політики до європейського правового простору, удосконалення процедур оскарження сприятиме підвищенню довіри до державних інституцій, стабілізації аграрного бізнесу та посиленню гарантій правових інтересів учасників агропромислових правовідносин.

Агропромисловий комплекс забезпечує продовольчу безпеку держави та формує значну частину валового внутрішнього продукту, тому порушення законодавства в цій сфері мають серйозні наслідки не тільки для окремих суб'єктів, але й для економіки, здоров'я населення та довкілля. Адміністративне провадження є важливим інструментом реагування на такі порушення, що дозволяє швидко їх виявити, зафіксувати, притягнути винних осіб до відповідальності та запобігти новим протиправним діям у майбутньому.

Нормативну основу адміністративного провадження у справах про порушення законодавства у сфері АПК становить низка нормативно-правових актів, насамперед КУпАП та спеціальні закони, що визначають склад правопорушення та особливості провадження. Адміністративні правопорушення у сфері агропромислового комплексу включають насамперед порушення у сільському господарстві, врегульовані статтями 104, 104¹, 105, 106, 106¹, 107, 107¹, 107², 108, 188²⁷ КУпАП, а також протиправні діяння у сфері охорони природи та використання природних ресурсів, передбачені статтями

52, 53, 53¹, 53², 53³, 53⁴, 54, 55, 56. Компетенція щодо складення протоколу та розгляду справ по цим правопорушенням розподілена між різними суб'єктами: від адміністративних комісій та судів до органів Національної поліції.

Провадження складається з чотирьох стадій: порушення справи (складання протоколу), розгляду справи та ухвалення постанови, її оскарження та виконання. Кожна стадія має чіткі строки, права й обов'язки учасників, що забезпечує реалізацію принципів законності, об'єктивності та оперативності. Разом із тим, провадження у сфері АПК характеризується спеціалізацією суб'єктів, комплексністю правопорушень, необхідністю швидкого реагування та застосування суворих фінансових санкцій.

Дослідження дозволяє зробити висновок, що подальший розвиток адміністративного провадження в агропромисловому комплексі повинен відбуватися шляхом підвищення кваліфікації відповідальних суб'єктів, гармонізації законодавства з вимогами Європейського Союзу та підвищення правової культури суб'єктів господарювання. Реалізація цих напрямів сприятиме ефективному захисту законності у аграрній сфері та сталому розвитку АПК.

Висновки до розділу 4

1. Дослідження показало, що адміністративна відповідальність у сфері АПК не може ефективно функціонувати без інтегрованого інформаційно-правового забезпечення, яке включає електронні реєстри порушень, цифрові платформи моніторингу та системи обміну даними між органами контролю і суб'єктами господарювання. Унікальним результатом дослідження є встановлення комплексного механізму, який поєднує нормативні вимоги, автоматизовану фіксацію порушень та аналітичну оцінку ризиків, що дозволяє не лише реагувати на правопорушення, а й прогнозувати їх виникнення. Аналіз законодавства та практики показав, що цифровізація проваджень підвищує прозорість і оперативність застосування адміністративних санкцій, зменшує суб'єктивність рішень та забезпечує швидкий доступ до інформації для всіх

зацікавлених сторін. Дослідження виявило, що використання електронних платформ дозволяє формувати статистику, виявляти системні проблеми у дотриманні норм і створює підґрунтя для вдосконалення правового регулювання. Крім того, розроблено пропозиції щодо інтеграції інформаційних систем із навчальними та консультаційними ресурсами для суб'єктів АПК, що сприяє підвищенню правової культури та профілактиці порушень. Запропоновані підходи демонструють, що ефективність адміністративної відповідальності залежить не лише від наявності законодавства, а й від здатності держави забезпечити його практичне виконання через сучасні інформаційні технології, що робить дослідження значущим внеском у розвиток правової науки в аграрній сфері.

2. Встановлено, що правові засади адміністративної відповідальності в аграрній сфері формуються на основі поєднання загальних норм адміністративного права та спеціалізованих положень аграрного законодавства. Особливу роль відіграє інформаційне забезпечення, яке дозволяє оперативно доводити до відома суб'єктів господарювання вимоги та зміни в нормативній базі, що значно підвищує ефективність правового регулювання та превентивний ефект.

3. Дослідження підтвердило, що адміністративна відповідальність настає за наявності конкретних підстав, включно з порушенням аграрних норм і невиконанням приписів органів контролю. Використання інформаційних систем дозволяє швидко фіксувати порушення та документувати докази, що підвищує юридичну достовірність проваджень і зменшує ризик формалізму або суб'єктивного тлумачення норм.

3. Аналіз показав, що склад порушення у сфері АПК включає об'єктивний та суб'єктивний елементи, які чітко регламентуються законодавством. Інформаційні ресурси дозволяють автоматизувати перевірку дотримання норм і систематично накопичувати дані про типові порушення, що відкриває нові можливості для прогнозування ризиків і розробки превентивних заходів.

4. Виявлено, що провадження у справах АПК характеризується високою спеціалізацією та необхідністю узгодження дій різних органів. Інтеграція інформаційних платформ забезпечує прозорість процесу, контроль за строками, автоматизоване формування протоколів і зручний доступ до статистичних даних, що підвищує оперативність і ефективність застосування адміністративних заходів.

5. Дослідження показало, що існують прогалини у деталізації складу порушень, невідповідності між нормами різних актів та обмежена інтеграція електронних реєстрів. Це знижує ефективність контролю та ускладнює прогнозування наслідків порушень.

6. Запропоновано створення єдиної інформаційної платформи для обліку порушень, аналітики ризиків та інтеграції з навчальними ресурсами для суб'єктів АПК. Такий підхід сприятиме підвищенню правової культури, зменшенню порушень та більш ефективному застосуванню адміністративних санкцій.

7. Необхідно розробити механізми взаємодії між державними органами, що контролюють АПК, і суб'єктами господарювання, на базі цифрових платформ. Впровадження інформаційно-аналітичних інструментів дозволить не лише документувати порушення, а й здійснювати превентивні заходи, що значно підвищить ефективність адміністративної відповідальності в аграрному секторі.

8. Запропоновані корективи у нормативно-правові акти спрямовані на підвищення ефективності контролю, посилення санкцій за правопорушення у сфері адміністративно-правових, земельних, ветеринарних, екологічних та інформаційних відносин. Важливим здобутком є поступова інтеграція норм, що забезпечують інформаційно-правове регулювання, зокрема щодо ведення електронних реєстрів та цифрової фіксації правопорушень. Разом із тим, аналіз показав, що законодавчі зміни нерідко носять фрагментарний характер, не забезпечують системності та узгодженості правового поля, що призводить до колізій та ускладнює практичне застосування норм. Унікальним результатом

цього дослідження стало обґрунтування необхідності комплексного оновлення адміністративно-правових механізмів відповідальності в АПК із врахуванням цифрових інструментів контролю, що дозволить не лише оперативно реагувати на правопорушення, а й здійснювати їх профілактику через прозоре інформаційне забезпечення.

РОЗДІЛ 5

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

5.1. Використання досвіду країн ЄС у сфері інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу

Розбудова сучасної системи інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу України вимагає ґрунтовного переосмислення організаційних та правових підходів із урахуванням європейського досвіду. У країнах Європейського Союзу ця сфера формувалася протягом десятиліть у межах спільної аграрної політики (САП) [246], що передбачає високий рівень правового регулювання, інституційної узгодженості та цифрової трансформації аграрного сектору. Системність і комплексність правових механізмів ЄС створюють можливість для їхнього творчого використання в українських реаліях, що є необхідною умовою забезпечення стабільності правовідносин, підвищення ефективності управління та запобігання правопорушенням у сільському господарстві.

Водночас слід враховувати, що формування ефективної моделі інформаційно-правового забезпечення в Україні ускладнюється дією правового режиму воєнного стану. Збройна агресія російської федерації призвела до низки викликів для агропромислового комплексу: руйнування об'єктів інфраструктури, тимчасова окупація територій, мінування та забруднення сільськогосподарських земель, обмеження доступу до кадастрових даних та ускладнення процедур правового захисту. У цих умовах особливого значення набуває запровадження європейських стандартів у сфері цифровізації управлінських процесів, прозорості земельних відносин та екологічного моніторингу, адже саме вони можуть забезпечити належний рівень контролю, збереження доказової бази та відновлення прав суб'єктів господарювання навіть в умовах воєнних загроз. Таким чином, інтеграція елементів правового

досвіду ЄС стає не лише стратегічним, а й практично необхідним напрямом стабілізації аграрного сектору України.

Європейський підхід демонструє, що інформаційно-правове забезпечення в аграрній сфері не обмежується лише створенням нормативних актів чи діяльністю контролюючих органів. Йдеться про цілісну систему, у якій поєднуються інституційний рівень управління, форми та методи правового впливу, функціональні завдання та превентивні інструменти. В Україні подібна система поки перебуває на етапі становлення, однак використання європейських практик дозволяє прискорити процес її інституційного та правового оформлення. Зокрема, європейський досвід свідчить про ефективність створення спеціалізованих агентств та дорадчих служб, які функціонують як комунікаційні платформи між державою, агробізнесом та науковими установами. Таке рішення сприяє підвищенню рівня правової культури суб'єктів господарювання та формує умови для ефективної реалізації аграрної політики.

Не менш важливим є аспект форм та методів інформаційно-правового забезпечення. Країни ЄС активно застосовують електронні реєстри, інтегровані кадастрові системи та цифрові платформи, що забезпечують доступність і прозорість інформації. На відміну від України, де процес цифровізації має фрагментарний характер, у європейських державах сформовано комплексні правові механізми для захисту даних, стандартизації процедур та забезпечення сумісності інформаційних ресурсів. Це свідчить про необхідність для України впроваджувати цифрові рішення як невід'ємний елемент правового регулювання, що одночасно сприяє боротьбі з рейдерством, оптимізації процедур державного контролю та підвищенню довіри з боку фермерів і громадянського суспільства.

Функціональний аспект інформаційно-правового забезпечення також знаходить підтвердження у європейській практиці. Так, регулятивна функція в країнах ЄС реалізується через суворі стандарти якості та безпечності харчової продукції, екологічні вимоги та механізми моніторингу. Контрольна функція

забезпечується інтегрованою системою управління та контролю (IACS), що дозволяє не лише перевіряти правильність використання субсидій, а й фіксувати фактичний стан земель та аграрної діяльності за допомогою супутникового моніторингу. Превентивна функція в ЄС ґрунтується на принципах «комплаєнсу» та стимулювання добровільного дотримання норм шляхом фінансових та організаційних заохочень. В умовах України ці підходи можуть сприяти поступовому переходу від репресивних методів впливу до комплексних превентивних заходів.

Окремо слід звернути увагу на правові запобіжники у сфері захисту земельних та майнових прав. Європейська практика демонструє, що забезпечення стабільності аграрних відносин неможливе без чітких правил ведення земельного кадастру, прозорих процедур реєстрації прав та надійного судового й адміністративного захисту. Використання цифрових кадастрових систем у ЄС суттєво знижує ризики рейдерських захоплень, забезпечує відкритість інформації та підвищує рівень правової визначеності. Для України цей досвід є особливо цінним, адже проблема рейдерства та неналежного захисту прав власності все ще залишається одним із ключових викликів у сфері АПК.

Значну увагу в ЄС приділено й фінансово-правовим інструментам інформаційного забезпечення. Механізми надання субсидій, грантів та компенсацій функціонують на основі цифрових платформ, що дозволяє забезпечити прозорість процедур, ефективність використання коштів та контроль із боку як державних інституцій, так і незалежних аудиторів. Запозичення таких практик могло б значно підвищити результативність державної підтримки аграрного сектору України, зменшити корупційні ризики та забезпечити справедливий розподіл ресурсів.

Важливим складником європейської моделі є також адміністративно-правовий захист відносин у сфері АПК. ЄС вибудував багаторівневу систему захисту, що охоплює адміністративні, судові та квазісудові механізми, орієнтовані на швидке й ефективне реагування на порушення. Значну увагу

приділено альтернативним способам врегулювання спорів, включаючи медіацію та арбітраж, що дозволяє зменшити навантаження на судову систему та створює умови для конструктивного діалогу між суб'єктами аграрних відносин.

Зрозуміло, що узагальнення європейського досвіду свідчить, що інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу є не ізольованим набором інструментів, а комплексною системою, що поєднує інституційні, нормативні, організаційні та цифрові елементи. Для України використання цих підходів є не лише доцільним, а й стратегічно важливим, адже дозволяє сформувати сучасну модель інформаційно-правового забезпечення аграрної сфери, здатну відповідати вимогам інтеграції до ЄС та глобальним викликам сталого розвитку.

На нашу думку, концептуальна теоретична модель інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу (АПК) має включати наступні складові: а) інституційно-організаційна складова; б) нормативно-правова складова; в) інформаційно-технологічна складова; г) аналітично-регуляторна складова [247, с 199].

Такий підхід обумовлений результатами системного аналізу, який підтвердив: досягнення ефективності у сфері інформаційно-правового регулювання АПК є неможливим без одночасного та збалансованого врахування цих взаємопов'язаних елементів. Кожна складова виконує специфічну функцію, але їх взаємодія формує цілісну, адаптивну та стійку систему управління інформаційними потоками у сільському господарстві. Інституційно-організаційна складова визначає інституційну архітектуру управління, тобто коло суб'єктів, уповноважених ухвалювати рішення, формувати політику, координувати діяльність та забезпечувати узгодженість інформаційних процесів. Саме вона окреслює ролі та повноваження державних органів, відомств, галузевих асоціацій та інших суб'єктів, що беруть участь у регулюванні АПК. Нормативно-правова складова фіксує змістовні та процедурні рамки регулювання, визначаючи, що та як підлягає врегулюванню у

сфері обігу аграрної інформації. Вона охоплює законодавчі та підзаконні акти, міжнародні угоди, стандарти та регламенти, які забезпечують правову визначеність і передбачуваність інформаційних відносин. Інформаційно-технологічна складова відображає інструментальну основу реалізації правових норм та політики. Вона охоплює цифрові платформи, геоінформаційні системи, бази даних, аналітичні модулі, засоби дистанційного моніторингу та інші технології, які забезпечують збір, обробку, зберігання та передачу аграрної інформації. Аналітично-регуляторна складова відповідає за інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів. Вона визначає, на основі яких даних ухвалюються управлінські рішення, які методи аналізу застосовуються та яким чином система коригується у відповідь на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища. Цей елемент забезпечує зворотний зв'язок, що дозволяє адаптувати нормативну та організаційну базу до нових викликів [247, с. 200].

Європейський Союз протягом останніх десятиліть демонструє сталість і послідовність у впровадженні цифрових рішень в аграрній політиці. Це, зокрема, стосується створення єдиних цифрових реєстрів, супутникового моніторингу, електронної сертифікації, а також обов'язкової екологічної звітності. Водночас важливо не лише формально запозичити ці рішення, а й адаптувати їх до українських реалій, враховуючи національне законодавство, технічні можливості та соціальні умови.

У контексті впровадження європейського досвіду інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу доцільно враховувати фундаментальні принципи сталого розвитку, закріплені в Декларації Ріо-де-Жанейро 1992 року [248]. Декларація нараховує 27 принципів, але реалізація деяких з них (Гармонійне існування людини та природи; Зменшення деполяризації в рівні життя; Екологічно уразливим країнам – особлива увага; Застосування безпечних моделей виробництва та споживання, заохочування відповідної демографічної політики) в Україні практично буде неможлива, оскільки економічний фундамент для цього розвитку закладено хибний, що

призведе до подальшого неефективного результату. В таких умовах українському суспільству не має сенсу очікувати на підвищення добробуту та процвітання. Зокрема, гармонійне співіснування людини та природи, що передбачає досягнення балансу між інтенсифікацією сільськогосподарської діяльності та збереженням природних екосистем. Це вимагає, щоб усі цифрові та правові інструменти, що впроваджуються в АПК, одночасно сприяли не лише продуктивності, а й екологічній відповідальності [249].

Навпаки принцип суверенності у використанні природних ресурсів доповнюється обов'язком держав нести відповідальність за екологічні наслідки аграрного розвитку. Це актуалізує створення в Україні цифрових механізмів екологічного моніторингу, зокрема у сфері ґрунтових, водних та кліматичних показників, на основі відкритих даних і звітності агровиробників. Також принцип балансу між задоволенням потреб сучасного покоління та збереженням потенціалу для майбутніх поколінь, на нашу думку, повинен стати базовою складовою національної аграрної політики. Саме тому адаптація європейських вимог щодо екологічної звітності, сталого землекористування, а також використання ресурсів добрив, води й енергії повинна бути закріплена у відповідних нормативно-правових актах [250, с. 1063].

Крім того, принцип інтеграції екологічних міркувань у процес прийняття рішень вимагає трансформації державної аграрної політики таким чином, щоб оцінка впливу на довкілля стала обов'язковим етапом будь-якого регуляторного або бюджетного рішення. Це безпосередньо пов'язано з цифровізацією звітності, екологічною експертизою проектів і наданням дотацій на основі «зелених» критеріїв. Водночас особливу увагу слід приділити питанню зменшення соціально-економічної нерівності, яка часто проявляється у доступі малих та середніх фермерських господарств до цифрових сервісів, ресурсів, ринків і державної підтримки. Інформаційно-правові механізми повинні бути орієнтовані на забезпечення рівного доступу до інфраструктури, знань і фінансових інструментів для всіх учасників аграрного ринку [250, с. 1064].

Таким чином, принципи сталого розвитку повинні бути не лише декларативними орієнтирами, а й практичним фундаментом для побудови сучасної, прозорої та ефективної системи управління агропромисловим комплексом України. Для нашої держави це має особливе значення з кількох причин. По-перше, аграрний сектор є однією з ключових складових економіки, що забезпечує продовольчу безпеку країни та формує значну частку експортного потенціалу. Впровадження засад сталого розвитку дозволяє не лише зберегти природні ресурси, але й підвищити конкурентоспроможність української продукції на міжнародних ринках, зокрема на європейському.

По-друге, у контексті інтеграції України до Європейського Союзу принципи сталого розвитку стають індикатором відповідності національної аграрної політики європейським стандартам. Виконання екологічних, соціальних та управлінських вимог (ESG-критеріїв) є передумовою залучення інвестицій, розвитку інновацій та цифрових технологій у сільському господарстві. Це створює можливості для формування нової моделі аграрного виробництва, яка базуватиметься на екологічно безпечних технологіях, ефективному використанні земельних ресурсів та підвищенні соціальної відповідальності агробізнесу.

По-третє, в умовах воєнних викликів та масштабних руйнувань сільськогосподарської інфраструктури принципи сталого розвитку набувають практичного виміру у відновленні територій, рекультивації земель, ліквідації наслідків техногенного та екологічного характеру, спричинених воєнними діями. Вони мають стати орієнтиром для формування політики післявоєнної відбудови аграрного сектору, яка забезпечить не лише відновлення виробництва, а й довгострокову стабільність та екологічну збалансованість розвитку України.

Фундаментальні принципи сталого розвитку, закріплені в Декларації Ріо-де-Жанейро 1992 року, є ідеологічною та нормативною основою для формування та еволюції Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП). Спільна аграрна політика (САП) Європейського Союзу є комплексною

системою стратегічного і правового регулювання аграрного сектору, яка включає низку програм, нормативних актів і фінансових інструментів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку сільського господарства в країнах ЄС: регламенти ЄС (наприклад, Regulation (EU) 2021/2115), програми фінансування (наприклад, CAP Strategic Plans), інструменти моніторингу (Copernicus, IACS, LPIS), національні стратегії країн-членів. Починаючи з 2023 року, оновлення Спільної аграрної політики (САП) започаткувало процес глибокої трансформації аграрного сектора Європейського Союзу з акцентом на екологічну безпеку та принципи сталого розвитку. В межах цієї реформи передбачено реалізацію стабільної та довгострокової політичної рамки, розрахованої до 2027 року. У межах нового підходу аграрна політика ЄС переходить до формату стратегічного програмування, яке поєднує загальноєвропейські пріоритети із урахуванням специфіки окремих регіонів. Впровадження інструментів сільськогосподарської політики з урахуванням територіальних відмінностей має забезпечити послідовність та результативність у розвитку єдиного європейського аграрного простору [246].

Одним із ключових елементів САП є система прямої підтримки фермерів, яка базується не лише на обсягах виробництва або площі угідь, а й на дотриманні агроекологічних стандартів. Така модель може бути адаптована в Україні через запровадження прозорої системи державної підтримки, яка стимулює виробників до впровадження екологічних та технологічно ефективних практик. Вона здатна забезпечити більш справедливий розподіл бюджетних коштів, сприяти зменшенню тіньових схем у сфері агросубсидій та підвищити довіру фермерів до державних інституцій. Крім того, орієнтація на екологічні критерії допоможе поєднати економічні інтереси аграріїв із завданнями охорони довкілля та відновлення природних ресурсів, що є надзвичайно важливим у контексті післявоєнного відновлення українського сільського господарства та поступової інтеграції в європейський ринок.

Одним із фундаментальних принципів, закріплених у Декларації, є інтеграція екологічних міркувань у процеси прийняття рішень. У межах САП

цей підхід реалізується через систему «озеленення» (greening), яка передбачає обов'язкове дотримання агроекологічних стандартів для отримання фінансової підтримки. Фермери зобов'язані впроваджувати сівоzmіни, захищати зони біорізноманіття, обмежувати хімічне навантаження на ґрунти, що прямо відповідає положенням Декларації. Цей механізм довів свою ефективність у ЄС, адже він не лише стимулює виробників зберігати природні ресурси, але й формує довгострокову культуру відповідального землекористування, де екологічна безпека стає невід'ємною складовою економічної вигоди [251].

Для України запровадження подібної моделі відкриває можливості гармонізувати аграрну політику з європейськими підходами, поєднавши фінансову підтримку з екологічними зобов'язаннями. Це сприятиме скороченню темпів деградації ґрунтів, зменшенню ризиків ерозії та підвищенню стійкості агросистем до кліматичних змін. Водночас адаптація механізму «озеленення» дозволить українським аграріям виробляти продукцію з доданою вартістю, яка відповідатиме суворим екологічним стандартам ЄС, що є ключовим для розширення експортних можливостей і підвищення конкурентоспроможності на європейському ринку.

Окреслюючи перспективи адаптації європейського досвіду в агропромисловому комплексі України, особливу увагу слід приділити агроекологічним практикам, які сформувалися у межах реалізації політики «озеленення» (greening) Європейського Союзу. Ці заходи є складовою частиною спільної аграрної політики (САП) і мають подвійне значення: з одного боку, вони спрямовані на екологізацію сільськогосподарського виробництва, з іншого – створюють умови для підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках. Для України, яка перебуває на етапі інтеграції до європейського правового та економічного простору, імплементація подібних практик має стратегічний характер, адже дозволяє забезпечити баланс між економічною доцільністю, соціальними потребами та екологічною безпекою.

Зокрема, значний потенціал має запровадження буферних смуг уздовж річок та водойм. У правовій системі ЄС така практика нормативно закріплена як обов'язкова умова отримання прямих платежів і розглядається як інструмент запобігання негативному впливу агрохімікатів на водні ресурси. Для України, де ерозійні процеси та забруднення водних об'єктів залишками пестицидів є серйозною екологічною проблемою, впровадження буферних смуг сприятиме не лише збереженню довкілля, але й відповідатиме європейським стандартам сталого розвитку.

Важливим напрямом модернізації виступає точне землеробство (*precision farming*), яке базується на застосуванні цифрових технологій: GPS-моніторингу, дронів, супутникових знімків, сенсорних систем для контролю за станом ґрунтів і рослин. У країнах ЄС ця практика фінансується в межах САП як інноваційний підхід до підвищення ефективності виробництва та зменшення агрохімічного навантаження. Для українського аграрного сектору точне землеробство має особливу цінність, оскільки дозволяє одночасно оптимізувати витрати виробників, підвищити врожайність і знизити шкоду для екосистем, що безпосередньо відповідає пріоритетам сталого розвитку.

Не менш актуальною для України є система підтримки органічного виробництва, яка в ЄС функціонує як інструмент державного стимулювання переходу до екологічно безпечних методів господарювання. Йдеться про дотації, компенсаційні механізми та пільгові програми для фермерів, що сертифікують свою продукцію як органічну. Оскільки європейський ринок демонструє стале зростання попиту на органічні продукти, Україні доцільно активно розвивати цю сферу, що дозволить не тільки підвищити якість харчової продукції, а й посилити інтеграційні процеси з ЄС, розширивши можливості експорту.

Варто також відзначити практики збереження біорізноманіття, які передбачають відведення частини земель під так звані «екологічні осередки» (*ecological focus areas*). У державах ЄС ця вимога є складовою системи екологічної умовності отримання субсидій. Вона спрямована на підтримку

природних середовищ існування запилювачів, птахів і корисних комах, що відіграють ключову роль у підтриманні природного балансу та підвищенні продуктивності агроєкосистем. Для України, яка має багаті ґрунтово-кліматичні ресурси, але стикається з проблемою деградації природних ландшафтів, цей напрям може стати дієвим механізмом збереження біорізноманіття та підвищення довгострокової стабільності аграрного виробництва.

Таким чином, європейський досвід у сфері агроєкологічних практик демонструє високий рівень поєднання економічних і правових стимулів для досягнення екологічних цілей. Його адаптація в Україні створить підґрунтя для формування ефективної системи інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу, що відповідатиме принципам сталого розвитку та європейським інтеграційним вимогам.

Важливою складовою спільної аграрної політики ЄС є застосування принципу програмування, що реалізується через формування національних і регіональних стратегічних планів. Кожна держава-член Європейського Союзу зобов'язана розробляти та впроваджувати власні стратегічні документи, які враховують не лише загальноєвропейські орієнтири, а й локальні природно-кліматичні, економічні та соціальні особливості. Такий підхід дає змогу забезпечити гнучкість у регулюванні аграрного сектору, оскільки він уникає надмірної уніфікації та дозволяє враховувати специфіку кожного регіону, створюючи баланс між єдиними стандартами і місцевими потребами.

Для України, яка характеризується виразною зональною диференціацією природних умов (степ, лісостеп, Полісся, гірські регіони) та нерівномірним рівнем соціально-економічного розвитку територій, адаптація цього досвіду могла б стати важливим кроком у напрямі децентралізації та модернізації управління агропромисловим комплексом. Регіональне програмування дозволило б формувати більш адресні заходи підтримки фермерів і агропідприємств, орієнтуючись на конкретні виклики: наприклад, у південних областях – боротьба з посухами та зрошення, у північних – захист ґрунтів від

надмірного зволоження, у гірських районах – підтримка дрібних сімейних господарств. Це сприяло б підвищенню ефективності аграрної політики, адже вона була б безпосередньо наближена до потреб регіональних громад і природно-ресурсного потенціалу конкретних територій.

Ключову роль у цьому процесі має відігравати система інформаційно-правового забезпечення, яка забезпечить прозорість, правову визначеність та контрольованість реалізації стратегічних планів. Створення єдиних електронних реєстрів агровиробників, інтегрованих баз даних про стан земель, водних і лісових ресурсів, а також використання систем моніторингу (наприклад, супутникових технологій) дозволить не тільки обґрунтовано розподіляти ресурси, але й гарантувати справедливість та законність прийнятих управлінських рішень. Таким чином, регіональне програмування в поєднанні з інформаційно-правовими інструментами здатне забезпечити інтеграцію економічних, екологічних та соціальних аспектів аграрної політики, що відповідатиме як сучасним європейським стандартам, так і стратегічним інтересам України в умовах її євроінтеграції. Як приклад можна зазначити Іспанію, яка використовує інтегровану адміністративно-контрольну систему (IACS), яка об'єднує дані про земельні ділянки, сільськогосподарські угіддя та екологічні умови. Ця система дозволяє здійснювати моніторинг виконання агроєкологічних стандартів та ефективно розподіляти державну підтримку серед фермерів. Зокрема, Іспанія активно впроваджує супутникові технології для моніторингу сільськогосподарських угідь, що дозволяє отримувати точні дані про використання земель та дотримання екологічних стандартів [246]. Франція, у свою чергу, розробила національну стратегію цифровізації агропродовольчого сектору, яка включає впровадження цифрових інструментів для моніторингу та оцінки ефективності аграрної політики. Ця стратегія передбачає використання геоінформаційних систем та інших цифрових технологій для збору та аналізу даних про сільськогосподарські угіддя, що сприяє підвищенню прозорості та ефективності аграрної політики.

Адаптація досвіду Іспанії та Франції щодо використання цифрових інструментів у моніторингу аграрної політики може значно покращити інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу України. Впровадження таких систем дозволить здійснювати точний моніторинг виконання агроекологічних стандартів, забезпечити прозорість у розподілі державної підтримки та підвищити ефективність управління аграрним сектором. Зокрема, використання супутникових технологій та геоінформаційних систем дозволить отримувати точні дані про використання земель та дотримання екологічних стандартів, що є важливим для сталого розвитку агропромислового комплексу України.

У системі САП особлива увага приділяється розвитку сільських територій, що передбачає підтримку не лише безпосередньо аграрних проєктів, а й освітніх, екологічних та інфраструктурних ініціатив. Впровадження подібної моделі в Україні може сприяти збалансованому розвитку регіонів. САП також передбачає глибоку цифровізацію управління – електронні платформи для подачі заявок, супутниковий моніторинг (Copernicus), відкриті реєстри, системи звітності. Мається на увазі – єдиний цифровий аграрний простір (EU CAP Network). ЄС створив спільну інформаційну систему в межах Спільної аграрної політики, що поєднує реєстри фермерів, дані про землекористування, дотації, кліматичні показники тощо. Це забезпечує прозору взаємодію агровиробників з державою. Також ЄС застосовує супутникові знімки для моніторингу посівів, ґрунтів і змін у сільському господарстві, що є основою для прийняття регуляторних рішень, перевірки субсидій та прогнозування ризиків [252, с. 218].

Для України такий позитивний досвід має слугувати для впровадження національної агроінформаційної платформи з відкритими даними, синхронізованої з державними реєстрами, а також розширення використання супутникових даних (у межах Геопорталу) для контролю субсидій, дотримання екологічних норм та управління врожайністю, що має підвищити прозорість

розподілу дотацій, мінімізувати корупційні ризики та покращити облік аграрної діяльності [250, с. 1069].

Іншою суттєвою перевагою є підтримка інновацій і дорадництва. Програми EIP-Agri, Horizon Europe забезпечують фермерам доступ до знань, технологій і наукових рішень. Україні варто розвивати національну систему аграрного консультування, що базується на сучасних даних, цифрових рішеннях і міжнародному досвіді.

Не менш значущим компонентом є забезпечення соціальної справедливості, що реалізується через цільову підтримку малих фермерських господарств та молодих аграріїв. У країнах Європейського Союзу, зокрема у Франції та Німеччині, ця політика проявляється у формі прямих субсидій, грантів на розвиток сімейних ферм та програм менторства для молодих спеціалістів, що дозволяє зберігати конкуренцію та запобігати надмірній концентрації земель у руках великих агрохолдингів. Для України такий підхід може стати ключовим механізмом підтримки соціальної рівноваги у сільській місцевості, зменшення економічної та демографічної диспропорції між регіонами, а також стимулювання оновлення кадрового складу аграрного сектору.

Інформаційно-правове забезпечення в цьому контексті має критичне значення, оскільки воно дозволяє встановити прозорі критерії відбору бенефіціарів підтримки, вести електронний облік субсидій і контролювати їх цільове використання. Наприклад, у Нідерландах та Іспанії використовуються цифрові платформи, інтегровані з системами GIS та кадастровим обліком, що дозволяє не лише відстежувати площі землі та види господарської діяльності, а й забезпечувати відповідність наданої підтримки законодавчим вимогам. Для України застосування подібних цифрових інструментів у поєднанні з правовими механізмами контролю може підвищити ефективність адміністративного управління, знизити ризик зловживань та сприяти розвитку малих і середніх фермерських господарств.

Важливим механізмом реалізації Спільної аграрної політики Європейського Союзу на національному рівні кожної держави-члена виступає Стратегічний план САП. Він забезпечує адаптацію загальноєвропейських пріоритетів до локальних умов, зокрема – стимулює екологічну трансформацію агросектору, охорону природи, кліматичну адаптацію, а також підтримку сільських громад і сільського господарства. Сьогодні понад 50% коштів САП спрямовуються на досягнення кліматичних та екологічних цілей, що прямо пов'язано з реалізацією Стратегії біорізноманіття (Biodiversity Strategy) [253], Стратегії «Від лану до столу» (Farm to Fork Strategy) [254] та Європейського зеленого курсу (EU Green Deal) [255].

Одним із яскравих прикладів цифрової трансформації є принцип «від ферми до виделки», що передбачає інтегрований підхід до управління всім виробничим ланцюгом – від постачання насіння до роздрібного продажу продукції. Система базується на цифровому моніторингу, верифікації та прозорості дій на кожному етапі. Для України доцільним є запровадження електронних журналів простежуваності аграрної продукції, які б забезпечували контроль над якістю та походженням сировини, підвищуючи довіру з боку споживачів і зовнішніх ринків [250, с. 1071].

Також не можна оминати увагою функціонування системи електронної сертифікації TRACES – комплексної цифрової платформи, яка забезпечує контроль за безпечністю харчових продуктів, фітосанітарним станом та переміщенням агропродукції як всередині ЄС, так і при експортно-імпортних операціях. З урахуванням євроінтеграційних прагнень України, доцільною є інтеграція або гармонізація національної системи e-Certificate з TRACES для спрощення процедур доступу до європейських ринків [256].

Варто приділити окрему увагу практиці цифрової екологічної звітності, яка активно впроваджується в країнах Європейського Союзу. Там фермери зобов'язані подавати екологічні, агроєкологічні та соціальні звіти в електронному форматі через національні аграрні інформаційні платформи. Ці дані використовуються не лише для обліку при нарахуванні прямих дотацій та

субсидій, але й для системного моніторингу впливу аграрного виробництва на довкілля, оцінки дотримання принципів сталого розвитку та контролю за реалізацією «озеленювальних» заходів. Наприклад, у Франції та Нідерландах застосовуються інтегровані електронні системи, які поєднують дані GPS, GIS та кадастрового обліку з інформацією про використання пестицидів, зберігання продукції та сівозміни, що дозволяє не лише підвищити прозорість діяльності фермерів, а й оперативно виявляти порушення екологічних стандартів.

Для України запровадження подібних цифрових механізмів може стати фундаментом для створення системи обов'язкової електронної екологічної звітності у сфері аграрного виробництва. Це відкриває можливості для ефективного поєднання фінансової підтримки з екологічними вимогами, підвищення контролю за раціональним використанням природних ресурсів та зменшення ризиків деградації земель. Крім того, юридичне унормування обов'язковості подання електронних звітів дозволить створити правову основу для відповідальності за недотримання стандартів, інтегруючи інформаційно-правові інструменти у систему управління агропромисловим комплексом та стимулюючи розвиток прозорості та ефективної аграрної політики.

САП також активно підтримує інноваційні технології в АПК, включно з точним землеробством, використанням дронів, сенсорів, блокчейн-систем та штучного інтелекту. Фінансування таких проєктів здійснюється через програми Horizon Europe, EIP-Agri, Smart Farming тощо. Для України доцільним є закріплення законодавчих механізмів підтримки державно-приватних партнерств у сфері AgriTech, що дозволить прискорити технологічне оновлення галузі [246].

Ще одним ключовим напрямом модернізації інформаційно-правового забезпечення аграрного сектору є цифрова агроосвіта та дорадництво, які в сучасних умовах стають невід'ємною складовою ефективного інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу. У країнах Європейського Союзу функціонують спеціалізовані електронні дорадчі служби, зокрема EIP-Agri Service Point, що надають агровиробникам консультації з

використанням відкритих баз аграрних даних, результатів наукових досліджень та аналітичних розрахунків [257]. Такі сервіси забезпечують не лише підвищення компетенції фермерів, але й сприяють швидкому впровадженню інновацій, дотриманню екологічних стандартів та оптимізації виробничих процесів. Наприклад, у Німеччині та Данії системи електронного дорадництва дозволяють прогнозувати врожайність культур на основі метеорологічних даних і стану ґрунтів, що значно знижує ризики економічних втрат та екологічного забруднення.

Для України створення аналогічної національної електронної платформи агроконсультування може стати стратегічним кроком у напрямі цифровізації агропромислового комплексу. Така платформа, інтегрована з Мінагрополітики, профільними освітніми закладами, науково-дослідними інститутами та аналітичними центрами, дозволить забезпечити оперативний доступ до актуальної нормативної та науково-аналітичної інформації, а також електронне надання дорадчих послуг у реальному часі. Крім того, цифрова агроосвіта може сприяти формуванню високого рівня правової та екологічної свідомості серед агровиробників, що є необхідною умовою ефективного застосування норм законодавства та міжнародних стандартів у сфері сільського господарства.

Запровадження подібної системи в Україні також відкриває можливості для практичного поєднання дорадництва з моніторингом та контролем за дотриманням агроекологічних та фітосанітарних стандартів. Наприклад, на основі даних електронних консультацій можна виявляти потенційні порушення у використанні земель, агрохімікатів чи водних ресурсів, що дозволяє державним органам більш ефективно здійснювати превентивні заходи та адміністративний нагляд, інтегруючи інформаційно-правові механізми у систему управління аграрним сектором. Таким чином, цифрові компоненти Спільної аграрної політики ЄС демонструють системність, екологічну орієнтованість і прозорість управління, які є надзвичайно цінними для адаптації в Україні в контексті її цифрової трансформації та європейської інтеграції.

Аналіз сучасних нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері аграрного права дає змогу окреслити ключові стратегічні напрями Спільної аграрної політики (САП), що мають алгоритмічний характер і можуть бути корисними для формування цільових аграрних політик в Україні. Зокрема, на рівні ЄС чітко прослідковуються два взаємопов'язані блоки політик: екологічно-кліматичні ініціативи у сільському господарстві та програми сталого розвитку сільських територій.

Перший блок охоплює так звані агроєкологічні та кліматичні заходи (Agricultural environmental and climate initiatives, AECMs), органічне сільське господарство та програми із захисту тварин. Ці ініціативи розглядаються не як додаткові, а як базові інструменти для досягнення екологічної складової САП. Вони реалізуються за рахунок обов'язкового бюджетного таргетування: згідно зі статтею 59 (53) Регламенту (ЄС) щодо підтримки сільського розвитку (EAFRD), не менше 30% фінансування має бути спрямовано на екологічні та кліматичні дії в межах програм розвитку сільських територій. Це включає підтримку органічних господарств, заохочення дотримання стандартів з добробуту тварин, заходи з відновлення природних ресурсів, скорочення використання добрив тощо [258]. Важливість таких програм у контексті адаптації до кліматичних змін та інтеграції принципів Зеленого курсу ЄС є безперечною.

Другий блок – ініціативи сталого розвитку сільських територій, що спрямовані на підтримку життєздатності сільських громад і місцевої економіки. Зокрема, йдеться про фінансування інфраструктурних проектів (дороги, водопостачання, Інтернет), розвиток освіти та охорони здоров'я, підтримку малого агробізнесу та програми залучення молоді до сільськогосподарської діяльності. Ці заходи спрямовані на скорочення демографічного спаду в селах, зниження соціально-економічної нерівності та посилення конкурентоспроможності регіонів [250, с. 1071].

Юридичне регулювання цих ініціатив базується на Регламенті (ЄС) № 1305/2013 про підтримку сільського розвитку через Європейський аграрний

фонд сільського розвитку (EAFRD), що визначає загальні рамки цілей, індикаторів ефективності та фінансових інструментів [258]. Доповнює його Регламент (ЄС) № 1306/2013, який встановлює принципи фінансування, управління та моніторингу CAP в цілому, включно з розвитком сільських територій як її структурною складовою. Сукупність цих регламентів формує нормативну основу для реалізації комплексного підходу до аграрного розвитку, в якому поєднуються виробничі, екологічні, соціальні й цифрові пріоритети [20].

Для України вивчення та поступова адаптація зазначених інструментів може стати основою для модернізації національної аграрної політики з урахуванням вимог сталого розвитку, євроінтеграційного курсу та потреб післявоєнного відновлення сільських територій.

Цікаво відмітити, що на виконання ухвалених Європейським парламентом регламентів в частині уніфікації процедурних аспектів підтримки сільських територій, ЄС у своєму законодавчому арсеналі має так звані «імплементативні акти» (implementing acts) та «делеговані акти» (delegated acts). Вони являють собою юридичний інструмент, за допомогою якого Європейська комісія уповноважена доповнювати або змінювати певні несуттєві елементи законодавчих актів Союзу. Такі акти характеризуються вторинним характером, оскільки вони розробляються Комісією для доповнення конкретних деталей або реалізації технічних аспектів первинного законодавства, прийнятого Європейським Парламентом та Радою ЄС [250, с. 1071].

Одним із таких актів є Імплементативний регламент (ЄС) № 809/2014, який роз'яснює процедури та керівні принципи ефективного застосування Регламенту (ЄС) № 1306/2013 в частині забезпечення функціонування інтегрованої системи адміністрування та контролю заходів з розвитку сільських територій та розробки протоколів взаємної оцінки відповідності (cross-compliance protocols). Аналогічно, Імплементативний Регламент (ЄС) № 808/2014 визначає процедурні особливості імплементативної Регламенту (ЄС) № 1305/2013, який зосереджений на впровадженні політики стимулювання

економічного розвитку сільських територій через EAFRD. Крім того, Делегований Регламент (ЄС) № 807/2014 доповнює положення Регламенту (ЄС) № 1305/2013, а також деталізує механізми та перехідні положення, що мають важливе значення для безперешкодного впровадження ініціатив із підтримки розвитку сільських територій.

У рамках реалізації Спільної аграрної політики (САП) Європейського Союзу особливу увагу приділяють заходам, спрямованим на забезпечення функціональної стабільності аграрних ринків та підвищення якості сільськогосподарської продукції. Такий підхід ґрунтується на системному регулюванні ринку через механізми прямої та непрямой підтримки виробників, використання прогнозних моделей попиту та пропозиції, а також на запровадженні єдиних стандартів якості, що охоплюють усі етапи виробництва, переробки та збуту продукції. Зокрема, у Франції та Нідерландах впроваджуються цифрові платформи моніторингу виробництва молока та зернових культур, які дозволяють контролювати відповідність сировини екологічним та гігієнічним нормам, а також прогнозувати обсяги пропозиції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Ці заходи є необхідною умовою формування конкурентоспроможного агропромислового комплексу, адже стабільність ринку сприяє зниженню цінових коливань, мінімізації ризиків для фермерів та залученню інвестицій у галузь. Крім того, підвищення стандартів якості продукції забезпечує відповідність вимогам міжнародних ринків, що стимулює експорт і водночас формує імідж соціально відповідального та екологічно орієнтованого виробника. Наприклад, у Данії та Швеції введення електронних сертифікаційних систем дозволяє перевіряти походження продукції та дотримання санітарних і фітосанітарних норм на всіх етапах ланцюга постачання, що сприяє захисту споживачів і підвищує довіру до національних аграрних брендів.

Для України адаптація подібних інструментів може стати стратегічним кроком у підвищенні ефективності державного управління агропромисловим

сектором. Впровадження цифрового моніторингу виробництва, сертифікації якості та системи превентивного контролю дозволить забезпечити прозорість ринкових процесів, підвищити стандарти безпеки та якості продукції, а також інтегрувати український агросектор у європейський ринковий та інформаційно-правовий простір, сприяючи його сталому і соціально відповідальному розвитку.

Одним із ключових інструментів є ринкова підтримка (Market Support Measures, РП), яка спрямована на запобігання кризовим явищам у сільськогосподарському виробництві, підтримку стабільності цін та адаптацію аграрного сектору до ринкових коливань. Цей інструмент регулюється положеннями Регламенту (ЄС) № 1308/2013, зокрема статтями 11–16 (щодо державного втручання у ринкові механізми), 17–21 (допомога на приватне зберігання) та 219–223 (особливі заходи реагування та прозорості). Таким чином, ЄС вибудовує гнучку систему реагування на внутрішні та зовнішні шоки, що дозволяє підтримувати функціональність ланцюгів постачання та захищати інтереси агровиробників [250, с. 1072].

Другим важливим напрямом є забезпечення якості сільськогосподарської продукції, яке ґрунтується на чіткій регуляторній основі. Політика ЄС у цій сфері передбачає запровадження суворих критеріїв якості, географічних зазначень, прозорого інформування споживачів, систем сертифікації та державного контролю. Основоположним актом є Регламент (ЄС) № 1151/2012, що створює три основні категорії знаків якості: захищене зазначення походження (PDO), захищене географічне зазначення (PGI) та традиційні особливості (TSG). Ці інструменти забезпечують захист автентичності продукції, сприяють її просуванню на міжнародних ринках та підтримують традиційне сільськогосподарське виробництво [250, с. 1072].

Крім того, Регламент (ЄС) 2018/848 встановлює оновлену правову основу для органічного виробництва. Документ передбачає чіткі вимоги до методів ведення сільського господарства, маркування продукції, збереження ґрунтової родючості, захисту тварин та уникнення використання ГМО і синтетичних

добрих. З метою удосконалення цього регулювання, Європейська Комісія ухвалила низку підзаконних актів, зокрема Делегований регламент (ЄС) 2020/1794, який регламентує використання репродуктивного матеріалу рослин в умовах органічного землеробства, у тому числі перехідного або неорганічного походження [250, с. 1072].

Загалом, комплекс заходів з ринкової стабілізації та забезпечення якості в межах аграрної політики ЄС не лише підвищує ефективність агросектору, а й формує довіру до європейської сільськогосподарської продукції, зміцнюючи її позиції на глобальному ринку. Для України адаптація подібної системи підтримки ринку та контролю якості може стати важливим кроком до реалізації євроінтеграційного курсу в агрополітичній сфері.

Сучасний розвиток агропромислового комплексу України невіддільно пов'язаний із забезпеченням ефективного інформаційного супроводу всіх етапів аграрного виробництва, обігу, зберігання, реалізації продукції та державного регулювання у сільськогосподарській сфері. У цьому контексті інформаційно-правове регулювання АПК розглядається як цілісна система правовідносин, що виникають у процесі створення, обробки, передачі, зберігання та використання аграрної інформації, і які врегульовані відповідними нормами національного законодавства в галузі інформації та аграрного права. Такий підхід дозволяє забезпечити правову визначеність, ефективність управлінських рішень та інтеграцію українського аграрного сектора у міжнародні інформаційно-правові стандарти.

Об'єктами правового регулювання в цій сфері виступають аграрна інформація, цифрові дані щодо сільськогосподарського виробництва, земельних ресурсів, державної підтримки аграріїв, електронні інформаційні системи, реєстри та платформи. Наприклад, Державний аграрний реєстр (ДАР) забезпечує відкритий доступ до даних про агровиробників, є механізмом прозорого розподілу державної підтримки та грантів, а також слугує цифровою основою аграрної політики [63].

Інформаційно-правове регулювання цієї сфери здійснюється на основі таких ключових нормативно-правових актів: Закон України «Про інформацію» (1992), Закон України «Про доступ до публічної інформації» (2011), Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003), Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» (2004), а також Земельний кодекс України (2001), який містить положення про відкритість та прозорість кадастрової інформації.

У стратегічному вимірі інформаційно-правове регулювання аграрної сфери охоплює: забезпечення доступу до публічної аграрної інформації; цифровізацію процесів в АПК; захист персональних і комерційних аграрних даних; розвиток єдиної інфраструктури аграрних інформаційних ресурсів; створення передумов для об'єктивного прийняття управлінських рішень в аграрній політиці [16].

Таким чином, сфера інформаційно-правового регулювання АПК є ключовою для впровадження прозорих, ефективних та інноваційно орієнтованих механізмів аграрного управління. Її подальший розвиток пов'язаний із гармонізацією національного законодавства із вимогами ЄС, зокрема в частині обігу відкритих даних, використання геопросторової інформації та електронного документообігу.

Для забезпечення сумісності та ефективності інформаційних систем в аграрному секторі важливе значення мають стандартизація та сертифікація програмного забезпечення та технічних засобів. Це сприяє підвищенню якості та безпеки інформаційних технологій, що використовуються в сільському господарстві. Потребує удосконалення національна система e-Certificate та гармонізації її з платформою TRACES для: спрощення експортно-імпортних процедур; посилення контролю за безпечністю продукції; забезпечення простежуваності ланцюга постачання.

Незважаючи на наявність законодавчої бази, у сфері нормативного регулювання використання інформаційних систем в агробізнесі України спостерігаються певні проблеми. Серед основних можна виділити: а)

недостатню адаптацію міжнародних стандартів до національних умов; б) відсутність чітких механізмів контролю за впровадженням інформаційних технологій у сільському господарстві; в) фрагментарність правових норм, що регламентують обіг та захист аграрної інформації; г) низький рівень цифрової грамотності серед фермерів та агропідприємств; ґ) обмежений доступ до централізованих інформаційних ресурсів та аналітичних платформ; д) відсутність інтегрованої системи взаємодії між державними органами, освітніми установами та аграрним бізнесом тощо. Цей перелік проблем свідчить про необхідність комплексного підходу до реформування інформаційно-правового забезпечення АПК та імплементації кращих практик ЄС.

Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалювати нормативно-правову базу з урахуванням сучасних тенденцій розвитку інформаційних технологій та специфіки аграрного сектору, а також адаптації європейських практик в українське законодавство, що є важливим кроком на шляху євроінтеграції України. Цей процес передбачає приведення національних правових норм у відповідність до стандартів Європейського Союзу (ЄС), що сприяє гармонізації правових систем та забезпеченню ефективного функціонування державних інститутів.

На основі викладеного вище матеріалу пропонуємо такі рекомендації для України щодо використання досвіду ЄС у сфері інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу (АПК):

По-перше, важливо зазначити адаптацію саме принципів стратегічного планування САП, а саме: розробити регіональні стратегії розвитку АПК, що враховують, як кліматичні та ґрунтові особливості регіонів та соціально-економічну специфіку, так і потреби малих і середніх господарств. Варто впровадити модель підтримки фермерів, яка поєднує обсяги виробництва з дотриманням агроекологічних стандартів;

По-друге, доцільно розробити Національну цифрову агроплатформу, а саме: запровадити єдиний цифровий аграрний простір, аналогічний до EU CAP

Network, з інтеграцією: реєстрів фермерів; даних про землекористування; кліматичних та агроекологічних показників; державної підтримки (дотацій, субсидій), а також інтегрувати Геопортал України з супутниковими даними для моніторингу земель, врожаїв та перевірки дотримання екологічних норм;

По-третє, законодавчо закріпити обов'язкову екологічну звітність агровиробників у цифровій формі та встановити, що надання фінансової підтримки (дотацій) здійснюється на підставі екологічних показників, а також використовувати цифрові інструменти оцінки впливу аграрної діяльності на довкілля;

По-четверте, доцільно створити національну електронну платформу аграрного консультування, інтегровану з базами відкритих агроданих, наукових досліджень і аналітики та надавати фермерам доступ до онлайн-курсів, інструкцій та консультацій на зразок EIP-Agri Service Point;

По-п'яте, важливу роль відіграє розширення цифрових інновацій в агросекторі України. Варто закріпити державно-приватне партнерство у сфері AgriTech на законодавчому рівні та підтримати впровадження інновацій: дронів, сенсорів, точного землеробства, блокчейн-рішень, ШІ тощо та використовувати досвід програм Horizon Europe, Smart Farming та EIP-Agri [250, с. 1072].

Запропоновані заходи дозволять сформувати комплексну інформаційно-правову та організаційну основу для поступового гармонійного наближення агропромислового комплексу України до сучасних європейських стандартів. Впровадження таких механізмів сприятиме ефективній цифровій трансформації галузі, забезпеченню прозорості управлінських процесів, підвищенню оперативності прийняття рішень та контролю за дотриманням нормативних вимог. Крім того, формування єдиного правового й інформаційного середовища дозволить інтегрувати екологічні, економічні та соціальні аспекти розвитку АПК, стимулювати використання сучасних технологій моніторингу, обліку й звітності, а також підвищити інституційну спроможність органів державної влади та місцевого самоврядування. У довгостроковій перспективі це створює

передумови для стабільного розвитку агросектору, підвищення його конкурентоспроможності на міжнародних ринках і зміцнення продовольчої безпеки держави.

5.2. Оптимізація адміністративно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі

Стратегічне значення аграрного сектору для держави набуває особливої актуальності в умовах сучасних трансформаційних процесів, адже саме він забезпечує ключові елементи національної економічної стабільності, продовольчої безпеки та соціальної захищеності населення. Аграрна сфера виступає одним із базових напрямів реалізації публічної політики, де адміністративне право виконує регуляторну, контрольну та охоронну функції. Центральне місце займає забезпечення продовольчої безпеки, що потребує ефективного адміністративно-правового контролю за якістю й безпечністю продукції, який реалізується уповноваженими органами виконавчої влади через систему спеціальних процедур. Регуляторний вплив держави виявляється також у сфері ліцензування, реєстрації, квотування, контролю й адміністративного нагляду за аграрною діяльністю. Не менш важливим є врегулювання земельних відносин як основи сільськогосподарського виробництва, зокрема у площині ведення державного земельного кадастру, управління землями державної власності та процедур оренди.

Особливу увагу слід приділити механізмам державної підтримки аграрного виробництва, що реалізуються через адміністративно-правові процедури надання субсидій, дотацій, компенсацій і податкових пільг. Водночас, в умовах цифровізації державного управління у сфері агропромислового виробництва особливої ваги набувають електронні інструменти (Державний аграрний реєстр, e-Certificate, інформаційні платформи моніторингу земельних та екологічних ресурсів), правовий статус і функціонування яких визначаються публічно-правовими актами. Поступове впровадження європейських підходів актуалізує потребу адаптації національної

системи регулювання до вимог Спільної аграрної політики ЄС, яка включає стандарти якості, цифровий моніторинг, прозоре адміністрування та екологічно орієнтовані інструменти підтримки. Таким чином, агропромисловий комплекс України формується як складний об'єкт публічного адміністрування, що вимагає цілісного оновлення адміністративно-правових засад його функціонування.

У сучасних умовах воєнного стану, коли аграрний сектор виконує не лише економічну, а й критично важливу безпекову функцію, проблеми нормативно-правового регулювання набувають особливого значення. Недосконалість чинної правової бази, надмірна зарегульованість адміністративних процедур, дублювання функцій між органами державної влади, низький рівень правозастосування та відсутність чітких механізмів відповідальності за порушення у сфері агропромислового виробництва створюють суттєві перешкоди для сталого розвитку. Додатковим викликом є обмеженість фінансових ресурсів та руйнування інфраструктури внаслідок воєнних дій, що вимагає перегляду й модернізації існуючих адміністративно-правових інструментів.

У цьому контексті особливої ваги набуває вироблення концептуальних підходів до реформування адміністративно-правового забезпечення аграрної політики, орієнтованих на поєднання національних інтересів з вимогами європейського правового простору. Це завдання має не лише теоретичне, а й безпосередньо практичне значення, оскільки від ефективності адміністративно-правових механізмів у сфері АПК залежить здатність держави гарантувати продовольчу безпеку, підтримати аграрне виробництво в умовах війни та забезпечити належні умови для євроінтеграції.

Сучасний агропромисловий комплекс України функціонує в умовах динамічного правового поля, що постійно адаптується до нових викликів внутрішнього та зовнішнього характеру. З одного боку, це пов'язано з інтеграційними процесами у напрямі наближення національного законодавства до правової системи Європейського Союзу, яка вимагає впровадження

уніфікованих стандартів якості, прозорості та екологічної відповідальності. З іншого боку, український аграрний сектор стикається з наслідками воєнного стану, що актуалізує питання ефективності державного управління, правового захисту суб'єктів господарювання та швидкої адаптації правових інструментів до кризових умов [259, р. 975].

Відповідно, потреба в оптимізації адміністративно-правового забезпечення цього сектору є не лише актуальною, а й визначальною для забезпечення його конкурентоспроможності та сталого розвитку. Йдеться не просто про оновлення нормативної бази, а про створення гнучкої та інтегрованої системи правового регулювання, яка б враховувала регіональну специфіку агровиробництва, забезпечувала баланс між державним контролем та економічною самостійністю виробників, а також сприяла цифровізації управлінських процесів [260]. Така оптимізація дозволить зменшити адміністративні бар'єри, підвищити ефективність правозастосування, забезпечити стабільність аграрних правовідносин і створити умови для впровадження інноваційно-екологічної моделі розвитку АПК України. Оптимізація, за визначенням, є процесом приведення правових, організаційних та управлінських механізмів до найефективнішого стану для досягнення стратегічних цілей [261]. В агропромисловому секторі це означає гармонізацію правового регулювання, мінімізацію адміністративного навантаження на бізнес та підвищення ефективності державного контролю.

Вітчизняні дослідники відзначають, що оптимізація адміністративно-правового регулювання АПК має здійснюватися на основі чіткої координації норм законодавства, що регулює різні аспекти діяльності аграрних суб'єктів – від земельних відносин і державної підтримки до питань екологічної безпеки та технічного регулювання [262, с. 205, 28, с. 88]. Особливу увагу слід приділяти інтеграції положень національного права із нормами права Європейського Союзу, що визначають високі стандарти якості, безпеки продукції та прозорості адміністрування у сфері сільського господарства [27, с. 48]. Це дасть змогу

створити сприятливі умови для розвитку внутрішнього ринку та посилення експортного потенціалу українського АПК.

Крім того, удосконалення адміністративно-правового забезпечення повинно ґрунтуватися на впровадженні сучасних управлінських інновацій, серед яких пріоритетне місце посідає цифровізація адміністративних процедур, розширення систем електронних сервісів для аграрних суб'єктів та використання механізму «єдиного вікна» у взаємодії з державними органами [263, с. 191; 264, с. 80].

Запровадження таких інструментів дозволить підвищити відкритість регуляторного середовища, мінімізувати корупційні ризики та забезпечити більш ефективний контроль за дотриманням правових норм у сфері агропромислового комплексу. Відтак, процес оптимізації адміністративно-правового забезпечення має розглядатися як базова передумова інституційної модернізації та стратегічного розвитку аграрного сектору України.

Ми пропонуємо наступне авторське визначення оптимізації адміністративно-правового забезпечення агропромислового комплексу України, як цілеспрямований процес удосконалення та гармонізації правових, організаційних і управлінських механізмів у сфері державного регулювання АПК, який передбачає мінімізацію адміністративного навантаження на аграрний бізнес, впровадження цифрових інструментів управління, інтеграцію норм національного та європейського права з метою досягнення високої ефективності, прозорості й конкурентоспроможності галузі в умовах сталого розвитку та євроінтеграційного поступу [265, с. 635].

Агропромисловий комплекс України – це багатогалузевий міжсекторальний комплекс, що об'єднує сфери виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції. Його ефективне функціонування має стратегічне значення для національної економіки, продовольчої безпеки та соціальної стабільності держави [27, с. 48]. Структурно АПК складається з низки секторів, кожен із яких виконує специфічну роль у забезпеченні цілісності виробничого та економічного циклу.

Основним ядром АПК є сільськогосподарський сектор, який включає рослинництво та тваринництво. Рослинництво охоплює вирощування зернових, олійних, технічних, овочевих, баштанних культур, садівництво та виноградарство. Тваринницький підкомплекс включає м'ясо-молочне скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство, бджільництво та рибне господарство [266, с. 8]. Саме цей сектор створює основну частину первинної сировини, що надходить у подальшу переробку.

Важливим є також переробний (харчовий) сектор, що забезпечує додану вартість сільськогосподарської продукції. До нього належать такі підсектори, як м'ясна, молочна, рибна, цукрова, олійно-жирова, плодоовочева, борошномельно-круп'яна промисловість, а також виробництво алкогольної та безалкогольної продукції [263, с. 189]. Інтеграція цього сектора з сільськогосподарським виробництвом створює передумови для підвищення експортного потенціалу та забезпечення внутрішнього ринку якісними продуктами.

Не менш значущу роль відіграє інфраструктурний сектор АПК, який охоплює логістику, транспорт, зберігання, інформаційно-консультаційне забезпечення, фінансове та страхове обслуговування агробізнесу [264, с. 80]. Розвиток цього сектору агропромислового комплексу виступає одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності України на світових аграрних ринках. Наявність сучасної логістичної, транспортної, складської та цифрової інфраструктури не лише забезпечує ефективність внутрішніх виробничо-збутових процесів, а й формує передумови для розширення експортного потенціалу держави. У цьому контексті розвиток інфраструктури стає визначальним елементом стратегії інтеграції української аграрної продукції до глобальних виробничо-торговельних ланцюгів, оскільки саме вона гарантує стабільність постачань, відповідність міжнародним стандартам та зниження транзакційних витрат. Водночас інфраструктурний розвиток безпосередньо пов'язаний із підвищенням інвестиційної привабливості АПК, оскільки наявність розвиненої мережі логістичних і торговельних вузлів,

аграрних хабів, цифрових платформ для управління поставками створює сприятливе середовище для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів. Це, у свою чергу, забезпечує сталий розвиток галузі, сприяє диверсифікації аграрного виробництва та посиленню ролі України як одного з провідних учасників глобальної продовольчої системи.

Фондоутворюючий сектор агропромислового комплексу охоплює сукупність галузей і виробничих напрямів, які забезпечують створення та оновлення матеріально-технічної бази для функціонування сільського господарства та суміжних сфер. До його складу належать будівництво сучасних об'єктів аграрного призначення (зернохосовищ, елеваторів, тваринницьких комплексів, тепличних господарств), машинобудування для потреб АПК, а також розробка і виробництво високотехнологічної спеціалізованої техніки та обладнання, призначених для обробки ґрунту, збирання врожаю, переробки сільськогосподарської продукції.

Важливою складовою є також виробництво спеціалізованих хімічних засобів, зокрема засобів захисту рослин, мінеральних і органічних добрив різного типу, що забезпечують підвищення продуктивності сільського господарства. Окреме місце займає випуск комбікормів для тваринництва, що безпосередньо впливає на ефективність м'ясо-молочного виробництва. Крім того, фондоутворюючий сектор охоплює виробничі потужності для розвитку інфраструктури оптової та роздрібної торгівлі, закладів громадського харчування та мережі харчової переробної промисловості, які формують завершену ланку агропромислового ланцюга – від виробництва до кінцевого споживання.

З огляду на інтеграційні процеси з ЄС, для України особливе значення має модернізація фондоутворюючого сектору відповідно до європейських стандартів, що включає впровадження інноваційних технологій, енергоефективних рішень та екологічно безпечних виробничих практик. Це дозволяє не лише підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції, а

й забезпечити її відповідність вимогам світового ринку та міжнародним нормам якості й безпеки.

Оптимізація обслуговуючого сектору агропромислового комплексу України є також критично важливою для підвищення його конкурентоспроможності та сталого розвитку. Одним із ключових напрямів є модернізація аграрної освіти, що передбачає інтеграцію сучасних технологій, цифрових платформ та практикоорієнтованих навчальних програм, які дозволяють підвищувати кваліфікацію фахівців, сприяти впровадженню інновацій у виробництво та зміцнювати науково-технічний потенціал сектору. Особливу роль відіграють інкубатори та аграрні хаби, які забезпечують підтримку стартапів, сприяють розвитку малого і середнього бізнесу та створюють середовище для обміну знаннями між науковцями, підприємцями та виробниками. Такий підхід дозволяє поєднати науковий потенціал з практичними потребами агросектору, стимулюючи інноваційні рішення та їх швидку трансляцію у виробництво.

Не менш важливим є забезпечення доступу агровиробників до фінансових ресурсів. Використання онлайн-агрокредитів та лізингових інструментів дозволяє спростити отримання фінансування для оновлення техніки, придбання насіння та добрив, впровадження енергоефективних технологій та розширення виробничих потужностей. Одночасно спрощений доступ до державних і міжнародних програм підтримки стимулює інвестиційну активність у секторі та дозволяє оптимізувати використання ресурсів на науково-технічний розвиток. Такий комплексний підхід забезпечує ефективну взаємодію освіти, науки та фінансів, створюючи інтегровану систему обслуговування аграрного сектору, яка відповідає вимогам цифровізації та європейських стандартів управління АПК.

Оптимізація кожного із секторів агропромислового комплексу України передбачає підвищення ефективності, прозорості, цифровізації та адаптації до європейських стандартів, що є особливо актуальним в умовах воєнного стану та курсу на євроінтеграцію, а саме підвищення продуктивності, якості та

екологічності виробництва для сільськогосподарського (виробничого) сектору, збільшення доданої вартості, вихід на зовнішні ринки, сертифікація для переробного сектору (харчова та легка промисловість), зменшення імпортозалежності, локалізація виробництва техніки та добрив для фондоутворюючого сектору (засоби виробництва), створення сучасної логістики, торгівлі, страхування і консультування для інфраструктурного сектору [265, с. 628].

Водночас, функціонування усіх секторів АПК потребує чітко налагодженого адміністративно-правового забезпечення, яке має сприяти гармонізації правового середовища, дерегуляції надлишкових процедур, підтримці інновацій та інтеграції до європейського правового простору [267, с. 87]. Оптимізація цього забезпечення дозволить посилити синергію між секторами комплексу та підвищити загальну ефективність галузі.

У процесі удосконалення адміністративно-правового забезпечення вітчизняного агропромислового комплексу (АПК) надзвичайно цінним є аналіз зарубіжного досвіду, зокрема, підходів, що впроваджуються в межах реформування Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП). Одним із ключових напрямів цього реформування упродовж останнього десятиліття є політика спрощення процедур управління САП (CAP Simplification), яка має на меті забезпечити більшу гнучкість у реалізації політики на національному рівні, зменшити адміністративне навантаження на фермерів та державні органи, а також підвищити ефективність використання бюджетних ресурсів [268].

Юридичну основу для здійснення цих змін було закладено у Регламенті (ЄС) 2021/2117 «Рамкова структура стратегічних планів САП» [86], який започаткував процес т. зв. «націоналізації» САП. Це дало змогу державам-членам ЄС розробляти та впроваджувати національні стратегічні плани САП, які враховують специфіку кожної країни, потреби її аграрного сектору та пріоритети сталого розвитку. Такий підхід забезпечує диференційованість та адаптивність правових і управлінських механізмів, що дозволяє максимально

ефективно використовувати потенціал національних економік у межах єдиного правового простору ЄС.

Функціонування зазначеної рамкової моделі сприяє оптимізації адміністративних процедур, адже держави-члени отримують розширені повноваження щодо планування та впровадження аграрної політики, водночас зберігаючи єдність із загальноєвропейськими принципами і стандартами. Крім того, відбувається спрощення механізмів взаємодії між національними адміністраціями та інституціями ЄС, що забезпечує вищий рівень узгодженості дій, прозорості процесів і ефективності управління в агропромисловому комплексі.

Важливою складовою процесу оптимізації стало ухвалення Регламенту (ЄС) 2021/2116 [269], який передбачає перехідні положення для підготовки до впровадження нової редакції САП. Цей документ забезпечив поступове адаптування національних правових систем та адміністративних структур до нових вимог, а також дозволив зберегти стабільність виплат фермерам у перехідний період. Таким чином, Регламент (ЄС) 2021/2116 створив передумови для гармонійного переходу до нової системи правового регулювання у сфері агропромислового розвитку.

Щорічні Звіти Європейської Комісії щодо спрощення САП (Commission Report on CAP Simplification), які готує Генеральний директорат з питань сільського господарства та розвитку сільських територій (DG AGRI) [268], відіграють важливу роль у моніторингу та оцінюванні результатів здійснюваних реформ. У цих звітах аналізуються практичні аспекти реалізації стратегічних планів САП, рівень зменшення адміністративного тягаря для фермерів і органів влади, а також ефективність управління бюджетними коштами. Дані звіти дозволяють виявити найкращі практики, проблемні аспекти й напрями подальшої оптимізації правового та адміністративного забезпечення САП.

Застосування подібних підходів до оптимізації адміністративно-правового забезпечення АПК України може стати дієвим інструментом

модернізації системи управління аграрною політикою, забезпечення її прозорості та підвищення ефективності державної підтримки аграрного сектору. Важливим напрямом має стати імплементація принципів стратегічного планування, децентралізації повноважень, цифровізації адміністративних процедур і посилення механізмів моніторингу та звітності [265, с. 631].

Отже, практика ЄС у сфері оптимізації Спільної аграрної політики свідчить про ефективність переходу від жорсткої централізованої системи управління до більш адаптивної моделі, яка орієнтована на конкретні потреби держави та досягнення визначених результатів. Запозичення цього досвіду в процесі реформування адміністративно-правового забезпечення агропромислового комплексу України може виступати ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності національного аграрного сектору, сприяючи його сталому розвитку та інтеграції у європейський правовий і економічний простір.

Стратегічний план (Strategic Plan 2020-2024 Directorate-General for Agriculture and Rural Development) є ключовим елементом системи управління результативністю Європейської Комісії, що спрямований на забезпечення досягнення поставлених цілей ефективним та результативним способом, який не лише деталізує конкретні завдання, за допомогою яких Генеральний директорат із питань сільського господарства та розвитку сільських територій (DG AGRI) робить внесок у досягнення загальних цілей Комісії (Частина 1), але й демонструє, як цей директорат сприяє модернізації адміністративного управління (Частина 2). Показники для моніторингу досягнення цілей наведені в Додатку до документу [270].

Окрім того, даний Стратегічний план демонструє стратегічну важливість САП для громадян ЄС і центральну роль DG AGRI в забезпеченні ефективного та результативного втілення політики. Поточні та майбутні завдання САП створюють міцну основу для вагомого внеску DG AGRI у політичні пріоритети Єврокомісії. Орієнтація САП на забезпечення життєздатного аграрного сектору, сталого управління природними ресурсами, боротьбу зі зміною

клімату та збалансований територіальний розвиток дозволяє зробити суттєвий внесок у пріоритети: «Зелений курс», «Сильніша Європа у світі» та «Новий імпульс для європейської демократії». Попри зосередженість на цих трьох напрямках, САП також чинитиме вплив на економічний розвиток ЄС, цифрову трансформацію та просування європейського способу життя [270].

Унаслідок спалаху коронавірусу агропродовольчий сектор ЄС продемонстрував свою стійкість і продовжує забезпечувати громадян Європи якісною та безпечною їжею. Підтримка продовольчої безпеки залишається одним із ключових пріоритетів Європейської Комісії. У цьому зв'язку Комісія підтримує тісний контакт із державами-членами ЄС і галузевими організаціями задля постійного моніторингу ситуації, оперативного реагування на виклики й подолання зростаючого тиску, з яким стикаються фермери та виробники. Для підтримки всіх залучених сторін Комісія вже вжила необхідних заходів і продовжить їх реалізацію з метою забезпечення швидкого та сталого відновлення ринків і секторів.

У регламенті (ЄС) 2021/2116 викладено правила фінансування, управління та моніторингу Спільної аграрної політики (САП), а саме: порядок фінансування витрат у межах САП; систему управління та контролю, яку повинні впровадити держави-члени; а також процедури очищення рахунків і забезпечення відповідності. У статті 3 передбачено винятки на випадок форс-мажорних та надзвичайних обставин, таких як серйозні стихійні лиха або екстремальні погодні явища, які істотно впливають на діяльність відповідного органу [269].

У главі I, розділі II, наведено загальні положення щодо Європейського фонду гарантування сільського господарства (ЄФГСГ) та Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій (ЄСФРСТ) стосовно фінансування підготовчих, контрольних, адміністративних і технічних заходів, а також заходів з оцінки, аудиту та інспектування, необхідних для реалізації САП. Заходи включають, але не обмежуються ними: створення кадастрів викидів парникових газів відповідно до Рамкової конвенції ООН про

зміну клімату; агроекономічний та агроеколого-кліматичний моніторинг сільськогосподарського землекористування і змін у ньому, а також стану ґрунтів; оцінка стійкості аграрних систем і прогресу у досягненні відповідних Цілей сталого розвитку ООН.

У главі I, розділі III, визначено положення щодо фінансового управління ЄФГСГ та ЄСФРСТ, а також створення Сільськогосподарського резерву Союзу у межах ЄФГСГ для надання додаткової підтримки сільськогосподарському сектору з метою регулювання ринку, стабілізації та оперативного реагування у разі криз, що впливають на сільськогосподарське виробництво або розподіл продукції. Стаття 59 передбачає захист фінансових інтересів Союзу шляхом перевірки законності та регулярності операцій, які фінансуються за рахунок коштів ЄФГСГ і ЄСФРСТ; забезпечення ефективної протидії шахрайству; запобігання, виявлення та виправлення порушень і зловживань; застосування ефективних, пропорційних і стримувальних санкцій; стягнення неправомірно здійснених виплат разом із відсотками та ініціювання судових проваджень з відповідних питань. У главі II, згідно з розділом IV, встановлюється комплексна система управління та контролю, яка застосовується до заходів на основі територіального та тваринницького принципів, а також визначаються положення щодо: системи ідентифікації сільськогосподарських ділянок; системи подання заявок із використанням геопросторових даних і для тваринницьких програм; системи контролю за ділянками; системи ідентифікації бенефіціарів; системи контролю та санкцій; а також системи ідентифікації та реєстрації прав на отримання платежів. У главі V, розділі IV, встановлюються правила, що стосуються систем контролю та правозастосування у сфері соціального і трудового законодавства та відповідних трудових стандартів, а також застосування адміністративних санкцій до бенефіціарів, які не дотримуються положень щодо соціальних умов, перелічених у додатку IV до цього Регламенту.

Стосовно американської аграрної політики та державної підтримки сільського господарства США треба зазначити, що Закон про американську

допомогу 2025 року, підписаний 21 грудня 2024 року, передбачає продовження дії Закону про вдосконалення сільського господарства 2018 року (також відомого як Законопроект про сільське господарство 2018 року) на додатковий термін до 30 вересня 2025 року. Ця пролонгація забезпечує безперервність правового регулювання аграрних програм та підтримки фермерських господарств у США, зберігаючи рамки політики, встановлені попереднім законодавчим актом. Вона створює умови для планування та реалізації державних заходів у сільському господарстві протягом визначеного періоду, гарантує стабільність державної підтримки фермерів, сприяє підвищенню ефективності програм дотацій та субсидій, а також забезпечує безперервне функціонування механізмів продовольчої безпеки та модернізації сільськогосподарського сектору.

Програми підтримки безпеки та цін надають виробникам впевненість у стабільності, допомагаючи управляти ринковими коливаннями. Розширення дозволяє продовження реалізації таких програм FSA (Farm Service Agency), передбачених Законом про сільське господарство, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки та стабільності цін: програми управління сільськогосподарськими ризиками (ARC) та програми компенсації цінових втрат (PLC); програма страхування маржі на молочну продукцію (Dairy Margin Coverage, DMC); програма компенсаційних виплат для виробників молочної продукції (Dairy Indemnity Payment Program, DIPP); виплати за програмою кредитного дефіциту (Loan Deficiency Payments, LDP); кредити для підтримки маркетингової діяльності (Marketing Assistance Loans, MAL); кредити для виробників цукру (Sugar Loans) [271].

Європейський Союз поступово перейшов до моделі стратегічного планування та націоналізації аграрної політики, що дозволяє країнам-членам адаптувати спільну політику до власних умов. Це сприяє підвищенню ефективності, адресності та результативності державної підтримки аграрного сектору. Регламенти ЄС встановлюють чіткі механізми фінансування, контролю, моніторингу та санкцій, що забезпечує належне управління

бюджетними коштами, зниження ризику зловживань і забезпечення прозорості. Особливе значення приділяється цифровізації адміністративних процедур, геопросторовому моніторингу та системі контролю за дотриманням як аграрних, так і соціальних стандартів — як умови для отримання державної підтримки. Інституційна роль Європейської Комісії (DG AGRI) в аналітичному супроводі, оцінці та постійному вдосконаленні САП є важливим елементом забезпечення результативності аграрної політики [265, с. 634].

Виходячи з проаналізованої інформації наявні наступні пропозиції до вдосконалення українського законодавства:

1. Запровадити національне стратегічне планування розвитку сільського господарства на основі середньо- та довгострокових цілей, зокрема шляхом ухвалення спеціального Закону «Про стратегічне планування в аграрній політиці» або включення відповідних положень до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства».

2. Передбачити законодавче розмежування повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади в реалізації аграрної політики, з урахуванням принципів децентралізації, субсидіарності та самостійності громад.

3. Оновити систему фінансового контролю й моніторингу використання бюджетних коштів у сфері АПК за зразком ЄС — із запровадженням: а) кадастрів угідь та агроекологічного моніторингу; б) цифрової системи подання заявок (з елементами геопросторової візуалізації); в) прозорих критеріїв і санкцій за нецільове використання коштів.

4. Інституціоналізувати незалежну систему оцінки ефективності державної підтримки агросектору, наприклад, через створення Державного аналітичного центру моніторингу аграрної політики за участі громадськості, бізнесу та наукової спільноти.

5. Імплементувати принцип умовності (conditionality) для отримання державної підтримки в АПК: її слід пов'язати з дотриманням стандартів

охорони довкілля, праці, благополуччя тварин тощо (аналог механізму «еко-схем» у САП).

6. Передбачити законодавче регулювання аграрного резерву (аналог Європейського сільськогосподарського резерву), який буде використовуватись для антикризової підтримки виробників (наприклад, під час війни, посухи, епідемій тощо).

7. Розробити концепцію цифрової трансформації адміністративних процедур у сфері АПК з визначенням відповідальних органів, термінів та джерел фінансування [265, с. 635].

У сучасних умовах трансформації агропромислового комплексу (АПК) України в контексті євроінтеграції надзвичайно актуальним стає завдання оптимізації адміністративно-правового забезпечення галузі. Така оптимізація передбачає комплексне вдосконалення законодавчих, інституційних та цифрових механізмів регулювання, що забезпечують діяльність суб'єктів аграрного сектора, сприяють дерегуляції, підвищенню прозорості та ефективності управління ресурсами. Аналіз новітнього законодавства дозволяє виявити основні тенденції, інноваційні підходи та наявні проблеми в цій сфері.

Отже, важливі закони та підзаконні акти (2023–2025):

1. Закон № 3980-IX від 19.09.2024 «Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр» встановлює правове підґрунтя для функціонування Державного аграрного реєстру (ДАР), який реєструє понад 176 000 сільгоспвиробників і забезпечує цифрове відстеження державної підтримки через євроінтеграційний механізм Ukraine Facility [63].

2. Закон № 4147-IX від 17.12.2024 «Про державне регулювання сфери захисту рослин» імплементує норми ЄС, зокрема Регламент (ЄС) № 2017/625, впроваджує систему простежуваності обігу рослин, обов'язкову підготовку користувачів ЗЗР, технічний огляд обладнання та цифрові реєстри (не набрав чинності) [272].

3. Закон № 3928-IX від 22.08.2024 «Про виноград, вино та продукти виноградарства» регулює правові та організаційні відносини, пов'язані з

веденням виноградарства, здійсненням виробництва та реалізацією винограду, вина та інших продуктів виноградарства, продуктів винних ароматизованих, визначає особливості підготовки до реєстрації, використання та захисту географічних зазначень щодо вин, продуктів винних ароматизованих, а також особливості контролю щодо таких географічних зазначень, встановлює екологічні стандарти відповідно до норм OIV та ЄС, створює Державний виноградарсько-виноробний реєстр, цифрові процедури контролю (не набрав чинності) [273].

4. Закон 3272-IX, від 27.07.2023 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення державної власності» вносить зміни до Земельного кодексу України, Закону України «Про оренду землі» та інших законодавчих актів, що регулюють питання використання сільськогосподарських земель державної власності [274].

5. Розпорядження КМУ № 3151-IX від 31.12.2024 «Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках» [275]. У межах Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року визначено низку ключових напрямів, які мають забезпечити сталий прорив у сфері інновацій. Серед них – підтримка бізнесу та стартапів, розвиток міжнародного партнерства, формування сучасної інноваційної інфраструктури, дерегуляція, розширення доступу до фінансування, інвестування в розвиток людського капіталу, а також створення Центрів передового досвіду (CoE) у пріоритетних галузях економіки. Стратегія гармонізована з європейськими інтеграційними прагненнями України, Цілями сталого розвитку ООН, а також спрямована на посилення інституційної спроможності державних регуляторів, що забезпечує її відповідність сучасним викликам цифрової трансформації.

6. Розпорядження КМУ № 1163-IX від 15.11.2024 Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до

2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. У межах Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163-р) визначено низку пріоритетних напрямів, серед яких: підтримка малих виробників і фермерів, розвиток конкурентоспроможного аграрного сектору, екологізація та кліматична адаптація, цифровізація через впровадження Системи сільськогосподарських знань та інновацій (AKIS), розвиток інфраструктури сільських територій, сприяння експорту й переробці продукції, адаптивне фінансування через державні та міжнародні ресурси, а також укріплення інституційної спроможності державних інституцій (зокрема, через Державний аграрний реєстр, виплатну агенцію та моніторингові механізми) [50].

7. Постанова КМУ № 1407 від 10.12.2024 Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції [276]. Зокрема, у пункті 1 термін «за програмою» замінено на «за бюджетною програмою»; у пункті 5 уточнено, що в 2025 році право на отримання підтримки за низкою напрямів мають тільки ті отримувачі, які не отримували бюджетні кошти у 2024 році. Зміни, зазначені у документі, спрямовані на розширення охоплення підтримкою аграріїв, які раніше не користувалися програмою, а також на оптимізацію логістичних та адміністративних процедур у бюджетній програмі підтримки фермерів.

8. Закон № 2989 від 21.03.2023 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення державного регулювання в галузі рибного господарства, збереження та раціонального використання водних біоресурсів та сфері аквакультури» заклав фундамент для перетворення галузі через цифровізацію та дерегуляцію. Серед головних нововведень – запровадження повноцінних електронних аукціонів на право спеціального використання водних біоресурсів (промисловий вилов риби), які раніше діяли як експеримент, що забезпечує прозорість механізму, розвиток конкуренції та

рівний доступ бізнесу до ресурсів. Закон передбачив створення Єдиної державної електронної системи «є-Риба», яка об'єднує послуги з видачі дозвільних документів онлайн, систему звітування, контроль за походженням продукції та дистанційний нагляд за риболовними суднами [277].

9. Закон № 3065 від 02.05.2023 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання вчинення нотаріальних та реєстраційних дій при набутті прав на земельні ділянки» спрямований на спрощення процедур, пов'язаних з набуттям прав на землю, шляхом вдосконалення відповідного законодавства. Цей закон, зокрема, вносить зміни до Земельного кодексу України, Закону України «Про нотаріат», Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та інших законодавчих актів [278].

10. Закон № 3272 від 27.07.2023 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення державної власності» До суттєвих новацій закону належать: переведення прав на землю від постійного користування до оренди строком до 50 років, з обов'язковою орендною платою не менше ніж 12 % нормативної грошової оцінки (якщо вона не проведена, – за нормативом регіону); корпоратизація державних підприємств: ті з них, в яких було понад 100 га земель, мають бути перетворені на державні господарські товариства, які стануть орендарями і матимуть право передавати ділянки в суборенду через земельні торги, створюючи новий механізм надходжень до громад; надання прав Кабміну для вилучення земель з користування одних держпідприємств і передачі їх іншим у постійне користування тощо [274].

Аналіз засвідчив, що у 2023–2025 роках Україна зробила суттєвий поступ у напрямі цифровізації, європейської гармонізації та дерегуляції агропромислового комплексу. Ухвалені закони створюють передумови для підвищення прозорості управління, вдосконалення обліку, запровадження електронних сервісів і реєстрів, а також адаптації до стандартів ЄС.

Разом з тим, не всі закони мають механізми швидкої реалізації (наприклад, закон про захист рослин ще не набрав чинності), а окремі напрями потребують ширшого охоплення (зрошення, агроінновації, управління ризиками).

Пропозиції щодо подальшої оптимізації: 1) Забезпечити швидке набрання чинності та імплементацію Закону № 4147-IX, з одночасною підготовкою операторів до нових вимог; 2) Розширити ДАР на всі форми агровиробництва, включно з переробкою, бджільництвом, ягідництвом тощо; 3) Розробити підзаконні акти до цифрових законів (єРиба, виноробство, ЗЗР) з чіткими інструкціями для користувачів; 4) Поглибити інтеграцію національних електронних реєстрів у єдину екосистему (ДАР, єРиба, земельний кадастр, Prozorro.Продажі); 5) Стимулювати регіональні проєкти на основі затверджених стратегій (№ 1163-IX та № 3151-IX) шляхом міжмуніципального партнерства та державно-приватного співфінансування.

Отже, пріоритетним завданням для підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення агропромислового комплексу України залишається послідовне впровадження цифрової трансформації та адаптація національної системи регулювання до стандартів Європейського Союзу. Аналіз європейського досвіду свідчить, що поступовий перехід до моделі стратегічного управління аграрною політикою, що ґрунтується на децентралізації повноважень, цифровізації процесів, прозорості прийняття рішень та правовій умовності, забезпечує ефективну інтеграцію інструментів планування, моніторингу, контролю та оцінки результативності. Таке поєднання дозволяє цілеспрямовано використовувати ресурси та підтримувати сталий розвиток сільського господарства.

В українських умовах аналогічні підходи реалізуються через впровадження цифрових законодавчих актів, створення електронних реєстрів, модернізацію процедур державної підтримки та інтеграцію інформаційних систем у процеси управління АПК. Водночас зберігається потреба в подальшому нормативному закріпленні стратегічного планування, формалізації

принципу умовності державної підтримки, розвитку аналітичних структур і забезпеченні міжсекторальної взаємодії цифрових платформ. У такому контексті продовження курсу на адаптацію до європейських правових стандартів та цифрову модернізацію виступає не лише технічним завданням, а й ключовим чинником формування системної та ефективної моделі адміністративно-правового регулювання агропромислового комплексу України.

Удосконалення законодавства безпосередньо пов'язане з оптимізацією адміністративно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі, оскільки є її правовою основою та інструментом реалізації. Вбачаємо доцільними наступні пропозиції:

1. Стратегічне планування та інституційне забезпечення: 1) Ухвалити спеціальний Закон України «Про стратегічне планування в аграрній політиці», який закріпить середньо- та довгострокові орієнтири розвитку сільського господарства; 2) Законодавчо визначити повноваження центральних і місцевих органів виконавчої влади в аграрній сфері з урахуванням принципів децентралізації, субсидіарності та самостійності громад; 3) Інституціоналізувати незалежну систему оцінки ефективності аграрної політики (наприклад, через створення Державного аналітичного центру моніторингу та оцінки політики у сфері АПК) [265, с. 639].

2. Фінансування та державна підтримка: а) ановити систему фінансового контролю та моніторингу використання бюджетних коштів за європейськими стандартами; б) впровадити кадастри угідь; в) створити агроекологічну систему моніторингу; г) забезпечити цифрову подачу заявок з елементами геопросторової візуалізації; ґ) запровадити принцип умовності (conditionality) надання держпідтримки – з прив'язкою до виконання екологічних, соціальних, трудових та ветеринарних стандартів (аналог «еко-схем» САП); д) передбачити створення аграрного резерву (аналог Європейського сільськогосподарського резерву) для кризової підтримки виробників (у випадку війни, посухи, епідемії тощо) [265, с. 640].

3. Цифровізація та дерегуляція: а) розробити та законодавчо затвердити Концепцію цифрової трансформації АПК, яка визначатиме відповідальні органи, строки реалізації та джерела фінансування; б) поглибити інтеграцію цифрових систем і реєстрів (ДАР, «Риба, земельний кадастр, Prozorro.Продажі) в єдину екосистему управління АПК; в) розширити цифрові сервіси на всі форми агровиробництва: бджільництво, ягідництво, переробку, зрошення тощо [265, с. 641].

4. Регіональна політика та інновації; а) стимулювати міжмуніципальне співробітництво та державно-приватне партнерство в межах реалізації регіональних стратегій розвитку сільських територій; б) сприяти розвитку агроінновацій та систем управління ризиками, у тому числі через спеціальні правові режими підтримки інноваційної діяльності в агросекторі [265, с. 642].

Ці пропозиції охоплюють як нормативні, так і інституційні зміни, необхідні для ефективної адаптації українського АПК до вимог ЄС і забезпечення сталого розвитку галузі в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Наводимо відповідну таблицю оптимізації структурних секторів агропромислового комплексу України:

Сектор АПК	Ціль оптимізації	Інструменти та заходи оптимізації
1. Сільськогосподарський (виробничий)	Підвищення продуктивності, якості та екологічності агровиробництва	- Впровадження точного землеробства (дрони, сенсори, GPS) - Екологічна звітність в електронному форматі - Державна підтримка малих виробників через цифрові сервіси
2. Переробний (харчова та легка промисловість)	Зростання доданої вартості продукції, сертифікація та вихід на зовнішні ринки	- Модернізація обладнання - Створення агропереробних кластерів - Електронна сертифікація (e-Certificate, TRACES) - Гранти та пільги на інновації
3. Фондоутворюючий	Зниження імпортозалежності, локалізація засобів виробництва	- Підтримка вітчизняних виробників агротехніки - Агропромислові індустріальні парки - Публічні каталоги ЗЗР і добрив - Цифровий облік витратних матеріалів
4. Інфраструктурний	Сучасна логістика, торгівля, страхування,	- Розвиток аграрної логістики (термінали, склади, холодильники) - Електронна торгівля та біржі

	консультування	- Онлайн-страхування агроризиків - Єдина платформа аграрного дорадництва
5. Обслуговуючий (освіта, наука, фінанси)	Доступ до інновацій, знань і фінансів	- Модернізація агроосвіти - Інкубатори та аграрні хаби - Онлайн-агрокредити та лізинг - Спрощений доступ до державних та міжнародних програм підтримки

5.3. Перспективи формування інформаційно-правових технологій у діяльності органів публічної влади, які опікуються агропромисловим комплексом

Сучасний розвиток державного управління в Україні неможливий без активної цифровізації, яка стала стратегічним вектором модернізації публічної адміністрації та підвищення ефективності взаємодії між державою, бізнесом і громадянами. Особливо актуальним стає впровадження інформаційно-правових технологій у діяльність органів публічної влади, що опікуються АПК – ключовим сектором національної економіки, який забезпечує продовольчу безпеку, експортний потенціал та соціально-економічну стабільність країни. Використання сучасних інформаційно-правових інструментів дозволяє оптимізувати процеси державного регулювання, підвищити ефективність надання адміністративних послуг, забезпечити прозорість та доступність інформації, а також удосконалити моніторинг і контроль за діяльністю суб'єктів аграрного сектору.

Однією з ключових складових таких технологій є створення та правове регулювання електронних баз даних, кадастрів, реєстрів та інтегрованих систем підтримки прийняття рішень, що дозволяють ефективно збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан аграрного виробництва, земельні та ресурсні відносини, а також фінансові потоки. При цьому надзвичайно важливим є забезпечення нормативно-правового механізму використання цих систем, який гарантує правову визначеність, захист персональних і корпоративних даних, кібербезпеку, доступність інформації для громадськості та взаємодію між різними органами влади.

Попри певні досягнення у впровадженні цифрових та інформаційно-правових технологій у публічне управління, цей процес у сфері АПК залишається фрагментарним і нерівномірним. Проблеми полягають у відсутності уніфікованих електронних баз даних, низькому рівні стандартизації інформаційних ресурсів, обмеженій нормативній підтримці цифрових процедур та нестачі інтегрованих аналітичних платформ. Внаслідок цього реалізація державних функцій у сфері агропромислового комплексу не завжди відбувається ефективно, що зумовлює необхідність системного підходу до формування інформаційно-правових технологій і їх інтеграції в державне управління, забезпечуючи як оперативність, так і прозорість адміністративних процесів.

Необхідність інтеграції сучасних інформаційних технологій у діяльність органів публічної влади, зокрема у сфері агропромислового комплексу, визначається передусім швидким розвитком інформаційного суспільства. У цьому контексті особливого значення набувають інформаційно-правові технології, які поєднують нормативно-правові механізми та цифрові рішення, забезпечуючи ефективне створення, захист і використання інформаційних ресурсів у процесі реалізації владних повноважень відповідними органами державної влади.

Досліджуючи інформаційно-правові технології, О. Ю. Калугін слушно зазначає, що вони мають певну подвійну природу: з одного боку вони представляють собою сукупність елементів технічної інфраструктури (цифрові реєстри, кадастри, програмні платформи тощо), а з іншого є втіленням правового режиму цих елементів, що встановлює правила їх адміністрування, використання та захисту [279, с. 99]. Загалом, термін «інформаційно-правові технології» є відносно новим в юриспруденції і наразі не так широко використовується. Фактично, воно є поєднанням термінів «інформаційна технологія», яке активно застосовується в науковій доктрині, та «правова технологія», що не так розповсюджено. Уніфіковане поняття «інформаційна технологія», попри зростаючу роль цифрових інструментів, на сьогодні не

закріплене в українському законодавстві, що суттєво ускладнює впровадження цілісного правового режиму для відповідних суспільних відносин. Із цього приводу К. В. Юдкова слушно зауважує, що національне нормативно-правове поле в цьому контексті має термінологічну фрагментарність: у різних актах використовуються різні терміни та поняття, що призводить до подвійного тлумачення та плутанини [280, с. 65]. Наприклад, у Законі України «Про національну програму інформатизації» під інформаційно-комунікаційними технологіями розуміється результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, організаційних, технічних та інших рішень про перелік і послідовність виконання операцій для цілей збирання, накопичення, обробки й використання інформаційної продукції та надання інформаційних послуг [281].

Поняття «правові технології», теж чітко не закріплено на рівні законодавства, однак В.М. Вовк визначає його як організований процес створення права з використанням відповідних легітимних прийомів [282, с. 24].

Аналізуючи об'єднане поняття в контексті аграрного сектору, Іванова Г.С. зазначає, що інформаційно-правовими технологіями є розроблені та підтримані відповідними нормами методи та способи збирання, обробки, зберігання, пошуку, розповсюдження, перевірки достовірності та обліку інформації, яку використовуються для забезпечення інтересів суб'єктів аграрної економіки [147, с. с. 241]. Наше авторське бачення цих технологій полягає у нормативно врегульованій системі адміністративно-правових механізмів, цифрових технологій, організаційно-правових заходів і нормативно-правових актів, що спрямовані на забезпечення інформаційних відносин у сфері агробізнесу, забезпечення цифровізації агропромислового виробництва, забезпечення безпеки та управління даними в цій сфері відповідно до актуального законодавства [96, с. 769]. Інші науковці підкреслюють, що інформаційно-правові технології в контексті аграрного сектору повинні розглядатися не лише як технічні засоби, але і як об'єкти, що потребують чіткого нормативного забезпечення та захисту [283]. Зокрема,

законодавство повинно регулювати їх захист і використання, а також умови та порядок доступу до них.

На сьогодні в українському законодавстві відсутнє чітке визначення поняття «інформаційно-правові технології» у публічному секторі, що створює певну правову невизначеність та ускладнює формування єдиних стандартів їх застосування. Відсутність нормативного визначення змушує фахівців та науковців звертатися до доктринальних підходів, систематизувати понятійний апарат та формувати власні методологічні рекомендації щодо інтеграції інформаційно-правових технологій у діяльність органів публічної влади. Така невизначеність також ускладнює розробку процедур кібербезпеки, регламентів обробки даних, стандартів цифрової взаємодії з громадянами та бізнесом, а отже, підкреслює актуальність наукового аналізу та створення законодавчо закріплених рамок для їх впровадження. Особливо важливо це у сфері агропромислового комплексу, де ефективне інформаційно-правове регулювання має безпосередній вплив на контроль за земельними ресурсами, використанням фінансових інструментів державної підтримки та дотриманням екологічних норм.

Аналогічні виклики спостерігаються й у міжнародній практиці, де країни також стикаються з необхідністю формалізації правових рамок для цифрових технологій у публічному управлінні.

Прикладом європейської ініціативи є Європейський акт про управління даними (Data Governance Act), який набрав чинності у вересні 2023 року. Цей акт спрямований на створення правової основи для обміну даними між публічними та приватними секторами, що є особливо важливим для аграрного сектору. Зокрема, він підтримує розвиток спільних європейських просторів даних у стратегічних сферах, таких як сільське господарство, охорона здоров'я та енергетика [284].

Іншим прикладом є ініціатива «Єдине цифрове вікно» (Single Digital Gateway), яка забезпечує єдиний доступ до інформації та адміністративних процедур для громадян та бізнесу в усіх країнах ЄС. Ця ініціатива сприяє

стандартизації та спрощенню адміністративних процесів, що є корисним досвідом для України [285].

Міжнародний досвід підтверджує необхідність розробки чітких правових рамок для впровадження інформаційно-правових технологій у публічному управлінні, зокрема в аграрному секторі. Це дозволить забезпечити ефективне управління даними, підвищити прозорість та ефективність адміністративних процесів, а також сприяти інтеграції України в європейський цифровий простір.

Обговорюючи використання інформаційно-правових технологій в агропромисловому комплексі, можна виділити такі основні напрями: 1) Створення інформаційних систем для аграрного управління, таких як електронні реєстри та кадастри. Наприклад, мова про Державний аграрний реєстр та Державний земельний кадастр; 2) Використання цифрових платформ для надання адміністративних послуг населенню, зокрема щодо реєстрації земельних ділянок і дозвільних процедур; 3) Впровадження елементів аналітики та штучного інтелекту для різних цілей: оцінки ризиків, формування рішень щодо державної підтримки аграріїв, прогнозування врожайності тощо [286, с. 191].

Подальший розвиток і впровадження таких інформаційно-правових систем виступає не лише елементом загальної стратегії цифровізації публічного управління, але й важливим механізмом інтеграції України до правового та технологічного простору Європейського Союзу. Подібні системи дозволяють забезпечити прозорість, стандартизацію та уніфікацію аграрної інформації, сприяючи більш ефективному адмініструванню, контролю та наданню державних послуг. Зокрема, технології, аналогічні до українського Державного аграрного реєстру, вже успішно функціонують у всіх країнах-членах ЄС, забезпечуючи комплексний облік земельних ділянок, агровиробників та сільськогосподарської продукції. Це дозволяє не лише підвищувати точність планування та розподілу субсидій, а й інтегрувати національні дані до європейських систем моніторингу, що є критично важливим для участі у

спільній аграрній політиці, оцінки екологічних ризиків та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору на міжнародних ринках.

Застосування інформаційно-правових технологій в аграрному секторі потребує активної участі органів публічної влади, адже саме вони повинні займатися не лише управлінням та адмініструванням відповідними базами даних, але й формуванням нормативно-правового середовища для їх створення, використання та захисту. Ключова роль у системі таких органів публічної влади належить Міністерству аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерству економіки, довкілля та сільського господарства України, яке є провідним суб'єктом реалізації державної аграрної політики, відповідає за цифровізацію, розвиток та модернізацію агропромислового комплексу [287]. Як зауважує О.Ю. Калугін, Міністерство здійснює управління не тільки в аграрній сфері, але й у сфері інновацій, завдяки чому воно може координувати діяльність і інших органів щодо впровадження інформаційних технологій в АПК [279, с. 119].

До інших суб'єктів, які так чи інакше беруть участь у реалізації інформаційно-правових технологій у аграрній сфері, можна віднести:

1. Міністерство цифрової трансформації України як орган, що відіграє ключову роль у процесі цифровізації держави, запровадженні єдиної системи ідентифікації та підтримці інтегрованості державних реєстрів [128].

2. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, яка відповідає за адміністрування геоінформаційних ресурсів, зокрема публічної кадастрової карти та даних про земельні ділянки сільськогосподарського призначення [288].

3. Український державний фонд підтримки фермерських господарств, який використовує інформаційні системи для здійснення моніторингу та електронного розподілу бюджетної підтримки між відповідними господарствами [69].

4. Місцеві державні адміністрації, що надають адміністративні послуги в агропромисловому комплексі з використанням цифрових платформ та автоматизованих систем реєстрації.

Досліджуючи інституційне забезпечення для управління АПК, Г.С. Іванова наголошує на необхідності побудови системи суб'єктів із делегованими повноваженнями, основою якої має стати створення Національного агентства державної підтримки агропромислового комплексу України, якому будуть функціонально підпорядковуватись всі суб'єкти публічної адміністрації в цій сфері, такі як органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти. Як зазначає науковиця, це агентство повинно стати самостійною структурою публічної адміністрації під контролем Верховної Ради, а не перебувати у підпорядкуванні Кабінету Міністрів України чи будь-якого з Міністерств [6, с. 88].

Правове забезпечення створення, використання та захисту інформаційних технологій в АПК, на якому наголошують науковці, поступово набуває в Україні цілісної форми, хоча й наразі воно залишається фрагментарним і розподіленим між різними законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами, як уже було згадано. Відповідні акти можна поділити на дві частини: загальні та спеціальні. Так, загальні принципи та положення встановлюються насамперед Конституцією України, а саме статтями про захист персональних даних, захист прав підприємництва, гарантії інформаційної безпеки тощо [35]. Серед інших актів можна виділити Закон України «Про інформацію» та Закон України «Про Національну програму інформатизації», Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» та інші.

Особливу увагу заслуговує Стратегія розвитку цифрової трансформації сільського господарства України до 2030 року [50], затверджена у 2024 році з метою визначення цілісного та системного напрямку цифровізації аграрного управління. Цей стратегічний документ окреслює низку ключових напрямів, серед яких: формування розгалуженої цифрової інфраструктури для органів

аграрного управління, впровадження смарт-послуг на основі Державного аграрного реєстру, інтеграція сучасних систем супутникового моніторингу та дистанційного контролю за земельними ресурсами. Крім того, передбачено створення цифрових платформ для надання фахових консультацій агровиробникам, розвиток аналітичних інструментів для оцінки ефективності виробництва та державної підтримки, а також забезпечення кіберзахисту й правового режиму обробки та збереження аграрних даних. Реалізація цих заходів спрямована на підвищення прозорості та ефективності публічного управління, стандартизацію процесів у аграрному секторі, а також створює передумови для інтеграції України до цифрового правового простору ЄС, підвищення конкурентоспроможності та сталого розвитку агропромислового комплексу.

Нещодавно також було прийнято Закон України «Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр» [63]. Сам реєстр наразі є одним із ключових елементів системи інформаційно-правових технологій та баз даних в АПК, а законопроектом визначаються законодавчі засади його функціонування. Так, у проекті Державний аграрний реєстр визначено як інформаційно-комунікаційну систему, якою забезпечується збирання, зберігання, накопичення, інтегрування, облік, захист, відображення, оброблення, конфіденційність реєстрових даних та надання, використання реєстрової інформації, надання адміністративних та інших публічних послуг суб'єктами, електронний обмін даними у сферах забезпечення формування й реалізації державної аграрної політики та державної політики у сферах сільського господарства й продовольчої безпеки держави. Законом передбачаються чіткі ролі для реєстратора, адміністратора цієї системи, визначається порядок доступу до цього реєстру, правові підстави обробки персональних даних та принципи взаємодії з іншими державними інформаційними ресурсами [286, с. 191].

Таким чином, сьогодні спостерігається поступова інституціоналізація цифрових процесів у системі аграрного адміністрування, що передбачає

формалізацію процедур, стандартизацію інформаційних потоків та інтеграцію електронних сервісів у діяльність органів публічної влади. Водночас слід підкреслити, що ефективність впровадження та експлуатації інформаційно-правових технологій у агропромисловому комплексі значною мірою визначається кількома ключовими факторами. По-перше, це рівень узгодженості та уніфікації національного законодавства, яке регулює створення, обробку, зберігання та використання аграрної інформації. По-друге, важливим є чіткий розподіл компетенцій між різними суб'єктами публічної влади, що дозволяє уникнути дублювання функцій, забезпечити ефективний контроль та підзвітність. По-третє, правова визначеність категорій оброблюваних даних є критичною для забезпечення законності, кібербезпеки та захисту прав власників інформаційних ресурсів. Врахування цих аспектів є необхідною умовою для формування системи, здатної забезпечити стабільне, прозоре та ефективне управління АПК на основі цифрових та правових інструментів, що, у свою чергу, відкриває перспективи інтеграції українських механізмів аграрного управління з практиками ЄС.

Наразі відбувається активна цифрова трансформація, що передбачає не лише автоматизацію процесів в агропромисловому комплексі, але й інтеграцію сучасних технологій, таких як інтелектуальні інформаційні системи з використанням штучного інтелекту (ШІ). Як зазначає В.І. Базалицький, публічна влада може використовувати технології штучного інтелекту для законних політичних та адміністративних цілей, у тому числі підвищення ефективності, покращенні надаваних послуг та економії коштів [94, с. 349]. Дійсно, використання штучного інтелекту може бути корисним одразу в декількох напрямках, таких як: 1) Прогнозування врожайності на основі супутникових даних та поточних кліматичних даних; 2) Аналізування ризиків для агрострахування; 3) 4) Оптимізація розподілу бюджетної підтримки між аграріями шляхом аналізу наявних даних; 5) Виявлення випадків подвійного використання землі на основі наявних у кадастрах і реєстрах даних тощо.

Про використання штучного інтелекту йдеться і в Стратегії розвитку цифрової трансформації сільського господарства України до 2030 року, де законодавець зауважує, що використання у сучасному сільському господарстві програмного забезпечення із підтримкою технології ШІ може допомогти в оптимізації використання насіння, добрив, пестицидів та інших ресурсів, зменшенні використання хімічних речовин, а також у вдосконаленні бізнес-процесів [50]. Крім того, йдеться про використання технологій, що будуть здійснювати аналіз даних та допомагати в прийнятті управлінських рішень.

Щодо досвіду використання штучного інтелекту (ШІ) у АПК у Європейському Союзі та США, то він використовується як для оптимізації виробничих процесів, так і для забезпечення ефективного інформаційно-правового супроводу діяльності аграрних підприємств. Одним із напрямів є моніторинг стану сільськогосподарських угідь за допомогою супутникових та дронів знімків із застосуванням алгоритмів машинного навчання. Це дозволяє оцінювати стан посівів, визначати рівень зволоження ґрунтів, прогнозувати поширення шкідників та хвороб рослин. У країнах ЄС, зокрема у Франції та Іспанії, використовуються геоінформаційні системи (GIS) із функціями ШІ для прогнозування врожайності та контролю земельних ресурсів, тоді як у США платформа John Deere Operations Center інтегрує дані з сенсорів техніки та дронів для аналізу ефективності агротехнічних операцій.

Використання ШІ у прогнозуванні врожайності та ризиків дозволяє не лише підвищувати продуктивність, а й запобігати економічним та екологічним втратам. Моделі машинного навчання обробляють дані про погодні умови, тип ґрунтів, агротехнічні заходи та історію обробітку земель, формуючи точні прогнози щодо потенційної продуктивності та можливих ризиків. У США подібні можливості надає платформа Climate FieldView, а в Німеччині та Нідерландах впроваджуються системи управління ризиками в тепличному та відкритому землеробстві.

Прецизійне землеробство є ще одним напрямом застосування ШІ, що дозволяє оптимізувати внесення добрив, пестицидів і води відповідно до

специфіки конкретних ділянок полів, зменшуючи втрати ресурсів і негативний вплив на довкілля. Такі технології широко застосовуються в Італії та Іспанії для обробки виноградників і оливкових плантацій, а в США – у вигляді автоматизованих тракторів і комбайнів, які розраховують оптимальні маршрути роботи та регулюють норми внесення ресурсів.

Штучний інтелект також використовується у сфері агроветеринарії та фітосанітарного контролю. У Нідерландах функціонують автоматизовані системи моніторингу здоров'я великої рогатої худоби, а у Франції – комп'ютерне бачення та алгоритми ШІ застосовуються для ранньої діагностики грибкових хвороб зернових культур. Це забезпечує своєчасне реагування та зниження втрат продукції.

Крім того, ШІ активно використовується у сфері агродорадництва та управління бізнес-процесами, надаючи фермерам персоналізовані рекомендації щодо сівозмін, обробітку ґрунтів, фінансового планування та участі в програмах підтримки. У ЄС такі послуги реалізовані через мережу електронних дорадчих платформ EIP-Agri Service Point, тоді як у США – через комерційні сервіси FarmLogs та Granular.

Не менш важливим є застосування ШІ у логістиці та управлінні ланцюгами постачання. Алгоритми оптимізують транспортні маршрути, відстежують умови зберігання продукції та прогнозують терміни її реалізації. У Німеччині та Франції подібні системи контролюють якість продукції в холодильних ланцюгах, а в США інтегруються з платформами для прогнозування попиту та управління поставками.

Загалом, досвід ЄС і США демонструє, що інтеграція штучного інтелекту в аграрний сектор сприяє не лише підвищенню продуктивності та ефективності, а й посиленню інформаційно-правового забезпечення через цифрові реєстри, електронні платформи контролю та системи управління даними. Для України цей досвід є цінним прикладом формування сучасного агропромислового комплексу, де технологічна модернізація поєднується із правовим регулюванням та забезпеченням прозорості управління.

Використання інформаційно-правових технологій в АПК має і окремі проблеми та ризики, пов'язані насамперед із кібербезпекою. Так попри задекларовані стратегічні пріоритеті цифровізації аграрного управління, на практиці впровадження відповідних технологій має низку правових, технічних та організаційних викликів, які необхідно врахувати під час формування адміністративно-правового механізму цифровізації. Зокрема, проблемою залишається вже згадана раніше фрагментарність нормативного забезпечення, адже законодавство України не містить чіткої систематизації регулювання цифрових без даних, електронних інформаційних ресурсів та використання аналітичних інструментів [280, с. 65].

Крім цього, існує проблема з міжвідомчою інтеграцією наявних цифрових ресурсів, через що ускладнюється обмін даними між різними реєстрами, такими як Державний аграрний реєстр, Державний земельний кадастр, податковими базами та іншими інформаційними системами. Крім того, у веденні цих баз даних відсутня певна стандартизація, можуть використовуватися різні формати даних, імовірно залишається дублювання окремих функцій, що призводить до неефективного використання державних ресурсів та створює необхідність в суттєвій оптимізації. Окремі спроби такої оптимізації вже були, наприклад у 2017 році технологію блокчейн було застосовано в Державному земельному кадастрі. Завдяки цьому, кожен документ, яким засвідчується право власності на земельну ділянку, підкріплений QR-кодом, який має дані про місцезнаходження, розмір і власника ділянки, що полегшує процес ідентифікації того, чи є той чи інший документ справжнім [289, с. 42].

Із цього приводу В. І. Теремецький та Я. В. Журавель зазначають, що існує необхідність у створенні окремого закону – Основ законодавства про державні реєстри та їх взаємодію – що повинен встановлювати правові основи забезпечення функціонування державних реєстрів, закріплювати ключові принципи та механізми взаємодії з ними, регламентувати діяльність органів публічної влади щодо адміністрування таких реєстрів тощо. Крім того, науковці зазначають, що для кожного з реєстрів слід прийняти й окремий підзаконний

нормативно-правовий акт, який деталізував би порядок їх використання та функціонування [290, с. 111]. На нашу думку, така пропозиція є слушною, особливо зважаючи на те, що наразі законодавство у частині регулювання інформаційних технологій і баз даних потребує суттєвого доопрацювання, вдосконалення та певної уніфікації для подолання існуючої фрагментації.

Занепокоєння викликають і аспекти, пов'язані з кібербезпекою в аграрному управлінні. У випадку, коли більшість державних реєстрів мають публічний доступ, а критично важливі дані перебувають у відкритому або частково захищеному стані, значно зростає ризик несанкціонованого втручання, маніпуляцій даними, їх знищення чи підміни. Так агросфера стає частиною цифрового середовища, яке має високий ступінь вразливості до різноманітних кіберзагроз, як із боку зловмисників, так і через технічні помилки чи несанкціонований доступ із боку посадових осіб. Наприклад, у грудні 2024 року хакерської атаки зазнав Єдиний державний реєстр речових прав на нерухоме майно, що мало глибокий вплив на всі аспекти ринку нерухомості та фактичне його замороження. У цьому контексті А. Г. Котенок та Б. В. Оніщенко зазначають про необхідність винайдення нових рішень і підходів у сфері безпеки та диджиталізації, наприклад розширення використання блокчейн-технології у реєстрах для підвищення стійкості ринків до подібних кібератак у майбутньому [291, с. 271].

Це все підкреслює важливість гармонізації інформаційного та аграрного законодавства з іншим українським правом, зокрема про захист персональних даних, а також європейських нормативно-правових актів, насамперед General Data Protection Act (GDPR). Тому правове забезпечення кібербезпеки в агропромисловому комплексі повинно стати одним із ключових напрямів нормативного оновлення та має включати розробку чітких стандартів інформаційного захисту, визначення відповідальних органів влади та посадових осіб, інтеграцію заходів кіберзахисту в аграрну стратегію цифровізації тощо.

Отже, процес формування та впровадження інформаційно-правових технологій у діяльність органів публічної влади в агропромисловому комплексі

слід розглядати не лише як технологічне нововведення, але й як складне правове явище, яке потребує системного адміністративно-правового супроводу. Інформаційно-правові технології виступають ключовим інструментом реалізації функцій обліку, управління, контролю та державної підтримки в аграрному секторі. Водночас їхнє впровадження стикається з численними правовими, організаційними та технічними бар'єрами, що знижує ефективність державного управління та обмежує можливості цифровізації аграрної політики.

На сучасному етапі на рівні національного законодавства відсутня уніфікована дефініція поняття «інформаційно-правові технології». У цьому контексті доцільно визначати його як нормативно врегульовану систему цифрових інструментів, процедур, організаційно-правових рішень та алгоритмів, які застосовуються органами публічної влади для збору, зберігання, обробки, обміну, верифікації та захисту інформації, забезпечуючи ефективне управління, державний контроль, реалізацію аграрної політики та впровадження цифрових сервісів в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Важливими залишаються прогалини у правовому регулюванні державних баз даних, таких як Державний аграрний реєстр. Нині ці системи не мають чіткого статусу спеціалізованих адміністративно-реєстраційних систем, що ускладнює їх використання та створює ризики для правової визначеності даних. У зв'язку з цим необхідне комплексне законодавче врегулювання, яке визначатиме статус реєстрів, правила їх ведення, стандарти обміну даними, а також інтеграцію із суміжними адміністративними системами.

Крім того, впровадження інформаційно-правових технологій потребує належного рівня кіберзахисту та стандартів безпечного оброблення даних. Це передбачає розробку єдиних методик захисту інформаційних ресурсів, аудит кібербезпеки, регулярне оновлення програмного забезпечення та контроль доступу до критично важливої інформації.

На основі наведеного можна сформулювати конкретні пропозиції для підвищення ефективності впровадження інформаційно-правових технологій в АПК України:

1. Закріпити на рівні законодавства визначення поняття «інформаційно-правові технології» як елементу публічного адміністрування;
2. Розробити уніфіковану нормативно-правову базу для регулювання державних реєстрів та кадастрів у сфері АПК;
3. Встановити єдині стандарти ведення та інтеграції баз даних для забезпечення сумісності та обміну інформацією між державними органами;
4. Впровадити комплексні заходи кібербезпеки для захисту аграрних інформаційних систем, включаючи аудит, контроль доступу та оновлення програмного забезпечення;
5. Забезпечити інтеграцію електронних платформ, кадастрів та реєстрів із системами цифрового обслуговування громадян та бізнесу, а також із системами аналітики для обґрунтованого прийняття рішень у державному управлінні АПК.

Реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність державного управління аграрним сектором, створити правову визначеність та прозорість, забезпечити захист інформаційних ресурсів і сформувати підґрунтя для сталого цифрового розвитку агропромислового комплексу України.

5.4. Напрями удосконалення законодавчої бази інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі

Наразі актуальний стан АПК України характеризується високим рівнем динамізму та значною взаємозалежністю з численними зовнішніми і внутрішніми чинниками, що впливають на його ефективність, стабільність і конкурентоспроможність. В умовах воєнного стану, економічної турбулентності та прискореної цифровізації особливої актуальності набуває системний, повсякчасний аналіз законодавчої бази, що регулює діяльність суб'єктів аграрного сектору та визначає алгоритми державного контролю,

управління ресурсами та надання адміністративних послуг. Такий аналіз дозволяє своєчасно виявляти недоліки, прогалини або застарілі норми, які можуть перешкоджати реалізації функцій публічного адміністрування, забезпеченню продовольчої безпеки та сталого розвитку галузі.

АПК є особливою сферою національної економіки, де поєднуються виробничі, адміністративні, земельні, фінансові, інформаційні, екологічні та соціальні відносини. Відповідно, законодавство у цій сфері має бути не лише комплексним, але й гнучким, адаптованим до змін у зовнішньому середовищі та нових технологічних викликів. Зважаючи на широке використання інформаційних систем, електронних реєстрів та цифрових сервісів у процесах управління, державного контролю та підтримки агровиробників, будь-які прогалини в законодавстві створюють ризики порушень прав суб'єктів господарювання, неефективного використання ресурсів та ускладнюють цифрову трансформацію галузі. Особливо це стосується питань кібербезпеки, регламентування обміну даними, ведення кадастрових та реєстраційних систем, а також правового забезпечення агроекологічних та фінансових програм підтримки.

Воєнний стан в Україні накладає додаткові вимоги на законодавчу регуляцію АПК. З одного боку, державні органи повинні оперативно реагувати на критичні виклики, такі як дезорганізація логістичних ланцюгів, втрати виробничих потужностей, руйнування інфраструктури та дефіцит ресурсів. З іншого боку, необхідно забезпечити правову визначеність у взаємовідносинах між державою та суб'єктами аграрного бізнесу, захист їхніх майнових і трудових прав, а також стабільність функціонування аграрного ринку. Це робить постійне оновлення законодавчої бази критично важливим для запобігання хаотизації управлінських процесів і недотримання правових норм.

Аналіз поточного законодавства свідчить, що більшість нормативних актів регулюють окремі сфери агропромислового комплексу – земельні відносини, ветеринарно-санітарний контроль, фінансову підтримку, впровадження агроекологічних стандартів та функціонування електронних

сервісів. Водночас їхня взаємна координація, стандартизація та правове уніфікування залишаються недостатніми, що створює прогалини у системі інформаційно-правового забезпечення. Наслідком цього є дублювання повноважень органів публічної влади та невизначеності процедурних і правових аспектів для суб'єктів господарювання. Така ситуація ускладнює формування ефективних адміністративно-правових відносин, знижує якість реалізації державної аграрної політики, підвищує корупційні ризики та обмежує можливості впровадження сучасних цифрових та інформаційно-правових технологій, які є ключовими для забезпечення прозорості, оперативності та правової визначеності в аграрному секторі.

Удосконалення законодавчої бази інформаційно-правового забезпечення АПК покликане забезпечити декілька ключових завдань. По-перше, це формування правових рамок для створення, зберігання, обробки та обміну даними, необхідних для управління аграрними процесами та державного контролю. По-друге, законодавство має визначати стандарти кіберзахисту, правила доступу до інформації, ведення електронних реєстрів і кадастрів, а також механізми забезпечення прозорості і підзвітності державних органів. По-третє, законодавча база має підтримувати інноваційні процеси в АПК – використання цифрових платформ, дистанційного агроконсультування, супутникового моніторингу, електронних сервісів для отримання державної підтримки та реалізації агроекологічних програм [292, с. 289].

Особливу значущість набуває оновлення нормативно-правових актів у контексті гармонізації з європейським законодавством, що дозволяє інтегрувати Україну до єдиного інформаційного та правового простору ЄС, підвищити стандарти прозорості, контрольованості та ефективності аграрного сектору. Врахування кращих практик країн ЄС сприяє впровадженню стратегічного підходу до адміністративно-правового забезпечення АПК, оптимізації процедур державної підтримки, стандартизації інформаційних систем та вдосконаленню систем моніторингу і контролю.

Таким чином, постійний моніторинг, аналіз і своєчасне оновлення законодавства у сфері інформаційно-правового забезпечення АПК є не лише інструментом адаптації до нових викликів, але й основою для підвищення ефективності управління, запровадження цифрових сервісів, захисту прав агровиробників та забезпечення стабільності функціонування аграрного сектору в умовах воєнного стану. Удосконалення законодавчої бази створює правову основу для інституційного розвитку галузі, інтеграції інформаційних систем та забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади, що, у свою чергу, сприяє сталому розвитку агропромислового комплексу України.

У світовій практиці можна виокремити кілька різних підходів до удосконалення законодавчої бази регулювання агропромислового комплексу, які демонструють відмінності між Європейським Союзом, США та Україною.

Європейський Союз дотримується інтегрованого та уніфікованого підходу, заснованого на Спільній аграрній політиці (САП) [246]. Законодавче вдосконалення у цій сфері відбувається шляхом постійного оновлення регламентів і директив ЄС, які встановлюють єдині для всіх держав-членів стандарти у сфері субсидування, екологічної відповідальності, цифрового моніторингу та інформаційно-правових технологій. Ключовим є принцип стратегічного планування, що передбачає розробку національних стратегічних планів САП із урахуванням специфіки кожної країни, але в межах єдиної правової рамки. Таким чином, законодавче забезпечення ЄС поєднує централізовані стандарти з гнучкістю національних адміністрацій, приділяючи особливу увагу цифровізації аграрних реєстрів, інтеграції супутникового моніторингу та правовій визначеності обробки даних. У документах Європейського Союзу домінує підхід до розгляду цифровізації як системного процесу, що включає створення загальноєвропейського простору даних, а також акцентується увага на інтегрованості правового регулювання та важливості єдиних стандартів для ефективного обміну інформацією.

США характеризуються більш децентралізованим і прагматичним підходом, що реалізується через регулярне ухвалення Farm Bill (Аграрного

законопроекту), який оновлюється кожні 5–6 років [271]. Цей документ визначає напрями державної підтримки фермерів, інвестиції в аграрні інновації, розвиток інфраструктури, охорону навколишнього середовища та продовольчу безпеку. Особливістю американської моделі є акцент на гнучких правових механізмах стимулювання ринку: держава створює умови для розвитку інформаційних технологій у сільському господарстві (зокрема, у сфері big data, штучного інтелекту та аграрних хмарних платформ), але водночас залишає значний простір для приватних ініціатив. Це забезпечує швидку адаптацію правових норм до технологічних змін та потреб фермерського бізнесу.

Україна перебуває на етапі транзитивного розвитку, поєднуючи елементи європейської та американської моделей. Законодавча база АПК активно оновлюється у зв'язку з євроінтеграційними процесами та необхідністю гармонізації з правом ЄС. З одного боку, ухвалюються нові закони щодо цифровізації аграрного сектору, розвитку Державного аграрного реєстру, впровадження електронних послуг та екологічного моніторингу. З іншого боку, зберігається фрагментарність регулювання: відсутність уніфікованої дефініції інформаційно-правових технологій, недостатня координація адміністративно-правових відносин між органами влади, а також обмежений рівень кіберзахисту аграрних інформаційних систем. У контексті воєнного стану актуальним завданням є посилення правових механізмів продовольчої безпеки, спрощення доступу аграріїв до державних та міжнародних програм підтримки, а також інституційна інтеграція цифрових баз даних.

Таким чином, ЄС орієнтується на уніфікацію та стратегічне планування, США – на ринкову гнучкість і підтримку інновацій, а Україна – на адаптацію європейського досвіду з одночасним вирішенням внутрішніх проблем законодавчої фрагментарності.

Цифровізація сільського господарства на міжнародному рівні визнається одним із ключовим напрямів підвищення ефективності, стійкості, результативності та конкурентоспроможності агровиробництва, що зокрема зазначається в матеріалах Європейської Комісії [293]. Сам Європейський Союз

останніми роками активно запроваджує стратегії цифрової трансформації агропромислового комплексу, зокрема було ухвалено нову Спільну сільськогосподарську політику на 2023-2027 роки, яка побудована навколо 10 цілей, серед яких міжгалузева мета щодо цифровізації, знань та інновацій [294]. Ще однією програмою є «Цифрова Європа», яка пропонує комплексний підхід до сприяння інноваціям та цифровій трансформації в аграрному секторі, і серед іншого, передбачає створення Спільного європейського простору сільськогосподарських даних, що покликаний забезпечити безпечний та відповідальний обмін, обробку та аналіз даних із метою оптимізації використання природних ресурсів та стимулювання інновацій на основі даних у сільськогосподарському секторі [295]. Ці та інші ініціативи забезпечують доступ до високоякісних наборів даних, як публічних, так і приватних, та встановлюють регулювання захисту даних та алгоритмічні платформи. Тому міжнародно-правові стандарти орієнтуються на забезпечення відкритості, сумісності й безпеки даних у сільськогосподарському секторі. Ці підходи повинні стати орієнтиром і для України, зокрема необхідно гармонізувати національне законодавство із європейськими стандартами, такими як General Data Protection Act (GDPR) [296], для підвищення прозорості, інновацій і захисту аграрних даних.

В Україні основу правового регулювання інформаційних відносин становить низка нормативно-правових актів, зокрема Закони «Про інформацію» [2] та «Про доступ до публічної інформації» [11], якими визначаються загальні принципи та права сторін інформаційних відносин: право кожного на отримання необхідної інформації, принципи відкритості та достовірності даних. Зокрема, Законом «Про інформацію» у статті 5 та 6 гарантується реалізація права на інформацію: кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного отримання, використання, зберігання, поширення та захисту інформації, яка є необхідною для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, за умови, що реалізація цього права не буде порушувати громадські, політичні, соціальні, економічні, екологічні, духовні та інші права,

свободи й законні інтереси інших громадян та юридичних осіб. Закон «Про доступ до публічної інформації», у той же час, регламентує процедури запитів на інформацію та обов'язків влади з оприлюднення публічної інформації. Кажучи про ці закони, необхідно також згадати про Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, що було затверджене Постановою Кабінету Міністрів [48]. Цей підзаконний нормативно-правовий акт затверджує порядок оприлюднення наборів відкритих даних державними органами, зобов'язуючи розпорядників у шестимісячний термін публікувати відкриті реєстри та оновлювати їх [297].

Окрім загальних законів, зазначених вище, у сфері агропромислового комплексу діє низка спеціальних нормативно-правових актів, серед яких Закон «Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр» [63], відповідно до якого створюється відповідний реєстр, який покликаний забезпечувати збирання, накопичення, зберігання, облік, інтегрування, захист, відображення, оброблення, конфіденційність реєстрових даних, використання та надання реєстрової інформації, надання адміністративних та інших публічних послуг суб'єктам, електронний обмін даними у сферах забезпечення формування й реалізації державної аграрної політики, державної політики у сферах сільського господарства та питань із продовольчої безпеки держави. Іншими словами, цим законом створюється єдина електронна система реєстрації даних про виробників, землекористування, тваринництво тощо [297].

Ще одним нормативно-правовим актом є Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» [16], яким встановлюються правові та організаційні засади створення, функціонування та розвитку державної геоінформаційної системи, обов'язкового розпізнавання базових геопросторових даних та принцип відкритості геоданих.

Окремо слід зазначити про Кодекс України про адміністративні правопорушення [208], яким передбачено відповідальність за порушення інформаційного законодавства. Зокрема, стаття 212³ передбачає відповідальність за порушення права на інформацію та права на звернення, а

саме неопрілюднення інформації, обов'язкове опрілюднення якої передбачено законодавством, необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом, ненадання відповіді на запит на інформацію, ненадання інформації, неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання недостовірної інформації, неповідомлення про подовження строку розгляду запиту тощо.

Таким чином, наявна правова база охоплює загальні інформаційні права, правила щодо публічної інформації, гео- та аграрних реєстрів, та санкції за порушення встановлених законодавством вимог. У той же час, ця база є розпорошеною: здебільшого норми містяться в різних законах, часто відсутні спеціальні норми саме для агропромислового комплексу. Кажучи про розпорошеність, слід згадати, що окремі норми щодо інформації містяться навіть у Земельному, Водному та Лісовому кодексах [297].

Це свідчить про фрагментарність та неузгодженість чинного інформаційного законодавства для агропромислового комплексу. Через відсутність комплексної єдиної законодавчої бази виникають правові колізії та ускладнюється взаємодія між різними суб'єктами, такими як органи державної влади, міжнародні партнери та аграрні підприємства. Зокрема, бракує узгодженого визначення ключових термінів та процедур, нерозв'язаним залишається питання інформаційної безпеки, відсутня єдина система управління даними, через що інформація рознесена по різних реєстрах, відсутнє регулювання нових інструментів, таких як електронний документообіг, блокчейн тощо. Кажучи про інформаційну безпеку, слід зауважити, що через зростання використання інформаційно-комунікаційних систем та технологій в агропромисловому комплексі постають і відповідні загрози, такі як кібератаки та несанкціонований доступ до даних. Наявні ж норми, що стосуються інформаційної безпеки, не застосовуються у комплексі, через відсутність єдиної правової бази, а отже мають нижчу ефективність та не забезпечують цілісності системи. Таким чином, наявні проблеми інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу виникають як через правові колізії, у зв'язку з

відсутністю єдиної законодавчої основи, так і через прогалини в цифровому регулюванні [297].

Вдосконалення наявного інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу може відбуватися за кількома напрямками, зокрема:

1. Гармонізація національного права із правом Європейського Союзу, адже з огляд на євроінтеграційну перспективу України та набуття нею статусу кандидата на членство, держава має обов'язок із поступового узгодження законодавства, зокрема аграрного інформаційного, із директивами та регламентами утворення. Це стосується як загальних норм, наприклад імплементації GDPR [296] у сфері агроперсональних даних та дотримання принципів Європейського зеленого курсу, так і спеціальних ініціатив для сільськогосподарської сфери. Зокрема, приєднання України до загальноєвропейського простору аграрних даних вимагатиме забезпечення сумісності систем збору даних. Важливим є і адаптування національних вимог до Директиви ЄС про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору [298], яка спрямована на розвиток цифрової економіки в Союзі та вимагає від державних органів публікувати дані у машинозчитувальному вигляді. Досягнення сумісності із нормами Європейського Союзу має відобразитися й на законодавстві про інформаційно-комунікаційні системи, зокрема уніфікації стандартів електронного документообігу, застосуванні європейських стандартів кібербезпеки та визнанні цифрових продуктів державного сектору. Із приводу гармонізації громадською організацією «Тренінгово-консультаційний центр з доступу до інформації» та партнерами було підготовлено Аналітичний звіт щодо дослідження кращих практик і законодавства ЄС щодо стандартизації наборів даних високої цінності [299, с. 15], у якому зокрема було досліджено вимоги Директиви про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору, порівняні поточні підходи до стандартизації відкритих даних у Союзі та Україні, проаналізовано шляхи адаптації для подальшої інтеграції з єдиним

цифровим ринком ЄС, а також досліджено кращі практики стандартизації, що в подальшому можуть слугувати орієнтиром для України. Інші дослідники також розглядали можливості запозичення найкращих практик у Європейського Союзу, зазначаючи, серед іншого, що особливість аграрної політики утворення полягає у постійній співпраці з різними суб'єктами сільськогосподарського виробництва, представниками наукових сфер, громадськими організаціями та іншими зацікавленими особами, що дозволяє підвищити продуктивність, ресурсоефективність та енергозбереження [7, с. 144]. Це може бути використано й під час вдосконалення інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу в Україні.

2. Запровадження спеціального закону про інформаційне забезпечення агропромислового комплексу з огляду на виявлені колізії. Такий закон має об'єднати правила інформаційної взаємодії, встановити єдині підходи до формування аграрних інформаційних систем, взаємодії державних реєстрів у сфері землекористування, тваринництва, сільського господарства тощо. Таким законом має визначатися статус та повноваження розпорядників даних, процедури інтеграції міждержавних інформаційних платформ, а також гарантії відкритості та достовірності офіційної аграрної інформації. Закріплення цих принципів на законодавчому рівні буде сприяти консолідації галузевих даних та розробці національної стратегії розвитку сільськогосподарської сфери в цифровому середовищі. Поруч із цим, слід доповнити та уточнити окремі існуючі нормативно-правові акти, зокрема внести зміни до Закону «Про доступ до публічної інформації» [11], розширивши поняття «публічної інформації» для державних аграрних відносин, та до Закону «Про інформацію» [2], ввівши більш чітку класифікації державних аграрних даних. Водночас обґрунтованою є необхідність внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарський перепис» [300], у частині інформаційного розвитку і впровадження електронного безперервного сільськогосподарського перепису, та до Закону України «Про Державний земельний кадастр» [22], у частині запровадження правового режиму стратегічних земель агропромислового комплексу, що

забезпечить системність і узгодженість правового регулювання інформаційних процесів у сфері агропромислового комплексу.

3. Розвиток національних електронних систем та відкритих реєстрів, що має відбуватися в один час із вдосконаленням правового поля. Тут важливо застосовувати принцип «держава як платформа», відповідно до якого відомості про аграріїв та ресурси зберігаються у міжконнектованих реєстрах. Зокрема, може йтися про створення єдиної цифрової платформи моніторингу сільськогосподарського виробництва з даними про посівні площі, стан ґрунтів, клімат, врожайність, а також електронний кадастр агропідприємств для збору статистичних показників. Потрібно передбачити на законодавчому рівні впровадження новітніх технологій у державне регулювання, зокрема обов'язкову реєстрацію угідь у національному геоінформаційному порталі або відображення логістичних ланцюгів на відкритій карті в режимі реального часу. Такі рішення вже запроваджуються в рамках Європейського Союзу, зокрема Директивою INSPIRE [301], було розпочато створення Інфраструктури просторових даних ЄС для підтримки екологічної політики, тож Україна має можливість переймати кращі практики публікації геоданих. Водночас необхідно законодавчо врегулювати всі етапи цифровізації, починаючи від сертифікації та тестування систем, до інтеграції існуючих державних порталів, таких як Дія [302, с. 147]. Детальне вирішення цих та інших питань може бути встановлене в новому законі про інформаційне забезпечення агропромислового комплексу, про який йшла мова вище, а також у відповідних підзаконних актах, зокрема інструкціях від Міністерства цифрової трансформації [297].

4. Посилення відповідальності за порушення, що є необхідним елементом механізму захисту інформаційних прав учасників агропромислового комплексу. Для цього насамперед необхідно внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення [208], доповнивши його окремими статтями про незаконне втручання в аграрні інформаційні системи, недотримання вимог публічності державної аграрної інформації, а також шахрайство з використанням «білих» агроданих. Зокрема доцільно передбачити

відповідальність за порушення правил доступу до геопросторових реєстрів, за розголошення персональних даних аграріїв без їх згоди тощо. Наразі, як уже було зазначено, у статті 212³ встановлено відповідальність за відмову у видачі публічної інформації, однак необхідно деталізувати це в контексті агропромислового комплексу. За окремі діяння доцільно розглянути й кримінальну відповідальність, зокрема за кіберзлочини проти аграрних ІТ-систем. Г.С. Іванова з цього приводу пропонує посилити й самі заходи, що можуть застосовуватися до правопорушника, зокрема використовувати не лише незначне матеріальне стягнення, але й чинити моральний вплив через звільнення з посади, переведення на посаду нижчого рівня, позбавлення спеціального звання чи рангу тощо [303, с. 149].

На підставі зазначеного пропонується розробити нову Концепцію інформаційного забезпечення агропромислового комплексу, на основі якої буде внесено конкретні зміни до чинних нормативно-правових актів, таких як Кодекс України про адміністративні правопорушення [208], Закони «Про інформацію» [2] та «Про доступ до публічної інформації» [11] тощо. Концепція повинна визначати стратегічні цілі та механізми формування єдиної аграрної інформаційної платформи, у той час як законодавчі зміни закріплять ці положення юридично. Завдяки створенню такої Концепції та використання комплексного підходу стане можливою не лише уніфікація інформаційних прав в агропромисловому комплексі, але й стимулювання впровадження сучасних електронних систем та відкритих реєстрів для аграріїв та держави.

Враховуючи поточний стан розбудови національної моделі інформаційного забезпечення агропромислового комплексу, головна проблематика та необхідність запровадження цієї Концепції полягає в наступному:

1. Нагальна потреба подальшої імплементації європейських стандартів належного врядування та публічного управління даними, зокрема у частині прозорості аграрної підтримки, простежуваності виробництва і відповідальності за використання публічних коштів;

2. Трансформація наявної системи галузевих реєстрів і кадастрів із нівелюванням проблеми відомчої фрагментації та досягнення інтегрованої моделі з єдиною термінологією, метаданими та національним геопросторовим шаром, який підтримує дистанційний моніторинг і міжвідомчі операції;

3. Закріплення нових засад діяльності суб'єктів публічної адміністрації в агропромисловому комплексі, заснованих на проактивному, інклюзивному, партнерському підході;

4. Розвиток сучасних методів і механізмів надання цифрових послуг і контролю, включно з ризик-орієнтованим наглядом, аналітикою на базі якісних даних, процедурною фіксацією доказової сили геопросторових і реєстрових відомостей у провадженнях та впровадженнім безпаперових перевірок на основі дистанційного моніторингу.

Запропонована Концепція спрямована на формування нового управлінського режиму у сфері аграрних даних та вироблення оновленого підходу до організації роботи з інформацією в процесі надання публічних сервісів належної якості. Її реалізація орієнтована на оперативне та результативне усунення ключових проблем, що стримують розвиток цифрової інфраструктури агропромислового комплексу. Зокрема, йдеться про закритість і технічну несумісність відомчих баз та реєстрів, які перешкоджають ефективному впровадженню сучасних інструментів підтримки, контролю та аналітики і водночас створюють передумови для помилок та зловживань. Важливою проблемою є низький рівень залучення фермерів, асоціацій і громадських організацій до процесу формування вимог до даних, тестування цифрових сервісів та контролю їхньої якості. Додатково актуальними залишаються питання прозорості інформаційної, фінансової та організаційної складової державних програм підтримки агропромислового комплексу, включно з відсутністю доступних відкритих даних та машинозчитуваних реєстрів. Не менш значущим є недостатній рівень ефективності зворотного зв'язку між центральними органами влади, регіональними структурами та місцевими громадами щодо специфіки землекористування та реальних потреб

користувачів. Окрему загрозу становлять ризики для ділової та правової репутації органів влади, пов'язані з відсутністю єдиних правил доказовості цифрових джерел у правозастосовній практиці. Також виявлено невизначеність принципів і напрямів побудови інтегрованої моделі інформаційного забезпечення агропромислового комплексу на рівні законодавства та адміністративної практики. Прийняття зазначеної Концепції, орієнтованої на комплексне розв'язання цих проблем через створення в Україні інтегрованої системи інформаційного забезпечення АПК, засвідчить готовність держави до послідовної імплементації міжнародних стандартів та принципів належного врядування, відповідального виконання внутрішніх і зовнішніх зобов'язань, а також до підвищення інституційної спроможності публічної адміністрації на всіх рівнях управління з метою зміцнення продовольчої безпеки, сталого землекористування та конкурентоспроможності національного аграрного сектору.

Взагалі отримані результати підтверджують тенденцію, виявлену в низці наших попередніх досліджень, що інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу в Україні перебуває на етапі становлення та потребує подальшої системної уніфікації. Утім, фрагментарність законодавчої бази у сфері інформації є характерною не лише для аграрного сектору, але й для багатьох галузей, які впроваджують цифровізацію. Наш аналіз підтвердив тезу про те, що відсутність комплексного закону про інформаційне забезпечення агропромислового комплексу призводить до колізій між загальними та спеціальними нормативними актами, а також ускладнює інтеграцію України у єдиний європейський інформаційний простір.

Висновки до розділу 5

1. Інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу України є не лише допоміжним інструментом управління, а ключовим чинником ефективності реалізації аграрної політики та інтеграції України до європейського правового простору. Унікальність проведеної роботи полягає в

тому, що вперше було здійснено комплексне зіставлення українських і європейських моделей цифровізації АПК з точки зору правових механізмів, що дозволило запропонувати концептуально нову модель розвитку національної системи інформаційно-правових технологій. Це підтвердило, що в умовах воєнного стану саме вдосконалене законодавче регулювання, підкріплене сучасними інформаційними рішеннями, може забезпечити стабільність аграрного виробництва, прозорість державної підтримки та захист прав агровиробників.

2. Проаналізовано, що країни ЄС використовують комплексні моделі інформаційно-правового забезпечення, які базуються на єдиній цифровій інфраструктурі, стандартизованих аграрних реєстрах та високому рівні кіберзахисту. Унікальним результатом цього дослідження стало визначення можливостей імплементації елементів європейського підходу, зокрема впровадження механізмів «відкритих даних високої цінності» та системи супутникового моніторингу земель. Встановлено, що адаптація цих практик до українських реалій потребує розробки спеціального правового механізму інтеграції державних аграрних реєстрів з системами електронного урядування та посилення відповідальності за порушення у сфері обробки даних.

3. Доведено, що сучасна система адміністративно-правового забезпечення АПК в Україні характеризується надмірною фрагментарністю та недостатнім рівнем координації між органами влади. Унікальність цього дослідження полягає у формулюванні пропозицій щодо створення єдиного цифрового адміністративного хабу АПК, який об'єднує інформаційні потоки між державними структурами та суб'єктами господарювання. Такий підхід дозволяє зменшити дублювання повноважень, уніфікувати процедури обліку і контролю, забезпечити оперативний обмін інформацією та впровадити електронні сервіси для аграріїв. Оптимізація адміністративно-правових механізмів у поєднанні з цифровізацією створює підґрунтя для зниження корупційних ризиків та підвищення правової визначеності у сфері АПК.

4. З'ясовано, що впровадження інформаційно-правових технологій у діяльність органів публічної влади, які опікуються АПК, набуває системного характеру. Унікальним результатом дослідження є розробка авторського визначення поняття «інформаційно-правові технології в АПК» як нормативно врегульованої системи цифрових інструментів і алгоритмів, що використовуються для управління, контролю, моніторингу та підтримки суб'єктів агробізнесу. Встановлено, що такі технології стають не лише засобом автоматизації процесів, але й основою для створення цифрового аграрного середовища, яке забезпечує ефективне функціонування адміністративно-правових відносин у цій сфері.

5. Дослідження підтвердило, що чинне українське законодавство не має уніфікованої дефініції «інформаційно-правових технологій» та не визначає належного правового статусу державних аграрних реєстрів. Унікальність роботи полягає у запропонованій концепції ухвалення спеціального закону «Про інформаційне забезпечення агропромислового комплексу», що передбачатиме стандарти ведення державних баз даних, єдині правила кіберзахисту та правовий режим обробки аграрної інформації. Така законодавча модернізація сприятиме інтеграції України до цифрового ринку ЄС та підвищить ефективність правового регулювання у сфері АПК.

6. Виявлено, що ключовими проблемами залишаються: дублювання функцій між державними органами, слабка інтеграція електронних реєстрів, недостатня прозорість у сфері надання аграрних субсидій, відсутність єдиних стандартів кіберзахисту. Унікальність дослідження полягає у тому, що ці прогалини розглянуто крізь призму інформаційно-правового забезпечення, що дозволило сформулювати рекомендації не лише для вдосконалення законодавчої бази, а й для оптимізації адміністративної практики. Підкреслено необхідність гармонізації інформаційних норм із загальними положеннями адміністративного права, що створює передумови для цілісної та стабільної правової системи АПК.

7. Встановлено, що перспективним напрямом є створення інтегрованої цифрової екосистеми агропромислового комплексу, яка включатиме державні реєстри, системи супутникового моніторингу, відкриті бази даних і смарт-послуги для агровиробників. Унікальним здобутком цього дослідження стало обґрунтування ролі штучного інтелекту як інструменту прогнозування врожайності, оцінки ризиків і моніторингу екологічних стандартів. Використання таких технологій у правовому полі дозволить створити механізми превентивного управління ризиками та забезпечити прозору взаємодію держави з агробізнесом.

8. Дослідження підтвердило, що подальша інтеграція України з ЄС неможлива без уніфікації правових стандартів у сфері інформаційного забезпечення АПК. Унікальність результатів полягає у розробці пропозицій щодо інституційної інтеграції державних аграрних реєстрів до єдиного європейського цифрового простору, що дозволить спростити доступ українських агровиробників до програм фінансування, стимулювати експорт та посилити міжнародну довіру. Рекомендовано закріпити на рівні законодавства принципи прозорості, відкритості даних та обов'язкової сумісності національних систем із європейськими платформами. Це створює підґрунтя для трансформації українського АПК у високотехнологічну та конкурентоспроможну галузь.

9. Розроблено Концепцію інформаційного забезпечення агропромислового комплексу України до 2030 року, яка є системною основою формування нової моделі управління агропромисловим даними, що поєднує правову визначеність, технологічну сумісність та організаційну інтегрованість. Концепція фіксує стратегічний курс на подолання відомчої фрагментації, забезпечення інтероперабельності державних реєстрів і кадастрів та уніфікацію термінології у сфері забезпечення інформаційної діяльності АПК України.

Також розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про сільськогосподарський перепис» щодо інформаційного розвитку та електронного перепису в агропромисловому комплексі України», яким

запропоновано введення нових правових конструкцій електронного та безперервного сільськогосподарського перепису, створення державної інформаційної системи його забезпечення, а також закріплення механізмів регулярного оновлення аграрних даних на основі інтеграції реєстрів, електронної звітності та геоінформаційних джерел. Запровадження цих положень формує сучасну, динамічну й доказову інформаційну базу для прийняття управлінських рішень у сфері агропромислової політики.

Водночас розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про Державний земельний кадастр” щодо стратегічних земель агропромислового комплексу України», яким запропоновано запровадження нових дефініцій і спеціального інформаційно-правового режиму стратегічних земель, створення окремого інформаційного сегмента в структурі Державного земельного кадастру, а також встановлення вимог до обліку, моніторингу та відкритого доступу до узагальнених даних про такі землі. Це дозволяє пов’язати земельно-кадастрову інформацію з завданнями продовольчої безпеки та сталого розвитку агропромислового комплексу.

У сукупності Концепція та підготовлені законопроєкти закладають інституційні та правові передумови для узгодження національної моделі інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу з європейськими стандартами, зокрема з логікою Спільної сільськогосподарської політики Європейського Союзу та її інструментами IACS і LPIS. Їх реалізація сприятиме підвищенню довіри до цифрових адміністративних процедур, розвитку електронних сервісів, інституційному зміцненню органів публічної влади та залученню виробників і громад до управління розвитком агропромислового комплексу України.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне адміністративно-правове дослідження та практико-орієнтоване обґрунтування концептуальних і прикладних засад інформаційно-правового забезпечення сфери агропромислового комплексу України. У ході дослідження розкрито концептуальні основи інформаційного забезпечення АПК України, охарактеризовано структурні елементи механізму правового регулювання, визначено суб'єктний склад, інструменти адміністративного впливу, проблематику відкритості, достовірності та правового режиму аграрних даних, а також сформульовано авторське бачення напрями модернізації законодавства у сфері АПК з урахуванням принципів інформаційної безпеки, електронного урядування, цифрових прав аграрних суб'єктів.

За результатами сформульовано такі основні висновки:

1. Проведене дослідження довело, що агропромисловий комплекс України, як ключовий сектор національної економіки, потребує системного інформаційно-правового регулювання, заснованого на поєднанні історичного досвіду, сучасних технологічних тенденцій і принципів адміністративного права. Розкриття етимології базових понять - «інформація», «право», «агропромисловий комплекс», «аграрна інформація», дозволяє глибше усвідомити правову природу інформаційних процесів у сфері АПК та уникнути колізій у нормативно-правовому регулюванні. Історія становлення інформаційно-правових відносин у цій сфері пройшла від первісних форм обліку врожаїв до сучасних цифрових систем управління, засвідчує об'єктивну потребу в модернізації чинної нормативної бази з урахуванням вимог цифровізації та міжнародних стандартів. Комплексне використання історико-правового, формально-юридичного, системного, порівняльно-правового та соціологічного методів дозволило сформулювати цілісне бачення інформаційно-правового регулювання у сфері АПК як динамічного інституту адміністративного права, що інтегрує правові, технологічні та управлінські

механізми забезпечення ефективного функціонування АПК України. Удосконалення цього інституту є запорукою розвитку цифрового сільського господарства, підвищення прозорості публічного управління та зміцнення продовольчої безпеки держави.

2. На підставі проведеного дослідження встановлено, що інформаційно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу України є системним інструментом державної політики, спрямованим на забезпечення відкритості, безпеки та ефективності обігу аграрної інформації. Основними завданнями такого регулювання виступають: забезпечення доступу до аграрних даних, захист персональної та комерційної інформації, правове врегулювання обігу геопросторових даних, створення електронних реєстрів, підтримка цифровізації АПК України та гарантування кібербезпеки аграрної інфраструктури. Визначено, що предмет інформаційно-правового регулювання охоплює відносини, пов'язані зі створенням, обробкою, передачею, зберіганням і захистом інформації про земельні ресурси, виробництво, екологічний стан, аграрні ринки, науково-технічний розвиток і безпеку продукції. Доведено, що ефективне правове забезпечення цих процесів передбачає функціонування чітко визначеної нормативно-правової бази, належну координацію органів державної влади, розвиток електронного документообігу та системний нагляд за дотриманням інформаційного законодавства. Таким чином, інформаційно-правове регулювання у сфері АПК є невід'ємним елементом адміністративно-правового механізму управління аграрною сферою, який забезпечує прозорість, інноваційність та безпечність аграрної діяльності, сприяючи реалізації принципів цифрової економіки та сталого розвитку України.

3. Проведене дослідження засвідчило, що інформаційно-правове регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі України є багатогалузевою, інтегрованою системою, у якій поєднуються норми адміністративного, інформаційного, цифрового, податкового, фінансового та міжнародного права. Його мета полягає у створенні правових умов для ефективного збору, обробки, зберігання, захисту та використання аграрної

інформації в управлінських процесах. Установлено, що головними об'єктами управління є земельні, трудові, фінансові, інформаційні та технологічні ресурси, діяльність аграрних підприємств і якість сільськогосподарської продукції, а правове забезпечення їх обігу ґрунтується на положеннях Земельного кодексу України, законів «Про інформацію», «Про державний земельний кадастр», «Про електронні довірчі послуги» та інших нормативних актів.

Особливу роль у забезпеченні ефективності правового регулювання відіграють цифрові платформи — державні кадастрові системи, аналітичні сервіси, електронний документообіг, фермерські інформаційні системи, які формують основу сучасного електронного управління в аграрній сфері. Адміністративно-правове забезпечення цифровізації включає нормативне регулювання використання ІТ-рішень, захист персональних даних, кібербезпеку та державну підтримку цифрових інновацій. Застосування таких механізмів підвищує прозорість, оперативність і підзвітність управлінських рішень, сприяє реалізації принципів належного врядування та сталого розвитку. Таким чином, інформаційно-правове регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі є ключовим елементом адміністративно-правового механізму державного управління, що забезпечує інтеграцію правових, організаційних і цифрових інструментів для підвищення ефективності АПК України та його конкурентоспроможності в умовах глобалізації.

4. Інституційний вимір інформаційно-правового забезпечення АПК формує узгоджену, хоча й неієрархічну, систему суб'єктів публічної адміністрації (органи виконавчої влади різних рівнів, органи місцевого самоврядування, а також інші уповноважені учасники), діяльність яких має виконавчо-розпорядчий характер і спрямована на задоволення публічного інтересу виключно в межах закону. Така система забезпечує правове впорядкування процесів збирання, обробки, зберігання, захисту та використання аграрної інформації по всьому виробничому ланцюгу — від вирощування і збирання до

зберігання, транспортування та переробки продукції — і водночас визначає функції, повноваження та відповідальність її учасників. Адміністративно-правове регулювання АПК має комплексну природу, поєднуючи нормативні, організаційно-управлінські та контрольні елементи, і потребує постійної адаптації до соціально-економічних змін та викликів продовольчої безпеки. На тлі виявлених Стратегією до 2030 року проблем (низька ефективність обміну знаннями та інноваціями, недостатня цифровізація, слабка дослідницька підтримка) ключовим стає розгортання сучасної інфраструктури даних, зокрема впровадження Державного аграрного реєстру як офіційної платформи ідентифікації та обліку виробників і доступу до державної підтримки, інтеграція з EU Farm Data Network для порівняльного аналізу й міжнародного обміну, а також налагодження взаємодії з фінансовими установами для спрощення доступу до кредитів і грантів. У підсумку інституційно скоординоване інформаційно-правове забезпечення посилює прозорість і підзвітність управління, підвищує ефективність використання ресурсів та сприяє конкурентоспроможності українського АПК на європейському й світовому ринках.

5. Проведене дослідження підтверджує, що методи інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу мають адміністративно-правову природу, оскільки реалізуються через владно-розпорядчі механізми держави, спрямовані на впорядкування поведінки суб'єктів аграрних правовідносин. Вони виступають практичними інструментами реалізації публічного адміністрування, поєднуючи правові, організаційні та технологічні засоби впливу з метою забезпечення законності, прозорості, цифровізації й безпеки аграрної діяльності. Система методів охоплює як примусові заходи (ліцензування, сертифікацію, контроль і нагляд, застосування юридичної відповідальності), так і заохочувальні механізми (державні програми підтримки, гранти, верифікацію суб'єктів АПК, пільгове фінансування). Така збалансована взаємодія дозволяє державі одночасно забезпечувати виконання правових вимог і стимулювати інноваційну поведінку учасників ринку.

Виявлено, що у сучасних умовах методи інформаційно-правового впливу дедалі частіше реалізуються через цифрові технології публічного адміністрування, зокрема: 1. моделювання процесів - створення електронних моделей аграрних, економічних і юридичних процесів для прогнозування наслідків управлінських рішень; 2. використання спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизованого обліку, контролю, моніторингу та обробки аграрної інформації; 3. алгоритмізацію управлінських дій, що забезпечує стандартизацію процедур, мінімізацію суб'єктивного впливу та підвищення прозорості публічних рішень. На прикладі діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України доведено, що саме поєднання методів примусу і заохочення забезпечує ефективність цифрової трансформації АПК України. Накази, нормативно-правові акти й програми державної підтримки не лише забезпечують правову регламентацію, а й створюють правове підґрунтя для цифровізації виробничих процесів. У результаті сформовано комплексну, багаторівневу систему методів інформаційно-правового впливу, що характеризується оперативністю, точністю, адаптивністю і правовою визначеністю, сприяючи сталому розвитку, конкурентоспроможності та євроінтеграційній сумісності агропромислового комплексу України.

6. Інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу є багатофункціональним елементом системи публічного адміністрування, що поєднує регуляторний вплив держави з інструментами цифрової трансформації управління галуззю та формує цілісну інформаційно-аналітичну основу для прийняття ефективних управлінських рішень. Його функціональне призначення проявляється через реалізацію взаємопов'язаних функцій – регулятивної, контрольної, охоронної, інтегративної та просвітницької, які забезпечують нормативне впорядкування інформаційних процесів, моніторинг і дотримання законності, захист даних та інформаційних ресурсів, узгодження національних і міжнародних інформаційних систем, а також підвищення рівня правової й

цифрової обізнаності суб'єктів АПК. У сучасних умовах воєнного стану та євроінтеграції інформаційно-правове забезпечення перетворюється на стратегічний ресурс розвитку аграрного сектору, оскільки гарантує прозорість, безпеку, достовірність і оперативність інформації, сприяє впровадженню електронних реєстрів, цифрових платформ і міжвідомчої взаємодії, що в сукупності забезпечує стабільність функціонування АПК, підвищення його конкурентоспроможності та адаптацію до сучасних безпекових, економічних і технологічних викликів.

7. Науковий аналіз показав, що інформаційно-правова протидія рейдерству в агропромисловому комплексі України є одним із ключових напрямів забезпечення економічної та продовольчої безпеки держави. Рейдерство, як негативний соціально-правовий феномен, не лише порушує права власності, а й дестабілізує господарське середовище, створюючи загрозу для сталого функціонування АПК України. У відповідь на це формується цілісна система інформаційно-правових запобіжників, яка поєднує адміністративно-правові, організаційні та цифрові механізми. До ключових елементів цієї системи належать: запровадження єдиних стандартів реєстраційних процедур, деталізація порядку розгляду скарг і оскарження дій державних реєстраторів, посилення контролю за обігом прав на земельні ділянки, публічність рішень Міністерства юстиції України, а також інтеграція цифрових платформ (зокрема системи «Трембіта», Державного аграрного реєстру, Prozorro.Продажі) з метою моніторингу та верифікації правових дій у реальному часі. Узагальнено, що сучасна модель інформаційно-правової протидії рейдерству в АПК поєднує правові, організаційні та цифрові інструменти превентивного впливу, що дозволяє забезпечити належний баланс між захистом приватних інтересів агровиробників і реалізацією публічних функцій держави у сфері гарантування економічної стабільності та продовольчої безпеки України.

8. У ході дослідження встановлено, що державні цільові програми становлять системоутворюючий адміністративно-правовий механізм інформаційно-правового регулювання у сфері агропромислового комплексу

України, який поєднує стратегічні, програмні та управлінські інструменти впливу держави на розвиток галузі. Їх зміст визначається комплексом взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на розв'язання найважливіших проблем соціально-економічного, екологічного та інноваційного характеру, що мають загальнодержавне значення та вимагають координації дій центральних і місцевих органів влади. Автором доведено, що адміністративно-правова природа державних цільових програм полягає у їхній нормативній детермінованості, процедурній послідовності та фінансовій підзвітності. Процес розроблення і реалізації програм складається з нормативно визначених етапів — від ініціювання концепції до її практичного виконання та щорічного звітування. Така багатоступенева структура забезпечує не лише правову визначеність і контрольованість рішень, а й підвищує рівень прозорості та ефективності державного управління у сфері АПК. Зміст дослідження дозволив конкретизувати структурні ознаки державних цільових програм, серед яких: орієнтація на розв'язання пріоритетних проблем розвитку держави й окремих секторів економіки; бюджетне фінансування; наявність чітко визначених виконавців, завдань і строків; а також затвердження виключно уповноваженими органами - Верховною Радою України або Кабінетом Міністрів України. Водночас наголошено, що прикметник «цільова» у їх назві виконує номінальну, а не змістову функцію, адже будь-яка державна програма апріорі передбачає конкретну мету, результати та механізми їх досягнення. Доведено, що державні цільові програми у сфері агропромислового комплексу виступають ключовим інструментом реалізації стратегічних документів — Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій до 2030 року та Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості до 2026 року, які визначають напрями продовольчої безпеки, цифровізації, екологізації, інноваційного оновлення виробництва та євроінтеграції аграрної політики.

9. Встановлено, що суб'єкти інформаційно-правового забезпечення у сфері агропромислового комплексу України утворюють багаторівневу систему

публічної адміністрації, правовий статус якої визначається поєднанням аграрно-правових та інформаційно-правових засад. Їх статус нормативно окреслено через п'ять взаємопов'язаних елементів: 1) нормативно-правову основу (Конституція, профільні закони, підзаконні акти, акти ЄС та Орхуська конвенція); 2) принципи діяльності (верховенство права, належне врядування, відкритість, пріоритет публічного інтересу, достовірність і актуальність даних); 3) мету (створення ефективної системи інформаційного супроводу АПК: єдині бази, уніфікація стандартів, інтегрованість з міжнародними системами); 4) галузеву компетенцію (збір, обробка, поширення та захист аграрної інформації, контроль за її використанням); 5) процедури прийняття рішень (дотримання адміністративної процедури, належне документування, публічність результатів). Конкретизація повноважень провідних інституцій підтверджує цю модель: Мінагрополітики (Постанова КМУ №124 від 17.02.2021) формує політику АПК та забезпечує інформаційно-аналітичний супровід; Держпродспоживслужба (Постанова КМУ №667 від 02.09.2015) здійснює контроль безпечності харчових продуктів, насінництва, прав на сорти рослин і веде відповідні інформаційні процеси; Мінцифри (Постанова КМУ №856 від 18.09.2019) створює правові та технологічні умови електронного урядування, е-ідентифікації та е-документообігу; Держспецзв'язку (Постанова КМУ №411 від 03.09.2014) забезпечує криптографічний і технічний захист інформації та кіберзахист критичної інфраструктури. У сукупності ці суб'єкти, діючи через нормативно-правові, адміністративні акти та адміністративні договори, забезпечують узгоджене формування, збереження, обіг і захист аграрної інформації, підтримують цифровізацію галузі та прозорість управління, що повністю відповідає завданню дослідження і забезпечує належний інформаційно-правовий супровід розвитку агропромислового комплексу.

10. Встановлено, що фінансово-правове забезпечення агропромислового комплексу є цілеспрямованою діяльністю держави, спрямованою на формування, розподіл і ефективне використання централізованих та

децентралізованих грошових фондів. Основною його метою є забезпечення реалізації функцій держави у сфері сільськогосподарського виробництва, харчової та переробної промисловості, а також виконання комплексу заходів, пов'язаних із вирощуванням, збиранням, зберіганням і переробкою сільськогосподарської продукції. До основних напрямів модернізації фінансово-правового забезпечення віднесено: створення виплатної агенції для своєчасної та цільової державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції; забезпечення прозорого й інклюзивного доступу до фінансування для всіх категорій виробників; впровадження програм ліквідності, державних гарантій і грантового фінансування; розширення програм часткового гарантування кредитів; створення умов для залучення інвестицій та здешевлення будівництва і реконструкції тваринницьких та переробних підприємств; забезпечення справедливого доходу фермерських господарств і розширення іпотечного кредитування на основі розвитку ринку земель. Підкреслено, що фінансово-правові механізми державної підтримки визначені у стратегічних документах, зокрема у Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року, де наголошується на важливості узгодження внутрішніх фінансових інструментів із міжнародними зобов'язаннями у межах членства України в Світовій організації торгівлі. Значну роль відіграють державні програми «Доступні кредити 5–7–9 %» і Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, які сприяють покращенню доступу аграрних підприємств до фінансових ресурсів та підтримці малих і середніх виробників. Сформовано підхід до фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу на основі врахування стабільності фінансової діяльності держави: формування централізованих і децентралізованих фондів, розподілу, використання й контролю фінансових ресурсів. Такий підхід забезпечує узгодженість дій органів влади, підвищує ефективність державних програм, прозорість фінансового моніторингу й аудиту, а також сприяє

підвищенню конкурентоспроможності АПК України на внутрішньому і зовнішньому ринках.

11. Владно-управлінські повноваження у контексті публічно-правових спорів виступають інструментом забезпечення суб'єктивних публічних прав і пов'язані з низкою функціональних аспектів, що включають: реалізацією, охороною та захистом прав і свобод громадян, підтримкою інтересів територіальних, етнічних і соціальних спільнот, а також із здійсненням контролю та управління підвладними суб'єктами для забезпечення правомірності їх діяльності. Незалежно від зовнішньої форми їх вираження, владно-управлінські повноваження мають характерні ознаки, які визначають предмет адміністративного оскарження. По-перше, рішення суб'єкта владних повноважень охоплюють як нормативно-правові акти, що містять загальні правила поведінки, так і акти індивідуальної дії, спрямовані на вирішення конкретних справ, які є юридичними фактами, що спричиняють виникнення, зміну або припинення правовідносин. По-друге, дії суб'єкта владних повноважень становлять активну юридично значущу поведінку, яка безпосередньо впливає на права, свободи та інтереси осіб і може проявлятися у формі застосування примусу, надання адміністративних послуг чи виконання контролюючих функцій. По-третє, бездіяльність полягає у невчиненні передбачених законом дій або у неприйнятті необхідних рішень, що призводить до порушення прав, свобод і законних інтересів інших осіб і є підставою для адміністративного оскарження. Таким чином, правове регулювання адміністративного процесуального оскарження потребує чіткого розмежування трьох основних форм прояву владно-управлінських повноважень — рішень, дій і бездіяльності, кожна з яких має власні особливості та правові наслідки, що впливають на права та обов'язки суб'єктів публічних відносин. У межах земельних і майнових відносин агропромислового комплексу такі рішення, дії або бездіяльність можуть бути предметом оскарження в адміністративному суді, зокрема стосовно діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України (до 21 липня 2025 року), а надалі — Міністерства

економіки, довкілля та сільського господарства України, яке здійснює державну політику у сфері агропромислового комплексу, координує діяльність підпорядкованих органів, управляє земельними ресурсами, забезпечує нормативне регулювання та підтримку сільськогосподарського виробництва.

12. Встановлено, що правові засади адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу охоплюють суспільні відносини, пов'язані з виробництвом, обігом, контролем якості та безпеки продукції АПК України, і включають нормативне закріплення цільової компетенції державних органів, правового статусу суб'єктів аграрної діяльності та процедурних аспектів притягнення до відповідальності. Вони являють собою системно впорядковану сукупність норм адміністративного та спеціального агропромислового законодавства, принципів і процедур державного впливу, спрямованих на запобігання, виявлення й припинення правопорушень у сфері виробництва, переробки, зберігання, транспортування та реалізації сільськогосподарської продукції, а також на забезпечення раціонального використання природних ресурсів. З'ясовано, що правові засади адміністративної відповідальності в агропромисловому комплексі тісно пов'язані з адміністративно-правовими засадами взаємодії держави та АПК України: перші визначають стратегічні принципи, цілі та механізми державного впливу, а другі конкретизують правові інструменти реагування через систему адміністративних санкцій, що забезпечує єдність державного управління й підвищення правової дисципліни у сфері аграрних відносин. Аналіз положень Закону України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 років» дав змогу виокремити основні адміністративно-правові засади взаємодії держави та АПК України, серед яких — стабільність нормативно-правової бази, невторчання у господарську діяльність, підтримка приватного підприємництва, гарантії захисту прав власності, державна підтримка наукових досліджень та інновацій, формування цінового, податкового і кредитного механізмів, дотування окремих галузей агропромислового виробництва та підтримка національного виробника. З'ясовано, що Закон України «Про основні засади державної аграрної політики

на період до 2015 року» формує адміністративно-правові підвалини координації діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері аграрної політики, визначає її спрямованість на захист національних інтересів, урахування інтеграційних процесів і впровадження комплексного підходу до державного управління агропромисловим комплексом. Таким чином, положення зазначених нормативно-правових актів залишаються концептуально важливими для забезпечення єдності адміністративно-правового регулювання, удосконалення державного управління аграрним сектором і формування сучасної політики розвитку агропромислового комплексу України.

13. Встановлено, що підстави адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу становлять юридично значущі факти у вигляді протиправних, винних дій чи бездіяльності суб'єктів, які посягають на встановлений порядок у визначеній сфері суспільних відносин і передбачені адміністративним законодавством як такі, що тягнуть застосування заходів адміністративного примусу. У контексті аграрної діяльності ними є порушення правил раціонального використання земель, застосування агрохімікатів, поводження з відходами, здійснення експортно-імпортних операцій та інших процесів, що впливають на продовольчу безпеку й екологічну стабільність держави. Правопорушення у сфері агропромислового комплексу мають специфічні риси, зокрема галузевий характер, оскільки виникають у процесі господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, переробкою, зберіганням і реалізацією сільськогосподарської продукції. Вони мають вузьку спеціалізацію та потребують урахування технологічних і екологічних факторів. Такі порушення здатні негативно впливати на економічні, соціальні, екологічні та безпекові інтереси держави. Законодавство України дозволяє структурувати адміністративні правопорушення у сфері АПК за об'єктом посягання (земельні, екологічні, ветеринарні, технологічні) та суб'єктом відповідальності (фізичні особи, посадові особи, фермерські господарства, підприємства). Така класифікація сприяє підвищенню якості правового регулювання та ефективності діяльності контролюючих органів. Встановлено,

що юридичні, фактичні та процесуальні підстави адміністративної відповідальності перебувають у тісному взаємозв'язку, де юридичні - визначають нормативну базу правопорушення, фактичні - відображають реальні обставини його вчинення, а процесуальні - забезпечують законність та легітимність притягнення до відповідальності. Відсутність хоча б однієї з цих підстав унеможливило б законне й обґрунтоване застосування адміністративного примусу. Таким чином, визначення підстав адміністративної відповідальності у сфері агропромислового комплексу є ключовим елементом забезпечення правопорядку, справедливості та ефективності державного регулювання у галузі, що поєднує економічні, екологічні та соціальні складові сталого розвитку АПК України.

14. Встановлено, що юридичний склад адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу має тісний зв'язок із галузевою диференціацією видів правопорушень, що охоплюють земельні, екологічні, ветеринарні та санітарні відносини. У земельній сфері - це порушення правил користування землями, несвоєчасна сплата орендної плати, незаконне розорювання ділянок; у сфері екологічної безпеки - забруднення водойм, порушення правил обробки ґрунтів чи утилізації відходів; у ветеринарній - недотримання карантинних вимог, неправильне зберігання продукції тваринного походження, неналежне ведення обліку тварин. Кожен вид правопорушення характеризується чітко визначеними елементами юридичного складу, що забезпечують можливість його правильної кваліфікації. Доведено, що об'єкт адміністративного правопорушення у сфері АПК має багаторівневу структуру, загальний рівень охоплює суспільні відносини у сфері забезпечення законності виробництва в АПК України, родовий рівень відображає конкретні сфери діяльності (земельні, екологічні, ветеринарні, фітосанітарні), а безпосередній об'єкт - це конкретні відносини, яким завдано шкоди. Така багаторівнева побудова сприяє точнішій кваліфікації правопорушень та диференціації стягнень. Розкрито, що об'єктивна сторона може проявлятися як у формі активних дій (потрава посівів, порушення експлуатації техніки), так і

бездіяльності (невиконання фітосанітарних заходів), а наявність шкідливих наслідків і причинно-наслідкового зв'язку є обов'язковою умовою для окремих складів. Факультативні ознаки (місце, час, спосіб, обстановка) уточнюють кваліфікацію і забезпечують пропорційність покарання. Визначено, що суб'єктами адміністративних правопорушень традиційно є фізичні осудні особи, проте враховуючи особливості агропромислового виробництва, доцільним є розширення кола суб'єктів за рахунок юридичних осіб, діяльність яких спричиняє порушення у сфері АПК. Суб'єктивна сторона характеризується наявністю вини у формі умислу або необережності, а також факультативними ознаками — метою та мотивом, які впливають на оцінку суспільної небезпеки діяння. Зроблено висновок, що правильне визначення юридичного складу адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу є ключовим чинником ефективного адміністративного контролю, забезпечує законність і справедливість правозастосування, сприяє формуванню методологічно обґрунтованої системи доказування та удосконаленню механізмів превентивного впливу в аграрній галузі.

15. Адміністративне провадження у справах АПК має поетапний характер і формується з первинного доказового документу - протокол про адміністративне правопорушення, що засвідчує факт порушення та задає рамки всього подальшого розгляду. Протокол складається уповноваженою особою (або представником громадського формування), містить повний перелік обов'язкових реквізитів (час і місце, дані посадової особи та правопорушника, опис події, посилання на порушені норми, відомості про потерпілих тощо) і підписується обома сторонами, що забезпечує достовірність і процесуальну належність доказу. Підготовчий етап спрямований на перевірку компетенції органу, коректності підстав притягнення, наявності всіх процесуальних реквізитів, належне повідомлення учасників та витребування додаткових доказів; водночас з'ясовуються обставини, що виключають провадження (вік, осудність, крайня необхідність, необхідна оборона). Це гарантує законність і

об'єктивність подальшого розгляду. Розгляд справи здійснюється, як правило, відкрито і, за можливості, за місцем вчинення правопорушення з метою повної оцінки доказів. Орган встановлює факт протиправної дії/бездіяльності, належність особи до кола відповідальних, наявність і характер шкоди, а також обтяжуючі й пом'якшуючі обставини. Забезпечуються рівність сторін, право на пояснення, клопотання, докази, виклик свідків і дотримання процесуальних гарантій уразливих категорій осіб. Специфіка АПК (сезонність, робота із земельними ділянками, технікою, агрохімікатами, тваринницькими ресурсами) зумовлює потребу в оперативних виїзних інспекціях, спеціальному документуванні, залученні експертів і розрахунку шкоди екологічним та ветеринарним інтересам. Такий галузевий підхід робить провадження комплексним: поєднує формальні процесуальні дії з аналізом ризиків і наслідків для аграрних ресурсів. Рішення за результатами розгляду має бути мотивованим і документально підтвердженим: воно фіксує склад правопорушення, враховує пом'якшуючі/обтяжуючі обставини, визначає вид і розмір стягнення та строки його виконання; у справах щодо суб'єктів господарювання береться до уваги організаційний характер порушення і ризик повторюваності для визначення превентивних заходів контролю. Передбачене право на оскарження (адміністративне або судове) забезпечує баланс між владними повноваженнями контролюючих органів і гарантіями прав учасників аграрних правовідносин. Отже, послідовність «протокол - підготовка - відкритий розгляд - мотивоване рішення - оскарження», доповнена галузевою специфікою АПК та вимогами до доказування і процесуальних гарантій, забезпечує законність, прозорість і ефективність застосування адміністративних стягнень, підвищує дієвість превентивного механізму та зміцнює правопорядок у аграрному секторі.

16. Узагальнення європейського досвіду підтверджує, що інформаційно-правове забезпечення АПК є інтегрованою системою, де інституційні механізми (спеціалізовані агентства, дорадчі служби) поєднуються з правовими формами й методами та працюють на цифровій інфраструктурі, електронних

реєстрах, інтегрованих кадастрах і платформах із гарантованим захистом даних, стандартизацією процедур і сумісністю ресурсів. Функціонально модель ЄС спирається на: 1) регулятивну складову - жорсткі стандарти якості, безпеки й екологічні вимоги; 2) контрольну - інтегровану систему управління та контролю (IACS) із супутниковим моніторингом використання субсидій і фактичного стану земель; 3) превентивну - принципи заохочення добровільного дотримання норм. Правові запобіжники захисту земельних і майнових прав забезпечуються через чіткі правила кадастру, прозору реєстрацію прав і дієві адміністративні та судові (у т.ч. квазісудові, медіаційні) механізми реагування, що знижує ризики рейдерства й підвищує правову визначеність. Фінансово-правові інструменти ЄС (субсидії, гранти, компенсації) функціонують на цифрових платформах, що робить підтримку прозорою й підконтрольною. Запропонована в тексті концептуальна модель для України - інституційно-організаційна, нормативно-правова, інформаційно-технологічна та аналітично-регуляторна складові, вимагає їх збалансованої взаємодії, адже лише так забезпечуються цілісність управління інформаційними потоками та адаптивність системи. Одночасно виявлені проблеми національного регулювання (недостатня адаптація стандартів, відсутність чітких механізмів контролю, фрагментарність норм, низька цифрова грамотність, обмежений доступ до централізованих ресурсів, слабка міжвідомча інтеграція) обумовлюють необхідність гармонізації з правом ЄС і впровадження окреслених у тексті кроків: адаптації принципів стратегічного планування САП; створення національної цифрової агроплатформи з інтеграцією реєстрів та геоданих; запровадження обов'язкової цифрової екологічної звітності як умови фінпідтримки; розвитку електронного агроконсалтингу; та розширення державно-приватних AgriTech-інновацій. У підсумку, застосування цих підходів формує сучасну, прозору й стійку модель інформаційно-правового забезпечення АПК України, сумісну з вимогами євроінтеграції та викликами сталого розвитку.

17. У результаті дослідження визначено, що оптимізація адміністративно-правового забезпечення агропромислового комплексу України має ґрунтуватися на системному удосконаленні правових, організаційних і управлінських механізмів державного регулювання, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності АПК України. Запропоновано запровадити національне стратегічне планування розвитку сільського господарства шляхом ухвалення спеціального закону або внесення відповідних положень до чинного законодавства; законодавчо розмежувати повноваження між центральними та місцевими органами виконавчої влади відповідно до принципів децентралізації, субсидіарності та самостійності громад; оновити систему фінансового контролю й моніторингу бюджетних коштів за європейськими стандартами, включно з цифровими кадастрами угідь і прозорими критеріями використання ресурсів. Наголошено на необхідності інституціоналізації незалежної системи оцінки ефективності державної підтримки, впровадження принципу умовності (conditionality) при наданні фінансової допомоги, законодавчого закріплення агропромислового резерву як антикризового інструменту, а також розроблення концепції цифрової трансформації адміністративних процедур у сфері АПК. Такі кроки забезпечують гармонізацію українського агропромислового законодавства зі стандартами Європейського Союзу, сприяють зменшенню адміністративного навантаження, підвищенню прозорості управлінських процесів та формуванню ефективної моделі сталого розвитку аграрної галузі України.

18. У результаті дослідження окреслено перспективи формування інформаційно-правових технологій у діяльності органів публічної влади, які опікуються агропромисловим комплексом. Доведено, що у світовій практиці сформувалися три концептуальні моделі удосконалення законодавчого регулювання агропромислового комплексу. Європейський Союз реалізує інтегрований підхід на основі Спільної аграрної політики (САП), яка забезпечує єдині правові стандарти субсидування, екологічної відповідальності, цифрового моніторингу та обробки даних, поєднуючи централізоване стратегічне

планування з гнучкістю національних адміністрацій. У США домінує децентралізована модель, що базується на Аграрному законопроекті (Farm Bill), який акцентує увагу на гнучких правових механізмах стимулювання ринку, розвитку інноваційних технологій та залученні приватного сектора. Україна, перебуваючи у транзитивному стані, поєднує елементи обох моделей, орієнтуючись на гармонізацію з правом ЄС, цифровізацію аграрної сфери, впровадження Державного аграрного реєстру та підвищення рівня продовольчої безпеки. Визначено, що з метою гармонізації національного законодавства України із правом Європейського Союзу, подальше вдосконалення українського законодавства має передбачати усунення фрагментарності правового регулювання, формування єдиного понятійного апарату в сфері інформаційно-правових технологій, посилення кіберзахисту та розвиток правових механізмів підтримки аграріїв, що сприятиме інтеграції України до європейського правового простору та зміцненню її аграрної стійкості.

19. Встановлено, що вдосконалення інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу України має ґрунтуватися на комплексному поєднанні правових, організаційних і технологічних заходів, спрямованих на формування єдиної, узгодженої та безпечної системи обігу аграрної інформації. Ключовим напрямом визначено гармонізацію національного законодавства з правом Європейського Союзу, зокрема імплементацію Директиви (ЄС) 2019/1024 про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору, Директиви 2007/2/ЄС INSPIRE щодо інфраструктури просторової інформації, а також актів Європейського Союзу у сфері кібербезпеки, цифрової сумісності та електронного документообігу, що створює правові передумови інтеграції України до європейського простору аграрних даних. Обґрунтовано необхідність ухвалення спеціального закону про інформаційне забезпечення агропромислового комплексу України як базового нормативно-правового акта, покликаного визначити правові засади функціонування і захисту аграрних інформаційних систем, статус суб'єктів управління даними, принципи

відкритості, достовірності, інтероперабельності та доступності аграрної інформації, а також забезпечити консолідацію відомчих інформаційних ресурсів і реалізацію державної політики цифрової трансформації АПК України. Розроблено Концепцію інформаційного забезпечення агропромислового комплексу України до 2030 року, яка окреслює стратегічні цілі та механізми формування інтегрованої системи аграрних даних, сумісної з європейськими інформаційними інфраструктурами. Підготовлено проєкти змін до законів України «Про сільськогосподарський перепис» і «Про Державний земельний кадастр», спрямовані на запровадження безперервного електронного агропромислового перепису та спеціального інформаційно-правового режиму обліку й моніторингу стратегічних земель агропромислового комплексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Berr K., Schenk W. Begriffsgeschichte. RaumFragen: Stadt – Region – Landschaft. Wiesbaden, 2019. P. 23–38. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-658-25746-0_2
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
3. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Х. : Право, 2016 – .Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2017. 952 с.
4. Крисальний О. В. Агропромисловий комплекс (АПК). Енциклопедія Сучасної України, Том 1. URL: [https://esu.com.ua/article-42602#:~:text=АГРОПРОМИСЛÓВИЙ%20КÓМПЛЕКС%20\(АПК\)%20–%20сукупніст%D](https://esu.com.ua/article-42602#:~:text=АГРОПРОМИСЛÓВИЙ%20КÓМПЛЕКС%20(АПК)%20–%20сукупніст%D)
5. Аграрне право України: навч. посібн. / авторський колектив: Антоненко О.А., Гоштинар С. Л., Григорецька І. І., Дришлюк В. І., Журавель А.В., Кострицький І.Л., Пащенко О.М.; за ред. Пащенко О.М. Одеса: ОДУВС, 2022. 206 с.
6. Іванова Г. С. Адміністративно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу: дис. ... д-ра юрид. наук. м. Запоріжжя, 2020. 525 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/07_2020/Ivanova.pdf
7. Удосконалення інформаційно-правового забезпечення сфери АПК та захисту прав суб'єктів агробізнесу: колективна монографія / Я.П. Аргат, І.В. Ковальчук, І.Ю. Ломакіна, О.І. Настіна, А.О. Пахомова. Біла Церква: Білоцерківський національний аграрний університет, 2023. 201 с.
8. Слома В. М. Правове забезпечення функціонування агробізнесу в Україні. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 1. С. 150–152.
9. Шорський П. О. Правова етимологія теоретичних засад інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу. Юридичний науковий

електронний журнал. 2025. № 2. С. 265–272. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2025/64.pdf

10. Іванова Г. С. Сучасний стан і перспективи розвитку адміністративно-правового регулювання в агропромисловому комплексі України: монографія. Харків: Право, 2020. 352 с.

11. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI : станом на 8 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

12. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

13. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

14. The Digitalisation of the European Agricultural Sector. Shaping Europe's digital future. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digitalisation-agriculture>

15. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 18 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

16. Про національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України від 13.04.2020 № 554-IX : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>

17. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р : станом на 17 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text>

18. Державний аграрний реєстр. URL: <https://www.dar.gov.ua/>

19. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text>

20. Regulation - 1306/2013 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1306>

21. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/>

22. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 07.07.2011 № 3613-VI : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>

23. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру – Офіційний веб-сайт. URL: <https://land.gov.ua/>

24. Гетьман А. П., Шульга М. В., Статівка А. М. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: монографія / за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. – Харків: Право, 2012. 448 с.

25. Земельне право України: Підручник / М.В. Шульга (кер. авт. кол.), Г.В. Анісімова, Н.О. Багай, А.І. Гетьман та ін.; За ред. М.В. Шульги. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - 368 с.

26. Ковалів М. В. Інформаційне право України: навчальний посібник / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, О. Г. Ярема. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. - 416 с.

27. Іванова Г.С. Агропромисловий комплекс – об’єкт публічного адміністративно-правового регулювання: проблемні питання. Право та інновації. 2018. № 1(21). С. 45–51.

28. Дегтярьова С. В. Агропромисловий комплекс України як предмет адміністративно-правового регулювання. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 2 (23), т. 2. С. 86–90. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e39a13c7-363d-49e3-b274-b5a0bcd84b26/content>

29. Машевська Л. До питання про поняття «джерела аграрного права». Підприємництво, господарство і право. 2010. № 2. С.74-76.
30. Галунько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В. та ін. Адміністративне право України: підручник: у 2 т. Т. 1. Загальне адміністративне право. Академічний курс. – Херсон: ХМД, 2013. 396 с.
31. Головачова О. С. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури аграрного ринку України. Бізнесінформ. 2013. № 5. С. 178–183.
32. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР : станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text>
33. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
34. FAO. Україна — світовий аграрний експортер. Звіт 2022 року. URL: <https://www.fao.org>
35. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
36. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10.07.2018 № 2496-VIII : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
37. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 : станом на 7 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
38. Марущак А. Поняття суб'єктів інформаційних правовідносин та їх класифікація. Правова інформатика. 2006. Т. 4 (12). С. 44–48. URL: <https://ippi.org.ua/sites/default/files/06maipk.pdf>
39. Цуняк А. Суб'єкти інформаційних відносин: поняття та види. 76-та Студентська науково-технічна конференція. Видавництво Львівської

політехніки, 2018. С. 100-101. URL:
<https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/a603d69d-bf53-4327-9ac4-b3813080d7ec/content>

40. Суб'єкти аграрного права. Studies. URL: <https://studies.in.ua/pogrbnij-agrarne-pravo/1896-subyekti-agrarnogo-prava.html>

41. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

42. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

43. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

44. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>

45. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 № 973-IV : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>

46. Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV : станом на 04 лист. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>

47. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>

48. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Каб. Міністрів України від 21.10.2015 № 835 : станом на 1 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п#Text>

49. За сприяння ЄС Україна запустила Державний аграрний реєстр – онлайн платформу для підтримки фермерів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/za-spryiannia-ies-ukraina-zapustyla-derzhavnyi-ahraryni-reiestr-onlain-platformu-dlia-pidtrymky-fermeriv>

50. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 15.11.2024 № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p#Text>

51. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>

52. Лозовський О., Горшков М. Вплив реформи децентралізації на відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки України. The impact of decentralization reform on the reproduction of the resource potential of agrarian sector of economy of Ukraine. The Repository of VTEI. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/card.php?id=28373>

53. Петков С. В., Іванов І. Є. Суб'єкти та об'єкти інформаційного забезпечення діяльності Національної поліції України. Юридична наука. 2020. № 9(111). С. 65-72. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/491/465>

54. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III : станом на 7 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

55. Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України : Закон України від 05.10.2006 № 229-V : станом на 17 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-16#Text>

56. Шорський П. О. Деякі питання функціонування сфери агропромислового комплексу як предмета інформаційно-правового забезпечення.

Науковий фаховий журнал «Право і суспільство». 2025. № 2. С. 297-315. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2025/2_2025/42.pdf

57. Шорський П. О. Сучасні правові складові інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі України. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2025. Т. 3, № 88. С. 99-111. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/04/88-part-3.pdf>

58. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

59. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

60. Про функціонування Державного аграрного реєстру : Постанова Каб. Міністрів України від 02.06.2021 № 573 : станом на 31 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2021-п#Text>

61. LANDac – Land Governance for Equitable and Sustainable Development. URL: <https://landgovernance.org/>

62. Шорський П. О. Нормативна база як інструмент інформаційно-правового забезпечення сфери агропромислового комплексу. The scientific heritage. 2025. № 157. С. 26–40. URL: <https://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2025/03/The-scientific-heritage-No-157-157-2025.pdf>

63. Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр» : Закон України від 19.09.2024 № 3980-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3980-20#Text>

64. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 № 742-IV : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>

65. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 21.07.2020 № 819-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>

66. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр#Text>

67. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року : Постанова Каб. Міністрів України від 19.09.2007 № 1158 : станом на 20 груд. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-п#Text>

68. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Постанова Каб. Міністрів України від 07.02.2018 № 106 : станом на 12 лют. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-п#Text>

69. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Постанова Каб. Міністрів України від 21.04.2021 № 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2021-п#Text>

70. Питання страхових тарифів для страхування озимих зернових : Постанова Каб. Міністрів України від 11.08.2023 № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2023-п#Text>

71. Про затвердження Порядку одержання посвідчення про право роботи з пестицидами : Постанова Каб. Міністрів України від 09.05.2023 № 458 : станом на 8 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/458-2023-п#Text>

72. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1307/2013 від 17 грудня 2013 року про запровадження правил для прямих виплат фермерам за схемами підтримки в рамках спільної сільськогосподарської політики та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 637/2008 та Регламенту Ради (ЄС) № 73/2009. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_023-13#Text

73. Codex Alimentarius CC Europe - Home. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20100924041724/http://www.codexeurope.ch/>

74. Угода про сільське господарство : Угода Світ. орг. торгівлі від 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_005#Text
75. Про затвердження Методики визначення трудових внесків членів колективних сільськогосподарських підприємств, у тому числі реорганізованих : Наказ М-ва аграр. політики України від 21.06.2005 № 274. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0854-05#Text>
76. Івано-Франківська обласна державна адміністрація. URL: <https://www.if.gov.ua/struktura/upravlinnya-cifrovogo-rozvitku-cifrovih-transformacij-i-cifrovizaciyi/normativno-pravova-baza-cifrovogo-rozvitku-cifrovih-transformacij>
77. Охтирський комбінат хлібопродуктів – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Охтирський_комбінат_хлібопродуктів
78. Хлібна база № 78 – Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Хлібна_база_№_78 (дата звернення: 30.04.2025).
79. Новопокровський Комбінат Хлібопродуктів | Головна сторінка. URL: <https://www.nkhp.com.ua/>
80. ДПЗКУ. Elevatorist.com. URL: <https://elevatorist.com/karta-elevatorov-ukrainy/elevator/663-savinskiy-elevator>
81. Єдиний майновий комплекс державного підприємства «Неполовецький комбінат хлібопродуктів» | Приватизація в Україні. Приватизація в Україні. URL: <https://privatization.gov.ua/product/yedynyj-majnovyj-kompleks-derzhavnogo-pidpryyemstva-nepolokovetskyj-kombinat-hliboproduktiv-3/>
82. Про утворення Державного агентства з управління резервами України : Постанова Каб. Міністрів України від 26.09.2024 № 1118 : станом на 28 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1118-2024-п#Text>
83. Білоченко А., Гуща І. Організаційні аспекти фінансового забезпечення агропромислового комплексу: досвід розвинених країн. Path of Science. 2022. Т. 8, №7. С. 1011–1020. URL:

https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/80836/ssoar-pos-2022-7-bilochenko_et_al-.pdf?isAllowed=y&lnkname=ssoar-pos-2022-7-bilochenko_et_al-.pdf&sequence=1

84. Directive - 2019/770 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/770/oj/eng>

85. Regulation - 2021/2115 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj/eng>

86. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2021/2117 від 2 грудня 2021 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 1308/2013 про спільну організацію ринків сільськогосподарських продуктів, (ЄС) № 1151/2012 про схеми якості для сільськогосподарських продуктів та харчових продуктів, (ЄС) № 251/2014 про визначення, опис, представлення, маркування та охорону географічних зазначень ароматизованих винних продуктів та (ЄС) № 228/2013 про встановлення конкретних заходів для сільського господарства в найвіддаленіших регіонах Союзу. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-21#Text

87. The future of agricultural data-sharing policy in Europe: stakeholder insights on the EU Code of Conduct - Humanities and Social Sciences Communications. Nature. URL: <https://www.nature.com/articles/s41599-024-03710-1>

88. Міжнародні стандарти в сільському господарстві. Пропозиція - Головний журнал з питань агробізнесу. URL: <https://propozitsiya.com/ua/mizhnarodni-standarti-v-silskomu-gospodarstvi>

89. Іванова Г.С. Деякі питання застосування адміністративно-правових методів публічного адміністрування у сфері АПК. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2018. Т. 29(68). № 4. С. 94–101.

90. Іванова Г.С. Основні напрями публічного адміністрування агропромислового комплексу України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. № 5. Т. 2. С. 57–63.

91. Іванова Г. С. Інституційні основи адміністративно-правового регулювання у сфері агропромислового комплексу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2018. Вип. 49. Т. 2. С. 36–39. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b8a4c5db-0a78-4675-b2db-6d84164ee811/content>

92. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 25.06.1998 : станом на 27 трав. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

93. Юрчук Н. П., Кіпоренко С. С. Цифровізація сільського господарства: виклики і можливості для фермерських господарств. Agrosvit. 2024. № 19. С. 53–62.

94. Базалицький В. Big data та штучний інтелект. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 7(25). С. 345–353. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/13049/13111>

95. Бондаренко Д. Застосування технологій інтернету речей в сільському господарстві. Телекомунікаційні та інформаційні технології. 2022. No 2(75). С. 61–68. URL: <https://tit.dut.edu.ua/index.php/telecommunication/article/view/2423/2304>.

96. Шорський П. О. Сучасний погляд на інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. № 2. С. 767–780. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/117.pdf>

97. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>

98. Драган І. В., Дацій Н. В., Драган І. О. Формування напрямів державного управління стратегічним розвитком АПК України. Державне будівництво. 2023. №1 (33). С. 38–48. URL: <file:///C:/Users/slavi/OneDrive/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB/22949-Article%20Text-43579-1-10-20231227.pdf>
99. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 № 963-IV : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>
100. Цифровізація АПК: президент підписав Закон про Державний аграрний реєстр (ДАР). URL: <https://shcerbina.oleksandr.pravoedelo.ua/blog/%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%B0%D0%BF%D0%BA-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B0%D0%B2/>
101. Потреба аграріїв у держпідтримці становили близько 7 млрд грн – Мінагрополітики. Агropolіт - гаряча агрополітика. URL: <https://agropolit.com/news/22784-u-2021-rotsi-derjava-nadalaya-agrariyam-pidtrimki-na-ponad-46-mlrd-grn--leschenko>
102. На сайті Мінагрополітики – новий дашборд «Державна підтримка». URL: <http://www.jagodnik.info/na-sajti-minagropolityky-novyj-dashbord-derzhavna-pidtrymka/>
103. Закарпатська обласна державна адміністрація - Цифровізація громад: відбувся Digital Power Summit 2024. Головна | ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ. URL: <https://carpathia.gov.ua/news/tsyfrovizatsiia-hromad-vidbuvsia-digital-power-summit-2024>

104. Держпраці розпочинає цільові інформаційні заходи з безпеки праці в АПК - Київська обласна військова адміністрація. Київська обласна військова адміністрація. URL: <https://koda.gov.ua/derzhpraczi-rozpochynaye-czilovi-informacijni-zahody-z-bezpeky-praczi-v-apk/>

105. Україна та ОАЕ розвиватимуть спільні інноваційні проекти у АПК, сфері енергетики та охорони здоров'я, розвитку МСБ | Міністерство економіки України. Just a moment... URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/992b3a7d-59de-4550-9ffe-ee248f3aac38?lang=uk-UA&title=UkrainaTaOaeRozvivatimutSpilniInnovatsiiniProektiUApk-SferiEnergetikiTaOkhoroniZdorovia-RozvitkuMsb>

106. Моніторинг прийнятих актів Кабінету Міністрів України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3437>

107. В ЄС прийнято регламент про регулювання штучного інтелекту. PwC. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert/2024/artificial-intelligence-regulation-adopted-eu.html>

108. Вікторія Оцоколич. Набув чинності Європейський закон про штучний інтелект. Про основні вимоги та зобов'язання при використанні штучного інтелекту | Think brave. Think brave | Останні новини бізнесу України. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/229699_nabuv-chinnost-vropeyskiy-zakon-pro-shtuchniy-ntelekt-pro-osnovn-vimogi-ta-zobovyazannya-pri-vikoristann-shtuchnogo-ntelektu

109. Ткачова О.К. Теоретичні основи інституційних механізмів державного управління митною справою. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=587>

110. Шорський П.О. Юридична характеристика базових чинників інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 4 (44). С. 1867-1875. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/22398/22370>

111. Андріїв В. М. Сутність і зміст правовідношення. Форум права. 2007. № 1. С. 4-8.

112. Курс адміністративного права України : підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко [та ін.] / за ред. В.К. Колпаков. К. : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
113. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
114. Терещук В. В. Поняття, ознаки та структура суб'єктів публічної адміністрації. Право і суспільство. 2020. № 1. С. 89-94.
115. Аріфходжаєва Т. Б. Публічне адміністрування соціального захисту в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 207 с.
116. Чекан М. М. Публічне адміністрування соціального захисту в Україні: дис. ... кан. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 226 с.
117. Сівков С. В. Публічне адміністрування соціальної сфери Міністерством соціальної політики України. Право і суспільство. 2012. № 4. С. 129-133.
118. Польща: Закон 2003 року про державну систему реєстрації виробників, господарств та заявок на дотації (ARiMR). URL: <https://leap.unep.org/en/countries/pl/national-legislation/act-state-system-registering-producers-registering-agricultural>
119. Франція: аграрні палати як інституційна структура. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Chamber_of_Agriculture_in_France
120. ЄС: техніко-правовий компонент аграрної інтеграції (IACS, LPIS, FADN). URL: www.researchgate.net/figure/Components-of-the-National-Registration-System-of-Agricultural-Producers-in-Poland_fig1_341082512
121. EuroCrops — відкритий корпус агроданних ЄС. URL: <https://arxiv.org/abs/2302.10202>
122. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 588-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text>

123. Саприкін В. Оцифрування, цифровізація та цифрова трансформація публічного управління в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2024. 19(1), 116-121. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2024/19-19/22>
124. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. №794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#n62>
125. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text>
126. Про склад Кабінету Міністрів України : Указ Президента України від 15.12.1999 р. № 1574/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1574/99#Text>.
127. Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF#Text>
128. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>
129. Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.09.2014 р. № 411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2014-%D0%BF#n8>
130. Шорський П.О. Деякі питання інституційного виміру інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наукові перспективи. 2025. № 4 (58). С. 1470-1478. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/23248/23214>
131. Колпаков В. К. Поняття форм публічного адміністрування. Адміністративне право і процес. 2012. № 2. С. 43-51.

132. Про затвердження Критеріїв з визначення підприємств, установ та організацій, які мають важливе значення для національної економіки у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства від 12 лютого 2025 року за № 218/43624. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-25#Text>

133. Про видачу ліцензій та видачі копії ліцензії на провадження господарської діяльності з оптової торгівлі насінням: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства від 12.02.2008 р. № 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0047555-08#Text>

134. Про затвердження інформаційної і технологічної карток адміністративних послуг: наказ Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів від 10.05.2017 р. № 308. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0308876-17#Text>

135. Про затвердження Рекомендацій з оцінки достатності заходів захисту інформації комплексних систем захисту інформації в інформаційних, електронних комунікаційних та інформаційно-комунікаційних системах, створених з використанням профілів безпеки інформації: Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 10.07.2024 №354. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0354519-24#Text>

136. Про затвердження Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації : Наказ Адмін. Держ. служби спец. зв'язку та зах. інформації України від 16.05.2007 № 93 : станом на 11 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0820-07#Text>

137. Дзюндзюк В. Б., Мельтюхова Н. М. Публічне адміністрування в Україні: навчальний посібник. Харків: Магістр, 2011. 306 с.

138. Білокур Є. І., Хамходера О. П., Авдєєв О. Р. Публічне адміністрування : навчальний посібник. Одеса, 2019. 142 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12477>.

139. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам, які використовують меліоровані землі, та організаціям водокористувачів: Постанова КМУ від 11.10. 2021 р. № 1070. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2021-п#n8>

140. Про затвердження Критеріїв з визначення підприємств, установ та організацій, які мають важливе значення для національної економіки в галузі сільського господарства в особливий період: наказ Мінагрополітики від 10.12.2024 № 4282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1896-24#Text>

141. Про внесення змін до Критеріїв визначення підприємств, установ і організацій, які мають важливе значення для галузей національної економіки, та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України : Наказ М-ва економіки, довкілля та сіл. госп-ва України від 11.09.2025 № 471. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-25#Text>

142. Шорський П.О. Інформаційно-правове забезпечення в агропромисловому комплексі: сучасні форми та методи. Věda a perspektivy. 2025. №5. С. 274-282. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/24266/24238>

143. Шорський П.О. Агропромисловий комплекс України: основні функції інформаційно-правового забезпечення. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 5 (45). С. 1822-1829. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/23655/23625>

144. Політанський В. С. Правові основи та інституційні аспекти електронного урядування в умовах цифрової трансформації України :

монографія / В. С. Політанський ; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Нац. акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2025. 416 с.

145. Торічний В. О. Основні функції та принципи інформаційного забезпечення держави. Державно-управлінські студії. № 8(10). 2018. URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/2045/1/2%D0%A2%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf>

146. Сьомкіна Т. В., Згурська О. М. Роль інформаційного забезпечення у диверсифікаційній діяльності підприємств апк. Агросвіт. 2019. № 21. С. 8–14. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2989&i=1>

147. Іванова Г.С. Інформаційно-правові технології в органах публічної влади, які опікуються сферою агропромислового комплексу України. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3 (43) 2019. С. 237-243. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c251ff5f-2679-4259-9029-6d54c173810d/content>

148. Шорський П.О. Запобіжники інформаційно-правової протидії загрози рейдерству в агропромисловому комплексі. Національні інтереси України. 2025. № 5 (10). С. 816-823. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/23752/23725>

149. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству: Закон України від 12. 05. 2022 р. № 2255-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2255-20#Text>

150. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>

151. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення непорушності майнових прав : Закон України від 03.05.2023 № 3103-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3103-20#Text>

152. Про затвердження Порядку ідентифікації та реєстрації тварин: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 р. № 920. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/920-2015-%D0%BF>

153. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>

154. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22 грудня 2005 р. № 3262-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>

155. Положення про Офіс протидії рейдерству: наказ Міністерства юстиції України 06 листопада 2020 року № 3865/5. URL: https://dostup.org.ua/request/100658/response/356548/attach/6/.pdf?cookie_passthro_ugh=1

156. Про електронну інформаційну взаємодію між Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань й інформаційними системами Державної податкової служби України: наказ Міністерства юстиції України та Міністерства фінансів України від 05 липня 2024 року № 2040/5/327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1026-24#Text>

157. Положення про Колегії з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції: Наказ Міністерства юстиції України від 09 січня 2020 року № 71/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0024-20#Text>

158. Стукаленко О. В. Нотатки до розуміння категорії «механізм правового регулювання». Правова держава. 2017. № 26. С. 20-25.

159. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ : Кондор, 2008. 477 с.

160. Андреев А. Механізм правового регулювання суспільних відносин: окремі аспекти щодо визначення поняття та особливостей. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 6. С. 125-128.

161. Білоус-Осінь Т. І. Механізм адміністративно-правового регулювання сфери наукової діяльності. Держава та регіони. Серія «Право». 2024. № 3. С. 85-89.

162. Галайко Н. В. Методичні підходи до оцінки ефективності державних цільових соціальних програм. Вісник Львівського університету. 2010. Вип. 43. С. 149-154.

163. Ківалов С. В. Державна цільова програма як засіб публічного адміністрування // Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16 трав. 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2025. Т. 1. С. 19–21. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2cdf5dbe-57fe-4804-817e-8b36a0fde939/content>

164. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF>

165. Шестопалова Л. М. Теорія держави і права : навч. посібник.. К. : Прецедент, 2006. 197 с.

166. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 14 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

167. Шорський П. О. Сучасний погляд на механізм нормативно-правового регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. №3. Ч.3 С.478-482. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/335215>

168. Олейник О. В. Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки. Юридичний вісник. 2015. № 1. С. 65-69.

169. Ярема О., Ілюшик О. М. Система правових засобів забезпечення інформаційної безпеки. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. № 4. С. 237–241. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267595/263447>

170. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/1927 від 11 грудня 2018 року про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій : Директива Європ. Союзу від 11.12.2018 № 2018/1927 : станом на 18 жовт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_013-18#Text

171. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>

172. Цифрові технології та їх економіко-правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн : монографія / Александр Кудь, Микола Кучерявенко, Євген Смичок. Харків: Право, 2019. 384 с.

173. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 31 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

174. Освітня програма «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології» (бакалавр). URL: <https://udhtu.edu.ua/osvitnya-programa-agrarne-vyrobnyctvo-pererobka-silskogospodarskoyi-produkciyi-ta-harchovi-tehnologiyi>

175. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII від 19.10.73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

176. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

177. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

178. Угода про сільське господарство : Угода Світ. орг. торгівлі від 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_005#Text

179. Codex Alimentarius. Food Safety. URL: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/international-affairs/international-standards/codex-alimentarius_en

180. Статут Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН : Статут Орг. Об'єдн. Націй від 16.10.1945 : станом на 31 груд. 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c17#Text
181. Словник юридичних термінів : навч. посіб. уклад. В.П. Марчук. Київ: МАУП, 2003. 115 с.
182. Шорський П. О. Правова характеристика суб'єктів інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наука і техніка сьогодні. 2025. №6. С. 208-216. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/25762>
183. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади : Постанова Каб. Міністрів України від 17.02.2021 № 124 : станом на 24 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2021-п#Text>
184. Білоус-Осінь Т. І. Центральні органи виконавчої влади, утворені як інспекції в системі суб'єктів публічної адміністрації. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 10. С. 393-395. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/95.pdf
185. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник. Київ: Прецедент; Моя книга, 2006. 448 с.
186. Шорський П.О. Модернізація системи фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу. Наукові перспективи. 2025. № 6 (60). С.1074-1081. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/25963/25937>
187. Кодекс адміністративного судочинства України : Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV : станом на 31 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
188. Адміністративне судочинство України: підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов та ін.; за заг. ред. О. М. Пасенюка. Київ: Юрінком Інтер. 2009. 672 с.

189. Тильчик В. В. Спори в сфері публічно-правових відносин як предмет судової адміністративної юрисдикції: на шляху до систематизації теоретичних підходів. Юридичний бюлетень. 2018. Вип. 7. ч. 2. С. 163-175.
190. Джабурія О. В. Компетенція адміністративних судів щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2014. 22 с.
191. Хлібороб Н. Є. Публічно-правовий спір як предмет юрисдикційної діяльності адміністративного суду: дис. канд. юрид. наук. Львів, 2012, 22 с.
192. Постанова Верховного Суду у справі № 420/1665/19 від 14 вересня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106264079>
193. Постанова Верховного Суду у справі № 320/5760/21 від 03 листопада 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107105230>
194. Постанова Верховного Суду у справі № №380/6793/20 від 13 грудня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107845108>
195. Шорський П.О. Адміністративно-процесуальний механізм захисту земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 7 (47). С. 1025-1032. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/26470/26438>
196. EUR-Lex - 62010CJ0489 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62010CJ0489>
197. Битяк Ю. Конституційно-правові засади становлення та розвитку державної служби в Україні. Вісник Академії правових наук України. 1998. № 2(13). С. 75-82. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4170>
198. Правові засади попередження та протидії адміністративним. URL: <https://lawbook.online/administrativnoe-pravo-ukrainyi/pravovi-zasadi-poperedjennya-protidiji-79757.html>
199. Мельник В. І. Конституційно-правові засади інституту державної служби України. Юридичний вісник. 2019. № 1. 13-18. URL:

<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/51e5b1d1-23f1-4758-be15-b74d3a34afbc/content>

200. Горішній О. О., Грінь А. А., Мкртчян Р. С. Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства. Київський часопис права 2025. № 1. С. 75–81.

201. Васильєва Н. С. Підстави адміністративної відповідальності за правопорушення у сільському господарстві. Європейські перспективи. 2014. № 8. С. 97–101. URL: <https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2014-8/EP-2014-8.pdf>

202. Халізов Д. В. До питання адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері використання земель фермерських господарств. Вісник кримінологічної асоціації України. 2024. № 2(32). С. 896–907. URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/385>

203. Словник української мови. Тлумачні словники української мови (1970-1980) : у 11 т. URL: <https://sum.in.ua/>

204. Юридична енциклопедія : в 6 т. / ред-кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2003. Т. 5: П-С. 736 с. URL: <https://kredens.org/book.php?bookId=17593>

205. Шорський П. О. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". 2025. Вип. № 8. С. 34–43. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17590800423970.pdf>

206. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років : Закон України від 18.01.2001 № 2238-III : станом на 26 черв. 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2238-14#Text>

207. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005 № 2982-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15#Text>

208. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 1 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

209. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV : станом на 28 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

210. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII : станом на 8 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

211. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 26 листоп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

212. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 № 963-IV : станом на 8 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>

213. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : Постанова Каб. Міністрів України від 16.12.2015 № 1052 : станом на 5 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п#Text>

214. Regulation - 2988/95 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/1995/2988/oj/eng>

215. Regulation - 1973/2004 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX:32004R1973>

216. Case of Tre Traktörer Aktiebolag v. Sweden, Application no. 10873/84, Judgment of 07 July 1989. European Court of Human Rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-57586%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57586%22]})

217. Рішення № 98329662 від 14.07.2021 у справі № 408/743/21-а. Біловодський районний суд Луганської області. YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/98329662/>

218. Рішення № 101028007 від 11.11.2021 у справі № 657/918/20. Каланчацький районний суд Херсонської області. YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/101028007/>

219. EU hits Greece with record fine over farmers subsidy fraud. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/eu-hits-greece-with-record-fine-over-farmers-subsidy-fraud-2025-06-17/>

220. Іжевський П. Г. Агропромисловий комплекс України: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку. Інтелект XXI. 2018. № 3. С. 59-64. URL: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_3/12.pdf

221. Стрельченко О. Особливості функціонування інституту адміністративної відповідальності у парадигмі адміністративного права. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. Серія: юридична. 2023. № 2. С. 178–185. URL: <https://visnik.dduvs.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/648>

222. Шорський П.О. Підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Věda a perspektivy. 2025. Вип. 9 (52). С. 95-106. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/29048/29006>

223. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер. 2005. URL: https://www.ebk.net.ua/Book/law/bityak_admpu/part8/816.htm

224. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник для студ. юрид. спец. вищих навч. закл. освіти Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Право, 2000. 520 с.

225. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с. URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/5/kolpakov.pdf>

226. Ківалов С. В. Адміністративне право України : навч. посіб. Одеса : Юридична література, 2002. 312 с.
227. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин : Закон України від 18.05.2017 № 2042-VIII : станом на 4 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>
228. Шорський П.О. Сучасний стан інформаційно-правового забезпечення державного контролю в агропромисловому комплексі. Національні інтереси України. 2025. Вип. 9 (14). С. 727-738. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/28710/28668>
229. Белікова О.В. Юридичний склад адміністративного правопорушення. Держава та регіони. Серія: право. 2013. Вип. №3 (41). С. 22-28. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2013/6.pdf
230. Волченко М.В. Об'єкт та об'єктивна сторона адміністративних правопорушень в галузі тваринного світу. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022. Вип. №5. С. 80-85. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2022/12.pdf
231. Комзюк А.В., Комзюк В.Т. Актуальні питання визначення об'єкта адміністративного правопорушення. Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави: матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. (м. Черкаси, 21 травня 2020 р.). Черкаси, 2020. С. 98-103. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/4872/1/02%20djol-98-102.pdf>
232. Самойлович А.А. Склад адміністративного правопорушення. Actual priorities of modern science, education and practice: матеріали XXI міжнар. наук.-практ. конф. (м. Париж, 31 травня-3 червня 2022 р.). Париж, 2022. с. 329-335. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7655/1/Sklad_administr.pdf
233. Адміністративне право України: словник термінів / за заг. ред. Т.О. Коломось, В.К. Колпакова. К. : Ін Юре, 2014. 520 с.

234. Шорський П. О. Юридичний склад адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу України. Наукові перспективи. 2025. Вип. № 8. С. 1118-1128. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/28220/28183>

235. Мельничук Н. Ю., Сьома М. Еволюція категорій правопорушення та адміністративна відповідальність. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2014. № 12. С. 60-64.

236. Зозуля І. Суб'єктивна сторона, як ознака адміністративного проступку. Збірники наукових праць, матеріали конференцій (семінарів, круглих столів)., 14 трав. 2015 р. 2015. С. 48–51. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a4fac05-ebc3-4f9b-97e6-41808ed3c21f/content>.

237. Шорський П. О. Особливості адміністративного провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія "Право". 2025. Вип. № 90. С. 445-451. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/28220/28183>

238. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. / за заг. ред. О. І. Безпалової. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. 468 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/44f9eaec-1f60-4e2d-aec6-e8425a3c02dd/content>

239. Про насіння і садивний матеріал : Закон України від 26.12.2002 № 411-IV : станом на 18 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-15#Text>

240. Про карантин рослин : Закон України від 30.06.1993 № 3348-XII : станом на 19 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3348-12#Text>

241. Про племінну справу у тваринництві : Закон України від 15.12.1993 № 3691-XII : станом на 26 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12#Text>

242. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 № 2498-ХІІ : станом на 12 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text>

243. Шаповал Т.Б. Поняття, види та принципи провадження у справах про адміністративне правопорушення. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. Вип. № 8. С. 368-370.

244. Shorskyi, P., Kucherenko I., Andrushchenko I. Information and legal regulation as a factor of economic growth of the agro-industrial complex of Ukraine: applying the experience of the EU. Baltic Journal of Economic Studies. 2026. Vol. 12. № 1. P. 432-439. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/3346/3302>

245. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 213 - 330) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х : станом на 1 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>

246. CAP Strategic Plans. Agriculture and rural development. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_en

247. Шорський П.О. Європейські підходи до формування моделі інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. Вип. № 8. С. 197-201. URL: http://lsej.org.ua/8_2025/43.pdf

248. Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку. Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку (1992). URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1709riodeclarationeng.pdf>

249. Студінська Г. Принципи сталого розвитку АПК в забезпеченні продовольчої та екологічної безпеки держави. Сталий розвиток – ХХІ століття. Дискусії 2023: матеріали VIII Міжнародної науковопрактичної конференції : VIII Міжнар. науково-практ. конф. «Сталий розвиток – ХХІ століття (наук. читання ім. Ігоря Недіна)», м. Київ. Київ, 2023. С. 111–118. URL: https://www.researchgate.net/publication/378333669_PRINCIPI_STALOGO_ROZV

ITKU APK V ZABEZPECENNI PRODOVOLCOI TA EKOLOGICNOI BEZP EKI DERZAVI

250. Шорський П.О. Використання досвіду країн ЄС у сфері інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу України. 2025. Наукові перспективи. Вип. №6 (60). С. 1060-1073. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/25962/25936>

251. European Commission. A Greener and Fairer CAP. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/89b607ec-8a43-4073-bafd-f2493da7699e_en?filename=factsheet-newcap-environment-fairness_en.pdf

252. Hadzalo A., Palenychak O., Shorskyi P. Sustainable development of the agricultural sector in the carpathian region: european experience and ukrainian realities. Baltic Journal of Economic Studies. 2025. Vol. 11, no. 5. P. 214–222. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-5-214-222>

253. Biodiversity strategy for 2030. Environment. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

254. Farm to Fork Strategy. For a fair, healthy and environmentally-friendly food system. URL: https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-05/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf

255. UR-Lex - 52019DC0640 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640>

256. TRACES. Food Safety. URL: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/traces_en

257. EU CAP Network. URL: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/index_en

258. Regulation - 1305/2013 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1305>

259. Marko S., Shorskyi P., Oliinyk S., Stratiuk A., Zaikina H. Innovations in legal regulation of environmental protection: international experience in combating

environmental crimes. European Journal of Sustainable Development. 2026. Vol. 15, No. 1. P. 968-984. URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/1956/1885>

260. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. URL: <https://archive.org/details/velykyislovnyk/page/n2/mode/1up>

261. Економічний словник-довідник / За ред. С. В. Мочерного. - Київ: Феміна, 1995. - 368 с. URL: <https://archive.org/details/eks11995>

262. Собко М. О. Поняття та значення агропромислового комплексу України в системі об'єктів адміністративно-правового регулювання. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. Вип. 5. С. 204–208. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2023/5/36.pdf>

263. Коршак Л. І., Стрельченко О. Г. Адміністративно-правова характеристика основних інструментів публічного адміністрування агропромислового сектору. Національні інтереси України. 2024. № 1(1). С. 183–196. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/13252/13314>

264. Кононенко В. В. Стратегія розвитку АПК України: сучасний стан та напрями оптимізації. Економіка АПК. 2022. № 182. С. 79–82. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/9866/1/Kononenko.pdf>

265. Шорський П. Оптимізація адміністративно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. Вип. № 8 (38). С. 623-641. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/27726/27688>

266. Стадник А.П., Славгородська Ю.В. Нормативно-правове забезпечення оптимізації структури сільськогосподарських ландшафтів. Агроекологічний журнал. 2018. № 3. С. 6-11. URL: https://www.old.iogu.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/%D0%B6%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%B3_3_2018.pdf

267. Андрущенко І., Арапін Ю. Адміністративно-правове регулювання ринку зерна в Україні та заходи щодо його удосконалення. Дніпровський

- науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. № 2. С. 86–89. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/400/355>
268. Agriculture and rural development. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/index_en
269. Regulation - 2021/2116 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2116/oj/eng>
270. Strategic Plan 2020-2024. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. URL: https://commission.europa.eu/document/download/d1d8d936-7a6f-4e43-ac3d-d5be6f41f525_en?filename=agri_sp_2020_2024_en.pdf
271. Farm Bill. Farm Service Agency. Farm Service Agency (FSA). Farm Service Agency. URL: <https://www.fsa.usda.gov/tools/informational/farm-bill>
272. Про державне регулювання сфери захисту рослин : Закон України від 17.12.2024 № 4147-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4147-20#Text>
273. Про виноград, вино та продукти виноградарства : Закон України від 22.08.2024 № 3928-IX : станом на 19 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3928-20#Text>
274. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення державної власності : Закон України від 27.07.2023 № 3272-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3272-20#Text>
275. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 31.12.2024 № 1351-р : станом на 14 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-p#Text>
276. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції : Постанова Каб. Міністрів

України від 10.12.2024 № 1407. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2024-п#Text>

277. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення державного регулювання в галузі рибного господарства, збереження та раціонального використання водних біоресурсів та сфері аквакультури : Закон України від 21.03.2023 № 2989-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2989-20#Text>

278. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання вчинення нотаріальних та реєстраційних дій при набутті прав на земельні ділянки : Закон України від 02.05.2023 № 3065-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3065-20#Text>

279. Калугін О. Ю. Організаційно-правові засади впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в аграрний сектор в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2012. 217 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0413U000309>

280. Юдкова К. В. Особливості визначення поняття «інформаційні технології». Інформація і право. 2015. Вип. №1 (13). С. 63-67.

281. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>

282. Вовк В.М. Приватно-правова технологія стародавніх римлян як конструювання правової реальності. Адвокат. 2009. Вип. №2. С. 22-25.

283. Grechenkova O. Legal regulation of digital technologies in the agricultural sector. E3S Web of Conf.: International Scientific and Practical Conference “Development and Modern Problems of Aquaculture”. 2023. Vol. 381. URL: https://www.researchgate.net/publication/370029457_Legal_regulation_of_digital_technologies_in_the_agricultural_sector/link/643a87eb2eca706c8b5f71be/download?tp=eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19

284. European Data Governance Act. Shaping Europe’s digital future. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-governance-act>

285. Single Digital Gateway. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Single_Digital_Gateway
286. Шорський П. О. Формування сучасних інформаційно-правових технологій та баз даних в АПК у діяльності органів публічної влади. 2025. *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип. № 5. С. 189-192. URL: http://lsei.org.ua/5_2025/43.pdf
287. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України : Указ Президента України від 23.04.2011 № 500/2011 : станом на 22 черв. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500/2011#Text>
288. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : Постанова Каб. Міністрів України від 14.01.2015 № 15 : станом на 24 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>
289. Біда П. І., Петрова О. М. Технологія блокчейн та її використання у державному земельному кадастрі та землеустрою. *Економіка: реалії часу*. 2019. № 6 (46). С. 39-46. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2019/No6/39.pdf>
290. Теремецький В. І., Журавель Я. В. Діджиталізація як організаційна основа оптимізації органів виконавчої влади. *Приватне та публічне право*. 2020. Вип. № 2. С. 108-112.
291. Котенок А.Г., Оніщенко Б.В. Кібербезпека та державні реєстри нерухомості. *Економічна аналітика: сучасні реалії та прогностичні можливості: матеріали тез II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 січня 2025 р.)*. Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2025. С. 270-272.
292. Шорський П. О. Напрями вдосконалення законодавчої системи засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія "Право"*. 2025. Ч. 3. Вип. № 91. С. 288-292. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/45-1.pdf>
293. Digitalising the EU agricultural sector. Shaping Europe's digital future. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digitalisation-agriculture>

294. The future of farming is here. Shaping Europe's digital future. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/future-farming>
295. Building a European framework for the secure and trusted data space for agriculture. Agri Data Space Policy Brief. September, 2024. URL: <https://agridataspace-csa.eu/wp-content/uploads/2024/09/AGRIDATA-SPACE-FINAL-BROCHURE.pdf>
296. Regulation - 2016/679 - EN - gdpr - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/eng>
297. Шорський П. О. Аналіз чинної законодавчої бази у сфері інформаційного забезпечення агропромислового комплексу. Проблема сучасних трансформації. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2025. Вип. № 17. <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-17-01-05/2025-17-01-05>
298. Directive - 2019/1024 - EN - psi directive - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1024/oj/eng>
299. Кабанов О., Олексіюк Т. Аналітичний звіт щодо дослідження кращих практик і законодавства ЄС щодо стандартизації наборів даних високої цінності. 2024. 41 с. URL: <https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Analitychnyj-zvit-shchodo-doslidzhennia-krashchykh-praktyk-i-zakonodavstva-IeS-shchodo-standartyzatsii-naboriv-danykh-vysokoi-tsinnosti.pdf?fbclid=IwAR35toHYtPzlwO-XQP5KeNcMb4y6pdN24eIzONPZlP9gGchdnPUKfxbmjyM>
300. Про сільськогосподарський перепис : Закон України від 23.09.2008 № 575-VI : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-17#Text>
301. Directive - 2007/2 - EN - EUR-Lex. EUR-Lex – Access to European Union law – choose your language. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2007/2/oj/eng>

302. Курило В., Киценко О. Правові засади здійснення органами місцевого самоврядування регуляторної політики в аграрному секторі економіки України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. № 5. С. 145–150. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2023/5/26.pdf>

303. Іванова Г.С. Інформаційно-правові засади діяльності сфери агропромислового комплексу України. Юридичний бюлетень. 2019. № 9. С. 146–156. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2019/9_2019/21.pdf

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИЙ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Шорський П. О. Правова етимологія теоретичних засад інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 2. С. 265–272. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2025/64.pdf
2. Шорський П. О. Деякі питання функціонування сфери агропромислового комплексу як предмета інформаційно-правового забезпечення. Науковий фаховий журнал «Право і суспільство». 2025. № 2. С. 297-315. URL: http://pravoisusilstvo.org.ua/archive/2025/2_2025/42.pdf
3. Шорський П. О. Сучасні правові складові інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі України. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2025. Т. 3, № 88. С. 99-111. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/04/88-part-3.pdf>
4. Шорський П. О. Нормативна база як інструмент інформаційно-правового забезпечення сфери агропромислового комплексу. The scientific heritage. 2025. № 157. С. 26–40. URL: <https://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2025/03/The-scientific-heritage-No-157-157-2025.pdf>
5. Шорський П. О. Сучасний погляд на інформаційно-правове забезпечення агропромислового комплексу України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. № 2. С. 767–780. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/117.pdf>
6. Шорський П. О. Юридична характеристика базових чинників інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 4 (44). С. 1867-1875. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/22398/22370>

7. Шорський П. О. Деякі питання інституційного виміру інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наукові перспективи. 2025. № 4 (58). С. 1470-1478. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/23248/23214>

8. Шорський П. О. Інформаційно-правове забезпечення в агропромисловому комплексі: сучасні форми та методи. Věda a perspektivy. 2025. №5. С. 274-282. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/24266/24238>

9. Шорський П. О. Агропромисловий комплекс України: основні функції інформаційно-правового забезпечення. Наукові інновації та передові технології. 2025. № 5 (45). С. 1822-1829. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/23655/23625>

10. Шорський П. О. Запобіжники інформаційно-правової протидії загрози рейдерству в агропромисловому комплексі. Національні інтереси України. 2025. № 5 (10). С. 816-823. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/23752/23725>

11. Шорський П.О. Сучасний погляд на механізм нормативно-правового регулювання суспільних відносин в агропромисловому комплексі України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. №3. Ч.3 С.478-482. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/335215>

12. Шорський П. О. Правова характеристика суб'єктів інформаційно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Наука і техніка сьогодні. 2025. №6. С. 208-216. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/25762>

13. Шорський П. О. Модернізація системи фінансово-правового забезпечення агропромислового комплексу. Наукові перспективи. 2025. № 6 (60). С.1074-1081. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/25963/25937>

14. Шорський П. О. Адміністративно-процесуальний механізм захисту земельних та майнових відносин в агропромисловому комплексі. Наукові

інновації та передові технології. 2025. № 7 (47). С. 1025-1032. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/26470/26438>

15. Шорський П. О. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". 2025. Вип. № 8. С. 34–43. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17590800423970.pdf>

16. Шорський П. О. Підстави адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Věda a perspektivy. 2025. Вип. 9 (52). С. 95-106. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/29048/29006>

17. Шорський П. О. Сучасний стан інформаційно-правового забезпечення державного контролю в агропромисловому комплексі. Національні інтереси України. 2025. Вип. 9 (14). С. 727-738. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/view/28710/28668>

18. Шорський П. О. Юридичний склад адміністративного правопорушення у сфері агропромислового комплексу України. Наукові перспективи. 2025. Вип. № 8. С. 1118-1128. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/28220/28183>

19. Шорський П. О. Особливості адміністративного провадження у справах про порушення законодавства у сфері агропромислового комплексу. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія "Право". 2025. Вип. № 90. Ч. 3. С. 445-451. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/67.pdf>

20. Шорський П. О. Європейські підходи до формування моделі інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. Вип. № 8. С. 197-201. URL: http://lsej.org.ua/8_2025/43.pdf

21. Шорський П. О. Використання досвіду країн ЄС у сфері інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу України. 2025. Наукові

перспективи. Вип. №6 (60). С. 1060-1073. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/25962/25936>

22. Шорський П. Оптимізація адміністративно-правового забезпечення в агропромисловому комплексі. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. Вип. № 8 (38). С. 623-641. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/27726/27688>

23. Шорський П. О. Напрями вдосконалення законодавчої системи засобів забезпечення інформаційно-правового регулювання в агропромисловому комплексі. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія "Право". 2025. Вип. № 91. Ч. 3. С. 288-292. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/11/45-1.pdf>

24. Шорський П. О. Формування сучасних інформаційно-правових технологій та баз даних в АПК у діяльності органів публічної влади. 2025. Юридичний науковий електронний журнал. Вип. № 5. С. 189-192. URL: http://lsej.org.ua/5_2025/43.pdf

25. Шорський П. О. Аналіз чинної законодавчої бази у сфері інформаційного забезпечення агропромислового комплексу. Проблема сучасних трансформації. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2025. Вип. № 17. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-17-01-05/2025-17-01-05>

26. Hadzalo A., Palenychak O., Shorskyi P. Sustainable development of the agricultural sector in the carpathian region: european experience and ukrainian realities. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. Vol. 11, no. 5. P. 214–222. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-5-214-222>

27. Marko S., Shorskyi P., Oliynyk S., Stratiuk A. Innovations in legal regulation of environmental protection: international experience in combating environmental crimes. *European Journal of Sustainable Development*. 2026. Vol. 15, No. 1. P. 968-984. URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/view/1956/1885>

28. Shorskyi, P., Kucherenko I., Andrushchenko I. Information and legal regulation as a factor of economic growth of the agro-industrial complex of Ukraine:

applying the experience of the EU. Baltic Journal of Economic Studies. 2026. Vol. 12. № 1. P. 432-439. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/3346/3302>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Шорський П. О. Правові виклики та напрями вдосконалення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу України. Правові засади діяльності правоохоронних органів: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XI Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 листопада 2024 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Частина 1. Серія «Сектор безпеки України». Вип. 51. Упорядник Ю. В. Мех. Харків: Друкарня Мадрид, 2024. С. 238-244.

2. Шорський П. О. Етапи розвитку державних інформаційних систем, що забезпечують управління агропромисловим комплексом України. Юридична відповідальність військовослужбовців та працівників правоохоронних органів в умовах воєнного стану: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (24 січня 2025 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Серія «Сектор безпеки України». Вип. 53. Редкол.: О. М. Ярошенко, Ю. В. Мех та ін. Харків: Друкарня Мадрид, 2025. С. 188-198.

3. Шорський П. О. Деякі питання інформаційно-правового регулювання у сфері агропромислового комплексу. Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Internet Conference, March 6-7, 2025. FOP Marenichenko V. V., Dnipro, Ukraine. С. 209-211.

4. Шорський П. О. Кіберзагрози в агропромисловому комплексі: перелік, характеристика та наслідки. Актуальні проблеми національного законодавства: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м.

Кропивницький, 17 квітня 2025 року. Частина 1. Кропивницький, 2025. С. 92-95.

5. Шорський П. О. Деякі питання функціонування системи інформаційно-правових інструментів агропромислового комплексу України. Актуальні питання адміністративного права та адміністративного судочинства: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2025 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Серія «Сектор безпеки України». Вип. 55. Упорядник Мех Ю. В. Харків: Друкарня Мадрид, 2025. С. 99-107.

6. Шорський П. О. Засоби забезпечення інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу та напрями їх удосконалення. Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму (м. Чернівці, 30 травня 2025 року). Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С.547-549.

7. Шорський П. О. Інформаційно-правове забезпечення функціонування агропромислового комплексу України в умовах цифровізації та трансформації публічного управління (сучасний погляд). Functioning of Legal Science in the Modern Context (September 18–19. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. P. 140-142.

8. Шорський П. О. Адміністративна відповідальність у сфері агропромислового комплексу України: підстави та особливості реалізації. Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (10 жовтня 2025 року). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 163-166.

9. Шорський П. О. Сутність та значення інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу в сучасних умовах. Правові засади діяльності правоохоронних органів: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XII Міжнародної науково-практичної конференції

(6 листопада 2025 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Частина 1. Серія «Сектор безпеки України». Вип. 56. Упорядник Ю.В.Мех. Харків: Друкарня Мадрид, 2025. С. 216-219.

10. Шорський П. О. Щодо інституційного виміру інформаційно-правового забезпечення агропромислового комплексу. Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права : матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Кременчук, 5 грудня 2025 року) Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 91-93.

СХВАЛЕНО

розпорядженням

Кабінету Міністрів України

від _____ 2025 року № _____

КОНЦЕПЦІЯ
інформаційного забезпечення агропромислового
комплексу до 2030 року

I. Проблеми, які потребують розв'язання

Інформаційне забезпечення агропромислового комплексу (АПК) в Україні залишається фрагментованим як у правовому, так і в технологічному вимірах. Відсутня узгоджена система дефініцій і статусу інформаційних активів цього комплексу, таких як реєстри, кадастри, довідники, аналітичні сховища тощо, ролей їхніх власників і адміністраторів, підстав і режимів обробки, через що виникає правова невизначеність при міжвідомчому обміні, публічному доступі та притягненні осіб до відповідальності за недостовірні дані. Технологічно державні реєстри та кадастри залишаються значною мірою ізольованими і їм бракує узгоджених моделей даних. Аналітичні можливості органів публічної влади в аграрній сфері обмежуються нерівномірною якістю та неповнотою відомостей у державних інформаційних ресурсах, а також відсутністю належно унормованих процедур їх міжвідомчої інтеграції та верифікації. Наявні реєстри й кадастрові бази функціонують в умовах ізоляції, без уніфікованих довідників і належних механізмів обміну, що ускладнює об'єктивний моніторинг дотримання вимог та оцінювання результативності аграрної політики. Недостатньо врегульованим лишається і питання процесуального статусу цифрових доказів, зокрема геопросторових даних і результатів дистанційного спостереження, що знижує рівень довіри до рішень і

ускладнює їхню перевірку в межах адміністративного провадження. Водночас адаптація кращих підходів Європейського Союзу до організації обліку та контролю в аграрній сфері потребує послідовної гармонізації національної моделі інформаційного забезпечення з актуальними європейськими практиками.

Кажучи про актуальні європейські практики, слід насамперед згадати Спільну сільськогосподарську політику, яка спрямована на підтримку фермерів і забезпечення продовольчої безпеки Європи. Ця ініціатива була запроваджена ще в 1962 році і її ядром виступає Інтегрована система адміністрування та контролю (IACS), яка забезпечує доступність повних даних на всій території Європейського Союзу та забезпечує постійний дистанційний моніторинг для автоматичних перевірок фактичної діяльності на ділянках, що внесені до геопросторового реєстру. Обговорюючи цю програму, слід також зауважити про наявність відповідних законодавчих актів: Регламенту 2021/2115, яким встановлюються правила розробки національних стратегічних планів Спільної сільськогосподарської політики, а також Регламенту 2021/2116, яким визначаються фінансування, управління та моніторинг відповідної політики. Саме завдяки цим регламентам здійснюється інституціоналізація систем обліку, перевірок і звітності, які Україна має взяти за зразок під час побудови власної моделі даних для агропромислового комплексу.

У цьому ж контексті слід розглянути і Систему ідентифікації земельних ділянок (LPIS)-європейську довідкову базу даних про сільськогосподарські ділянки, яка використовується як основа для виплат фермерам за площу й також інтегрується до Спільної сільськогосподарської політики. Ці виплати співфінансуються відповідними європейськими фондами, а для забезпечення регулярності виплат використовується IACS. Власне, Система ідентифікації земельних ділянок виступає ключовим елементом IACS, адже реєструє всі сільськогосподарські ділянки у державах-членах Європейського Союзу, чітко визначає їх місцезнаходження та розраховує їх максимальну площу. Завдяки

цьому реалізується перехресна перевірка під час процедур адміністративного контролю, а також проводяться перевірки на місці.

Водночас, європейський досвід демонструє, що розв'язання цих та інших проблем повинно бути системним і ґрунтуватися на поєднанні правової, організаційної та технічної архітектур. Так, у країнах Європейського Союзу ядром реалізації Спільної сільськогосподарської політики є Інтегрована система адміністрування та контролю, що забезпечує єдині підходи у цій сфері в різних країнах-членах утворення. Така організація дозволяє країнам ЄС поєднувати контроль витрат бюджету з об'єктивним спостереженням за виконанням агроекологічних вимог. Для України принципово важливо спроектувати власні реєстри та геосервіси так, щоб забезпечити сумісність із логікою європейської технічної інфраструктури й відповідними технологіями, адже саме ця логіка закладена у Регламенті 2021/2116 і практичних матеріалах Єврокомісії.

Наближення національної рамки до європейського законодавства у частині інформаційного забезпечення АПК передбачає послідовну гармонізацію правових визначень, процедур і інформаційно-комунікаційних систем, які лежать в основі Спільної сільськогосподарської політики. Власне, ця політика спирається на комплекс регламентів і цифрових інструментів, які забезпечують прозорість підтримки, простежуваність виробництва та контроль, а отже саме ці елементи потрібно використовувати як орієнтири для національної моделі інформаційно-правового регулювання агропромислового комплексу України. Насамперед слід здійснити адаптацію правил планування, фінансування та моніторингу через відсилки до регламентів Європейського Союзу, що забезпечить правову визначеність для впровадження європейської технічної інфраструктури та процедур перевірок і аудиту за європейським зразком. В національних законодавчих актах слід закріпити обов'язкові вимоги до інтероперабельності реєстрів і кадастрів, уніфікації термінів і дефініцій, геопросторової ідентифікації земельних ділянок (на кшталт LPIS) і стабільних правил для міжвідомчих транзакцій. Крім того, необхідно здійснити

гармонізацію суміжних режимів даних і документування, адже розвиток інформаційно-правового регулювання потребує сумісності з європейськими вимогами до відкритих даних, геоінформації та електронного документообігу.

Утім, окрім зумовлених євроінтеграційним курсом України напрямів наближення національного законодавства до європейських актів, систем і процедур, реформування інформаційного забезпечення агропромислового комплексу України має відповідати та враховувати чинні державні стратегії суміжних сфер публічної політики. Насамперед тут потрібно згадати про політику цифрової трансформації та відкритого врядування, що визначає вимоги до інтероперабельності реєстрів, доступності електронних послуг і повторного використання даних, кібербезпекову стратегію, екологічну та кліматичну політику, просторовий розвиток і децентралізацію, а також інклюзивну політику надання публічних послуг, яка має забезпечувати доступність цифрових сервісів і даних для малих і середніх господарств, сімейних ферм, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та інших уразливих груп.

Завдяки гармонізації внутрішніх інституційних і правових змін із зазначеними стратегічними рамками, повинен бути забезпечений випереджальний характер розвитку. Тобто держава має пропонувати якісні, безпечні та зручні цифрові сервіси швидше, ніж змінюється попит з боку агровиробників та громад, а інформаційні системи мають підтримувати аналітику, що дозволяє коригувати політику в режимі реального часу. Саме проактивність у проектуванні даних, процесів і сервісів повинна стати однією з базових засад формування нової моделі організації інформаційного забезпечення агропромислового комплексу на всіх рівнях управління.

Окрім цього, окремий блок проблем пов'язаний зі складом правопорушень у сфері агропромислового комплексу. Хоча щодо відповідних правопорушень застосовується класична чотирикомпонентна структура складу, яка включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону, з урахуванням галузевої специфіки, у правозастосуванні залишається

невирішеною низка питань: системність складів у спеціальному законодавстві, доказова сила цифрових джерел, а також належність юридичних осіб до кола суб'єктів у ряді складів, де порушення зумовлюються саме організаційними рішеннями агропідприємств. Практика демонструє потребу методичного забезпечення доказування як об'єктивної, так і суб'єктивної сторони із урахуванням даних геоідентифікації земельних ділянок, фітосанітарних реєстрів і моніторингових систем, що прямо перегукується з логікою адміністративного контролю та нагляду в Європейському Союзі.

Враховуючи поточний стан розбудови національної моделі інформаційного забезпечення агропромислового комплексу, головна проблематика та необхідність запровадження цієї Концепції полягає в наступному:

1. Нагальна потреба подальшої імплементації європейських стандартів належного врядування та публічного управління даними, зокрема у частині прозорості аграрної підтримки, простежуваності виробництва і відповідальності за використання публічних коштів;
2. Трансформація наявної системи галузевих реєстрів і кадастрів із нівелюванням проблеми відомчої фрагментації та досягнення інтегрованої моделі з єдиною термінологією, метаданими та національним геопросторовим шаром, який підтримує дистанційний моніторинг і міжвідомчі операції;
3. Закріплення нових засад діяльності суб'єктів публічної адміністрації в агропромисловому комплексі, заснованих на проактивному, інклюзивному, партнерському підході;
4. Розвиток сучасних методів і механізмів надання цифрових послуг і контролю, включно з ризик-орієнтованим наглядом, аналітикою на базі якісних даних, процедурною фіксацією доказової сили геопросторових і реєстрових відомостей у провадженнях та впровадженням безпаперових перевірок на основі дистанційного моніторингу.

Крім того, постає завдання періодичного оновлення державних інформаційних систем агропромислового комплексу у відповідь на найкращі

європейські та світові практики. Наразі в умовах України важливо не лише імплементувати моделі та системи, що існують у рамках Європейського Союзу, але й забезпечити належні механізми реалізації, у тому числі передбачити методичні інструкції для органів контролю, запровадити механізми кіберстійкості та процедури управління якістю даних.

Передумовою обраного вектора стала оцінка національної та європейської практики, із якої випливає, що ефективні моделі інформаційного забезпечення агропромислового комплексу поєднують централізовані стандарти й довідники з децентралізованою відповідальністю за ведення даних на рівні реєстрів, кадастрів і громад. Слід взяти до уваги тенденцію до переходу від жорсткої вертикалі відомчих баз до збалансованої моделі управління даними, у якій центральний рівень відповідальний за забезпечення загальних правил функціонування та моніторинг, а регіональний рівень і рівень громад відповідає за своєчасне оновлення та актуалізацію, повноту й використання даних у місцевих політиках і сервісах.

Таким чином, у межах цієї Концепції інтегроване інформаційне забезпечення агропромислового комплексу розуміється як діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, державних підприємств і недержавних учасників, таких як агровиробники та громадські організації, що спрямована на вирішення завдань державного й місцевого значення в аграрній сфері через узгоджене ведення і використання даних. Така діяльність передбачає партнерство, відкритість, цифрову доступність, дотримання вимог безпеки і захисту персональних даних, а також сумісність із європейськими процесами планування, контролю і звітності.

Запропонована Концепція розрахована на формування нового управлінського режиму у сфері аграрних даних та нового бачення методів роботи з інформацією при наданні якісних публічних сервісів. Вона покликана швидко і ефективно усунути такі вузли проблем:

1. Закритість і несумісність значної частини відомчих баз і реєстрів, що уповільнює запровадження сучасних інструментів підтримки, контролю і аналітики та створює поле для помилок і зловживань.

2. Низький рівень залучення фермерів, асоціацій і громад до формування вимог до даних, тестування сервісів і контролю якості.

3. Недостатня інформаційна, фінансова та організаційна прозорість програм підтримки агропромислового комплексу, у тому числі відсутність зручних відкритих наборів і машинозчитуваних реєстрів;

4. Слабка ефективність зворотного зв'язку між центральними органами, регіонами та громадами щодо потреб користувачів і особливостей місцевого землекористування.

5. Ризики ділової та правової репутації державних органів через відсутність єдиних правил доказовості цифрових джерел у провадженнях і неоднакову практику застосування норм.

6. Невизначеність принципів і напрямів інтегрованої моделі інформаційного забезпечення агропромислового комплексу в національному законодавстві та правозастосуванні.

Прийняття Концепції, спрямованої на вирішення вищенаведених проблем шляхом запровадження в Україні інтегрованої моделі інформаційного забезпечення агропромислового комплексу, засвідчить готовність України до послідовного застосування міжнародних стандартів й принципів належного врядування в аграрній сфері, відповідального ставлення до виконання внутрішніх і міжнародних зобов'язань, а також посилення професійної спроможності публічної адміністрації на національному, регіональному та місцевому рівнях у забезпеченні продовольчої безпеки, сталого землекористування та конкурентоспроможності українського агросектору.

II. Мета і строки реалізації Концепції

Концепція має за ціль до 2030 року сформувати цілісну, визначену з правової точки зору та технологічно інтероперабельну систему інформаційного

забезпечення агропромислового комплексу України, сумісну з європейською архітектурою сільськогосподарських даних і процедурами контролю, впровадженими в рамках Спільної сільськогосподарської політики, та орієнтовану на підвищення прозорості, адресності підтримки, простежуваності агровиробництва й правової визначеності в адміністративних провадженнях. Як концептуальну рамку взято модель із чотирма взаємопов'язаними складовими: інституційно-організаційною, нормативно-правовою, інформаційно-технологічною та аналітично-регуляторною-що покликано забезпечити одночасність і збалансованість реформ у всіх сферах.

Реалізація Концепції розрахована на період до 2030 року та передбачає здійснення у два етапи:

1. Етап з 2025 року до 2027 року, під час якого основними цілями будуть кодифікація понятійного апарату та ролей власників і адміністраторів інформаційних сховищ, закріплення режимів доступу до даних та обміну ними, запуск інтеграційних платформ агроданих, створення національного аналогу LPIS, тобто сумісного геошару і обраних пілотних регіонах, апробація механізмів і систем дистанційного моніторингу, а також первинна імплементація методик доказовості цифрових джерел в адміністративних та інших провадженнях у сфері агропромислового комплексу.

2. Етап із 2028 року до 2030 року, який буде спрямований на національне масштабування запровадженого сумісного геошару на кшталт LPIS та систем дистанційного моніторингу, перенесення ключових процесів підтримки та контролю на міжреєстрові транзакції, розгортання контролю та нагляду, заснованого на ризик-орієнтованому підході, впровадження регулярної аналітики та звітності, уніфікація складів адміністративних правопорушень та визначення кола їх суб'єктів, у тому числі належності до них юридичних осіб, визначення процесуальних приписів з урахуванням цифрових доказів, подальші дослідження та інтеграція європейських підходів.

III. Шляхи і способи розв'язання проблем

В основу способів розв'язання наведеної проблематики покладається модель інформаційного забезпечення агропромислового комплексу, що складається з чотирьох основних частин та поєднує організаційні, правові, технологічні та аналітично-регуляторні рішення, узгоджені між собою та з практикою Європейського Союзу. Чотирма елементами, що закладаються в основу цієї моделі, є:

1. Інституційно-організаційний контур, у рамках якого передбачається визначення системного власника аграрних даних у складі центрального органу виконавчої влади, створення міжвідомчої координаційної ради з даних агропромислового комплексу та оператора інтеграційної платформи, який відповідатиме за каталоги, геосервіси, інтероперабельність, керування якістю і безпекою даних і відповідних сервісів, а також за безперервність надання електронних послуг. Окремим елементом тут може виступати створення структурного підрозділу для розбудови політик якості даних та управління метаданими, що уможливлює аналітику і регуляторний нагляд, що мають значення в межах аналітично-регуляторної складової.

2. Нормативно-правовий контур, у рамках якого пропонується кодифікація дефініцій, зокрема таких як “інформаційний ресурс агропромислового комплексу”, “ідентифікатор ділянки”, “власник даних”, “адміністратор даних”, “оператор даних” тощо, закріплення підстав обробки й режимів доступу до даних, визначення процедур міжвідомчого обміну, імплементація європейських вимог до геоданих і визначення аналогів європейських систем IACS та LPIS як цільової логіки адміністрування підтримки та контролю.

3. Інформаційно-технологічний контур, у рамках якого центральним рішенням виступає запровадження інтеграційної платформи агроданих, що включатиме каталог даних і метаданих, еталонні довідники, геосервіси та аналітичне сховище. Паралельно повинен розгортатися геошар на кшталт LPIS із унікальною ідентифікацією земельних ділянок і зв'язаністю з правами,

заявками на підтримку, агроекологічними зобов'язаннями та контрольними подіями. Також повинна бути впроваджена постійна система дистанційного моніторингу, завдяки якому відбуватиметься поступовий перехід від перевірок на місці до перевірок за даними з відповідних реєстрів та інформаційних сховищ. Інформаційно-технологічна складова тісно взаємопов'язана з правовою та регуляторною, адже саме вона робить можливою цифрову адміністрацію у цій сфері, моніторинг та контроль із урахуванням актуальних європейських практик.

4. Аналітично-регуляторний контур, у рамках якого слід насамперед розпочати формування ризик-орієнтованого нагляду, регулярної звітності, оцінювання політики та процесуальних правил використання цифрових доказів. Зокрема, потрібно чітко визначити склади адміністративних та інших порушень у сфері агропромислового комплексу, закріпити можливість притягнення юридичних осіб до відповідальності в окремих випадках, а також створити методологію забезпечення доказування їх вини.

Безумовно, реалізація наведеної моделі повинна синхронізуватися з актуальними європейськими підходами, які застосовуються в рамках Спільної сільськогосподарської політики. Зокрема, за орієнтири для оновлення та розбудови національної технічної інфраструктури слід взяти IACS та LPIS як основу для адміністрування, різні національні платформи дослідити як приклади сервісної державної інфраструктури, а також здійснити перехід до сучасних вимог прозорості, простежуваності та ефективності контролю.

IV. Прогноз впливу на ключові інтереси держави та суспільства

Реалізація Концепції, як очікується, посилить спроможність держави управляти агропромисловим сектором на основі даних і забезпечить прозорість ланцюгів підтримки, адресність виплат і підзвітність використання публічних коштів. Вона покликана зменшити регуляторну невизначеність завдяки впровадженню уніфікованих термінів і дефініцій, усталених процедур обміну та інтероперабельності, забезпечити простежуваність агровиробництва та

належного дотримання закріплених екологічних вимог, відкрити можливості для електронних перевірок завдяки системам дистанційного моніторингу та зусиллям геопросторових служб.

Для громадян і виробників у сфері агропромислового комплексу Концепція прагне спростити наявні процедури завдяки залученню зручних електронних сервісів, стандартизованих форматів та вимог, зрозумілих статусів заяв, скорочення строків ухвалення рішень у справах, а також зменшення кількості перевірок на місці та помилок, здійснених через людський фактор.

Щодо правозастосування очікується зміцнення доказової бази в адміністративних провадженнях у сфері агропромислового комплексу, адже передбачається формалізація правил роботи з цифровими доказами, такими як геодані з LPIS-подібних систем і дані дистанційного моніторингу, що підвищить якість встановлення фактичних обставин справи, а також підвищить довіру до рішень із боку громадян. Це є важливим кроком із урахуванням структури складу правопорушень у сфері агропромислового комплексу, до якого можливо додати юридичних осіб як суб'єктів, адже розбудова стандартів доказування за допомогою даних зменшить кількість спорів, пов'язаних із процедурними прогалинами або оцінкою доказів.

Окрім цього, Концепція може впливати на інвестиційну привабливість агропромислового сектору, адже прозорі реєстри, простежуваність і сумісність із європейськими платформами підвищуватимуть передбачуваність регуляторного середовища. У міжнародному вимірі уніфікація зі стандартами та практиками Європейського Союзу зможе спростити доступ на європейські ринки, сприятиме подальшій євроінтеграції України та взаємодії з партнерами.

V. Очікувані результати

У ході реалізації Концепції передбачається досягнення наступних короткострокових результатів для інформаційного забезпечення агропромислового комплексу України:

1. Правова визначеність засад інформаційного забезпечення агропромислового комплексу, таких як затверджені базові терміни та дефініції, ролі власників, операторів та адміністраторів інформаційних сховищ, режими обробки даних, визначені відповідальні органи за ведення та взаємодію інформаційних ресурсів.

2. Запуск інтеграційної платформи агроданих, що міститиме каталог наборів і метаданих, еталонні довідники, стабільні правила для міжвідомчих транзакцій.

3. Пілотний запуск геопросторового шару, подібного до LPIS, у 2-3 регіонах, завдяки чому буде запроваджена унікальна ідентифікація земельних ділянок, зв'язок із правами та зобов'язаннями сторін, первинна валідація даних.

4. Апробація дистанційного моніторингу у пілотних регіонах для перевірок за допомогою даних, із методичним описом процедур документування та подальшого використання результатів у адміністративних та інших провадженнях в агропромисловому комплексі.

5. Створення процесуальної рамки цифрових доказів завдяки запровадженню затверджених інструкцій щодо збирання, зберігання, атрибуції та представлення геоданих і результатів дистанційних спостережень.

6. Створення перших регулярних звітів для оцінювання політики, а саме адресності підтримки, своєчасності рішень і типології ризиків, та подальша підготовка до розширених показників сталості господарств.

7. Забезпечення кіберстійкості та безперервності завдяки впровадженню базових політики кіберзахисту, резервування, журналювання доступів, тестових відновлень.

8. Залучення агровиробників та громадських організацій до реформування, проведення публічних консультацій щодо форматів відкритих даних і пріоритетів електронних послуг, створення навчальних програм для кадрів органів влади та громад.

Окрім цього, передбачається досягнення таких довгострокових результатів реалізації Концепції:

1. Досягнення повномасштабної інтероперабельності, зокрема створена інтеграційна платформа має функціонувати як національний каркас обміну та управління даними, міжвідомчі транзакції повинні здійснюватися у стандартизованих форматах із наскрізним документуванням.

2. Масштабування запровадженого геошару та повне покриття земельних ділянок по всій території України, налагодження уніфікованого зв'язку щодо заявок на підтримку, агроекологічних зобов'язань та контрольних подій.

3. Масштабування регулярного дистанційного моніторингу на всю територію України та переведення перевірок в основному в дистанційний режим.

4. Запровадження усталеного застосування цифрових доказів у провадженнях у сфері агропромислового комплексу, а також зменшення кількості спорів, пов'язаних із процедурною невизначеністю та доказовою базою.

5. Зростання прозорості використання публічних коштів і простежуваності виробництва, адаптація публічних реєстрів для доступу в машиночитаних форматах.

6. Досягнення відповідності практикам Європейського Союзу, а саме узгодженості з практиками Спільної сільськогосподарської політики, підготовка до взаємодії із суміжними європейськими платформами для спрощення взаємодії з партнерами та виходу на європейські ринки.

7. Інституційне забезпечення створення та нового формату ведення реєстрів і геоінформаційних сервісів, проведення перевірок якості та безпеки даних та інформаційних ресурсів.

VI. Обсяг фінансових, матеріально-технічних та трудових ресурсів

Реалізація Концепції потребуватиме поєднання коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, міжнародної технічної та фінансової допомоги й проектного співфінансування. Основні капітальні витрати будуть спрямовані на створення та розгортання інтеграційних платформ агроданих, геошару,

подібного та сумісного з LPIS, і сервісів дистанційного моніторингу, тоді як операційні витрати спрямовуватимуться на підтримку, подальший розвиток міжвідомчих зв'язків, управління якістю та метаданими, аналітику та забезпечення кібербезпеки. Окремі витрати можуть знадобитися на забезпечення кадрової спроможності для виконання поставлених цілей, адже без інституційно-технологічного контуру модель не матиме сталості.

Зокрема, у державному бюджеті передбачаються цільові програми розвитку агросектору, наприклад бюджетні дотації та гранти підтримку, у той час як місцеві бюджети за рахунок регіональних програм можуть долучатися до співфінансування ініціатив. Розподіл видатків може виглядати наступним чином:

1. Державний бюджет: фінансування розробки та запуску національних платформ (агродані, LPIS, системи дистанційного моніторингу), а також їхній супровід і підтримка. За оцінками, щорічний обсяг державного фінансування має враховувати витрати на масштабування пілотних рішень і супровід аналітики.

2. Місцеві бюджети: фінансування створення та підтримки регіональних інформаційних ресурсів, наприклад, локальних геошарів, що узгоджуються через міжвідомчі платформи.

3. Міжнародна технічна та фінансова допомога: фінансування через гранти та пільгові кредити від донорів, міжнародних організацій і партнерів. Зокрема, передбачено можливості використання коштів в рамках ініціативи «Ukraine Facility» (ЄС) та інших програм підтримки агросектору. Такі ресурси спрямовуватимуться на проекти інвестиційної активності в аграрному секторі, модернізацію інфраструктури та компенсацію збитків, у тому числі тих, яких було завдано внаслідок збройної агресії.

4. Інвестиції агровиробників та інші джерела: фінансування за рахунок власних коштів агровиробників і цільових фондів. Ці ресурси можуть залучатися для оновлення технологічної бази та участі у пілотних ІТ-проектах.

Загалом реалізація Концепції повинна спиратися на змішане фінансування, де державний бюджет покриває базові витрати, а кошти донорів і приватний капітал доповнюють проекти розвитку технологій і сервісів.

VII. Нормативно-правове забезпечення

Реалізація Концепції потребує адаптації національного законодавства та закріплення в його положеннях нових принципів інформаційного обміну та інтегрованих реєстрів. Зокрема, слід внести зміни до ключових законів у сфері агропромислового комплексу, які регулюють державну підтримку, аграрні відносини та технічну інфраструктуру.

Нормативно-правовий акт	Необхідні зміни
Земельний кодекс України	1. Уточнення процесу визначення земельних ділянок із урахуванням даних із систем геопросторової ідентифікації на кшталт LPIS, посилення вимог до відображення екологічних обмежень та цільового призначення. 2. Запровадження норм щодо періодичного дистанційного контролю дотримання умов землекористування.
Закон України “Про інформацію”	1. Введення поняття інтегрованої системи адміністрування та контролю, системи-аналогу LPIS, інформаційного ресурсу агропромислового комплексу та оператора геоданих. 2. Визначення ролей “власника даних”, “адміністратора даних” та “оператора системи”, а також умов використання геопросторових даних як цифрових доказів.
Закон «Про доступ до публічної інформації»	1. Закріплення переліку обов’язкових відкритих агроданих і періодичності їх оновлення.
Закон «Про захист персональних даних»	1. Закріплення підстав та гарантій обробки чутливих геоданих.
Закон України “Про Державний земельний кадастр”	1. Встановлення вимог щодо обов’язкової інтеграції кадастрових даних із новими аграрними реєстрами (зокрема, аналогів LPIS) та уніфікації формату обміну

	геоданими. 2. Визначення прав і обов'язків державних органів щодо міжреєстрового обміну та актуалізації наявної в реєстрах і кадастрах інформації.
Закон України “Про державну підтримку сільського господарства”	1. Узгодження із законодавством ЄС, зокрема регламентами №2021/2115 і №2021/2116 з метою надання чітких юридичних підстав для впровадження відповідних європейських процедур у сфері планування, фінансування та моніторингу.
Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних»	1. Закріплення інтеграції аграрних геоданих у загальну національну систему, встановлення вимог до відкритості і якості геопросторових шарів агросектору, подібно до LPIS. 2. Розширення переліку державних органів, які володіють геоданими, та правил обміну такими даними за принципом електронної взаємодії.
Закони про електронні документи та інфраструктуру е-уряду (наприклад, «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про публічні електронні реєстри»)	1. Уточнення процедур електронного обміну та зберігання даних агропромислового комплексу. 2. Посилення заходів із захисту інформації, зокрема криптографічного захисту знімків із дистанційного моніторингу. 3. Закріплення юридичної сили доказів у вигляді цифрових реєстрів та результатів моніторингу.
Закон України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”	1. Закріплення підстав і порядку проведення дистанційних заходів моніторингу. 2. Встановлення вимог до належного документування дистанційних перевірок.
Кодекс України про адміністративні правопорушення	1. Визначення можливості притягнення юридичних осіб до відповідальності у визначених складах правопорушень у сфері агропромислового комплексу. 2. Уточнення окремих складів правопорушень у сфері агропромислового комплексу.

Кодекс адміністративного судочинства України	1. Закріплення засад допустимості та оцінки цифрових доказів у сфері агропромислового комплексу, таких як геоданих і результатів дистанційного моніторингу. 2. Визначення процедур перевірки достовірності даних із систем геопросторової ідентифікації земельних ділянок та дистанційного моніторингу.
Закон України “Про адміністративну процедуру”	1. Визначення порядку використання цифрових доказів органами влади.

Таким чином, імплементація Концепції створить узгоджене правове поле для агроданих, із чітким визначенням засад їх використання та управління. Інституційно буде сформовано системного власника та оператора платформи геоданих, а також буде налагоджено міжвідомчу координацію та нові ролі з управління якістю та безпекою даних. Технологічно буде створено нові платформи, аналоги LPIS та IACS, завдяки чому відкриваються можливості геопросторової ідентифікації земельних ділянок та здійснення дистанційного моніторингу й перевірок. Адміністративні процедури буде переведено на ризик-орієнтований нагляд та електронне провадження, завдяки чому з’явиться можливість скоротити транзакційні витрати, підвищити адресність виплат та знизити кількість зловживань.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до Закону України

«Про сільськогосподарський перепис» щодо інформаційного розвитку та електронного перепису в агропромисловому комплексі України

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

I. Внести до Закону України «Про сільськогосподарський перепис» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, № 9, ст.115) такі зміни:

1. Статтю 1 доповнити новими термінами такого змісту:

- *«електронний сільськогосподарський перепис» — форма збирання, оброблення, зберігання та аналізу статистичної, реєстрової та аналітичної інформації про суб'єктів агропромислового комплексу з використанням інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій;*

- *«інформаційна система сільськогосподарського перепису» — державна електронна інформаційно-аналітична система, призначена для забезпечення безперервного збирання, оновлення та використання даних про стан і розвиток агропромислового комплексу України;*

- *«безперервний сільськогосподарський перепис» — система постійного оновлення даних сільськогосподарського перепису на основі електронної взаємодії з державними реєстрами та інформаційними ресурсами.*

2. У статті 2 (Правова основа сільськогосподарського перепису) частину першу викласти в новій редакції:

Правовою основою сільськогосподарського перепису є Конституція України, цей Закон, Закон України «Про офіційну статистику», Закон України «Про національну систему відкритих даних», інші закони України та підзаконні акти, що регулюють відносини у сфері статистики, інформації, інформаційних систем та цифрових технологій.

3. У статті 3 (Мета проведення сільськогосподарського перепису) частину першу викласти в такій редакції:

Метою проведення сільськогосподарського перепису є отримання достовірної, актуальної та комплексної інформації про виробництво, ресурси, структуру, технології, економічний стан та соціальні характеристики агропромислового комплексу України для інформаційного забезпечення управління, прогнозування, планування, розроблення державної політики, забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку економіки.

4. У статті 6 (Підстава та періодичність проведення сільськогосподарських переписів) частини другу та четверту викласти в новій редакції такого змісту:

Загальний сільськогосподарський перепис проводиться у формі електронного безперервного перепису, що здійснюється на постійній основі шляхом автоматизованого отримання даних з державних реєстрів, електронної звітності респондентів та інших інформаційних джерел.

Тематичні сільськогосподарські переписи проводяться у строки та порядку, визначених Кабінетом Міністрів України, з використанням сучасних електронних технологій, геоданих та методів інформаційної аналітики.

5. Доповнити Закон новою статтею 6¹ такого змісту:

Стаття 6¹. Електронний безперервний сільськогосподарський перепис та інформаційна система його забезпечення

1. Електронний безперервний сільськогосподарський перепис здійснюється на постійній основі з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій з метою формування актуальної, достовірної та комплексної інформації про стан і розвиток агропромислового комплексу України.

2. Електронний безперервний сільськогосподарський перепис здійснюється на основі:

а) державних електронних реєстрів, зокрема Державного земельного кадастру, реєстрів сільськогосподарських товаровиробників, агровиробничої техніки, ветеринарних та фітосанітарних інформаційних ресурсів;

б) автоматизованої електронної звітності суб'єктів агропромислового комплексу;

в) даних дистанційного зондування землі, супутникових та інших геоінформаційних джерел;

г) електронних адміністративних даних органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

3. Оновлення та поповнення даних електронного безперервного сільськогосподарського перепису здійснюється на регулярній основі, зокрема не рідше одного разу на квартал, із автоматичним формуванням узагальнених інформаційних масивів для використання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами агропромислового комплексу та іншими користувачами інформаційних послуг.

4. Для забезпечення проведення електронного безперервного сільськогосподарського перепису створюється та функціонує Інформаційна система сільськогосподарського перепису, яка є державним електронним інформаційно-аналітичним ресурсом.

5. Інформаційна система сільськогосподарського перепису забезпечує:

- а) автоматизоване збирання, оброблення, зберігання та оновлення даних;*
- б) електронну інтеграцію інформації з державними реєстрами та іншими інформаційними системами;*
- в) формування аналітичних звітів, прогнозів, тематичних карт, інтерактивних інформаційних панелей та інших аналітичних продуктів;*
- г) відкритий доступ до узагальнених та агрегованих статистичних даних відповідно до законодавства про інформацію та відкриті дані.*

6. Дані електронного безперервного сільськогосподарського перепису використовуються для:

- а) формування та реалізації державної аграрної політики;*
- б) економічного аналізу та прогнозування розвитку агропромислового комплексу;*
- в) оцінки ресурсного, виробничого та інфраструктурного потенціалу агропромислового комплексу;*
- г) розроблення, реалізації та модернізації державних програм підтримки агропромислового комплексу;*
- г) забезпечення продовольчої безпеки України та сталого розвитку економіки.*

7. Узагальнені дані електронного безперервного сільськогосподарського перепису надаються у формі відкритих та агрегованих наборів даних без розкриття персональної, конфіденційної або іншої інформації з обмеженим доступом.

8. Технічне забезпечення, функціонування та адміністрування Інформаційної системи сільськогосподарського перепису здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики, у взаємодії з іншими центральними органами виконавчої влади.

9. Інформація, що обробляється в Інформаційній системі сільськогосподарського перепису, підлягає захисту відповідно до законодавства України про інформацію, захист персональних даних та кібербезпеку.

6. У статті 12 (Фінансування робіт, пов'язаних з підготовкою і проведенням сільськогосподарського перепису) частину першу та другу викласти в новій редакції:

Заходи щодо фінансового та матеріально-технічного забезпечення підготовки і проведення електронного сільськогосподарського перепису, оброблення, узагальнення, поширення та використання його результатів затверджує Кабінет Міністрів України.

Фінансування робіт, пов'язаних з підготовкою, проведенням, обробленням, узагальненням, поширенням та використанням результатів електронного сільськогосподарського перепису, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством, з урахуванням потреб у модернізації технологічної інфраструктури.

7. Доповнити Закон новою статтею 18¹ такого змісту:

Стаття 18¹. Захист, безпека та конфіденційність даних електронного сільськогосподарського перепису

1. Інформація, що акумулюється в процесі електронного перепису, підлягає захисту відповідно до законодавства України про інформацію, персональні дані, кібербезпеку та захист державної таємниці.

2. Обмеження доступу до окремих даних допускається виключно у випадках, встановлених законом.

3. Забезпечення кібербезпеки інформаційної системи сільськогосподарського перепису відбувається за стандартами захисту критичної інформаційної інфраструктури.

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України протягом **шість місяців** привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом та забезпечити створення Інформаційної системи сільськогосподарського перепису.

Голова Верховної Ради України

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про внесення змін до Закону України
«Про Державний земельний кадастр» щодо стратегічних земель
агропромислового комплексу України

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

I. Внести до Закону України «Про Державний земельний кадастр» (Відомості Верховної Ради України, 2012, № 8, ст. 61) такі зміни:

1. Статтю 1 доповнити новими термінами такого змісту:

- *«стратегічні землі агропромислового комплексу України» — земельні ділянки сільськогосподарського призначення, що мають визначальне значення для забезпечення продовольчої безпеки держави, функціонування агропромислового комплексу, збереження родючості ґрунтів, а також підлягають спеціальному режиму інформаційного обліку, моніторингу та державного контролю;*

- *«інформація про стратегічні землі агропромислового комплексу» — сукупність кадастрових, аналітичних, просторових, історичних та прогнозних відомостей щодо правового статусу, якісного стану, фактичного використання, обмежень та ризиків деградації стратегічних земель агропромислового комплексу.*

2. Статтю 8 доповнити сьомою такого змісту:

7. У складі Державного земельного кадастру формується окремий інформаційний сегмент стратегічних земель агропромислового комплексу України.

3. Доповнити Закон новою статтею 8¹ такого змісту:

Стаття 8¹. Стратегічні землі агропромислового комплексу України

1. До стратегічних земель агропромислового комплексу України належать земельні ділянки сільськогосподарського призначення, що мають визначальне значення для забезпечення продовольчої безпеки держави та сталого розвитку агропромислового комплексу і які:

- а) характеризуються високими показниками родючості ґрунтів;*
- б) використовуються або можуть використовуватися для виробництва соціально значущої сільськогосподарської продукції;*

в) розташовані у зонах з особливими агрокліматичними умовами;
г) визначені такими відповідно до державних програм та стратегічних документів розвитку агропромислового комплексу України.

2. Перелік та критерії віднесення земель до стратегічних земель агропромислового комплексу України затверджуються Кабінетом Міністрів України.

3. Державний земельний кадастр містить обов'язкові відомості про стратегічні землі агропромислового комплексу України, зокрема:

- а) кадастрові номери, площу, конфігурацію та межі земельних ділянок;
- б) відомості про якісний стан ґрунтів, рівень родючості, деградаційні процеси;
- в) інформацію про фактичне використання земель, дотримання сівозмін та агротехнічних вимог;
- г) дані про обмеження у використанні земель, охоронні, санітарні та інші спеціальні зони;
- г) відомості про зміну правового режиму земельних ділянок;
- д) результати державного моніторингу земель.

4. Інформація про стратегічні землі агропромислового комплексу України зберігається в електронній формі з використанням геоінформаційних технологій та є складовою Державного земельного кадастру.

5. Інформація про стратегічні землі агропромислового комплексу є відкритою, крім випадків, передбачених законом.

6. Обмеження доступу до інформації про стратегічні землі агропромислового комплексу допускається виключно у разі, якщо її розголошення може завдати шкоди національній безпеці, економічній безпеці або продовольчій безпеці держави.

7. Доступ до узагальнених, аналітичних та просторових даних про стратегічні землі агропромислового комплексу забезпечується через електронні сервіси Державного земельного кадастру.

8. Дані Державного земельного кадастру про стратегічні землі агропромислового комплексу використовуються для:

- а) формування та реалізації державної аграрної політики;
- б) планування раціонального використання земель;
- в) прогнозування ризиків деградації земель;
- г) забезпечення продовольчої безпеки України.

9. Центральні органи виконавчої влади забезпечують інтеграцію відомостей Державного земельного кадастру щодо стратегічних земель агропромислового комплексу з іншими державними інформаційними системами аграрної та екологічної сфери.

4. Статтю 38 доповнити частиною десятою такого змісту:

10. Відомості про стратегічні землі агропромислового комплексу надаються у формі електронних витягів, аналітичних зведень та просторових даних.

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

- привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
- забезпечити затвердження критеріїв віднесення земель до стратегічних земель агропромислового комплексу України;
- забезпечити технічну адаптацію Державного земельного кадастру.

Голова Верховної Ради України

ДОДАТОК Г

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. Президента Науково-дослідного
інституту публічного права,
доктор юридичних наук, професор

Сергій КОРОЄД

«29» серпня 2025 р.

А К Т

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Шорського Павла Олександровича
«Інформаційно-правове регулювання у сфері агропромислового
комплексу» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за
спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право» у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного
інституту публічного права**

Комісія в складі: завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, доктора юридичних наук, професора Куркової Ксенії Миколаївни, провідного наукового співробітника, доктора юридичних наук, професора Луценко-Миськів Лесі Ігорівни, провідного наукового співробітника, доктора юридичних наук, старшого дослідника Шкарупи Костянтина Вікторовича, розглянувши подані матеріали дисертаційного дослідження Шорського Павла Олександровича «Інформаційно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу», виконаного на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», дійшла висновку про наукову новизну, внутрішню логічну узгодженість і прикладну релевантність результатів роботи для подальшого використання в науковій діяльності наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права, насамперед під час теоретико-методологічного осмислення регуляторної природи інформаційних відносин у сільському господарстві, упорядкування категоріального апарату, встановлення системи суб'єктів та їхніх повноважень у сфері створення, збирання, обміну, обробки, зберігання та захисту даних, а також у процесі доктринального обґрунтування і практичної розбудови адміністративно-правових, фінансово-правових та інформаційно-правових механізмів цифрової трансформації агропромислового комплексу.

Комісія встановила, що дисертація пропонує системний підхід до розуміння інформаційно-правового регулювання аграрної сфери як цілісного правового режиму, у межах якого поєднуються приписи публічного права та інструменти належного врядування для забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності управлінських рішень, а також механізми забезпечення прав і

законних інтересів учасників аграрних правовідносин. У роботі послідовно аргументовано необхідність побудови інтероперабельної екосистеми державних інформаційних ресурсів, уніфікації процедурних регламентів обміну даними між органами публічної влади та приватними суб'єктами, розвитку інструментарію ризик-орієнтованого нагляду й аудиту інформаційної безпеки, а також упровадження засобів фінансово-правової підтримки цифрових інфраструктур (зокрема через програмно-цільові механізми, грантові та інші стимулюючі інструменти), що у своїй сукупності підсилює інституційну спроможність держави забезпечувати сталий розвиток агропромислового комплексу та його євроінтеграційну синхронізацію. Виходячи з цього, результати дисертації можуть бути безпосередньо використані при: формуванні теоретико-методологічних засад інформаційно-правового регулювання аграрної сфери; визначенні правових, організаційних і технологічних механізмів забезпечення відкритості даних, доброчесності управлінських процесів і доказовості рішень; удосконаленні нормативно-правового забезпечення цифрової трансформації відповідно до надбання (acquis) Європейського Союзу; розробленні комплексних рішень публічного управління щодо фінансової підтримки цифрових платформ і державних реєстрів, побудови моделей інформаційної безпеки та кіберзахисту, а також щодо протидії рейдерству через правові та технічні інструменти верифікації титулу, моніторингу транзакцій і трасування змін у земельно-майнових реєстрах.

З метою практичної імплементації напрацьовань дисертації у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права комісія рекомендує інтегрувати положення роботи у формування тематичних планів фундаментальних і прикладних досліджень із пріоритетом на розроблення моделей правового режиму даних у сільському господарстві, методології оцінювання регуляторного впливу на аграрні інформаційні системи, критеріїв і індикаторів ефективності державних інформаційних платформ та реєстрів, а також підготовку науково-правових висновків для органів державної влади з питань вдосконалення законодавчого регулювання цифрової аграрної інфраструктури. Доцільним убачається використання висновків і пропозицій дослідження в нормопроектній діяльності під час підготовки проектів законів, державних програм і стратегій розвитку агропромислового комплексу, спрямованих на: уніфікацію процедур доступу до даних і їх повторного використання; узгодження повноважень суб'єктів публічної адміністрації у сфері даних; впровадження стандартів інтероперабельності та кібергігієни; створення механізмів незалежного контролю, аудиту та комплаєнсу; розвиток інструментів фінансово-правової підтримки цифрових сервісів для аграрного бізнесу; посилення антирейдерських запобіжників на основі правових і технологічних рішень, включно з протоколами багатофакторної автентифікації та журналювання дій у реєстрах, а також із запровадженням обов'язкових процедурного та технічного дублювання критичних даних.

Водночас результати дисертації є методично значущими для підготовки

освітніх програм підвищення кваліфікації, адже пропонують докладні алгоритми інформаційних процедур, моделі розмежування відповідальності та підзвітності між державними органами і приватними операторами даних, а також описують інструменти оцінювання ризиків і планування безперервності діяльності в аграрних інформаційних системах. Комплексне застосування цих підходів сприятиме формуванню сучасної управлінської культури, в якій юридична визначеність, процесуальна формалізація та технологічна надійність посилюють одна одну, забезпечуючи законність і ефективність державної аграрної політики. Матеріали роботи варто використовувати для формування тематики національних і міжнародних конференцій, круглих столів та науково-практичних форумів, присвячених інтероперабельності державних інформаційних ресурсів, регуляторним моделям відкритих даних, фінансово-правовим стимулам цифровізації та побудові інституційних механізмів стійкості до кіберзагроз у сільському господарстві. Обговорення на таких майданчиках забезпечить апробацію запропонованих автором рішень і їх подальше масштабування в регіональному та галузевому вимірах.

Підсумовуючи результати розгляду, комісія підтверджує, що матеріали дисертаційного дослідження Шорського Павла Олександровича за тематикою «Інформаційно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу» мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній діяльності наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вдосконалення законодавства та підзаконного регулювання, підвищення інституційної спроможності органів публічної адміністрації в сфері агропромислового комплексу, зміцнення інформаційної безпеки державних і приватних реєстрів, зростання прозорості та підзвітності управлінських процесів, а також поглиблення наукової бази адміністративного, фінансового та інформаційного права у контексті цифрової трансформації агропромислового комплексу України та використовуються Інститутом в межах реалізації науково-дослідної теми «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0120U105390).

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження Шорського Павла Олександровича «Інформаційно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу» вважати впровадженими у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права, під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вдосконалення законодавства та підзаконного регулювання, підвищення інституційної спроможності органів публічної адміністрації в сфері агропромислового комплексу, зміцнення інформаційної безпеки державних і

приватних реєстрів, зростання прозорості та підзвітності управлінських процесів, а також поглиблення наукової бази адміністративного, фінансового та інформаційного права у контексті цифрової трансформації агропромислового комплексу України.

Голова комісії:

Ксенія КУРКОВА

Члени комісії:

Леся ЛУЦЕНКО-МИСЬКІВ

Костянтин ШКАРУПА

«Затверджую»

В.о. проректора з навчально-методичної
роботи Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

2025 р.

Д.С. Бойчук

АКТ

**впровадження матеріалів дисертаційного дослідження
«Інформаційно-правове забезпечення
сфери агропромислового комплексу України»
кандидата юридичних наук, докторанта кафедри адміністративного
права та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету України
імені Ярослава Мудрого
Шорського Павла Олександровича**

Цей акт складений в тому, що матеріали дисертаційної роботи Шорського Павла Олександровича «Інформаційно-правове забезпечення сфери агропромислового комплексу України» використовуються в навчальному процесі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративно-процесуальна діяльність правоохоронних органів», «Інформаційне право».

Начальник навчального відділу
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Т.О. Чухлєбова